നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

# ഖുദ്ദകനികായേ

# പടിസമ്ഭിദാമഗ്ഗപാളി

## ൧. മഹാവഗ്ഗോ

### മാതികാ

൧. സോതാവധാനേ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

൨. സുത്വാന സംവരേ പഞ്ഞാ സീലമയേ ഞാണം.

൩. സംവരിത്വാ സമാദഹനേ പഞ്ഞാ സമാധിഭാവനാമയേ ഞാണം.

൪. പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

൫. അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാനം ധമ്മാനം സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം.

൬. പച്ചുപ്പന്നാനം ധമ്മാനം വിപരിണാമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനേ ഞാണം.

൭. ആരമ്മണം പടിസങ്ഖാ ഭങ്ഗാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിപസ്സനേ ഞാണം.

൮. ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം.

൯. മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം.

൧൦. ബഹിദ്ധാ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ ഗോത്രഭുഞാണം.

൧൧. ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം.

൧൨. പയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധി പഞ്ഞാ ഫലേ ഞാണം .

൧൩. ഛിന്നവടുമാനുപസ്സനേ [ഛിന്നമനുപസ്സനേ (സ്യാ॰), ഛിന്നവട്ടമനുപസ്സനേ (സീ॰ അട്ഠ॰)] പഞ്ഞാ വിമുത്തിഞാണം.

൧൪. തദാ സമുദാഗതേ [സമുപാഗതേ (സ്യാ॰)] ധമ്മേ പസ്സനേ പഞ്ഞാ പച്ചവേക്ഖണേ ഞാണം.

൧൫. അജ്ഝത്തവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ വത്ഥുനാനത്തേ ഞാണം.

൧൬. ബഹിദ്ധാവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ഗോചരനാനത്തേ ഞാണം.

൧൭. ചരിയാവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ചരിയാനാനത്തേ ഞാണം.

൧൮. ചതുധമ്മവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ഭൂമിനാനത്തേ ഞാണം.

൧൯. നവധമ്മവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ധമ്മനാനത്തേ ഞാണം.

൨൦. അഭിഞ്ഞാപഞ്ഞാ ഞാതട്ഠേ ഞാണം.

൨൧. പരിഞ്ഞാപഞ്ഞാ തീരണട്ഠേ ഞാണം.

൨൨. പഹാനേ പഞ്ഞാ പരിച്ചാഗട്ഠേ ഞാണം.

൨൩. ഭാവനാപഞ്ഞാ ഏകരസട്ഠേ ഞാണം.

൨൪. സച്ഛികിരിയാപഞ്ഞാ ഫസ്സനട്ഠേ [ഫുസനട്ഠേ (ക॰)] ഞാണം.

൨൫. അത്ഥനാനത്തേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

൨൬. ധമ്മനാനത്തേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

൨൭. നിരുത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

൨൮. പടിഭാനനാനത്തേ പഞ്ഞാ [പടിഭാണനാനത്തേ (സ്യാ॰)] പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

൨൯. വിഹാരനാനത്തേ പഞ്ഞാ വിഹാരട്ഠേ ഞാണം.

൩൦. സമാപത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ സമാപത്തട്ഠേ ഞാണം.

൩൧. വിഹാരസമാപത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ വിഹാരസമാപത്തട്ഠേ ഞാണം.

൩൨. അവിക്ഖേപപരിസുദ്ധത്താ ആസവസമുച്ഛേദേ പഞ്ഞാ ആനന്തരികസമാധിമ്ഹി ഞാണം.

൩൩. ദസ്സനാധിപതേയ്യം സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ പണീതാധിമുത്തതാ പഞ്ഞാ അരണവിഹാരേ ഞാണം.

൩൪. ദ്വീഹി ബലേഹി സമന്നാഗതത്താ തയോ ച സങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ സോളസഹി ഞാണചരിയാഹി നവഹി സമാധിചരിയാഹി വസിഭാവതാ പഞ്ഞാ നിരോധസമാപത്തിയാ ഞാണം.

൩൫. സമ്പജാനസ്സ പവത്തപരിയാദാനേ പഞ്ഞാ പരിനിബ്ബാനേ ഞാണം.

൩൬. സബ്ബധമ്മാനം സമ്മാ സമുച്ഛേദേ നിരോധേ ച അനുപട്ഠാനതാ പഞ്ഞാ സമസീസട്ഠേ ഞാണം.

൩൭. പുഥുനാനത്തതേജപരിയാദാനേ പഞ്ഞാ സല്ലേഖട്ഠേ ഞാണം.

൩൮. അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം.

**൯൯**. നാനാധമ്മപ്പകാസനതാ പഞ്ഞാ അത്ഥസന്ദസ്സനേ ഞാണം.

**൪൦**. സബ്ബധമ്മാനം ഏകസങ്ഗഹതാനാനത്തേകത്തപടിവേധേ പഞ്ഞാ ദസ്സനവിസുദ്ധിഞാണം.

**൪൧**. വിദിതത്താ പഞ്ഞാ ഖന്തിഞാണം.

**൪൨**. ഫുട്ഠത്താ പഞ്ഞാ പരിയോഗാഹണേ [പരിയോഗാഹനേ (സ്യാ॰)] ഞാണം.

**൪൩**. സമോദഹനേ പഞ്ഞാ പദേസവിഹാരേ ഞാണം.

**൪൪**. അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം.

**൪൫**. നാനത്തേ പഞ്ഞാ ചേതോവിവട്ടേ ഞാണം.

**൪൬**. അധിട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ചിത്തവിവട്ടേ ഞാണം.

**൪൭**. സുഞ്ഞതേ പഞ്ഞാ ഞാണവിവട്ടേ ഞാണം.

**൪൮**. വോസഗ്ഗേ [വോസ്സഗ്ഗേ (ബഹൂസു)] പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം.

**൪൯**. തഥട്ഠേ പഞ്ഞാ സച്ചവിവട്ടേ ഞാണം.

**൫൦**. കായമ്പി ചിത്തമ്പി ഏകവവത്ഥാനതാ സുഖസഞ്ഞഞ്ച ലഹുസഞ്ഞഞ്ച അധിട്ഠാനവസേന ഇജ്ഝനട്ഠേ പഞ്ഞാ ഇദ്ധിവിധേ ഞാണം.

**൫൧**. വിതക്കവിപ്ഫാരവസേന നാനത്തേകത്തസദ്ദനിമിത്താനം പരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ സോതധാതുവിസുദ്ധിഞാണം.

**൫൨**. തിണ്ണന്നം ചിത്താനം വിപ്ഫാരത്താ ഇന്ദ്രിയാനം പസാദവസേന നാനത്തേകത്തവിഞ്ഞാണചരിയാ പരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ ചേതോപരിയഞാണം.

**൫൩**. പച്ചയപ്പവത്താനം ധമ്മാനം നാനത്തേകത്തകമ്മവിപ്ഫാരവസേന പരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണം.

**൫൪**. ഓഭാസവസേന നാനത്തേകത്തരൂപനിമിത്താനം ദസ്സനട്ഠേ പഞ്ഞാ ദിബ്ബചക്ഖുഞാണം.

**൫൫**. ചതുസട്ഠിയാ ആകാരേഹി തിണ്ണന്നം ഇന്ദ്രിയാനം വസീഭാവതാ പഞ്ഞാ ആസവാനം ഖയേ ഞാണം.

**൫൬**. പരിഞ്ഞട്ഠേ പഞ്ഞാ ദുക്ഖേ ഞാണം.

**൫൭**. പഹാനട്ഠേ പഞ്ഞാ സമുദയേ ഞാണം.

**൫൮**. സച്ഛികിരിയട്ഠേ പഞ്ഞാ നിരോധേ ഞാണം.

൬൯. ഭാവനട്ഠേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം.

൱൦. ദുക്ഖേ ഞാണം.

൱൧. ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം.

൱൨. ദുക്ഖനിരോധേ ഞാണം.

൱൩. ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം.

൱൪. അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

൱൫. ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

൱൬. നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

൱൭. പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

൱൮. ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തേ ഞാണം.

൱൯. സത്താനം ആസയാനുസയേ ഞാണം.

൭൦. യമകപാടിഹീരേ ഞാണം.

൭൧. മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം.

൭൨. സബ്ബഞ്ഞുതഞാണം.

൭൩. അനാവരണഞാണം .

ഇമാനി തേസത്തതി ഞാണാനി. ഇമേസം തേസത്തതിയാ ഞാണാനം സത്തസട്ഠി ഞാണാനി സാവകസാധാരണാനി; ഛ ഞാണാനി അസാധാരണാനി സാവകേഹി.

മാതികാ നിട്ഠിതാ.

**൧. ഞാണകഥാ**

**൧. സുതമയഞാണനിദ്ദേസോ**

൧. കഥം സോതാവധാനേ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം?

“ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇമേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇമേ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇമേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇമേ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇമേ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇമേ ധമ്മാ ഠിതിഭാഗിയാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇമേ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇമേ ധമ്മാ നിബ്ബേധഭാഗിയാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ദുക്ഖാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്താ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇദം ദുക്ഖം അരിയസച്ച”ന്തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇദം ദുക്ഖസമുദയം [ദുക്ഖസമുദയോ (സ്യാ॰)] അരിയസച്ച”ന്തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇദം ദുക്ഖനിരോധം [ദുക്ഖനിരോധോ (സ്യാ॰) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] അരിയസച്ച”ന്തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

“ഇദം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ച”ന്തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

൨. കഥം “ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ”തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം?

ഏകോ ധമ്മോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ - സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ. ദ്വേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - ദ്വേ ധാതുയോ. തയോ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - തിസ്സോ ധാതുയോ. ചത്താരോ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - ചത്താരി അരിയസച്ചാനി. പഞ്ച

ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - പഞ്ച വിമുത്തായതനാനി. ഛ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - ഛ അനുത്തരിയാനി. സത്ത ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - സത്ത നിദ്ദസവത്ഥൂനി. അട്ഠ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - അട്ഠ അഭിഭായതനാനി. നവ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - നവ അനുപുബ്ബവിഹാരാ. ദസ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ - ദസ നിജ്ജരവത്ഥൂനി.

൩. "സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞേയ്യം. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അഭിഞ്ഞേയ്യം? ചക്ഖു [ചക്ഖും (സ്യാ॰ ക॰)], ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞേയ്യം; രൂപാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; യമ്പിദം [യമിദം (ക॰) സം॰ നി॰ ൪.൪൬ പസ്സിതബ്ബോ] ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോതം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സദ്ദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ...പേ॰... ഘാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഗന്ധാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ... ജിവ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രസാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ... കായോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഫോട്ഠബ്ബാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ... മനോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; മനോവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം, മനോസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി അഭിഞ്ഞേയ്യം."

രൂപം അഭിഞ്ഞേയ്യം; വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സങ്ഖാരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ചക്ഖു അഭിഞ്ഞേയ്യം; സോതം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഘാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ജിവ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; കായോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മനോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. രൂപാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സദ്ദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഗന്ധാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രസാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഫോട്ഠബ്ബാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. ചക്ഖുവ്ത്ത്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സോതവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഘാനവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; കായവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; മനോവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; സോതസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഘാനസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; കായസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മനോസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സോതസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഘാനസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ ; ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; കായസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. രൂപസഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സദ്ദസഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഗന്ധസഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ ; രസസഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ധമ്മസഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. രൂപസഞ്ചേതനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സദ്ദസഞ്ചേതനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഗന്ധസഞ്ചേതനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രസസഞ്ചേതനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ചേതനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ധമ്മസഞ്ചേതനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. രൂപതണ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സദ്ദതണ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഗന്ധതണ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രസതണ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ധമ്മതണ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. രൂപവിതക്കോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സദ്ദവിതക്കോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഗന്ധവിതക്കോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രസവിതക്കോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഫോട്ഠബ്ബവിതക്കോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ധമ്മവിതക്കോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. രൂപവിചാരോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സദ്ദവിചാരോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ;

ഗന്ധവിചാരോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രസവിചാരോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഫോട്ഠബ്ബവിചാരോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ധമ്മവിചാരോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

ര്. പഥവീധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ആപോധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; തേജോധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വായോധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ആകാസധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിഞ്ഞാണധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

പഥവീകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ആപോകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; തേജോകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; വായോകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; നീലകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പീതകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ലോഹിതകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഓദാതകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ആകാസകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; വിഞ്ഞാണകസിണം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

കേസാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ലോമാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നഖാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ദന്താ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; തചോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ, മംസം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ന്ഹാരൂ [നഹാരൂ (സ്യാ॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അട്ഠീ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അട്ഠിമിഞ്ജാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ [അട്ഠിമഞ്ജം അഭിഞ്ഞേയ്യം (സ്യാ॰ ക॰)]; വക്കം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഹദയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; യകനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; കിലോമകം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പിഹകം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പപ്ഫാസം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അന്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം അന്തഗുണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഉദരിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; കരീസം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പിത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സേമ്ഹം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പുബ്ബോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ലോഹിതം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സേദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മേദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അസ്സു അഭിഞ്ഞേയ്യം; വസാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഖേളോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സിങ്ഘാണികാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ലസികാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; മുത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം; മത്ഥലുങ്ഗം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ചക്ഖായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; രൂപായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോതായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സദ്ദായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം . ഘാനായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഗന്ധായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജിവ്ഹായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; രസായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം. കായായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഫോട്ഠബ്ബായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം. മനായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ധമ്മായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ചക്ഖുധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ചക്ഖുവിഞ്ഞാണധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ. സോതധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സദ്ദധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സോതവിഞ്ഞാണധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ. ഘാനധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഗന്ധധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഘാനവിഞ്ഞാണധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ. ജിവ്ഹാധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ ; രസധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ. കായധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഫോട്ഠബ്ബധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; കായവിഞ്ഞാണധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ. മനോധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ധമ്മധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; മനോവിഞ്ഞാണധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

ചക്ഖുന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സോതിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഘാനിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; കായിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; മനിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ജീവിതിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഇത്ഥിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പുരിസിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സുഖിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ദുക്ഖിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സോമനസ്സിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ദോമനസ്സിന്ദ്രിയം

അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഉപേക്ഖിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സദ്ധിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; വീരിയിന്ദ്രിയം [വിരിയിന്ദ്രിയം (സ്യാ॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യം; സതിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സമാധിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അഞ്ഞിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

൫. കാമധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അരൂപധാതു അഭിഞ്ഞേയ്യാ. കാമഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; അരൂപഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. സഞ്ഞാഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അസഞ്ഞാഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞാഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. ഏകവോകാരഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചതുവോകാരഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പഞ്ചവോകാരഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

൬. പഠമം ഝാനം [പഠമജ്ഝാനം (സ്യാ॰) ഏവമീദിസേസു ഠാനേസു] അഭിഞ്ഞേയ്യം; ദുതിയം ഝാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; തതിയം ഝാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ചതുത്ഥം ഝാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം. മേത്താചേതോവിമുത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; കരുണാചേതോവിമുത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; മുദിതാചേതോവിമുത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഉപേക്ഖാചേതോവിമുത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

അവിജ്ജാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സങ്ഖാരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; നാമരൂപം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സളായതനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; തണ്ഹാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഉപാദാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഭവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജാതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജരാമരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

൭. ദുക്ഖം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ദുക്ഖസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. രൂപം അഭിഞ്ഞേയ്യം; രൂപസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ…പേ॰… സഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ…പേ॰… സങ്ഖാരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ…പേ॰… വിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം. ചക്ഖു അഭിഞ്ഞേയ്യം…പേ॰… ജരാമരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ജരാമരണസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

ദുക്ഖസ്സ പരിഞ്ഞട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസമുദയസ്സ പഹാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖനിരോധസ്സ സച്ഛികിരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഭാവനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. രൂപസ്സ പരിഞ്ഞട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസമുദയസ്സ പഹാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധസ്സ സച്ഛികിരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഭാവനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. വേദനായ…പേ॰… സഞ്ഞായ… സങ്ഖാരാനം… വിഞ്ഞാണസ്സ… ചക്ഖുസ്സ…പേ॰… ജരാമരണസ്സ പരിഞ്ഞട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസമുദയസ്സ പഹാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ;

ജരാമരണനിരോധസ്സ സച്ഛികിരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഭാവനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

ദുക്ഖസ്സ പരിഞ്ഞാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസമുദയസ്സ പഹാനപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖനിരോധസ്സ സച്ഛികിരിയാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഭാവനാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. രൂപസ്സ പരിഞ്ഞാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസമുദയസ്സ പഹാനപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധസ്സ സച്ഛികിരിയാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഭാവനാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. വേദനായ...പേ०... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരാനം... വിഞ്ഞാണസ്സ... ചക്ഖുസ്സ...പേ०... ജരാമരണസ്സ പരിഞ്ഞാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസമുദയസ്സ പഹാനപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണനിരോധസ്സ സച്ഛികിരിയാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഭാവനാപടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

൯. ദുക്ഖം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ദുക്ഖസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ സമുദയനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ ഛന്ദരാഗനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ അസ്സാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ ആദീനവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം. രൂപം അഭിഞ്ഞേയ്യം; രൂപസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസ്സ സമുദയനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസ്സ ഛന്ദരാഗനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസ്സ അസ്സാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസ്സ ആദീനവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസ്സ നിസ്സരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം. വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ...പേ०... സഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ... സങ്ഖാരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ... വിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം... ചക്ഖു അഭിഞ്ഞേയ്യം...പേ०... ജരാമരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ജരാമരണസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസ്സ സമുദയനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസ്സ ഛന്ദരാഗനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസ്സ അസ്സാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസ്സ ആദീനവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസ്സ നിസ്സരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ദുക്ഖം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ദുക്ഖസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; ദുക്ഖനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ദുക്ഖസ്സ അസ്സാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ ആദീനവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം. രൂപം അഭിഞ്ഞേയ്യം; രൂപസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപസ്സ അസ്സാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസ്സ ആദീനവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; രൂപസ്സ നിസ്സരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം. വേദനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ...പേ०... സഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ... സങ്ഖാരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ... വിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം... ചക്ഖു അഭിഞ്ഞേയ്യം... പേ०... ജരാമരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ജരാമരണസമുദയോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണനിരോധോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജരാമരണസ്സ അസ്സാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസ്സ ആദീനവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ജരാമരണസ്സ നിസ്സരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

൯. അനിച്ചാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ദുക്ഖാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനത്താനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിരാഗാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നിരോധാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപേ അനത്താനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപേ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപേ വിരാഗാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപേ നിരോധാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. വേദനായ…പേ॰… സഞ്ഞായ… സങ്ഖാരേസു… വിഞ്ഞാണേ… ചക്ഖുസ്മിം…പേ॰… ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജരാമരണേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജരാമരണേ അനത്താനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജരാമരണേ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജരാമരണേ വിരാഗാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ ; ജരാമരണേ നിരോധാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

൧൦. ഉപ്പാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പവത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം; നിമിത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ആയൂഹനാ [ആയുഹനാ (സ്യാ॰) ഏവമുപരിപി] അഭിഞ്ഞേയ്യാ; പടിസന്ധി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഗതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നിബ്ബത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഉപപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജാതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ജരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ബ്യാധി അഭിഞ്ഞേയ്യോ , മരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; സോകോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പരിദേവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഉപായാസോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

അനുപ്പാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അപ്പവത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അനിമിത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അനായൂഹനാ [അനായുഹനാ (സ്യാ॰) ഏവമുപരിപി] അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അപ്പടിസന്ധി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അഗതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനിബ്ബത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനുപപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അജാതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അജരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അബ്യാധി അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അമതം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അസോകോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അപരിദേവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനുപായാസോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

ഉപ്പാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനുപ്പാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പവത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അപ്പവത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിമിത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അനിമിത്തം അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനായൂഹനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. പടിസന്ധി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അപ്പടിസന്ധി അഭിഞ്ഞേയ്യാ. ഗതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അഗതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ. നിബ്ബത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനിബ്ബത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ. ഉപപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനുപപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ . ജാതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അജാതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ. ജരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അജരാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ. ബ്യാധി അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അബ്യാധി അഭിഞ്ഞേയ്യോ. മരണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അമതം അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അസോകോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. പരിദേവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അപരിദേവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. ഉപായാസോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനുപായാസോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

ഉപ്പാദോ ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പവത്തം ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിമിത്തം ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പടിസന്ധി ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഗതി ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിബ്ബത്തി ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപപത്തി ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജാതി ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജരാ ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ബ്യാധി ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

മരണം ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പരിദേവോ ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപായാസോ ദുക്ഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

അനുപ്പാദോ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപ്പവത്തം സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനിമിത്തം സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനായൂഹനാ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപ്പടിസന്ധി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അഗതി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനിബ്ബത്തി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനുപപത്തി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അജാതി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അജരാ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അബ്യാധി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അമതം സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അസോകോ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപരിദേവോ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനുപായാസോ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ഉപ്പാദോ ദുക്ഖം, അനുപ്പാദോ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പവത്തം ദുക്ഖം, അപ്പവത്തം സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിമിത്തം ദുക്ഖം, അനിമിത്തം സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ ദുക്ഖം, അനായൂഹനാ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പടിസന്ധി ദുക്ഖം, അപ്പടിസന്ധി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഗതി ദുക്ഖം, അഗതി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിബ്ബത്തി ദുക്ഖം, അനിബ്ബത്തി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപപത്തി ദുക്ഖം, അനുപപത്തി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജാതി ദുക്ഖം, അജാതി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജരാ ദുക്ഖം, അജരാ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ബ്യാധി ദുക്ഖം, അബ്യാധി സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. മരണം ദുക്ഖം, അമതം സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ ദുക്ഖം, അസോകോ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പരിദേവോ ദുക്ഖം, അപരിദേവോ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപായാസോ ദുക്ഖം, അനുപായാസോ സുഖന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ഉപ്പാദോ ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പവത്തം ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിമിത്തം ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പടിസന്ധി ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഗതി ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിബ്ബത്തി ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപപത്തി ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജാതി ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജരാ ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ബ്യാധി ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. മരണം ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പരിദേവോ ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപായാസോ ഭയന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

അനുപ്പാദോ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപ്പവത്തം ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനിമിത്തം ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനായൂഹനാ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപ്പടിസന്ധി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അഗതി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനിബ്ബത്തി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനുപപത്തി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അജാതി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം . അജരാ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അബ്യാധി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അമതം ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അസോകോ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപരിദേവോ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനുപായാസോ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ഉപ്പാദോ ഭയം, അനുപ്പാദോ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പവത്തം ഭയം, അപ്പവത്തം ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിമിത്തം ഭയം, അനിമിത്തം ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ ഭയം, അനായൂഹനാ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പടിസന്ധി ഭയം, അപ്പടിസന്ധി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഗതി ഭയം, അഗതി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിബ്ബത്തി ഭയം, അനിബ്ബത്തി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ഉപപത്തി ഭയം, അനുപപത്തി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജാതി ഭയം, അജാതി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജരാ ഭയം, അജരാ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ബ്യാധി ഭയം, അബ്യാധി ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. മരണം ഭയം, അമതം ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ ഭയം, അസോകോ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പരിദേവോ ഭയം, അപരിദേവോ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപായാസോ ഭയം, അനുപായാസോ ഖേമന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ഉപ്പാദോ സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പവത്തം സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം . നിമിത്തം സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പടിസന്ധി സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഗതി സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിബ്ബത്തി സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപപത്തി സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജാതി സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജരാ സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ബ്യാധി സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. മരണം സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പരിദേവോ സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപായാസോ സാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

അനുപ്പാദോ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപ്പവത്തം നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനിമിത്തം നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനായൂഹനാ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപ്പടിസന്ധി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അഗതി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനിബ്ബത്തി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനുപപത്തി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അജാതി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അജരാ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അബ്യാധി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അമതം നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അസോകോ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപരിദേവോ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനുപായാസോ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ഉപ്പാദോ സാമിസം, അനുപ്പാദോ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പവത്തം സാമിസം, അപ്പവത്തം നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിമിത്തം സാമിസം, അനിമിത്തം നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ സാമിസം, അനായൂഹനാ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പടിസന്ധി സാമിസം, അപ്പടിസന്ധി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം . ഗതി സാമിസം, അഗതി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിബ്ബത്തി സാമിസം, അനിബ്ബത്തി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപപത്തി സാമിസം, അനുപപത്തി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജാതി സാമിസം, അജാതി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജരാ സാമിസം, അജരാ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ബ്യാധി സാമിസം, അബ്യാധി നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. മരണം സാമിസം, അമതം നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ സാമിസം, അസോകോ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പരിദേവോ സാമിസം, അപരിദേവോ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപായാസോ സാമിസം, അനുപായാസോ നിരാമിസന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ഉപ്പാദോ സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പവത്തം സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിമിത്തം സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പടിസന്ധി സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഗതി സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിബ്ബത്തി സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപപത്തി സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജാതി സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജരാ സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ബ്യാധി സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. മരണം സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ

സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പരിദേവോ സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപായാസോ സങ്ഖാരാതി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

അനുപ്പാദോ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപ്പവത്തം നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനിമിത്തം നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനായൂഹനാ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപ്പടിസന്ധി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അഗതി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനിബ്ബത്തി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനുപപത്തി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അജാതി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അജരം നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അബ്യാധി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അമതം നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം . അസോകോ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അപരിദേവോ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. അനുപായാസോ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

ഉപ്പാദോ സങ്ഖാരാ, അനുപ്പാദോ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പവത്തം സങ്ഖാരാ, അപ്പവത്തം നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിമിത്തം സങ്ഖാരാ, അനിമിത്തം നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആയൂഹനാ സങ്ഖാരാ, അനായൂഹനാ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പടിസന്ധി സങ്ഖാരാ, അപ്പടിസന്ധി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഗതി സങ്ഖാരാ, അഗതി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. നിബ്ബത്തി സങ്ഖാരാ, അനിബ്ബത്തി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപപത്തി സങ്ഖാരാ, അനുപപത്തി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജാതി സങ്ഖാരാ, അജാതി നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ജരാ സങ്ഖാരാ, അജരാ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ബ്യാധി സങ്ഖാരാ, അബ്യാധി നിബ്ബാന''ന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. മരണം സങ്ഖാരാ, അമതം നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. സോകോ സങ്ഖാരാ, അസോകോ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. പരിദേവോ സങ്ഖാരാ, അപരിദേവോ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം. ഉപായാസോ സങ്ഖാരാ, അനുപായാസോ നിബ്ബാനന്തി അഭിഞ്ഞേയ്യം.

പഠമഭാണവാരോ.

**൧൧**. പരിഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പരിവാരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പരിപൂരട്ഠോ [പരിപൂരണട്ഠോ (ക॰), പരിപൂരിട്ഠോ (സീ॰ അട്ഠ॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകഗ്ഗട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അവിസാരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനാവിലട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനിഞ്ജനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തുപട്ഠാനവസേന ചിത്തസ്സ ഠിതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ആരമ്മണട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഗോചരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പഹാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പരിച്ചാഗട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വുട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിവട്ടനട്ഠോ [നിവത്തനട്ഠോ (ക॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സന്തട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പണീതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിമുത്തട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനാസവട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; തരണട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനിമിത്തട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അപ്പണിഹിതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സുഞ്ഞതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകരസട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; അനതിവത്തനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; യുഗനദ്ധട്ഠോ [യുഗനന്ധനട്ഠോ (ക॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിയ്യാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഹേതുട്ഠോ [ഹേതട്ഠോ (സ്യാ॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ആധിപതേയ്യട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

**൧൮**. സമഥസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; **വിപസ്സനായ അനുപസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ;** സമഥവിപസ്സനാനം ഏകരസട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; യുഗനദ്ധസ്സ അനതിവത്തനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സിക്ഖായ സമാദാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ആരമ്മണസ്സ ഗോചരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ലീനസ്സ ചിത്തസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഉദ്ധതസ്സ ചിത്തസ്സ നിഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഉഭോവിസുദ്ധാനം അജ്ഝുപേക്ഖനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിസേസാധിഗമട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഉത്തരി പടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സച്ചാഭിസമയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിരോധേ പതിട്ഠാപകട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ .

സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമോക്ഖട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സതിന്ദ്രിയസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ദസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

സദ്ധാബലസ്സ അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയബലസ്സ കോസജ്ജേ അകമ്പിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സതിബലസ്സ പമാദേ അകമ്പിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമാധിബലസ്സ ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പഞ്ഞാബലസ്സ അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പവിചയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഫരണട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപസമട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പടിസങ്ഖാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

സമ്മാദിട്ഠിയാ ദസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ അഭിനിരോപനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമ്മാവാചായ പരിഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമ്മാകമ്മന്തസ്സ സമുട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമ്മാആജീവസ്സ വോദാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; സമ്മാവായാമസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമ്മാസതിയാ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമ്മാസമാധിസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

**൧൯**. ഇന്ദ്രിയാനം ആധിപതേയ്യട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ബലാനം അകമ്പിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ബോജ്ഝങ്ഗാനം നിയ്യാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മഗ്ഗസ്സ ഹേതുട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സതിപട്ഠാനാനം ഉപട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമ്മപ്പധാനാനം പദഹനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഇദ്ധിപാദാനം ഇജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സച്ചാനം തഥട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പയോഗാനം [മഗ്ഗാനം (സബ്ബത്ഥ) അട്ഠകഥാ പസ്സിതബ്ബാ] പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഫലാനം സച്ഛികിരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

വിതക്കസ്സ അഭിനിരോപനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിചാരസ്സ ഉപവിചാരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പീതിയാ ഫരണട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സുഖസ്സ അഭിസന്ദനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. ആവജ്ജനട്ഠോ

അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിജാനനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പജാനനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സഞ്ജാനനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകോദട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ . അഭിഞ്ഞായ ഞാതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പരിഞ്ഞായ തീരണട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പഹാനസ്സ പരിച്ചാഗട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഭാവനായ ഏകരസട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സച്ഛികിരിയായ ഫസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഖന്ധാനം ഖന്ധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ധാതൂനം ധാതുട്ഠോ [ധാതട്ഠോ (സ്യാ॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ആയതനാനം ആയതനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സങ്ഖതാനം സങ്ഖതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അസങ്ഖതസ്സ അസങ്ഖതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

**൧൮**. ചിത്തട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്താനന്തരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ വുട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ വിവട്ടനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ഹേതുട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ പച്ചയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ വത്ഥുട്ഠോ [വത്ഥട്ഠോ (സ്യാ॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ഭൂമട്ഠോ [ഭുമ്മട്ഠോ (സ്യാ॰ സീ॰ അട്ഠ॰) (ഏകത്തേ ഉപനിബന്ധനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ) (ക॰) അട്ഠകഥാ പസ്സിതബ്ബാ] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ആരമ്മണട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ഗോചരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ചരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ഗതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ നിയ്യാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ നിസ്സരണട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

**൧൯**. ഏകത്തേ ആവജ്ജനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ വിജാനനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; ഏകത്തേ പജാനനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സഞ്ജാനനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ഏകദട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ഉപനിബന്ധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ പക്ഖന്ദനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ പസീദനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; ഏകത്തേ സന്തിട്ഠനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ വിമുച്ചനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ''ഏതം സന്ത''ന്തി പസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ യാനീകതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ വത്ഥുകതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ അനുട്ഠിതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ പരിചിതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സുസമാരദ്ധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; ഏകത്തേ പരിഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ പരിവാരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ പരിപൂരട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സമോധാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ അധിട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ആസേവനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ഭാവനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ബഹുലീകമ്മട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സുസമുഗ്ഗതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സുവിമുത്തട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; ഏകത്തേ ബുജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ അനുബുജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ പടിബുജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സമ്ബുജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ബോധനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ അനുബോധനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ പടിബോധനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സമ്ബോധനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ബോധിപക്ഖിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ അനുബോധിപക്ഖിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ പടിബോധിപക്ഖിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സമ്ബോധിപക്ഖിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ജോതനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ ഉജ്ജോതനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ അനുജോതനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ;

ഏകത്തേ പടിജോതനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഏകത്തേ സഞ്ജോതനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

൧൬. പതാപനട്ഠോ [പകാസനട്ഠോ (ക॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിരോചനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; കിലേസാനം സന്താപനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അമലട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിമലട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിമ്മലട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിവേകട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിവേകചരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിരാഗട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിരാഗചരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിരോധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിരോധചരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വോസഗ്ഗട്ഠോ [വോസ്സഗ്ഗട്ഠോ (സ്യാ॰ ക॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വോസഗ്ഗചരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിമുത്തട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വിമുത്തിചരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

ഛന്ദട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ മൂലട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ പാദട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ പധാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ ഇജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ അധിമോക്ഖട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഛന്ദസ്സ ദസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

വീരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ മൂലട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ പാദട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ പധാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ ഇജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ അധിമോക്ഖട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീരിയസ്സ ദസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

ചിത്തട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ മൂലട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ പാദട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ പധാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ഇജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ അധിമോക്ഖട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ചിത്തസ്സ ദസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

വീമംസട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ മൂലട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ പാദട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ പധാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ ഇജ്ഝനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ അധിമോക്ഖട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ പഗ്ഗഹട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ അവിക്ഖേപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വീമംസായ ദസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

൧൭. ദുക്ഖട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ സങ്ഖതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ സന്താപട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ദുക്ഖസ്സ വിപരിണാമട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. സമുദയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമുദയസ്സ ആയൂഹനട്ഠോ [ആയുഹനട്ഠോ (സ്യാ॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമുദയസ്സ നിദാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമുദയസ്സ സഞ്ഞോഗട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സമുദയസ്സ പലിബോധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിരോധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ;

നിരോധസ്സ നിസ്സരണട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിരോധസ്സ വിവേകട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിരോധസ്സ അസങ്ഖതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; നിരോധസ്സ അമതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ. മഗ്ഗട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മഗ്ഗസ്സ നിയ്യാനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മഗ്ഗസ്സ ഹേതുട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മഗ്ഗസ്സ ദസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മഗ്ഗസ്സ ആധിപതേയ്യട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

തഥട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനത്തട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സച്ചട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പടിവേധട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അഭിജാനനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പരിജാനനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ധമ്മട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ധാതുട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഞാതട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സച്ഛികിരിയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഫസ്സനട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അഭിസമയട്ഠോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

**൧൮**. നേക്ഖമ്മം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അബ്യാപാദോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ആലോകസഞ്ഞാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അവിക്ഖേപോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ധമ്മവവത്ഥാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പാമോജ്ജം [പാമുജ്ജം (സ്യാ॰)] അഭിഞ്ഞേയ്യം.

പഠമം ഝാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ദുതിയം ഝാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; തതിയം ഝാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ചതുത്ഥം ഝാനം അഭിഞ്ഞേയ്യം. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

അനിച്ചാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ദുക്ഖാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനത്താനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിരാഗാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നിരോധാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഖയാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വയാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിപരിണാമാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനിമിത്താനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ആദീനവാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിവട്ടനാനുപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

**൧൯**. സോതാപത്തിമഗ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സോതാപത്തിഫലസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സകദാഗാമിമഗ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സകദാഗാമിഫലസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനാഗാമിമഗ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; അനാഗാമിഫലസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അരഹത്തമഗ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അരഹത്തഫലസമാപത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ.

അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠേന സദ്ധാബലം അഭിഞ്ഞേയ്യം; കോസജ്ജേ അകമ്പിയട്ഠേന വീരിയബലം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പമാദേ അകമ്പിയട്ഠേന സതിബലം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയട്ഠേന സമാധിബലം അഭിഞ്ഞേയ്യം; അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠേന പഞ്ഞാബലം അഭിഞ്ഞേയ്യം; ഉപട്ഠാനട്ഠേന

സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പവിചയട്ഠേന ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഫരണട്ഠേന പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ ; ഉപസമട്ഠേന പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പടിസങ്ഖാനട്ഠേന ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി അഭിഞ്ഞേയ്യോ.

ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അകമ്പിയട്ഠേന ബലാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; നിയ്യാനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; തഥട്ഠേന സച്ചാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; മുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ; പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജാ അഭിഞ്ഞേയ്യാ ; പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തി അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം; പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം അഭിഞ്ഞേയ്യം.

**൨൦**. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യോ; മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യോ; ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യോ; വേദനാ സമോസരണട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യാ; സമാധി പമുഖട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യോ; സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യാ; പഞ്ഞാ തതുത്തരട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യാ; വിമുത്തി സാരട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യാ; അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന അഭിഞ്ഞേയ്യം.

യേ യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാതാ ഹോന്തി തേ തേ ധമ്മാ ഞാതാ ഹോന്തി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ഇമേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞേയ്യാതി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണ''ന്തി.

ദുതിയഭാണവാരോ.

**൨൧**. കഥം ''ഇമേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ''തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം?

ഏകോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞേയ്യോ - ഫസ്സോ സാസവോ ഉപാദാനിയോ. ദ്വേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - നാമഞ്ച രൂപഞ്ച. തയോ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - തിസ്സോ

വേദനാ. ചത്താരോ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - ചത്താരോ ആഹാരാ. പഞ്ച ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ. ഛ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി. സത്ത ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - സത്ത വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ. അട്ഠ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - അട്ഠ ലോകധമ്മാ. നവ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - നവ സത്താവാസാ. ദസ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ - ദസായതനാനി.

"സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, പരിഞ്ഞേയ്യം. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം പരിഞ്ഞേയ്യം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, പരിഞ്ഞേയ്യം; രൂപാ പരിഞ്ഞേയ്യാ; ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം പരിഞ്ഞേയ്യം; ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ പരിഞ്ഞേയ്യോ; യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി പരിഞ്ഞേയ്യം. സോതം പരിഞ്ഞേയ്യം; സദ്ദാ പരിഞ്ഞേയ്യാ...പേ॰... ഘാനം പരിഞ്ഞേയ്യം, ഗന്ധാ പരിഞ്ഞേയ്യാ... ജിവ്ഹാ പരിഞ്ഞേയ്യാ; രസാ പരിഞ്ഞേയ്യാ... കായോ പരിഞ്ഞേയ്യോ; ഫോട്ഠബ്ബാ പരിഞ്ഞേയ്യാ...പേ॰... മനോ പരിഞ്ഞേയ്യോ; ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാ... മനോവിഞ്ഞാണം പരിഞ്ഞേയ്യം; മനോസമ്ഫസ്സോ പരിഞ്ഞേയ്യോ; യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി പരിഞ്ഞേയ്യം." രൂപം പരിഞ്ഞേയ്യം...പേ॰... വേദനാ പരിഞ്ഞേയ്യാ... സഞ്ഞാ പരിഞ്ഞേയ്യാ... സങ്ഖാരാ പരിഞ്ഞേയ്യാ... വിഞ്ഞാണം പരിഞ്ഞേയ്യം... ചക്ഖു പരിഞ്ഞേയ്യം...പേ॰... ജരാമരണം പരിഞ്ഞേയ്യം... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന പരിഞ്ഞേയ്യം. യേസം യേസം ധമ്മാനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ തേ തേ ധമ്മാ പടിലദ്ധാ ഹോന്തി, ഏവം തേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞാതാ ചേവ ഹോന്തി തീരിതാ ച.

൨൨. നേക്ഖമ്മം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ നേക്ഖമ്മം പടിലദ്ധം ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. അബ്യാപാദം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അബ്യാപാദോ പടിലദ്ധോ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ആലോകസഞ്ഞം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ആലോകസഞ്ഞാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. അവിക്ഖേപം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അവിക്ഖേപോ പടിലദ്ധോ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ധമ്മവവത്ഥാനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ധമ്മവവത്ഥാനം പടിലദ്ധം ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ഞാണം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ഞാണം പടിലദ്ധം ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. പാമോജ്ജം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ പാമോജ്ജം പടിലദ്ധം ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച.

പഠമം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ പഠമം ഝാനം പടിലദ്ധം ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ദുതിയം ഝാനം...പേ॰... തതിയം ഝാനം... ചതുത്ഥം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ചതുത്ഥം ഝാനം പടിലദ്ധം ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി പടിലദ്ധാ ഹോതി.

ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തി പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തി പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച.

അനിച്ചാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അനിച്ചാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ദുക്ഖാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. അനത്താനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അനത്താനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. നിബ്ബിദാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. വിരാഗാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ വിരാഗാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. നിരോധാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ നിരോധാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ഖയാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ഖയാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. വയാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ വയാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. വിപരിണാമാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ വിപരിണാമാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. അനിമിത്താനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അനിമിത്താനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി . ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച.

അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം പടിലദ്ധം ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. ആദീനവാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ ആദീനവാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. പടിസങ്ഖാനുപസ്സനം

പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. വിവട്ടനാനുപസ്സനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ വിവട്ടനാനുപസ്സനാ പടിലദ്ധാ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച.

സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ സോതാപത്തിമഗ്ഗോ പടിലദ്ധോ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. സകദാഗാമിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ സകദാഗാമിമഗ്ഗോ പടിലദ്ധോ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. അനാഗാമിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അനാഗാമിമഗ്ഗോ പടിലദ്ധോ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച. അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ അരഹത്തമഗ്ഗോ പടിലദ്ധോ ഹോതി. ഏവം സോ ധമ്മോ പരിഞ്ഞാതോ ചേവ ഹോതി തീരിതോ ച.

യേസം യേസം ധമ്മാനം പടിലാഭത്ഥായ വായമന്തസ്സ തേ തേ ധമ്മാ പടിലദ്ധാ ഹോന്തി. ഏവം തേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞാതാ ചേവ ഹോന്തി തീരിതാ ച. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ഇമേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞേയ്യാതി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണ''ന്തി.

**൨൩**. കഥം ''ഇമേ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ''തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം?

ഏകോ ധമ്മോ പഹാതബ്ബോ - അസ്മിമാനോ. ദ്വേ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - അവിജ്ജാ ച ഭവതണ്ഹാ ച. തയോ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - തിസ്സോ തണ്ഹാ. ചത്താരോ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - ചത്താരോ ഓഘാ. പഞ്ച ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - പഞ്ച നീവരണാനി. ഛ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - ഛ തണ്ഹാകായാ. സത്ത ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - സത്താനുസയാ. അട്ഠ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - അട്ഠ മിച്ഛത്താ. നവ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - നവ തണ്ഹാമൂലകാ. ദസ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ - ദസ മിച്ഛത്താ.

**൨൪**. ദ്വേ പഹാനാനി - സമുച്ഛേദപ്പഹാനം, പടിപ്പസ്സദ്ധിപ്പഹാനം. സമുച്ഛേദപ്പഹാനഞ്ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ; പടിപ്പസ്സദ്ധിപ്പഹാനഞ്ച ഫലക്ഖണേ. തീണി പഹാനാനി - കാമാനമേതം നിസ്സരണം യദിദം നേക്ഖമ്മം; രൂപാനമേതം നിസ്സരണം യദിദം ആരുപ്പം; യം ഖോ പന കിഞ്ചി ഭൂതം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം, നിരോധോ തസ്സ നിസ്സരണം. നേക്ഖമ്മം പടിലദ്ധസ്സ കാമാ പഹീനാ ചേവ ഹോന്തി പരിച്ചത്താ ച. ആരുപ്പം പടിലദ്ധസ്സ രൂപാ പഹീനാ ചേവ ഹോന്തി പരിച്ചത്താ ച. നിരോധം പടിലദ്ധസ്സ സങ്ഖാരാ പഹീനാ ചേവ ഹോന്തി പരിച്ചത്താ ച. ചത്താരി പഹാനാനി ദുക്ഖസച്ചം പരിഞ്ഞാപടിവേധം പടിവിജ്ഝന്തോ പജഹതി; സമുദയസച്ചം പഹാനപടിവേധം പടിവിജ്ഝന്തോ പജഹതി; നിരോധസച്ചം സച്ഛികിരിയാപടിവേധം പടിവിജ്ഝന്തോ പജഹതി; മഗ്ഗസച്ചം ഭാവനാപടിവേധം പടിവിജ്ഝന്തോ പജഹതി. പഞ്ച പഹാനാനി - വിക്ഖമ്ഭനപ്പഹാനം, തദങ്ഗപ്പഹാനം, സമുച്ഛേദപ്പഹാനം, പടിപ്പസ്സദ്ധിപ്പഹാനം, നിസ്സരണപ്പഹാനം. വിക്ഖമ്ഭനപ്പഹാനഞ്ച നീവരണാനം പഠമം ഝാനം

ഭാവയതോ; തദങ്ഗപ്പഹാനഞ്ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ; സമുച്ഛേദപ്പഹാനഞ്ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ; പടിപ്പസ്സദ്ധിപ്പഹാനഞ്ച ഫലക്ഖണേ; നിസ്സരണപ്പഹാനഞ്ച നിരോധോ നിബ്ബാനം.

"സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, പഹാതബ്ബം. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം പഹാതബ്ബം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, പഹാതബ്ബം; രൂപാ പഹാതബ്ബാ; ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം പഹാതബ്ബം; ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ പഹാതബ്ബോ; യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി പഹാതബ്ബം. സോതം പഹാതബ്ബം; സദ്ദാ പഹാതബ്ബാ...പേ॰... ഘാനം പഹാതബ്ബം; ഗന്ധാ പഹാതബ്ബാ... ജിവ്ഹാ പഹാതബ്ബാ; രസാ പഹാതബ്ബാ... കായോ പഹാതബ്ബോ; ഫോട്ഠബ്ബാ പഹാതബ്ബാ... മനോ പഹാതബ്ബോ; ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ... മനോവിഞ്ഞാണം പഹാതബ്ബം;... മനോസമ്ഫസ്സോ പഹാതബ്ബോ; യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി പഹാതബ്ബം." രൂപം പസ്സന്തോ പജഹതി, വേദനം പസ്സന്തോ പജഹതി, സഞ്ഞം പസ്സന്തോ പജഹതി, സങ്ഖാരേ പസ്സന്തോ പജഹതി, വിഞ്ഞാണം പസ്സന്തോ പജഹതി. ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന പസ്സന്തോ പജഹതി. യേ യേ ധമ്മാ പഹീനാ ഹോന്തി തേ തേ ധമ്മാ പരിച്ചത്താ ഹോന്തി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "ഇമേ ധമ്മാ പഹാതബ്ബാതി സോതാവധാനം, തം പജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണ"ന്തി.

തതിയഭാണവാരോ.

**൨൮**. കഥം "ഇമേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ"തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം?

ഏകോ ധമ്മോ ഭാവേതബ്ബോ - കായഗതാസതി സാതസഹഗതാ. ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. തയോ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - തയോ സമാധീ. ചത്താരോ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ. പഞ്ച ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - പഞ്ചങ്ഗികോ സമാധി [സമ്മാസമാധീ (സ്യാ॰)]. ഛ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - ഛ അനുസ്സതിട്ഠാനാനി. സത്ത ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ. അട്ഠ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. നവ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - നവ പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗാനി. ദസ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ - ദസ കസിണായതനാനി.

**൨൯**. ദ്വേ ഭാവനാ - ലോകിയാ ച ഭാവനാ, ലോകുത്തരാ ച ഭാവനാ. തിസ്സോ ഭാവനാ - രൂപാവചരകുസലാനം ധമ്മാനം ഭാവനാ, അരൂപാവചരകുസലാനം ധമ്മാനം ഭാവനാ, അപരിയാപന്നകുസലാനം ധമ്മാനം ഭാവനാ. രൂപാവചരകുസലാനം ധമ്മാനം ഭാവനാ അത്ഥി ഹീനാ, അത്ഥി മജ്ഝിമാ, അത്ഥി പണീതാ. അരൂപാവചരകുസലാനം ധമ്മാനം ഭാവനാ അത്ഥി ഹീനാ , അത്ഥി മജ്ഝിമാ, അത്ഥി പണീതാ. അപരിയാപന്നകുസലാനം ധമ്മാനം ഭാവനാ പണീതാ.

**൩൦**. ചതസ്സോ ഭാവനാ - ദുക്ഖസച്ചം പരിഞ്ഞാപടിവേധം പടിവിജ്ഝന്തോ ഭാവേതി, സമുദയസച്ചം പഹാനപ്പടിവേധം പടിവിജ്ഝന്തോ ഭാവേതി,

നിരോധസച്ചം സച്ഛികിരിയാപടിവേധം പടിവിജ്ഝന്തോ ഭാവേതി, മഗ്ഗസച്ചം ഭാവനാപടിവേധം പടിവിജ്ഝന്തോ ഭാവേതി. ഇമാ ചതസ്സോ ഭാവനാ.

അപരാപി ചതസ്സോ ഭാവനാ - ഏസനാഭാവനാ, പടിലാഭാഭാവനാ, ഏകരസാഭാവനാ, ആസേവനാഭാവനാ. കതമാ ഏസനാഭാവനാ? സബ്ബേസം സമാധിം സമാപജ്ജന്താനം തത്ഥ ജാതാ ധമ്മാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - അയം ഏസനാഭാവനാ. കതമാ പടിലാഭാഭാവനാ? സബ്ബേസം സമാധിം സമാപന്നാനം തത്ഥ ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - അയം പടിലാഭാഭാവനാ. കതമാ ഏകരസാഭാവനാ? അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവയതോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരി ഇന്ദ്രിയാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ഭാവയതോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരി ഇന്ദ്രിയാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ . ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ഭാവയതോ സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരി ഇന്ദ്രിയാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ഭാവയതോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരി ഇന്ദ്രിയാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഭാവയതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരി ഇന്ദ്രിയാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ.

അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠേന സദ്ധാബലം ഭാവയതോ സദ്ധാബലസ്സ വസേന ചത്താരി ബലാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബലാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. കോസജ്ജേ അകമ്പിയട്ഠേന വീരിയബലം ഭാവയതോ വീരിയബലസ്സ വസേന ചത്താരി ബലാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബലാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. പമാദേ അകമ്പിയട്ഠേന സതിബലം ഭാവയതോ സതിബലസ്സ വസേന ചത്താരി ബലാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബലാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയട്ഠേന സമാധിബലം ഭാവയതോ സമാധിബലസ്സ വസേന ചത്താരി ബലാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബലാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠേന പഞ്ഞാബലം ഭാവയതോ പഞ്ഞാബലസ്സ വസേന ചത്താരി ബലാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബലാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ.

ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവയതോ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ വസേന ഛ ബോജ്ഝങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. പവിചയട്ഠേന ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവയതോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ വസേന ഛ ബോജ്ഝങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവയതോ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ വസേന ഛ ബോജ്ഝങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ഫരണട്ഠേന പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവയതോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ വസേന ഛ ബോജ്ഝങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ഉപസമട്ഠേന പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവയതോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ വസേന ഛ ബോജ്ഝങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവയതോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ വസേന ഛ ബോജ്ഝങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. പടിസങ്ഖാനട്ഠേന

ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവയതോ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ വസേന ഛ ബോജ്ഝങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ.

ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠിം ഭാവയതോ സമ്മാദിട്ഠിയാ വസേന സത്ത മഗ്ഗങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - മഗ്ഗങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പം ഭാവയതോ സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ വസേന സത്ത മഗ്ഗങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - മഗ്ഗങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചം ഭാവയതോ സമ്മാവാചായ വസേന സത്ത മഗ്ഗങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - മഗ്ഗങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തം ഭാവയതോ സമ്മാകമ്മന്തസ്സ വസേന സത്ത മഗ്ഗങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - മഗ്ഗങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവം ഭാവയതോ സമ്മാആജീവസ്സ വസേന സത്ത മഗ്ഗങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - മഗ്ഗങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ . പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമം ഭാവയതോ സമ്മാവായാമസ്സ വസേന സത്ത മഗ്ഗങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - മഗ്ഗങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതിം ഭാവയതോ സമ്മാസതിയാ വസേന സത്ത മഗ്ഗങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - മഗ്ഗങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധിം ഭാവയതോ സമ്മാസമാധിസ്സ വസേന സത്ത മഗ്ഗങ്ഗാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - മഗ്ഗങ്ഗാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. അയം ഏകരസാഭാവനാ.

കതമാ ആസേവനാഭാവനാ? ഇധ ഭിക്ഖു പുബ്ബണ്ഹസമയം ആസേവതി, മജ്ഝന്ഹികസമയമ്പി [മജ്ഝന്തികസമയമ്പി (സ്യാ॰ ക॰)] ആസേവതി, സായന്ഹസമയമ്പി ആസേവതി, പുരേഭത്തമ്പി ആസേവതി, പച്ഛാഭത്തമ്പി ആസേവതി, പുരിമേപി യാമേ ആസേവതി, മജ്ഝിമേപി യാമേ ആസേവതി, പച്ഛിമേപി യാമേ ആസേവതി, രത്തിമ്പി ആസേവതി, ദിവാപി ആസേവതി, രത്തിന്ദിവാപി [രത്തിദിവാപി (ക॰)] ആസേവതി, കാളേപി ആസേവതി, ജുണ്ഹേപി ആസേവതി, വസ്സേപി ആസേവതി, ഹേമന്തേപി ആസേവതി, ഗിമ്ഹേപി ആസേവതി, പുരിമേപി വയോഖന്ധേ ആസേവതി, മജ്ഝിമേപി വയോഖന്ധേ ആസേവതി, പച്ഛിമേപി വയോഖന്ധേ ആസേവതി - അയം ആസേവനാഭാവനാ. ഇമാ ചതസ്സോ ഭാവനാ.

**൨൮.** അപരാപി ചതസ്സോ ഭാവനാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ, ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. കഥം തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ? കാമച്ഛന്ദം പജഹതോ നേക്ഖമ്മവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ബ്യാപാദം പജഹതോ അബ്യാപാദവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ഥിനമിദ്ധം [ഥീനമിദ്ധം (സ്യാ॰ സീ॰ അട്ഠ॰)] പജഹതോ ആലോകസഞ്ഞാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ അവിക്ഖേപവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. വിചികിച്ഛം പജഹതോ ധമ്മവവത്ഥാനവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം

നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. അവിജ്ജം പജഹതോ ഞാണവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ . അരതിം പജഹതോ പാമോജ്ജവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. നീവരണേ പജഹതോ പഠമജ്ഝാനവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. വിതക്കവിചാരേ പജഹതോ ദുതിയജ്ഝാനവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. പീതിം പജഹതോ തതിയജ്ഝാനവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. സുഖദുക്ഖേ പജഹതോ ചതുത്ഥജ്ഝാനവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ.

രൂപസഞ്ഞം പടിഘസഞ്ഞം നാനത്തസഞ്ഞം പജഹതോ ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ . ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം പജഹതോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം പജഹതോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പജഹതോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ.

നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതോ അനിച്ചാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. സുഖസഞ്ഞം പജഹതോ ദുക്ഖാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. അത്തസഞ്ഞം പജഹതോ അനത്താനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. നന്ദിം പജഹതോ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. രാഗം പജഹതോ വിരാഗാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. സമുദയം പജഹതോ നിരോധാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ . ആദാനം പജഹതോ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ഘനസഞ്ഞം പജഹതോ ഖയാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ആയൂഹനം പജഹതോ വയാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ധുവസഞ്ഞം പജഹതോ വിപരിണാമാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ

അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. നിമിത്തം പജഹതോ അനിമിത്താനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. പണിധിം പജഹതോ അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. അഭിനിവേസം പജഹതോ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. സാരാദാനാഭിനിവേസം പജഹതോ അധിപഞ്ഞാ ധമ്മവിപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. സമ്മോഹാഭിനിവേസം പജഹതോ യഥാഭൂതഞാണദസ്സനവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ആലയാഭിനിവേസം പജഹതോ ആദീനവാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. അപ്പടിസങ്ഖം പജഹതോ പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. സഞ്ഞോഗാഭിനിവേസം പജഹതോ വിവട്ടനാനുപസ്സനാവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ.

ദിട്ഠേകട്ഠേ കിലേസേ പജഹതോ സോതാപത്തിമഗ്ഗവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ഓളാരികേ കിലേസേ പജഹതോ സകദാഗാമിമഗ്ഗവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. അനുസഹഗതേ കിലേസേ പജഹതോ അനാഗാമിമഗ്ഗവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. സബ്ബകിലേസേ പജഹതോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ജാതാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ. ഏവം തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ.

കഥം ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ? കാമച്ഛന്ദം പജഹതോ നേക്ഖമ്മവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ബ്യാപാദം പജഹതോ അബ്യാപാദവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ... പേ... സബ്ബകിലേസേ പജഹതോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ഏവം ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ.

കഥം തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ? കാമച്ഛന്ദം പജഹതോ നേക്ഖമ്മവസേന വീരിയം വാഹേതീതി - തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ. ബ്യാപാദം പജഹതോ അബ്യാപാദവസേന വീരിയം വാഹേതീതി - തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ... സബ്ബകിലേസേ പജഹതോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന വീരിയം വാഹേതീതി - തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ. ഏവം തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ.

കഥം ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ? കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മം ആസേവതീതി - ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദം ആസേവതീതി - ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗം ആസേവതീതി - ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. ഏവം ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ.

ഇമാ ചതസ്സോ ഭാവനാ രൂപം പസ്സന്തോ ഭാവേതി, വേദനം പസ്സന്തോ ഭാവേതി, സഞ്ഞം പസ്സന്തോ ഭാവേതി, സങ്ഖാരേ പസ്സന്തോ ഭാവേതി, വിഞ്ഞാണം പസ്സന്തോ ഭാവേതി, ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന പസ്സന്തോ ഭാവേതി. യേ യേ ധമ്മാ ഭാവിതാ ഹോന്തി തേ തേ ധമ്മാ ഏകരസാ ഹോന്തി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ഇമേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാതി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണ''ന്തി.

ചതുത്ഥഭാണവാരോ.

**൨൯**. കഥം ''ഇമേ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ''തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം?

ഏകോ ധമ്മോ സച്ഛികാതബ്ബോ - അകുപ്പാ ചേതോവിമുത്തി. ദ്വേ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ച. തയോ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - തിസ്സോ വിജ്ജാ. ചത്താരോ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - ചത്താരി സാമഞ്ഞഫലാനി. പഞ്ച ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - പഞ്ച ധമ്മക്ഖന്ധാ. ഛ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - ഛ അഭിഞ്ഞാ. സത്ത ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - സത്ത ഖീണാസവബലാനി. അട്ഠ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - അട്ഠ വിമോക്ഖാ. നവ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - നവ അനുപുബ്ബനിരോധാ. ദസ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ - ദസ അസേക്ഖാ ധമ്മാ.

''സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, സച്ഛികാതബ്ബം. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം സച്ഛികാതബ്ബം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, സച്ഛികാതബ്ബം; രൂപാ സച്ഛികാതബ്ബാ; ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം സച്ഛികാതബ്ബം; ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ സച്ഛികാതബ്ബോ ; യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി സച്ഛികാതബ്ബം. സോതം സച്ഛികാതബ്ബം; സദ്ദാ സച്ഛികാതബ്ബാ...പേ॰... ഘാനം സച്ഛികാതബ്ബം; ഗന്ധാ സച്ഛികാതബ്ബാ... ജിവ്ഹാ സച്ഛികാതബ്ബാ; രസാ സച്ഛികാതബ്ബാ... കായോ സച്ഛികാതബ്ബോ; ഫോട്ഠബ്ബാ സച്ഛികാതബ്ബാ... മനോ സച്ഛികാതബ്ബോ; ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാ; മനോവിഞ്ഞാണം സച്ഛികാതബ്ബം; മനോസമ്ഫസ്സോ സച്ഛികാതബ്ബോ ; യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി സച്ഛികാതബ്ബം''. രൂപം പസ്സന്തോ സച്ഛികരോതി, വേദനം പസ്സന്തോ സച്ഛികരോതി, സഞ്ഞം പസ്സന്തോ സച്ഛികരോതി, സങ്ഖാരേ പസ്സന്തോ സച്ഛികരോതി, വിഞ്ഞാണം പസ്സന്തോ സച്ഛികരോതി. ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന പസ്സന്തോ സച്ഛികരോതി. യേ യേ ധമ്മാ സച്ഛികതാ ഹോന്തി തേ തേ ധമ്മാ ഫസ്സിതാ [ഫുസിതാ (സ്യാ॰)] ഹോന്തി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ഇമേ ധമ്മാ സച്ഛികാതബ്ബാതി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണ''ന്തി.

**൩൦**. കഥം "ഇമേ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ, ഇമേ ധമ്മാ ഠിതിഭാഗിയാ, ഇമേ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ, ഇമേ ധമ്മാ നിബ്ബേധഭാഗിയാ"തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം?

പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭിം കാമസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - ഹാനഭാഗിയോ ധമ്മോ. തദനുധമ്മതാ സതി സന്തിട്ഠതി - ഠിതിഭാഗിയോ ധമ്മോ. അവിതക്കസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - വിസേസഭാഗിയോ ധമ്മോ. നിബ്ബിദാസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി വിരാഗൂപസംഹിതാ - നിബ്ബേധഭാഗിയോ ധമ്മോ.

ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭിം വിതക്കസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - ഹാനഭാഗിയോ ധമ്മോ. തദനുധമ്മതാ സതി സന്തിട്ഠതി - ഠിതിഭാഗിയോ ധമ്മോ. ഉപേക്ഖാസുഖസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - വിസേസഭാഗിയോ ധമ്മോ. നിബ്ബിദാസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി വിരാഗൂപസംഹിതാ - നിബ്ബേധഭാഗിയോ ധമ്മോ.

തതിയസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭിം പീതിസുഖസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - ഹാനഭാഗിയോ ധമ്മോ. തദനുധമ്മതാ സതി സന്തിട്ഠതി - ഠിതിഭാഗിയോ ധമ്മോ. അദുക്ഖമസുഖസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - വിസേസഭാഗിയോ ധമ്മോ. നിബ്ബിദാസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി വിരാഗൂപസംഹിതാ - നിബ്ബേധഭാഗിയോ ധമ്മോ.

ചതുത്ഥസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭിം ഉപേക്ഖാസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - ഹാനഭാഗിയോ ധമ്മോ. തദനുധമ്മതാ സതി സന്തിട്ഠതി - ഠിതിഭാഗിയോ ധമ്മോ. ആകാസാനഞ്ചായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - വിസേസഭാഗിയോ ധമ്മോ. നിബ്ബിദാസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി വിരാഗൂപസംഹിതാ - നിബ്ബേധഭാഗിയോ ധമ്മോ.

ആകാസാനഞ്ചായതനസ്സ ലാഭിം രൂപസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - ഹാനഭാഗിയോ ധമ്മോ. തദനുധമ്മതാ സതി സന്തിട്ഠതി - ഠിതിഭാഗിയോ ധമ്മോ. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - വിസേസഭാഗിയോ ധമ്മോ. നിബ്ബിദാസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി വിരാഗൂപസംഹിതാ - നിബ്ബേധഭാഗിയോ ധമ്മോ.

വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസ്സ ലാഭിം ആകാസാനഞ്ചായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - ഹാനഭാഗിയോ ധമ്മോ. തദനുധമ്മതാ സതി സന്തിട്ഠതി - ഠിതിഭാഗിയോ ധമ്മോ. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - വിസേസഭാഗിയോ ധമ്മോ. നിബ്ബിദാസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി വിരാഗൂപസംഹിതാ - നിബ്ബേധഭാഗിയോ ധമ്മോ.

ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസ്സ ലാഭിം വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - ഹാനഭാഗിയോ ധമ്മോ. തദനുധമ്മതാ സതി സന്തിട്ഠതി - ഠിതിഭാഗിയോ ധമ്മോ. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി - വിസേസഭാഗിയോ ധമ്മോ. നിബ്ബിദാസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി വിരാഗൂപസംഹിതാ - നിബ്ബേധഭാഗിയോ ധമ്മോ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "ഇമേ ധമ്മാ ഹാനഭാഗിയാ, ഇമേ ധമ്മാ ഠിതിഭാഗിയാ, ഇമേ ധമ്മാ വിസേസഭാഗിയാ, ഇമേ ധമ്മാ നിബ്ബേധഭാഗിയാതി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം".

**൩൯**. കഥം "സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ദുക്ഖാ, സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്താ"തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം? "രൂപം അനിച്ചം ഖയട്ഠേന, ദുക്ഖം ഭയട്ഠേന, അനത്താ അസാരകട്ഠേനാ"തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം. "വേദനാ...പേ॰... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖു...പേ॰... ജരാമരണം അനിച്ചം ഖയട്ഠേന, ദുക്ഖം ഭയട്ഠേന, അനത്താ അസാരകട്ഠേനാ"തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ദുക്ഖാ, സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്താ"തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

**൩൨**. കഥം "ഇദം ദുക്ഖം അരിയസച്ചം, ഇദം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം, ഇദം ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ചം, ഇദം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ച"ന്തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം?

**൩൩**. തത്ഥ കതമം ദുക്ഖം അരിയസച്ചം? ജാതിപി ദുക്ഖാ, ജരാപി ദുക്ഖാ, മരണമ്പി ദുക്ഖം, സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാപി ദുക്ഖാ, അപ്പിയേഹി സമ്പയോഗോ ദുക്ഖോ, പിയേഹി വിപ്പയോഗോ ദുക്ഖോ, യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം; സങ്ഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ [പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാപി (ക॰) സതിപട്ഠാനസുത്തേ സച്ചവിഭങ്ഗേ ച പസ്സിതബ്ബം] ദുക്ഖാ.

തത്ഥ കതമാ ജാതി? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജാതി സഞ്ജാതി ഓക്കന്തി അഭിനിബ്ബത്തി ഖന്ധാനം പാതുഭാവോ ആയതനാനം പടിലാഭോ - അയം വുച്ചതി ജാതി.

തത്ഥ കതമാ ജരാ യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജരാ ജീരണതാ ഖണ്ഡിച്ചം പാലിച്ചം വലിത്തചതാ ആയുനോ സംഹാനി ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകോ - അയം വുച്ചതി ജരാ.

തത്ഥ കതമം മരണം? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹാ തമ്ഹാ സത്തനികായാ ചുതി ചവനതാ ഭേദോ അന്തരധാനം മച്ചു മരണം കാലകിരിയാ [കാലംകിരിയാ (ക॰)] ഖന്ധാനം ഭേദോ കളേവരസ്സ നിക്ഖേപോ ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സുപച്ഛേദോ - ഇദം വുച്ചതി മരണം.

തത്ഥ കതമോ സോകോ? ഞാതിബ്യസനേന [യോ ഞാതിബ്യസനേന (സ്യാ॰) പസ്സ സച്ചവിഭങ്ഗേ] വാ ഫുട്ഠസ്സ, ഭോഗബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, രോഗബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, സീലബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, ദിട്ഠിബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ സോകോ സോചനാ സോചിതത്തം അന്തോസോകോ അന്തോപരിസോകോ ചേതസോ പരിജ്ഝായനാ ദോമനസ്സം സോകസല്ലം - അയം വുച്ചതി സോകോ.

തത്ഥ കതമോ പരിദേവോ? ഞാതിബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, ഭോഗബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, രോഗബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, സീലബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, ദിട്ഠിബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ ആദേവോ പരിദേവോ ആദേവനാ, പരിദേവനാ ആദേവിതത്തം പരിദേവിതത്തം വാചാ പലാപോ വിപ്പലാപോ ലാലപ്പോ ലാലപ്പനാ ലാലപ്പിതത്തം - അയം വുച്ചതി പരിദേവോ.

തത്ഥ കതമം ദുക്ഖം? യം കായികം അസാതം കായികം ദുക്ഖം കായസമ്ഫസ്സജം അസാതം ദുക്ഖം വേദയിതം, കായസമ്ഫസ്സജാ അസാതാ ദുക്ഖാ വേദനാ - ഇദം വുച്ചതി ദുക്ഖം.

തത്ഥ കതമം ദോമനസ്സം? യം ചേതസികം അസാതം ചേതസികം ദുക്ഖം, ചേതോസമ്ഫസ്സജം അസാതം വേദയിതം, ചേതോസമ്ഫസ്സജാ അസാതാ ദുക്ഖാ വേദനാ - ഇദം വുച്ചതി ദോമനസ്സം.

തത്ഥ കതമോ ഉപായാസോ? ഞാതിബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, ഭോഗബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, രോഗബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, സീലബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, ദിട്ഠിബ്യസനേന വാ ഫുട്ഠസ്സ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ ആയാസോ ഉപായാസോ ആയാസനാ ഉപായാസനാ ആയാസിതത്തം ഉപായാസിതത്തം - അയം വുച്ചതി ഉപായാസോ.

തത്ഥ കതമോ അപ്പിയേഹി സമ്പയോഗോ ദുക്ഖോ? ഇധ യസ്സ തേ ഹോന്തി അനിട്ഠാ അകന്താ അമനാപാ രൂപാ സദ്ദാ ഗന്ധാ രസാ ഫോട്ഠബ്ബാ, യേ വാ പനസ്സ തേ ഹോന്തി അനത്ഥകാമാ അഹിതകാമാ അഫാസുകാമാ അയോഗക്ഖേമകാമാ, യാ തേഹി സദ്ധിം സങ്ഗതി സമാഗമോ സമോധാനം മിസ്സീഭാവോ - അയം വുച്ചതി അപ്പിയേഹി സമ്പയോഗോ ദുക്ഖോ.

തത്ഥ കതമോ പിയേഹി വിപ്പയോഗോ ദുക്ഖോ? ഇധ യസ്സ തേ ഹോന്തി ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ രൂപാ സദ്ദാ ഗന്ധാ രസാ ഫോട്ഠബ്ബാ, യേ വാ പനസ്സ തേ ഹോന്തി അത്ഥകാമാ ഹിതകാമാ ഫാസുകാമാ യോഗക്ഖേമകാമാ മാതാ വാ പിതാ വാ ഭാതാ വാ ഭഗിനീ വാ മിത്താ വാ അമച്ചാ വാ ഞാതീ വാ സാലോഹിതാ വാ, യാ തേഹി സദ്ധിം അസങ്ഗതി അസമാഗമോ അസമോധാനം അമിസ്സീഭാവോ - അയം വുച്ചതി പിയേഹി വിപ്പയോഗോ ദുക്ഖോ.

തത്ഥ കതമം യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം? ജാതിധമ്മാനം സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി - "അഹോ വത മയം ന ജാതിധമ്മാ അസ്സാമ, ന ച

വത നോ ജാതി ആഗച്ഛേയ്യാ''തി. ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം - ഇദമ്പി യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം. ജരാധമ്മാനം സത്താനം...പേ॰... ബ്യാധിധമ്മാനം സത്താനം... മരണധമ്മാനം സത്താനം... സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസധമ്മാനം സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി - ''അഹോ വത മയം ന സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസധമ്മാ അസ്സാമ, ന ച വത നോ സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ ആഗച്ഛേയ്യു''ന്തി. ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം - ഇദമ്പി യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം.

തത്ഥ കതമേ സങ്ഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ? സേയ്യഥിദം [സേയ്യഥീദം (സ്യാ॰ സീ॰ അട്ഠ॰)] - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, [രൂപൂപാദാനക്ഖന്ധോ (സ്യാ॰) ഏവമുപരിപി], വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ - ഇമേ വുച്ചന്തി സങ്ഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ. ഇദം വുച്ചതി ദുക്ഖം അരിയസച്ചം.

**൩൨**. തത്ഥ കതമം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം? യായം തണ്ഹാ പോനോഭവികാ [പോനോബ്ഭവികാ (സ്യാ॰)] നന്ദിരാഗസഹഗതാ തത്രതത്രാഭിനന്ദിനീ, സേയ്യഥിദം - കാമതണ്ഹാ ഭവതണ്ഹാ വിഭവതണ്ഹാ , സാ ഖോ പനേസാ തണ്ഹാ കത്ഥ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, കത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി? യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, ഏത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി. കിഞ്ച ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം? ചക്ഖു ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, ഏത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി. സോതം ലോകേ...പേ॰... ഘാനം ലോകേ... ജിവ്ഹാ ലോകേ... കായോ ലോകേ... മനോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, ഏത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി. രൂപാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, ഏത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി. സദ്ദാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം...പേ॰... ധമ്മാ ലോകേ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ലോകേ...പേ॰... മനോവിഞ്ഞാണം ലോകേ... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ലോകേ...പേ॰... മനോസമ്ഫസ്സോ ലോകേ... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ...പേ॰... മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ... രൂപസഞ്ഞാ ലോകേ...പേ॰... ധമ്മസഞ്ഞാ ലോകേ... രൂപസഞ്ചേതനാ ലോകേ...പേ॰... ധമ്മസഞ്ചേതനാ ലോകേ... രൂപതണ്ഹാ ലോകേ...പേ॰... ധമ്മതണ്ഹാ ലോകേ... രൂപവിതക്കോ ലോകേ...പേ॰... ധമ്മവിതക്കോ ലോകേ... രൂപവിചാരോ ലോകേ...പേ॰... ധമ്മവിചാരോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, ഏത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി. ഇദം വുച്ചതി ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം.

**൩൩**. തത്ഥ കതമം ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ചം? യോ തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധോ ചാഗോ പടിനിസ്സഗ്ഗോ മുത്തി അനാലയോ, സാ ഖോ പനേസാ തണ്ഹാ കത്ഥ പഹീയമാനാ പഹീയതി, കത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി? യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, ഏത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി. കിഞ്ച ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം? ചക്ഖുലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, ഏത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ

നിരുജ്ഝതി…പേ॰… ധമ്മവിചാരോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, ഏത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി. ഇദം വുച്ചതി ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ചം.

**൩൯**. തത്ഥ കതമം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. തത്ഥ കതമാ സമ്മാദിട്ഠി? ദുക്ഖേ ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം - അയം വുച്ചതി സമ്മാദിട്ഠി.

തത്ഥ കതമോ സമ്മാസങ്കപ്പോ? നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പോ, അബ്യാപാദസങ്കപ്പോ, അവിഹിംസാസങ്കപ്പോ - അയം വുച്ചതി സമ്മാസങ്കപ്പോ.

തത്ഥ കതമാ സമ്മാവാചാ? മുസാവാദാ വേരമണീ [വേരമണി (ക॰)], പിസുണായ വാചായ വേരമണീ, ഫരുസായ വാചായ വേരമണീ, സമ്ഫപ്പലാപാ വേരമണീ - അയം വുച്ചതി സമ്മാവാചാ.

തത്ഥ കതമോ സമ്മാകമ്മന്തോ? പാണാതിപാതാ വേരമണീ, അദിന്നാദാനാ വേരമണീ, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണീ - അയം വുച്ചതി സമ്മാകമ്മന്തോ.

തത്ഥ കതമോ സമ്മാആജീവോ? ഇധ അരിയസാവകോ മിച്ഛാആജീവം പഹായ സമ്മാആജീവേന ജീവികം [ജീവിതം (ക॰)] കപ്പേതി - അയം വുച്ചതി സമ്മാആജീവോ.

തത്ഥ കതമോ സമ്മാവായാമോ? ഇധ ഭിക്ഖു അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി, ഉപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ…പേ॰… അനുപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ …പേ॰… ഉപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി - അയം വുച്ചതി സമ്മാവായാമോ.

തത്ഥ കതമാ സമ്മാസതി? ഇധ ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു…പേ॰… ചിത്തേ…പേ॰… ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം - അയം വുച്ചതി സമ്മാസതി.

തത്ഥ കതമോ സമ്മാസമാധി? ഇധ ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി **സതോ ച സമ്പജാനോ** സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ''ഉപേക്ഖകോ സതിമാ

സുഖവിഹാരീ"തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി സമ്മാസമാധി. ഇദം വുച്ചതി ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "ഇദം ദുക്ഖം അരിയസച്ചം, ഇദം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം, ഇദം ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ചം, ഇദം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ച"ന്തി സോതാവധാനം, തംപജാനനാ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം. ഏവം സോതാവധാനേ പഞ്ഞാ സുതമയേ ഞാണം.

സുതമയഞാണനിദ്ദേസോ പഠമോ.

### ൨. സീലമയഞാണനിദ്ദേസോ

**൩൭**. കഥം സുത്വാന സംവരേ പഞ്ഞാ സീലമയേ ഞാണം? പഞ്ച സീലാനി - പരിയന്തപാരിസുദ്ധിസീലം, അപരിയന്തപാരിസുദ്ധിസീലം, പരിപുണ്ണപാരിസുദ്ധിസീലം, അപരാമട്ഠപാരിസുദ്ധിസീലം, പടിപ്പസ്സദ്ധിപാരിസുദ്ധിസീലന്തി.

തത്ഥ കതമം പരിയന്തപാരിസുദ്ധിസീലം? അനുപസമ്പന്നാനം പരിയന്തസിക്ഖാപദാനം - ഇദം പരിയന്തപാരിസുദ്ധിസീലം. കതമം അപരിയന്തപാരിസുദ്ധിസീലം? ഉപസമ്പന്നാനം അപരിയന്തസിക്ഖാപദാനം - ഇദം അപരിയന്തപാരിസുദ്ധിസീലം. കതമം പരിപുണ്ണപാരിസുദ്ധിസീലം? പുഥുജ്ജനകല്യാണകാനം കുസലധമ്മേ യുത്താനം സേക്ഖപരിയന്തേ [സേഖപരിയന്തേ (ക॰)] പരിപൂരകാരീനം കായേ ച ജീവിതേ ച അനപേക്ഖാനം പരിച്ചത്തജീവിതാനം - ഇദം പരിപുണ്ണപാരിസുദ്ധിസീലം. കതമം അപരാമട്ഠപാരിസുദ്ധിസീലം? സത്തന്നം സേക്ഖാനം - ഇദം അപരാമട്ഠപാരിസുദ്ധിസീലം. കതമം പടിപ്പസ്സദ്ധിപാരിസുദ്ധിസീലം? തഥാഗതസാവകാനം ഖീണാസവാനം പച്ചേകബുദ്ധാനം തഥാഗതാനം അരഹന്താനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം - ഇദം പടിപ്പസ്സദ്ധിപാരിസുദ്ധിസീലം.

**൩൮**. അത്ഥി സീലം പരിയന്തം, അത്ഥി സീലം അപരിയന്തം. തത്ഥ കതമം തം സീലം പരിയന്തം? അത്ഥി സീലം ലാഭപരിയന്തം, അത്ഥി സീലം യസപരിയന്തം, അത്ഥി സീലം ഞാതിപരിയന്തം, അത്ഥി സീലം അങ്ഗപരിയന്തം, അത്ഥി സീലം ജീവിതപരിയന്തം.

കതമം തം സീലം ലാഭപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ ലാഭഹേതു ലാഭപച്ചയാ ലാഭകാരണാ യഥാസമാദിന്നം [യഥാസമാദിണ്ണം (ക॰)] സിക്ഖാപദം വീതിക്കമതി - ഇദം തം സീലം ലാഭപരിയന്തം. കതമം തം സീലം യസപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ യസഹേതു യസപച്ചയാ യസകാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമതി - ഇദം തം സീലം യസപരിയന്തം. കതമം തം സീലം ഞാതിപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ ഞാതിഹേതു ഞാതിപച്ചയാ ഞാതികാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമതി - ഇദം തം സീലം ഞാതിപരിയന്തം. കതമം തം സീലം അങ്ഗപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ അങ്ഗഹേതു അങ്ഗപച്ചയാ അങ്ഗകാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമതി - ഇദം തം സീലം അങ്ഗപരിയന്തം. കതമം തം സീലം

ജീവിതപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ ജീവിതഹേതു ജീവിതപച്ചയാ ജീവിതകാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമതി - ഇദം തം സീലം ജീവിതപരിയന്തം. ഏവരൂപാനി സീലാനി ഖണ്ഡാനി ഛിദ്ദാനി സബലാനി കമ്മാസാനി ന ഭുജിസ്സാനി ന വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി [ന വിഞ്ഞൂപസത്ഥാനി (ക॰)] പരാമട്ഠാനി അസമാധിസംവത്തനികാനി [ന സമാധിസംവത്തനികാനി (ക॰)] ന അവിപ്പടിസാരവത്ഥുകാനി ന പാമോജ്ജവത്ഥുകാനി ന പീതിവത്ഥുകാനി ന പസ്സദ്ധിവത്ഥുകാനി ന സുഖവത്ഥുകാനി ന സമാധിവത്ഥുകാനി ന യഥാഭൂതഞാണദസ്സനവത്ഥുകാനി ന ഏകന്തനിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി - ഇദം തം സീലം പരിയന്തം.

കതമം തം സീലം അപരിയന്തം? അത്ഥി സീലം ന ലാഭപരിയന്തം , അത്ഥി സീലം ന യസപരിയന്തം, അത്ഥി സീലം ന ഞാതിപരിയന്തം, അത്ഥി സീലം ന അങ്ഗപരിയന്തം, അത്ഥി സീലം ന ജീവിതപരിയന്തം.

കതമം തം സീലം ന ലാഭപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ ലാഭഹേതു ലാഭപച്ചയാ ലാഭകാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമായ ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേതി, കിം സോ വീതിക്കമിസ്സതി! ഇദം തം സീലം ന ലാഭപരിയന്തം. കതമം തം സീലം ന യസപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ യസഹേതു യസപച്ചയാ യസകാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമായ ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേതി , കിം സോ വീതിക്കമിസ്സതി! ഇദം തം സീലം ന യസപരിയന്തം. കതമം തം സീലം ന ഞാതിപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ ഞാതിഹേതു ഞാതിപച്ചയാ ഞാതികാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമായ ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേതി, കിം സോ വീതിക്കമിസ്സതി! ഇദം തം സീലം ന ഞാതിപരിയന്തം. കതമം തം സീലം ന അങ്ഗപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ അങ്ഗഹേതു അങ്ഗപച്ചയാ അങ്ഗകാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമായ ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേതി, കിം സോ വീതിക്കമിസ്സതി! ഇദം തം സീലം ന അങ്ഗപരിയന്തം. കതമം തം സീലം ന ജീവിതപരിയന്തം? ഇധേകച്ചോ ജീവിതഹേതു ജീവിതപച്ചയാ ജീവിതകാരണാ യഥാസമാദിന്നം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമായ ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേതി, കിം സോ വീതിക്കമിസ്സതി! ഇദം തം സീലം ന ജീവിതപരിയന്തം. ഏവരൂപാനി സീലാനി അഖണ്ഡാനി അച്ഛിദ്ദാനി അസബലാനി അകമ്മാസാനി ഭുജിസ്സാനി വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി അപരാമട്ഠാനി സമാധിസംവത്തനികാനി അവിപ്പടിസാരവത്ഥുകാനി പാമോജ്ജവത്ഥുകാനി പീതിവത്ഥുകാനി പസ്സദ്ധിവത്ഥുകാനി സുഖവത്ഥുകാനി സമാധിവത്ഥുകാനി യഥാഭൂതഞാണദസ്സനവത്ഥുകാനി ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി - ഇദം തം സീലം അപരിയന്തം.

**൩൯**. കിം സീലം? കതി സീലാനി? കിം സമുട്ഠാനം സീലം? കതി ധമ്മസമോധാനം സീലം?

**കിം സീല**ന്തി ചേതനാ സീലം, ചേതസികം സീലം, സംവരോ സീലം, അവീതിക്കമോ സീലം. **കതി സീലാനീ**തി തീണി സീലാനി - കുസലസീലം, അകുസലസീലം, അബ്യാകതസീലം.**കിം സമുട്ഠാനം സീല**ന്തി കുസലചിത്തസമുട്ഠാനം കുസലസീലം , അകുസലചിത്തസമുട്ഠാനം അകുസലസീലം, അബ്യാകതചിത്തസമുട്ഠാനം അബ്യാകതസീലം. **കതി**

**ധമ്മസമോധാനം സീല**ന്തി സംവരസമോധാനം സീലം, അവീതിക്കമസമോധാനം സീലം, തഥാഭാവേ ജാതചേതനാസമോധാനം സീലം.

**൪൦**. പാണാതിപാതം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. അദിന്നാദാനം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. കാമേസുമിച്ഛാചാരം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. മുസാവാദം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. പിസുണം വാചം [പിസുണാവാചം (സ്യാ॰ ക॰) ദീ॰ നി॰ ൧.൯ പസ്സിതബ്ബാ] സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. ഫരുസം വാചം [ഫരുസവാചം (സ്യാ॰ ക॰)] സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. സമ്ഫപ്പലാപം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം . അഭിജ്ഝം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. ബ്യാപാദം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. മിച്ഛാദിട്ഠിം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം.

**൪൧**. നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം…പേ॰… അവിക്ഖേപട്ഠേന ഉദ്ധച്ചം… ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം… ഞാണേന അവിജ്ജം… പാമോജ്ജേന അരതിം….

പഠമേന ഝാനേന [പഠമജ്ഝാനേന (സ്യാ॰) ഏവമീദിസേസു ഠാനേസു] നീവരണേ…പേ॰… ദുതിയേന ഝാനേന വിതക്കവിചാരേ… തതിയേന ഝാനേന പീതിം… ചതുത്ഥേന ഝാനേന സുഖദുക്ഖം… ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ രൂപസഞ്ഞം പടിഘസഞ്ഞം നാനത്തസഞ്ഞം… വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം… ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം… നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം.

അനിച്ചാനുപസ്സനായ നിച്ചസഞ്ഞം…പേ॰… ദുക്ഖാനുപസ്സനായ സുഖസഞ്ഞം… അനത്താ അനുപസ്സനായ അത്തസഞ്ഞം… നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ നന്ദിം… വിരാഗാനുപസ്സനായ രാഗം… നിരോധാ അനുപസ്സനായ സമുദയം… പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ ആദാനം… ഖയാനുപസ്സനായ ഘനസഞ്ഞം… വയാനുപസ്സനായ ആയൂഹനം.. വിപരിണാമാനുപസ്സനായ ധുവസഞ്ഞം… അനിമിത്താനുപസ്സനായ നിമിത്തം…. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനായ പണിധിം… സുഞ്ഞതാനുപസ്സനായ അഭിനിവേസം… അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ സാരാദാനാഭിനിവേസം… യഥാഭൂതഞാണദസ്സനേന സമ്മോഹാഭിനിവേസം… ആദീനവാനുപസ്സനായ ആലയാഭിനിവേസം… പടിസങ്ഖാനുപസ്സനായ അപ്പടിസങ്ഖം… വിവട്ടനാനുപസ്സനായ സഞ്ഞോഗാഭിനിവേസം….

സോതാപത്തിമഗ്ഗേന ദിട്ഠേകട്ഠേ കിലേസേ…പേ॰… സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികേ കിലേസേ… അനാഗാമിമഗ്ഗേന അണുസഹഗതേ കിലേസേ… അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ സംവരട്ഠേന സീലം, അവീതിക്കമട്ഠേന സീലം.

പഞ്ച സീലാനി - പാണാതിപാതസ്സ പഹാനം സീലം, വേരമണീ സീലം, ചേതനാ സീലം, സംവരോ സീലം, അവീതിക്കമോ സീലം. ഏവരൂപാനി സീലാനി ചിത്തസ്സ അവിപ്പടിസാരായ സംവത്തന്തി, പാമോജ്ജായ സംവത്തന്തി, പീതിയാ സംവത്തന്തി, പസ്സദ്ധിയാ സംവത്തന്തി, സോമനസ്സായ സംവത്തന്തി,

ആസേവനായ സംവത്തന്തി, ഭാവനായ സംവത്തന്തി, ബഹുലീകമ്മായ സംവത്തന്തി, അലങ്കാരായ സംവത്തന്തി, പരിക്ഖാരായ സംവത്തന്തി, പരിവാരായ സംവത്തന്തി, പാരിപൂരിയാ സംവത്തന്തി, ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി.

ഏവരൂപാനം സീലാനം സംവരപാരിസുദ്ധി അധിസീലം, സംവരപാരിസുദ്ധിയാ ഠിതം ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി, അവിക്ഖേപപാരിസുദ്ധി അധിചിത്തം സംവരപാരിസുദ്ധിം സമ്മാ പസ്സതി, അവിക്ഖേപപാരിസുദ്ധിം സമ്മാ പസ്സതി. ദസ്സനപാരിസുദ്ധി അധിപഞ്ഞാ. യോ തത്ഥ സംവരട്ഠോ, അയം അധിസീലസിക്ഖാ . യോ തത്ഥ അവിക്ഖേപട്ഠോ, അയം അധിചിത്തസിക്ഖാ. യോ തത്ഥ ദസ്സനട്ഠോ, അയം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ.

ഇമാ തിസ്സോ സിക്ഖായോ ആവജ്ജന്തോ സിക്ഖതി, ജാനന്തോ സിക്ഖതി, പസ്സന്തോ സിക്ഖതി, പച്ചവേക്ഖന്തോ സിക്ഖതി, ചിത്തം അധിട്ഠഹന്തോ സിക്ഖതി, സദ്ധായ അധിമുച്ചന്തോ സിക്ഖതി, വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ സിക്ഖതി, സതിം ഉപട്ഠപേന്തോ സിക്ഖതി, ചിത്തം സമാദഹന്തോ സിക്ഖതി, പഞ്ഞായ പജാനന്തോ സിക്ഖതി, അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനന്തോ സിക്ഖതി, പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനന്തോ സിക്ഖതി, പഹാതബ്ബം പജഹന്തോ സിക്ഖതി, സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ സിക്ഖതി, ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ സിക്ഖതി.

പഞ്ച സീലാനി - അദിന്നാദാനസ്സ...പേ॰... കാമേസുമിച്ഛാചാരസ്സ... മുസാവാദസ്സ... പിസുണായ വാചായ... ഫരുസായ വാചായ... സമ്ഫപ്പലാപസ്സ... അഭിജ്ഝായ... ബ്യാപാദസ്സ... മിച്ഛാദിട്ഠിയാ... ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ സിക്ഖന്തി.

നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദസ്സ...പേ॰... അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദസ്സ... ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധസ്സ... അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചസ്സ... ... ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛായ... ഞാണേന അവിജ്ജായ... പാമോജ്ജേന അരതിയാ... ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ സിക്ഖതി.

പഠമേന ഝാനേന നീവരണാനം...പേ॰... ദുതിയേന ഝാനേന വിതക്കവിചാരാനം... തതിയേന ഝാനേന പീതിയാ... ചതുത്ഥേന ഝാനേന സുഖദുക്ഖാനം... ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ രൂപസഞ്ഞായ പടിഘസഞ്ഞായ നാനത്തസഞ്ഞായ... വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായ... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായ... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായ... ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ സിക്ഖതി.

അനിച്ചാനുപസ്സനായ നിച്ചസഞ്ഞായ...പേ॰... ദുക്ഖാനുപസ്സനായ സുഖസഞ്ഞായ... അനത്താനുപസ്സനായ അത്തസഞ്ഞായ... നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ നന്ദിയാ... വിരാഗാനുപസ്സനായ രാഗസ്സ... നിരോധാനുപസ്സനായ സമുദയസ്സ... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ ആദാനസ്സ... ഖയാനുപസ്സനായ ഘനസഞ്ഞായ... വയാനുപസ്സനായ ആയൂഹനസ്സ... വിപരിണാമാനുപസ്സനായ ധുവസഞ്ഞായ... അനിമിത്താനുപസ്സനായ നിമിത്തസ്സ... അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനായ പണിധിയാ...

സുഞ്ഞതാനുപസ്സനായ അഭിനിവേസസ്സ... അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ സാരാഗാഭിനിവേസസ്സ... യഥാഭൂതഞാണദസ്സനേന സമ്മോഹാഭിനിവേസസ്സ... ആദീനവാനുപസ്സനായ ആലയാഭിനിവേസസ്സ... പടിസങ്ഖാനുപസ്സനായ അപ്പടിസങ്ഖായ... വിവട്ടനാനുപസ്സനായ സഞ്ഞോഗാഭിനിവേസസ്സ ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ സിക്ഖതി.

സോതാപത്തിമഗ്ഗേന ദിട്ഠേകട്ഠാനം കിലേസാനം...പേ॰... സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികാനം കിലേസാനം... അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനുസഹഗതാനം കിലേസാനം... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസാനം പഹാനം സീലം, വേരമണീ സീലം, ചേതനാ സീലം, സംവരോ സീലം, അവീതിക്കമോ സീലം. ഏവരൂപാനി സീലാനി ചിത്തസ്സ അവിപ്പടിസാരായ സംവത്തന്തി, പാമോജ്ജായ സംവത്തന്തി, പീതിയാ സംവത്തന്തി, പസ്സദ്ധിയാ സംവത്തന്തി, സോമനസ്സായ സംവത്തന്തി, ആസേവനായ സംവത്തന്തി, ഭാവനായ സംവത്തന്തി, ബഹുലീകമ്മായ സംവത്തന്തി, അലങ്കാരായ സംവത്തന്തി, പരിക്ഖാരായ സംവത്തന്തി, പരിവാരായ സംവത്തന്തി, പാരിപൂരിയാ സംവത്തന്തി, ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തന്തി.

**൪൨**. ഏവരൂപാനം സീലാനം സംവരപാരിസുദ്ധി അധിസീലം. സംവരപാരിസുദ്ധിയാ ഠിതം ചിത്തം അവിക്ഖേപം ഗച്ഛതി, അവിക്ഖേപപാരിസുദ്ധി അധിചിത്തം. സംവരപാരിസുദ്ധിം സമ്മാ പസ്സതി, അവിക്ഖേപപാരിസുദ്ധിം സമ്മാ പസ്സതി. ദസ്സനപാരിസുദ്ധി അധിപഞ്ഞാ. യോ തത്ഥ സംവരട്ഠോ, അയം അധിസീലസിക്ഖാ. യോ തത്ഥ അവിക്ഖേപട്ഠോ, അയം അധിചിത്തസിക്ഖാ. യോ തത്ഥ ദസ്സനട്ഠോ, അയം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ. ഇമാ തിസ്സോ സിക്ഖായോ ആവജ്ജന്തോ സിക്ഖതി, ജാനന്തോ സിക്ഖതി, പസ്സന്തോ സിക്ഖതി, പച്ചവേക്ഖന്തോ സിക്ഖതി, ചിത്തം അധിട്ഠഹന്തോ സിക്ഖതി, സദ്ധായ അധിമുച്ചന്തോ സിക്ഖതി, വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ സിക്ഖതി, സതിം ഉപട്ഠപേന്തോ സിക്ഖതി, ചിത്തം സമാദഹന്തോ സിക്ഖതി, പഞ്ഞായ പജാനന്തോ സിക്ഖതി, അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനന്തോ സിക്ഖതി, പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനന്തോ സിക്ഖതി പഹാതബ്ബം പജഹന്തോ സിക്ഖതി, സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ സിക്ഖതി, ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ സിക്ഖതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''സുത്വാന സംവരേ പഞ്ഞാ സീലമയേ ഞാണം''.

സീലമയഞാണനിദ്ദേസോ ദുതിയോ.

### ൩. സമാധിഭാവനാമയഞാണനിദ്ദേസോ

**൪൩**. കഥം സംവരിത്വാ സമാദഹനേ പഞ്ഞാ സമാധിഭാവനാമയേ ഞാണം? ഏകോ സമാധി - ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ. ദ്വേ സമാധീ - ലോകിയോ സമാധി, ലോകുത്തരോ സമാധി. തയോ സമാധീ - സവിതക്കസവിചാരോ സമാധി, അവിതക്കവിചാരമത്തോ സമാധി, അവിതക്കഅവിചാരോ സമാധി. ചത്താരോ സമാധീ - ഹാനഭാഗിയോ സമാധി, ഠിതിഭാഗിയോ സമാധി, വിസേസഭാഗിയോ സമാധി, നിബ്ബേധഭാഗിയോ സമാധി. പഞ്ച സമാധീ - പീതിഫരണതാ, സുഖഫരണതാ, ചേതോഫരണതാ, ആലോകഫരണതാ, പച്ചവേക്ഖണാനിമിത്തം [പച്ചവേക്ഖനാനിമിത്തം (ക॰)].

ഛ സമാധീ - ബുദ്ധാനുസ്സതിവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, ധമ്മാനുസ്സതിവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, സങ്ഘാനുസ്സതിവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, സീലാനുസ്സതിവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, ചാഗാനുസ്സതിവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, ദേവതാനുസ്സതിവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. സത്ത സമാധീ - സമാധികുസലതാ, സമാധിസ്സ സമാപത്തികുസലതാ, സമാധിസ്സ ഠിതികുസലതാ, സമാധിസ്സ വുട്ഠാനകുസലതാ , സമാധിസ്സ കല്ലതാകുസലതാ [കല്ലിതകുസലതാ (സ്യാ॰ ക॰)], സമാധിസ്സ ഗോചരകുസലതാ, സമാധിസ്സ അഭിനീഹാരകുസലതാ. അട്ഠ സമാധീ - പഥവീകസിണവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, ആപോകസിണവസേന...പേ॰... തേജോകസിണവസേന... വായോകസിണവസേന... നീലകസിണവസേന... പീതകസിണവസേന... ലോഹിതകസിണവസേന... ഓദാതകസിണവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. നവ സമാധീ - രൂപാവചരോ സമാധി അത്ഥി ഹീനോ, അത്ഥി മജ്ഝിമോ, അത്ഥി പണീതോ; അരൂപാവചരോ സമാധി അത്ഥി ഹീനോ, അത്ഥി മജ്ഝിമോ, അത്ഥി പണീതോ; സുഞ്ഞതോ സമാധി, അനിമിത്തോ സമാധി, അപ്പണിഹിതോ സമാധി. ദസ സമാധീ - ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, വിനീലകസഞ്ഞാവസേന...പേ॰... വിപുബ്ബകസഞ്ഞാവസേന... വിച്ഛിദ്ദകസഞ്ഞാവസേന... വിക്ഖായിതകസഞ്ഞാവസേന... വിക്ഖിത്തകസഞ്ഞാവസേന... ഹതവിക്ഖിത്തകസഞ്ഞാവസേന... ലോഹിതകസഞ്ഞാവസേന... പുളവകസഞ്ഞാവസേന [പുളുവക സഞ്ഞാവസേന (ക॰)] ... അട്ഠികസഞ്ഞാവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. ഇമേ പഞ്ചപഞ്ഞാസ സമാധീ.

**൪൪**. അപി ച, പഞ്ചവീസതി സമാധിസ്സ സമാധിട്ഠാ - പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമാധി, പരിവാരട്ഠേന സമാധി, പരിപൂരട്ഠേന സമാധി, ഏകഗ്ഗട്ഠേന സമാധി, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധി, അവിസാരട്ഠേന സമാധി, അനാവിലട്ഠേന സമാധി, അനിഞ്ജനട്ഠേന സമാധി, വിമുത്തട്ഠേന സമാധി, ഏകത്തുപട്ഠാനവസേന ചിത്തസ്സ ഠിതത്താ സമാധി, സമം ഏസതീതി സമാധി, വിസമം നേസതീതി സമാധി, സമം ഏസിതത്താ സമാധി, വിസമം നേസിതത്താ സമാധി, സമം ആദിയതീതി സമാധി, വിസമം നാദിയതീതി സമാധി, സമം ആദിന്നത്താ സമാധി, വിസമം അനാദിന്നത്താ സമാധി, സമം പടിപജ്ജതീതി സമാധി, വിസമം നപ്പടിപജ്ജതീതി സമാധി, സമം പടിപന്നത്താ സമാധി, വിസമം നപ്പടിപന്നത്താ സമാധി, സമം ഝായതീതി സമാധി, വിസമം ഝാപേതീതി സമാധി, സമം ഝാതത്താ സമാധി, വിസമം ഝാപിതത്താ സമാധി, സമോ ച ഹിതോ ച സുഖോ ചാതി സമാധി. ഇമേ പഞ്ചവീസതി സമാധിസ്സ സമാധിട്ഠാ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''സംവരിത്വാ സമാദഹനേ പഞ്ഞാ സമാധിഭാവനാമയേ ഞാണം''.

സമാധിഭാവനാമയഞാണനിദ്ദേസോ തതിയോ.

### ൪. ധമ്മട്ഠിതിഞാണനിദ്ദേസോ

**൪൫**. കഥം പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം? അവിജ്ജാ സങ്ഖാരാനം ഉപ്പാദട്ഠിതി ച പവത്തട്ഠിതി ച നിമിത്തട്ഠിതി ച

ആയൂഹനട്ഠിതി ച സഞ്ഞോഗട്ഠിതി ച പലിബോധട്ഠിതി ച സമുദയട്ഠിതി ച ഹേതുട്ഠിതി ച പച്ചയട്ഠിതി ച. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി അവിജ്ജാ പച്ചയോ, സങ്ഖാരാ പച്ചയസമുപ്പന്നാ. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പച്ചയസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം അവിജ്ജാ സങ്ഖാരാനം ഉപ്പാദട്ഠിതി ച പവത്തട്ഠിതി ച നിമിത്തട്ഠിതി ച ആയൂഹനട്ഠിതി ച സഞ്ഞോഗട്ഠിതി ച പലിബോധട്ഠിതി ച സമുദയട്ഠിതി ച ഹേതുട്ഠിതി ച പച്ചയട്ഠിതി ച. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി അവിജ്ജാ പച്ചയോ, സങ്ഖാരാ പച്ചയസമുപ്പന്നാ. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പച്ചയസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

സങ്ഖാരാ വിഞ്ഞാണസ്സ...പേ०... വിഞ്ഞാണം നാമരൂപസ്സ... നാമരൂപം സളായതനസ്സ... സളായതനം ഫസ്സസ്സ... ഫസ്സോ വേദനായ... വേദനാ തണ്ഹായ... തണ്ഹാ ഉപാദാനസ്സ... ഉപാദാനം ഭവസ്സ... ഭവോ ജാതിയാ... ജാതി ജരാമരണസ്സ ഉപ്പാദട്ഠിതി ച പവത്തട്ഠിതി ച നിമിത്തട്ഠിതി ച ആയൂഹനട്ഠിതി ച സഞ്ഞോഗട്ഠിതി ച പലിബോധട്ഠിതി ച സമുദയട്ഠിതി ച ഹേതുട്ഠിതി ച പച്ചയട്ഠിതി ച. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി ജാതി പച്ചയോ, ജരാമരണം പച്ചയസമുപ്പന്നം. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പച്ചയസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം ജാതി ജരാമരണസ്സ ഉപ്പാദട്ഠിതി ച പവത്തട്ഠിതി ച നിമിത്തട്ഠിതി ച ആയൂഹനട്ഠിതി ച സഞ്ഞോഗട്ഠിതി ച പലിബോധട്ഠിതി ച സമുദയട്ഠിതി ച ഹേതുട്ഠിതി ച പച്ചയട്ഠിതി ച. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി ജാതി പച്ചയോ, ജരാമരണം പച്ചയസമുപ്പന്നം. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പച്ചയസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

**൪൬**. അവിജ്ജാ ഹേതു, സങ്ഖാരാ ഹേതുസമുപ്പന്നാ. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ ഹേതുസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം അവിജ്ജാ ഹേതു, സങ്ഖാരാ ഹേതുസമുപ്പന്നാ. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ ഹേതുസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

സങ്ഖാരാ ഹേതു, വിഞ്ഞാണം ഹേതുസമുപ്പന്നം...പേ०... വിഞ്ഞാണം ഹേതു, നാമരൂപം ഹേതുസമുപ്പന്നം... നാമരൂപം ഹേതു, സളായതനം ഹേതുസമുപ്പന്നം... സളായതനം ഹേതു, ഫസ്സോ ഹേതുസമുപ്പന്നോ... ഫസ്സോ ഹേതു, വേദനാ ഹേതുസമുപ്പന്നാ... വേദനാ ഹേതു, തണ്ഹാ ഹേതുസമുപ്പന്നാ... തണ്ഹാ ഹേതു, ഉപാദാനം ഹേതുസമുപ്പന്നം... ഉപാദാനം ഹേതു, ഭവോ ഹേതുസമുപ്പന്നോ... ഭവോ ഹേതു, ജാതി ഹേതുസമുപ്പന്നാ... ജാതി ഹേതു, ജരാമരണം ഹേതുസമുപ്പന്നം. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ ഹേതുസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം ജാതി ഹേതു, ജരാമരണം ഹേതുസമുപ്പന്നം. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ ഹേതുസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

അവിജ്ജാ പടിച്ചാ, സങ്ഖാരാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം അവിജ്ജാ പടിച്ചാ, സങ്ഖാരാ

പടിച്ചസമുപ്പന്നാ. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

സങ്ഖാരാ പടിച്ചാ, വിഞ്ഞാണം പടിച്ചസമുപ്പന്നം...പേ॰... വിഞ്ഞാണം പടിച്ചാ, നാമരൂപം പടിച്ചസമുപ്പന്നം... നാമരൂപം പടിച്ചാ, സളായതനം പടിച്ചസമുപ്പന്നം... സളായതനം പടിച്ചാ, ഫസ്സോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ... ഫസ്സോ പടിച്ചാ, വേദനാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ... വേദനാ പടിച്ചാ, തണ്ഹാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ... തണ്ഹാ പടിച്ചാ, ഉപാദാനം പടിച്ചസമുപ്പന്നം... ഉപാദാനം പടിച്ചാ, ഭവോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ... ഭവോ പടിച്ചാ, ജാതി പടിച്ചസമുപ്പന്നാ... ജാതി പടിച്ചാ, ജരാമരണം പടിച്ചസമുപ്പന്നം. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം ജാതി പടിച്ചാ, ജരാമരണം പടിച്ചസമുപ്പന്നം. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

അവിജ്ജാ പച്ചയോ, സങ്ഖാരാ പച്ചയസമുപ്പന്നാ. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പച്ചയസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം . അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം അവിജ്ജാ പച്ചയോ, സങ്ഖാരാ പച്ചയസമുപ്പന്നാ. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പച്ചയസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

സങ്ഖാരാ പച്ചയാ, വിഞ്ഞാണം പച്ചയസമുപ്പന്നം...പേ॰... വിഞ്ഞാണം പച്ചയോ, നാമരൂപം പച്ചയസമുപ്പന്നം... നാമരൂപം പച്ചയോ, സളായതനം പച്ചയസമുപ്പന്നം... സളായതനം പച്ചയോ, ഫസ്സോ പച്ചയസമുപ്പന്നോ... ഫസ്സോ പച്ചയോ, വേദനാ പച്ചയസമുപ്പന്നാ... വേദനാ പച്ചയോ, തണ്ഹാ പച്ചയസമുപ്പന്നാ... തണ്ഹാ പച്ചയോ, ഉപാദാനം പച്ചയസമുപ്പന്നം... ഉപാദാനം പച്ചയോ, ഭവോ പച്ചയസമുപ്പന്നോ... ഭവോ പച്ചയോ, ജാതി പച്ചയസമുപ്പന്നാ... ജാതി പച്ചയോ, ജരാമരണം പച്ചയസമുപ്പന്നം. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പച്ചയസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം ജാതി പച്ചയോ, ജരാമരണം പച്ചയസമുപ്പന്നം. ഉഭോപേതേ ധമ്മാ പച്ചയസമുപ്പന്നാതി - പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം.

**൪൭**. പുരിമകമ്മഭവസ്മിം മോഹോ അവിജ്ജാ, ആയൂഹനാ സങ്ഖാരാ, നികന്തി തണ്ഹാ, ഉപഗമനം ഉപാദാനം, ചേതനാ ഭവോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പുരിമകമ്മഭവസ്മിം ഇധ പടിസന്ധിയാ പച്ചയാ. ഇധ പടിസന്ധി വിഞ്ഞാണം, ഓക്കന്തി നാമരൂപം, പസാദോ ആയതനം, ഫുട്ഠോ ഫസ്സോ, വേദയിതം വേദനാ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ഇധുപപത്തിഭവസ്മിം പുരേകതസ്സ കമ്മസ്സ പച്ചയാ. ഇധ പരിപക്കത്താ ആയതനാനം മോഹോ അവിജ്ജാ, ആയൂഹനാ സങ്ഖാരാ, നികന്തി തണ്ഹാ ഉപഗമനം ഉപാദാനം, ചേതനാ ഭവോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ഇധ കമ്മഭവസ്മിം ആയതിം പടിസന്ധിയാ പച്ചയാ. ആയതിം പടിസന്ധി വിഞ്ഞാണം, ഓക്കന്തി നാമരൂപം, പസാദോ ആയതനം, ഫുട്ഠോ ഫസ്സോ, വേദയിതം വേദനാ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ആയതിം ഉപപത്തിഭവസ്മിം ഇധ കതസ്സ കമ്മസ്സ പച്ചയാ. ഇതിമേ ചതുസങ്ഖേപേ തയോ അദ്ധേ തിസന്ധിം വീസതിയാ ആകാരേഹി പടിച്ചസമുപ്പാദം ജാനാതി പസ്സതി അഞ്ഞാതി

പടിവിജ്ഝതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം''.

ധമ്മട്ഠിതിഞാണനിദ്ദേസോ ചതുത്ഥോ.

## ൫. സമ്മസനഞാണനിദ്ദേസോ

**ർവ്വ**. കഥം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാനം ധമ്മാനം സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം?

യം കിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം രൂപം അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം, ദുക്ഖതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം, അനത്തതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം.

യാ കാചി വേദനാ...പേ॰... യാ കാചി സഞ്ഞാ... യേ കേചി സങ്ഖാരാ... യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം വിഞ്ഞാണം അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം, ദുക്ഖതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം, അനത്തതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം.

ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം, ദുക്ഖതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം, അനത്തതോ വവത്ഥേതി ഏകം സമ്മസനം.

രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം ഖയട്ഠേന, ദുക്ഖം ഭയട്ഠേന അനത്താ അസാരകട്ഠേനാതി സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം. വേദനാ...പേ॰... സഞ്ഞാ...പേ॰... സങ്ഖാരാ...പേ॰... വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ചക്ഖു...പേ॰... ജരാമരണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം ഖയട്ഠേന, ദുക്ഖം ഭയട്ഠേന, അനത്താ അസാരകട്ഠേനാതി സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം.

രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മന്തി സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം. വേദനാ...പേ॰... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖു...പേ॰... ജരാമരണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മന്തി സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം.

ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം, അസതി ജാതിയാ നത്ഥി ജരാമരണന്തി സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം, അസതി ജാതിയാ നത്ഥി ജരാമരണന്തി സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം. ഭവപച്ചയാ ജാതി, അസതി...പേ॰... ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ, അസതി...പേ॰... തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം, അസതി...പേ॰... വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ, അസതി...

പേ॰... ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, അസതി...പേ॰... സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ, അസതി... പേ॰... നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം, അസതി...പേ॰... വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം, അസതി...പേ॰... സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം, അസതി...പേ॰... അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ, അസതി അവിജ്ജായ നത്ഥി സങ്ഖാരാതി സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം. അതീതമ്പി അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ, അസതി അവിജ്ജായ നത്ഥി സങ്ഖാരാതി സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാനം ധമ്മാനം സങ്ഖിപിത്വാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ സമ്മസനേ ഞാണം''.

സമ്മസനഞാണനിദ്ദേസോ പഞ്ചമോ.

## ൬. ഉദയബ്ബയഞാണനിദ്ദേസോ

**൪൯**. കഥം പച്ചുപ്പന്നാനം ധമ്മാനം വിപരിണാമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനേ ഞാണം? ജാതം രൂപം പച്ചുപ്പന്നം, തസ്സ നിബ്ബത്തിലക്ഖണം ഉദയോ, വിപരിണാമലക്ഖണം വയോ, അനുപസ്സനാ ഞാണം. ജാതാ വേദനാ...പേ॰... ജാതാ സഞ്ഞാ... ജാതാ സങ്ഖാരാ... ജാതം വിഞ്ഞാണം... ജാതം ചക്ഖു...പേ॰... ജാതോ ഭവോ പച്ചുപ്പന്നോ, തസ്സ നിബ്ബത്തിലക്ഖണം ഉദയോ, വിപരിണാമലക്ഖണം വയോ, അനുപസ്സനാ ഞാണം.

**൫൦**. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം ഉദയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി? പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം ഉദയം പസ്സന്തോ പഞ്ചവീസതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ പഞ്ചവീസതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി ; ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ പഞ്ഞാസ ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി? വേദനാക്ഖന്ധസ്സ...പേ॰... സഞ്ഞാക്ഖന്ധസ്സ...പേ॰... സങ്ഖാരക്ഖന്ധസ്സ... പേ॰... വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി? രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി; ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ ദസ ലക്ഖണാനി പസ്സതി. വേദനാക്ഖന്ധസ്സ...പേ॰... സഞ്ഞാക്ഖന്ധസ്സ... സങ്ഖാരക്ഖന്ധസ്സ... വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി; ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ ദസ ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ കതമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി? അവിജ്ജാസമുദയാ രൂപസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. തണ്ഹാസമുദയാ രൂപസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. കമ്മസമുദയാ രൂപസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. ആഹാരസമുദയാ

രൂപസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. നിബ്ബത്തിലക്ഖണം പസ്സന്തോപി രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

വയം പസ്സന്തോ കതമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി? അവിജ്ജാനിരോധാ രൂപനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. തണ്ഹാനിരോധാ രൂപനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. കമ്മനിരോധാ രൂപനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. ആഹാരനിരോധാ രൂപനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി . വിപരിണാമലക്ഖണം പസ്സന്തോപി രൂപക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. രൂപക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി. ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ ഇമാനി ദസ ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

വേദനാക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ കതമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി? അവിജ്ജാസമുദയാ വേദനാസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വേദനാക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. തണ്ഹാസമുദയാ വേദനാസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വേദനാക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. കമ്മസമുദയാ വേദനാസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വേദനാക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. ഫസ്സസമുദയാ വേദനാസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വേദനാക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. നിബ്ബത്തിലക്ഖണം പസ്സന്തോപി വേദനാക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. വേദനാക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

വയം പസ്സന്തോ കതമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി? അവിജ്ജാനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വേദനാക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. തണ്ഹാനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വേദനാക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. കമ്മനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വേദനാക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വേദനാക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. വിപരിണാമലക്ഖണം പസ്സന്തോപി വേദനാക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. വേദനാക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി. ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ ഇമാനി ദസ ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

സഞ്ഞാക്ഖന്ധസ്സ...പേ॰... സങ്ഖാരക്ഖന്ധസ്സ...പേ॰... വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ കതമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി? അവിജ്ജാസമുദയാ വിഞ്ഞാണസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. തണ്ഹാസമുദയാ വിഞ്ഞാണസമുദയോതിപച്ചയസമുദയട്ഠേന വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. കമ്മസമുദയാ വിഞ്ഞാണസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. നാമരൂപസമുദയാ വിഞ്ഞാണസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. നിബ്ബത്തിലക്ഖണം പസ്സന്തോപി വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

വയം പസ്സന്തോ കതമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി? അവിജ്ജാനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ വയം

പസ്സതി. തണ്ഹാനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. കമ്മനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. നാമരൂപനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. വിപരിണാമലക്ഖണം പസ്സന്തോപി വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ച ലക്ഖണാനി പസ്സതി. ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ ഇമാനി ദസ ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം ഉദയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ചവീസതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ചവീസതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ഞാസ ലക്ഖണാനി പസ്സതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''പച്ചുപ്പന്നാനം ധമ്മാനം വിപരിണാമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനേ ഞാണം''. രൂപക്ഖന്ധോ [രൂപക്ഖന്ധാ (സ്യാ॰)] ആഹാരസമുദയോ . വേദനാ, സഞ്ഞാ, സങ്ഖാരാ - തയോ [സങ്ഖാരാതി സേസാ (സ്യാ॰)] ഖന്ധാ ഫസ്സസമുദയാ. വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ നാമരൂപസമുദയോ.

ഉദയബ്ബയഞാണനിദ്ദേസോ ഛട്ഠോ.

### ൭. ഭങ്ഗാനുപസ്സനാഞാണനിദ്ദേസോ

**൫൧.** കഥം ആരമ്മണം പടിസങ്ഖാ ഭങ്ഗാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിപസ്സനേ ഞാണം? രൂപാരമ്മണതാ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഭിജ്ജതി. തം ആരമ്മണം പടിസങ്ഖാ തസ്സ ചിത്തസ്സ ഭങ്ഗം അനുപസ്സതി. അനുപസ്സതീതി, കഥം അനുപസ്സതി? അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ. ദുക്ഖതോ അനുപസ്സതി, നോ സുഖതോ. അനത്തതോ അനുപസ്സതി, നോ അത്തതോ. നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി, വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി. നിരോധേതി, നോ സമുദേതി. പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി.

**൫൨.** അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി. ദുക്ഖതോ അനുപസ്സന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി. അനത്തതോ അനുപസ്സന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി. നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി. വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി. നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി. പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി.

വേദനാരമ്മണതാ...പേ॰... സഞ്ഞാരമ്മണതാ... സങ്ഖാരാരമ്മണതാ... വിഞ്ഞാണാരമ്മണതാ... ചക്ഖു...പേ॰... ജരാമരണാരമ്മണതാ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഭിജ്ജതി. തം ആരമ്മണം പടിസങ്ഖാ തസ്സ ചിത്തസ്സ ഭങ്ഗം അനുപസ്സതി. അനുപസ്സതീതി, കഥം അനുപസ്സതി? അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ. ദുക്ഖതോ അനുപസ്സതി, നോ സുഖതോ. അനത്തതോ അനുപസ്സതി, നോ അത്തതോ. നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി. വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി. നിരോധേതി, നോ സമുദേതി. പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി.

അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി. ദുക്ഖതോ അനുപസ്സന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി. അനത്തതോ അനുപസ്സന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി. നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി. വിരജ്ജന്തോ രാഗം

പജഹതി. നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി. പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി.

> വത്ഥുസങ്കമനാ ചേവ, പഞ്ഞായ ച വിവട്ടനാ;
> ആവജ്ജനാ ബലഞ്ചേവ, പടിസങ്ഖാ വിപസ്സനാ.

> **ആരമ്മണഅന്വയേന , ഉഭോ ഏകവവത്ഥനാ [ഏകവവത്ഥാനാ (ക॰)];**
> **നിരോധേ അധിമുത്തതാ, വയലക്ഖണവിപസ്സനാ.**

> ആരമ്മണഞ്ച പടിസങ്ഖാ, ഭങ്ഗഞ്ച അനുപസ്സതി;
> സുഞ്ഞതോ ച ഉപട്ഠാനം, അധിപഞ്ഞാ വിപസ്സനാ.

> കുസലോ തീസു അനുപസ്സനാസു, ചതസ്സോ ച [ചതൂസു ച (സ്യാ॰)] വിപസ്സനാസു;
> തയോ ഉപട്ഠാനേ കുസലതാ, നാനാദിട്ഠീസു ന കമ്പതീതി.

തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ‘‘ആരമ്മണം പടിസങ്ഖാ ഭങ്ഗാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിപസ്സനേ ഞാണം’’.

ഭങ്ഗാനുപസ്സനാഞാണനിദ്ദേസോ സത്തമോ.

### ൮. ആദീനവഞാണനിദ്ദേസോ

**൫൩.** കഥം ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം? ഉപ്പാദോ ഭയന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം. പവത്തം ഭയന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം. നിമിത്തം ഭയന്തി...പേ॰... ആയൂഹനാ ഭയന്തി...പേ॰... പടിസന്ധി ഭയന്തി... ഗതി ഭയന്തി... നിബ്ബത്തി ഭയന്തി... ഉപപത്തി ഭയന്തി... ജാതി ഭയന്തി... ജരാ ഭയന്തി... ബ്യാധി ഭയന്തി ... മരണം ഭയന്തി... സോകോ ഭയന്തി... പരിദേവോ ഭയന്തി... ഉപായാസോ ഭയന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം.

അനുപ്പാദോ ഖേമന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം. അപ്പവത്തം ഖേമന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം...പേ॰... അനുപായാസോ ഖേമന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം.

ഉപ്പാദോ ഭയം, അനുപ്പാദോ ഖേമന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം. പവത്തം ഭയം, അപ്പവത്തം ഖേമന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം...പേ॰... ഉപായാസോ ഭയം, അനുപായാസോ ഖേമന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം.

ഉപ്പാദോ ദുക്ഖന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം. പവത്തം ദുക്ഖന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം...പേ॰... ഉപായാസോ ദുക്ഖന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം.

അനുപ്പാദോ സുഖന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം. അപ്പവത്തം സുഖന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം...പേ॰... അനുപായാസോ സുഖന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം.

ഉപ്പാദോ ദുക്ഖം, അനുപ്പാദോ സുഖന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം. പവത്തം ദുക്ഖം, അപ്പവത്തം സുഖന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം...പേ॰... ഉപായാസോ

ദുക്ഖം, അനുപായാസോ സുഖന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം.

ഉപ്പാദോ സാമിസന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം. പവത്തം സാമിസന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം…പേ॰… ഉപായാസോ സാമിസന്തി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം.

അനുപ്പാദോ നിരാമിസന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം. അപ്പവത്തം നിരാമിസന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം…പേ॰… അനുപായാസോ നിരാമിസന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം.

ഉപ്പാദോ സാമിസം, അനുപ്പാദോ നിരാമിസന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം. പവത്തം സാമിസം, അപ്പവത്തം നിരാമിസന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം…പേ॰… ഉപായാസോ സാമിസം, അനുപായാസോ നിരാമിസന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം.

ഉപ്പാദോ സങ്ഖാരാതി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം. പവത്തം സങ്ഖാരാതി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം…പേ॰… ഉപായാസോ സങ്ഖാരാതി - ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം.

അനുപ്പാദോ നിബ്ബാനന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം. അപ്പവത്തം നിബ്ബാനന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം…പേ॰… അനുപായാസോ നിബ്ബാനന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം.

ഉപ്പാദോ സങ്ഖാരാ, അനുപ്പാദോ നിബ്ബാനന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം. പവത്തം സങ്ഖാരാ, അപ്പവത്തം നിബ്ബാനന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം…പേ॰… ഉപായാസോ സങ്ഖാരാ, അനുപായാസോ നിബ്ബാനന്തി - സന്തിപദേ ഞാണം.

ഉപ്പാദഞ്ച പവത്തഞ്ച, നിമിത്തം ദുക്ഖന്തി പസ്സതി;
ആയൂഹനം പടിസന്ധിം, ഞാണം ആദീനവേ ഇദം.

അനുപ്പാദം അപ്പവത്തം, അനിമിത്തം സുഖന്തി ച;
അനായൂഹനം അപ്പടിസന്ധിം, ഞാണം സന്തിപദേ ഇദം.

ഇദം ആദീനവേ ഞാണം, പഞ്ചഠാനേസു ജായതി;
പഞ്ചഠാനേ സന്തിപദേ, ദസ ഞാണേ പജാനാതി;
ദ്വിന്നം ഞാണാനം കുസലതാ, നാനാദിട്ഠീസു ന കമ്പതീതി.

തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ‘‘ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ആദീനവേ ഞാണം’’.

ആദീനവഞാണനിദ്ദേസോ അട്ഠമോ.

## ൯. സങ്ഖാരുപേക്ഖാഞാണനിദ്ദേസോ

**൫൪**. കഥം മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ [മുച്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ (ക॰)] പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം? ഉപ്പാദം മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ [ഉപ്പാദമുഞ്ചിതുകമ്യതാ… (സ്യാ॰)] പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം, പവത്തം മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം, നിമിത്തം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ…പേ॰… ആയൂഹനം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ…

പടിസന്ധിം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... ഗതിം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... നിബ്ബത്തിം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... ഉപപത്തിം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... ജാതിം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... ജരം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... ബ്യാധിം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... മരണം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... സോകം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ... പരിദേവം മുഞ്ചിതുകമ്യതാ...പേ०... ഉപായാസം മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം.

ഉപ്പാദോ ദുക്ഖന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. പവത്തം ദുക്ഖന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം... പേ०... ഉപായാസോ ദുക്ഖന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം.

ഉപ്പാദോ ഭയന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. പവത്തം ഭയന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം... പേ०... ഉപായാസോ ഭയന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം.

ഉപ്പാദോ സാമിസന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. പവത്തം സാമിസന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം... പേ०... ഉപായാസോ സാമിസന്തി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം.

ഉപ്പാദോ സങ്ഖാരാതി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. പവത്തം സങ്ഖാരാതി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം... പേ०... ഉപായാസോ സങ്ഖാരാതി - മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം.

ഉപ്പാദോ സങ്ഖാരാ, തേ സങ്ഖാരേ അജ്ഝുപേക്ഖതീതി - സങ്ഖാരുപേക്ഖാ. യേ ച സങ്ഖാരാ യാ ച ഉപേക്ഖാ ഉഭോപേതേ സങ്ഖാരാ, തേ സങ്ഖാരേ അജ്ഝുപേക്ഖതീതി - സങ്ഖാരുപേക്ഖാ. പവത്തം സങ്ഖാരാ...പേ०... നിമിത്തം സങ്ഖാരാ... ആയൂഹനാ സങ്ഖാരാ... പടിസന്ധി സങ്ഖാരാ... ഗതി സങ്ഖാരാ... നിബ്ബത്തി സങ്ഖാരാ... ഉപപത്തി സങ്ഖാരാ... ജാതി സങ്ഖാരാ... ജരാ സങ്ഖാരാ... ബ്യാധി സങ്ഖാരാ... മരണം സങ്ഖാരാ... സോകോ സങ്ഖാരാ... പരിദേവോ സങ്ഖാരാ...പേ०... ഉപായാസോ സങ്ഖാരാ, തേ സങ്ഖാരേ അജ്ഝുപേക്ഖതീതി - സങ്ഖാരുപേക്ഖാ. യേ ച സങ്ഖാരാ യാ ച ഉപേക്ഖാ ഉഭോപേതേ സങ്ഖാരാ, തേ സങ്ഖാരേ അജ്ഝുപേക്ഖതീതി - സങ്ഖാരുപേക്ഖാ.

൫൭. കതിഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി? അട്ഠഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി. പുഥുജ്ജനസ്സ കതിഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി? സേക്ഖസ്സ കതിഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി? വീതരാഗസ്സ കതിഹാകാരേഹി

സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി? പുഥുജ്ജനസ്സ ദ്വീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി. സേക്ഖസ്സ തീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി. വീതരാഗസ്സ തീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി.

പുഥുജ്ജനസ്സ കതമേഹി ദ്വീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി? പുഥുജ്ജനോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം അഭിനന്ദതി വാ വിപസ്സതി വാ. പുഥുജ്ജനസ്സ ഇമേഹി ദ്വീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി. സേക്ഖസ്സ കതമേഹി തീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി? സേക്ഖോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം അഭിനന്ദതി വാ വിപസ്സതി വാ പടിസങ്ഖായ വാ ഫലസമാപത്തിം സമാപജ്ജതി. സേക്ഖസ്സ ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി. വീതരാഗസ്സ കതമേഹി തീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി? വീതരാഗോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം വിപസ്സതി വാ പടിസങ്ഖായ വാ ഫലസമാപത്തിം സമാപജ്ജതി, തദജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ സുഞ്ഞതവിഹാരേന വാ അനിമിത്തവിഹാരേന വാ അപ്പണിഹിതവിഹാരേന വാ വിഹരതി. വീതരാഗസ്സ ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഹോതി.

**൫൫**. കഥം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഏകത്തം ഹോതി? പുഥുജ്ജനസ്സ സങ്ഖാരുപേക്ഖം അഭിനന്ദതോ ചിത്തം കിലിസ്സതി, ഭാവനായ പരിപന്ഥോ ഹോതി, പടിവേധസ്സ അന്തരായോ ഹോതി, ആയതിം പടിസന്ധിയാ പച്ചയോ ഹോതി. സേക്ഖസ്സപി സങ്ഖാരുപേക്ഖം അഭിനന്ദതോ ചിത്തം കിലിസ്സതി, ഭാവനായ പരിപന്ഥോ ഹോതി, ഉത്തരിപടിവേധസ്സ അന്തരായോ ഹോതി, ആയതിം പടിസന്ധിയാ പച്ചയോ ഹോതി. ഏവം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഏകത്തം ഹോതി അഭിനന്ദട്ഠേന.

കഥം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഏകത്തം ഹോതി? പുഥുജ്ജനോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം അനിച്ചതോപി ദുക്ഖതോപി അനത്തതോപി വിപസ്സതി. സേക്ഖോപി സങ്ഖാരുപേക്ഖം അനിച്ചതോപി ദുക്ഖതോപി അനത്തതോപി വിപസ്സതി. വീതരാഗോപി സങ്ഖാരുപേക്ഖം അനിച്ചതോപി ദുക്ഖതോപി അനത്തതോപി വിപസ്സതി. ഏവം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ ഏകത്തം ഹോതി അനുപസ്സനട്ഠേന.

കഥം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി? പുഥുജ്ജനസ്സ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ കുസലാ ഹോതി. സേക്ഖസ്സപി സങ്ഖാരുപേക്ഖാ കുസലാ ഹോതി. വീതരാഗസ്സ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ അബ്യാകതാ ഹോതി. ഏവം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി കുസലാബ്യാകതട്ഠേന.

കഥം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി? പുഥുജ്ജനസ്സ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ കിഞ്ചികാലേ സുവിദിതാ ഹോതി, കിഞ്ചികാലേ ന സുവിദിതാ ഹോതി. സേക്ഖസ്സപി സങ്ഖാരുപേക്ഖാ കിഞ്ചികാലേ സുവിദിതാ ഹോതി, കിഞ്ചികാലേ ന സുവിദിതാ ഹോതി. വീതരാഗസ്സ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ അച്ചന്തം സുവിദിതാ ഹോതി. ഏവം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി വിദിതട്ഠേന ച അവിദിതട്ഠേന ച.

കഥം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി? പുഥുജ്ജനോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം അതിത്തത്താ വിപസ്സതി. സേക്ഖോപി സങ്ഖാരുപേക്ഖം അതിത്തത്താ വിപസ്സതി. വീതരാഗോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം തിത്തത്താ വിപസ്സതി. ഏവം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി തിത്തട്ഠേന ച അതിത്തട്ഠേന ച.

കഥം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി? പുഥുജ്ജനോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം തിണ്ണം സംയോജനാനം പഹാനായ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ വിപസ്സതി. സേക്ഖോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം തിണ്ണം സഞ്ഞോജനാനം പഹീനത്താ ഉത്തരിപടിലാഭത്ഥായ വിപസ്സതി. വീതരാഗോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം സബ്ബകിലേസാനം പഹീനത്താ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരത്ഥായ വിപസ്സതി. ഏവം പുഥുജ്ജനസ്സ ച സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി പഹീനട്ഠേന ച അപ്പഹീനട്ഠേന ച.

കഥം സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി? സേക്ഖോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം അഭിനന്ദതി വാ വിപസ്സതി വാ പടിസങ്ഖായ വാ ഫലസമാപത്തിം സമാപജ്ജതി. വീതരാഗോ സങ്ഖാരുപേക്ഖം വിപസ്സതി വാ പടിസങ്ഖായ വാ ഫലസമാപത്തിം സമാപജ്ജതി, തദജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ സുഞ്ഞതവിഹാരേന വാ അനിമിത്തവിഹാരേന വാ അപ്പണിഹിതവിഹാരേന വാ വിഹരതി. ഏവം സേക്ഖസ്സ ച വീതരാഗസ്സ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരോ നാനത്തം ഹോതി വിഹാരസമാപത്തട്ഠേന.

**൫൭**. കതി സങ്ഖാരുപേക്ഖാ സമഥവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി? കതി സങ്ഖാരുപേക്ഖാ വിപസ്സനാവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി? അട്ഠ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ സമഥവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി. ദസ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ വിപസ്സനാവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി.

കതമാ അട്ഠ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ സമഥവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി? പഠമം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ നീവരണേ പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. ദുതിയം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ വിതക്കവിചാരേ പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. തതിയം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ പീതിം പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം . ചതുത്ഥം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ സുഖദുക്ഖേ പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ രൂപസഞ്ഞം പടിഘസഞ്ഞം നാനത്തസഞ്ഞം

പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. ഇമാ അട്ഠ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ സമഥവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി.

കതമാ ദസ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ വിപസ്സനാവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി? സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ ഉപ്പാദം പവത്തം നിമിത്തം ആയൂഹനം പടിസന്ധിം ഗതിം നിബ്ബത്തിം ഉപപത്തിം ജാതിം ജരം ബ്യാധിം മരണം സോകം പരിദേവം ഉപായാസം പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. സോതാപത്തിഫലസമാപത്തത്ഥായ ഉപ്പാദം പവത്തം നിമിത്തം ആയൂഹനം പടിസന്ധിം...പേ॰... പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. സകദാഗാമിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ...പേ॰... സകദാഗാമിഫലസമാപത്തത്ഥായ...പേ॰... അനാഗാമിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ...പേ॰... അനാഗാമിഫലസമാപത്തത്ഥായ ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ ഉപ്പാദം പവത്തം നിമിത്തം ആയൂഹനം പടിസന്ധിം ഗതിം നിബ്ബത്തിം ഉപപത്തിം ജാതിം ജരം ബ്യാധിം മരണം സോകം പരിദേവം ഉപായാസം പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. അരഹത്തഫലസമാപത്തത്ഥായ...പേ॰... സുഞ്ഞതവിഹാരസമാപത്തത്ഥായ...പേ॰... അനിമിത്തവിഹാരസമാപത്തത്ഥായ ഉപ്പാദം പവത്തം നിമിത്തം ആയൂഹനം പടിസന്ധിം...പേ॰... പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം. ഇമാ ദസ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ വിപസ്സനാവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി.

**൫൭**. കതി സങ്ഖാരുപേക്ഖാ കുസലാ, കതി അകുസലാ, കതി അബ്യാകതാ? പന്നരസ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ കുസലാ, തിസ്സോ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ അബ്യാകതാ. നത്ഥി സങ്ഖാരുപേക്ഖാ അകുസലാ.

പടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ, അട്ഠ ചിത്തസ്സ ഗോചരാ;
പുഥുജ്ജനസ്സ ദ്വേ ഹോന്തി, തയോ സേക്ഖസ്സ ഗോചരാ;
തയോ ച വീതരാഗസ്സ, യേഹി ചിത്തം വിവട്ടതി.

അട്ഠ സമാധിസ്സ പച്ചയാ, ദസ ഞാണസ്സ ഗോചരാ;
അട്ഠാരസ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ, തിണ്ണം വിമോക്ഖാന പച്ചയാ.

ഇമേ അട്ഠാരസാകാരാ, പഞ്ഞാ യസ്സ പരിച്ചിതാ;
കുസലോ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു, നാനാദിട്ഠീസു ന കമ്പതീതി.

തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി – ''മുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസു ഞാണം''.

സങ്ഖാരുപേക്ഖാഞാണനിദ്ദേസോ നവമോ.

## ൫൦. ഗോത്രഭുഞാണനിദ്ദേസോ

**൫൯**. കഥം ബഹിദ്ധാ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ ഗോത്രഭുഞാണം? ഉപ്പാദം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. പവത്തം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. നിമിത്തം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ആയൂഹനം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. പടിസന്ധിം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ഗതിം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. നിബ്ബത്തിം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ഉപപത്തിം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ജാതിം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ജരം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ബ്യാധിം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. മരണം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. സോകം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. പരിദേവം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ഉപായാസം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ബഹിദ്ധാ സങ്ഖാരനിമിത്തം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. അനുപ്പാദം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. അപ്പവത്തം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു...പേ॰... നിരോധം നിബ്ബാനം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു.

ഉപ്പാദം അഭിഭുയ്യിത്വാ അനുപ്പാദം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. പവത്തം അഭിഭുയ്യിത്വാ അപ്പവത്തം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. നിമിത്തം അഭിഭുയ്യിത്വാ അനിമിത്തം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു ...പേ॰... ബഹിദ്ധാ സങ്ഖാരനിമിത്തം അഭിഭുയ്യിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു.

ഉപ്പാദാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. പവത്താ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. നിമിത്താ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. ആയൂഹനാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. പടിസന്ധിയാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. ഗതിയാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. നിബ്ബത്തിയാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. ഉപപത്തിയാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. ജാതിയാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. ജരായ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. ബ്യാധിമ്ഹാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. മരണാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. സോകാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. പരിദേവാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. ഉപായാസാ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. ബഹിദ്ധാ സങ്ഖാരനിമിത്താ വുട്ഠാതീതി - ഗോത്രഭു. അനുപ്പാദം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. അപ്പവത്തം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു...പേ॰... നിരോധം നിബ്ബാനം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു.

ഉപ്പാദാ വുട്ഠഹിത്വാ [വുട്ഠിത്വാ (സ്യാ॰ ക॰)] അനുപ്പാദം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. പവത്താ വുട്ഠഹിത്വാ അപ്പവത്തം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. നിമിത്താ വുട്ഠഹിത്വാ അനിമിത്തം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. ആയൂഹനാ വുട്ഠഹിത്വാ അനായൂഹനം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. പടിസന്ധിയാ വുട്ഠഹിത്വാ അപ്പടിസന്ധിം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. ഗതിയാ വുട്ഠഹിത്വാ അഗതിം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. നിബ്ബത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ അനിബ്ബത്തിം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. ഉപപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ അനുപപത്തിം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. ജാതിയാ വുട്ഠഹിത്വാ അജാതിം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. ജരായ വുട്ഠഹിത്വാ അജരം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. ബ്യാധിമ്ഹാ വുട്ഠഹിത്വാ അബ്യാധിം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. മരണാ വുട്ഠഹിത്വാ അമതം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. സോകാ വുട്ഠഹിത്വാ അസോകം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. പരിദേവാ വുട്ഠഹിത്വാ അപരിദേവം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. ഉപായാസാ വുട്ഠഹിത്വാ അനുപായാസം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. ബഹിദ്ധാ സങ്ഖാരനിമിത്താ വുട്ഠഹിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു.

ഉപ്പാദാ വിവട്ടതീതി - ഗോത്രഭു. പവത്താ വിവട്ടതീതി - ഗോത്രഭു…പേ॰… ബഹിദ്ധാ സങ്ഖാരനിമിത്താ വിവട്ടതീതി - ഗോത്രഭു. അനുപ്പാദം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. അപ്പവത്തം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു…പേ॰… നിരോധം നിബ്ബാനം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു.

ഉപ്പാദാ വിവട്ടിത്വാ അനുപ്പാദം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു. പവത്താ വിവട്ടിത്വാ അപ്പവത്തം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു…പേ॰… ബഹിദ്ധാ സങ്ഖാരനിമിത്താ വിവട്ടിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം പക്ഖന്ദതീതി - ഗോത്രഭു.

**൬൩**. കതി ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ സമഥവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി? കതി ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ വിപസ്സനാവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി? അട്ഠ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ സമഥവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി. ദസ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ വിപസ്സനാവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി.

കതമേ അട്ഠ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ സമഥവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി? പഠമം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ നീവരണേ അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ദുതിയം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ വിതക്കവിചാരേ അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. തതിയം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ പീതിം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ചതുത്ഥം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ സുഖദുക്ഖേ അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ രൂപസഞ്ഞം പടിഘസഞ്ഞം നാനത്തസഞ്ഞം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു . നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ഇമേ അട്ഠ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ സമഥവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി.

കതമേ ദസ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ വിപസ്സനാവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി? സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ ഉപ്പാദം പവത്തം നിമിത്തം ആയൂഹനം പടിസന്ധിം ഗതിം നിബ്ബത്തിം ഉപപത്തിം ജാതിം ജരം ബ്യാധിം മരണം സോകം പരിദേവം ഉപായാസം ബഹിദ്ധാ സങ്ഖാരനിമിത്തം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. സോതാപത്തിഫലസമാപത്തത്ഥായ ഉപ്പാദം പവത്തം നിമിത്തം ആയൂഹനം പടിസന്ധിം…പേ॰… അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. സകദാഗാമിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ…പേ॰… സകദാഗാമിഫലസമാപത്തത്ഥായ… അനാഗാമിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ… അനാഗാമിഫലസമാപത്തത്ഥായ… അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ ഉപ്പാദം പവത്തം നിമിത്തം ആയൂഹനം പടിസന്ധിം ഗതിം നിബ്ബത്തിം ഉപപത്തിം ജാതിം ജരം ബ്യാധിം മരണം സോകം പരിദേവം ഉപായാസം ബഹിദ്ധാ സങ്ഖാരനിമിത്തം അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. അരഹത്തഫലസമാപത്തത്ഥായ… സുഞ്ഞതവിഹാരസമാപത്തത്ഥായ… അനിമിത്തവിഹാരസമാപത്തത്ഥായ ഉപ്പാദം പവത്തം നിമിത്തം ആയൂഹനം പടിസന്ധിം…പേ॰… അഭിഭുയ്യതീതി - ഗോത്രഭു. ഇമേ ദസ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ വിപസ്സനാവസേന ഉപ്പജ്ജന്തി.

കതി ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ കുസലാ, കതി അകുസലാ, കതി അബ്യാകതാ? പന്നരസ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ കുസലാ, തയോ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ അബ്യാകതാ. നത്ഥി ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ അകുസലാതി.

സാമിസഞ്ച നിരാമിസം, പണിഹിതഞ്ച അപ്പണിഹിതം;
സഞ്ഞുത്തഞ്ച വിസഞ്ഞുത്തം, വുട്ഠിതഞ്ച അവുട്ഠിതം.

അട്ഠ സമാധിസ്സ പച്ചയാ, ദസ ഞാണസ്സ ഗോചരാ;
അട്ഠാരസ ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ, തിണ്ണം വിമോക്ഖാന പച്ചയാ.

ഇമേ അട്ഠാരസാകാരാ, പഞ്ഞാ യസ്സ പരിച്ചിതാ;
കുസലോ വിവട്ടേ വുട്ഠാനേ, നാനാദിട്ഠീസു ന കമ്പതീതി.

തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ബഹിദ്ധാ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ ഗോത്രഭുഞാണം''.

ഗോത്രഭുഞാണനിദ്ദേസോ ദസമോ.

### ൧൧. മഗ്ഗഞാണനിദ്ദേസോ

**൬൧**. കഥം ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം? സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠിയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - ''ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം''. അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ മിച്ഛാസങ്കപ്പാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - ''ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം''.

പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചാ മിച്ഛാവാചായ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - ''ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം''.

സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തോ മിച്ഛാകമ്മന്താ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - ''ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം''.

വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവോ മിച്ഛാആജീവാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - ''ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം''.

പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമോ മിച്ഛാവായാമാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - ''ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം''.

ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതി മിച്ഛാസതിയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച

സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - “ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം”.

അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി മിച്ഛാസമാധിതോ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - “ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം”.

സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി ...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി ഓളാരികാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ ഓളാരികാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - “ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം”.

അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി അനുസഹഗതാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ അനുസഹഗതാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - “ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം”.

അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി രൂപരാഗാ അരൂപരാഗാ മാനാ ഉദ്ധച്ചാ അവിജ്ജായ മാനാനുസയാ ഭവരാഗാനുസയാ അവിജ്ജാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തേന വുച്ചതി - “ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം”.

ന്ന്യ അജാതം ഝാപേതി ജാതേന, ഝാനം തേന പവുച്ചതി;
ഝാനവിമോക്ഖേ കുസലതാ, നാനാദിട്ഠീസു ന കമ്പതി.

സമാദഹിത്വാ യഥാ ചേ വിപസ്സതി, വിപസ്സമാനോ തഥാ ചേ സമാദഹേ;
വിപസ്സനാ ച സമഥോ തദാ അഹു, സമാനഭാഗാ യുഗനദ്ധാ വത്തരേ.

ദുക്ഖാ സങ്ഖാരാ സുഖോ, നിരോധോ ഇതി ദസ്സനം [നിരോധോതി ദസ്സനം (സ്യാ॰ ക॰)];
ദുഭതോ വുട്ഠിതാ പഞ്ഞാ, ഫസ്സേതി അമതം പദം.

വിമോക്ഖചരിയം ജാനാതി, നാനത്തേകത്തകോവിദോ;
ദ്വിന്നം ഞാണാനം കുസലതാ, നാനാദിട്ഠീസു ന കമ്പതീതി.

തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - “ദുഭതോ വുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം”.

മഗ്ഗഞാണനിദ്ദേസോ ഏകാദസമോ.

### ൧൨. ഫലഞാണനിദ്ദേസോ

൬൩. കഥം പയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധിപഞ്ഞാ ഫലേ ഞാണം? സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠിയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാദിട്ഠി. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ മിച്ഛാസങ്കപ്പാ വുട്ഠാതി തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാസങ്കപ്പോ. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചാ മിച്ഛാവാചായ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാവാചാ. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തോ മിച്ഛാകമ്മന്താ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാകമ്മന്തോ. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവോ മിച്ഛാആജീവാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാആജീവോ. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമോ മിച്ഛാവായാമാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാവായാമോ. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതി മിച്ഛാസതിയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാസതി. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി മിച്ഛാസമാധിതോ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാസമാധി. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി…പേ॰… അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി ഓളാരികാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ ഓളാരികാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വുട്ഠാതി , തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച

സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാസമാധി. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി…പേ॰… അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി അനുസഹഗതാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ അനുസഹഗതാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാസമാധി. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം.

അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി…പേ॰… അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി രൂപരാഗാ അരൂപരാഗാ മാനാ ഉദ്ധച്ചാ അവിജ്ജായ മാനാനുസയാ ഭവരാഗാനുസയാ അവിജ്ജാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. തംപയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ ഉപ്പജ്ജതി സമ്മാസമാധി. മഗ്ഗസ്സേതം ഫലം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ‘‘പയോഗപ്പടിപ്പസ്സദ്ധിപഞ്ഞാ ഫലേ ഞാണം’’.

ഫലഞാണനിദ്ദേസോ ദ്വാദസമോ.

## ൧൩. വിമുത്തിഞാണനിദ്ദേസോ

**൬൪**. കഥം ഛിന്നവടുമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിമുത്തിഞാണം? സോതാപത്തിമഗ്ഗേന സക്കായദിട്ഠി, വിചികിച്ഛാ, സീലബ്ബതപരാമാസോ, ദിട്ഠാനുസയോ, വിചികിച്ഛാനുസയോ അത്തനോ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസാ സമ്മാ സമുച്ഛിന്നാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഉപക്കിലേസേഹി സപരിയുട്ഠാനേഹി ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി സുവിമുത്തം. തംവിമുത്തി ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ‘‘ഛിന്നവടുമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിമുത്തിഞാണം’’.

സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികം കാമരാഗസഞ്ഞോജനം, പടിഘസഞ്ഞോജനം, ഓളാരികോ കാമരാഗാനുസയോ, പടിഘാനുസയോ - അത്തനോ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസാ സമ്മാ സമുച്ഛിന്നാ ഹോന്തി. ഇമേഹി ചതൂഹി ഉപക്കിലേസേഹി സപരിയുട്ഠാനേഹി ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി സുവിമുത്തം. തംവിമുത്തി ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ‘‘ഛിന്നവടുമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിമുത്തിഞാണം’’.

അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനുസഹഗതം കാമരാഗസഞ്ഞോജനം, പടിഘസഞ്ഞോജനം, അനുസഹഗതോ കാമരാഗാനുസയോ, പടിഘാനുസയോ - അത്തനോ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസാ സമ്മാ സമുച്ഛിന്നാ ഹോന്തി. ഇമേഹി ചതൂഹി ഉപക്കിലേസേഹി സപരിയുട്ഠാനേഹി ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി സുവിമുത്തം. തംവിമുത്തി ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ‘‘ഛിന്നവടുമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിമുത്തിഞാണം’’.

അരഹത്തമഗ്ഗേന രൂപരാഗോ, അരൂപരാഗോ, മാനോ, ഉദ്ധച്ചം, അവിജ്ജാ, മാനാനുസയോ, ഭവരാഗാനുസയോ, അവിജ്ജാനുസയോ - അത്തനോ ചിത്തസ്സ

ഉപക്കിലേസാ സമ്മാ സമുച്ഛിന്നാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി ഉപക്കിലേസേഹി സപരിയുട്ഠാനേഹി ചിത്തം വിമുത്തം ഹോതി സുവിമുത്തം. തംവിമുത്തി ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "ഛിന്നവടുമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിമുത്തിഞാണം". തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "ഛിന്നവടുമാനുപസ്സനേ പഞ്ഞാ വിമുത്തിഞാണം".

വിമുത്തിഞാണനിദ്ദേസോ തേരസമോ.

### ൧൪. പച്ചവേക്ഖണഞാണനിദ്ദേസോ

**൩൯**. കഥം തദാ സമുദാഗതേ ധമ്മേ പസ്സനേ പഞ്ഞാ പച്ചവേക്ഖണേ ഞാണം? സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി തദാ സമുദാഗതാ. അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ തദാ സമുദാഗതോ. പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചാ തദാ സമുദാഗതാ. സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തോ തദാ സമുദാഗതോ. വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവോ തദാ സമുദാഗതോ. പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമോ തദാ സമുദാഗതോ. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതി തദാ സമുദാഗതാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി തദാ സമുദാഗതോ.

ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തദാ സമുദാഗതോ. പവിചയട്ഠേന ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തദാ സമുദാഗതോ. പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തദാ സമുദാഗതോ. ഫരണട്ഠേന പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തദാ സമുദാഗതോ. ഉപസമട്ഠേന പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തദാ സമുദാഗതോ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തദാ സമുദാഗതോ. പടിസങ്ഖാനട്ഠേന ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തദാ സമുദാഗതോ.

അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠേന സദ്ധാബലം തദാ സമുദാഗതം. കോസജ്ജേ അകമ്പിയട്ഠേന വീരിയബലം തദാ സമുദാഗതം. പമാദേ അകമ്പിയട്ഠേന സതിബലം തദാ സമുദാഗതം. ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയട്ഠേന സമാധിബലം തദാ സമുദാഗതം. അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠേന പഞ്ഞാബലം തദാ സമുദാഗതം.

അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം തദാ സമുദാഗതം. പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം തദാ സമുദാഗതം. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം തദാ സമുദാഗതം. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം തദാ സമുദാഗതം. ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം തദാ സമുദാഗതം.

ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാ തദാ സമുദാഗതാ. അകമ്പിയട്ഠേന ബലാ തദാ സമുദാഗതാ. നിയ്യാനട്ഠേന സമ്ബോജ്ഝങ്ഗാ തദാ സമുദാഗതാ. ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗോ തദാ സമുദാഗതോ. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനാ തദാ സമുദാഗതാ. പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനാ തദാ സമുദാഗതാ. ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദാ തദാ സമുദാഗതാ. തഥട്ഠേന സച്ചാ തദാ സമുദാഗതാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥോ തദാ സമുദാഗതോ. അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ തദാ സമുദാഗതാ. ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ തദാ സമുദാഗതാ. അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധം തദാ സമുദാഗതം. സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി തദാ സമുദാഗതാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി തദാ സമുദാഗതാ. ദസ്സനട്ഠേന

ദിട്ഠിവിസുദ്ധി തദാ സമുദാഗതാ. വിമുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖോ തദാ സമുദാഗതോ. പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജാ തദാ സമുദാഗതാ. പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തി തദാ സമുദാഗതാ. സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം തദാ സമുദാഗതം.

ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ. മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ. ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ. വേദനാ സമോസരണട്ഠേന തദാ സമുദാഗതാ. സമാധി പമുഖട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ. സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന തദാ സമുദാഗതാ. പഞ്ഞാ തദുത്തരട്ഠേന തദാ സമുദാഗതാ . വിമുത്തി സാരട്ഠേന തദാ സമുദാഗതാ. അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന തദാ സമുദാഗതം. വുട്ഠഹിത്വാ പച്ചവേക്ഖതി, ഇമേ ധമ്മാ തദാ സമുദാഗതാ.

സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി തദാ സമുദാഗതാ. അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ തദാ സമുദാഗതോ...പേ॰... പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം തദാ സമുദാഗതം. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ. മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ. ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ. വേദനാ സമോസരണട്ഠേന തദാ സമുദാഗതാ. സമാധി പമുഖട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ. സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന തദാ സമുദാഗതാ. പഞ്ഞാ തദുത്തരട്ഠേന തദാ സമുദാഗതാ. വിമുത്തി സാരട്ഠേന തദാ സമുദാഗതാ. അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന തദാ സമുദാഗതം. വുട്ഠഹിത്വാ പച്ചവേക്ഖതി, ഇമേ ധമ്മാ തദാ സമുദാഗതാ.

സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ...പേ॰... സകദാഗാമിഫലക്ഖണേ...പേ॰... അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ...പേ॰... അനാഗാമിഫലക്ഖണേ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി തദാ സമുദാഗതാ...പേ॰... സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം തദാ സമുദാഗതം. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന തദാ സമുദാഗതം. വുട്ഠഹിത്വാ പച്ചവേക്ഖതി, ഇമേ ധമ്മാ തദാ സമുദാഗതാ.

അരഹത്തഫലക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി തദാ സമുദാഗതാ ...പേ॰... പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം തദാ സമുദാഗതം. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന തദാ സമുദാഗതോ ...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന തദാ സമുദാഗതം. വുട്ഠഹിത്വാ പച്ചവേക്ഖതി, ഇമേ ധമ്മാ തദാ സമുദാഗതാ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''തദാ സമുദാഗതേ ധമ്മേ പസ്സനേ പഞ്ഞാ പച്ചവേക്ഖണേ ഞാണം''.

പച്ചവേക്ഖണഞാണനിദ്ദേസോ ചുദ്ദസമോ.

**൧൫. വത്ഥുനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ**

**൬൬**. കഥം അജ്ഝത്തവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ വത്ഥുനാനത്തേ ഞാണം? കഥം അജ്ഝത്തധമ്മേ വവത്ഥേതി? ചക്ഖും അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി, സോതം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി, ഘാനം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി, ജിവ്ഹം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി, കായം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി, മനം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി.

കഥം ചക്ഖും അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി? ചക്ഖു അവിജ്ജാസമ്ഭൂതന്തി വവത്ഥേതി, ചക്ഖു തണ്ഹാസമ്ഭൂതന്തി വവത്ഥേതി, ചക്ഖു കമ്മസമ്ഭൂതന്തി വവത്ഥേതി, ചക്ഖു ആഹാരസമ്ഭൂതന്തി വവത്ഥേതി, ചക്ഖു ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം ഉപാദായാതി വവത്ഥേതി, ചക്ഖു ഉപ്പന്നന്തി വവത്ഥേതി, ചക്ഖു സമുദാഗതന്തി വവത്ഥേതി. ചക്ഖു അഹുത്വാ സമ്ഭൂതം, ഹുത്വാ ന ഭവിസ്സതീതി വവത്ഥേതി. ചക്ഖും അന്തവന്തതോ വവത്ഥേതി, ചക്ഖു അദ്ധുവം അസസ്സതം വിപരിണാമധമ്മന്തി വവത്ഥേതി, ചക്ഖു അനിച്ചം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മന്തി വവത്ഥേതി . ചക്ഖും അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി, നോ നിച്ചതോ; ദുക്ഖതോ വവത്ഥേതി, നോ സുഖതോ; അനത്തതോ വവത്ഥേതി, നോ അത്തതോ; നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി; വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി; നിരോധേതി, നോ സമുദേതി; പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ വവത്ഥേന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ വവത്ഥേന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി, അനത്തതോ വവത്ഥേന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി, നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി, വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി, നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി, പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഏവം ചക്ഖും അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി.

കഥം സോതം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി? സോതം അവിജ്ജാസമ്ഭൂതന്തി വവത്ഥേതി...പേ॰... ഏവം സോതം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി. കഥം ഘാനം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി? ഘാനം അവിജ്ജാസമ്ഭൂതന്തി വവത്ഥേതി...പേ॰... ഏവം ഘാനം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി. കഥം ജിവ്ഹം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി? ജിവ്ഹാ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ജിവ്ഹാ തണ്ഹാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ജിവ്ഹാ കമ്മസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ജിവ്ഹാ ആഹാരസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ജിവ്ഹാ ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം ഉപാദായാതി വവത്ഥേതി, ജിവ്ഹാ ഉപ്പന്നാതി വവത്ഥേതി ജിവ്ഹാ സമുദാഗതാതി വവത്ഥേതി. ജിവ്ഹാ അഹുത്വാ സമ്ഭൂതാ, ഹുത്വാ ന ഭവിസ്സതീതി വവത്ഥേതി. ജിവ്ഹം അന്തവന്തതോ വവത്ഥേതി, ജിവ്ഹാ അദ്ധുവാ അസസ്സതാ വിപരിണാമധമ്മാതി വവത്ഥേതി, ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാതി വവത്ഥേതി. ജിവ്ഹം അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി, നോ നിച്ചതോ...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ വവത്ഥേന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഏവം ജിവ്ഹം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി.

കഥം കായം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി? കായോ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതോതി വവത്ഥേതി, കായോ തണ്ഹാസമ്ഭൂതോതി വവത്ഥേതി, കായോ കമ്മസമ്ഭൂതോതി വവത്ഥേതി, കായോ ആഹാരസമ്ഭൂതോതി വവത്ഥേതി, കായോ ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം ഉപാദായാതി വവത്ഥേതി, കായോ ഉപ്പന്നോതി വവത്ഥേതി, കായോ സമുദാഗതോതി വവത്ഥേതി. കായോ അഹുത്വാ സമ്ഭൂതോ, ഹുത്വാ ന ഭവിസ്സതീതി വവത്ഥേതി. കായം അന്തവന്തതോ വവത്ഥേതി, കായോ അദ്ധുവോ അസസ്സതോ വിപരിണാമധമ്മോതി വവത്ഥേതി, കായോ അനിച്ചോ സങ്ഖതോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ ഖയധമ്മോ വയധമ്മോ വിരാഗധമ്മോ നിരോധധമ്മോതി വവത്ഥേതി. കായം അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി, നോ നിച്ചതോ; ദുക്ഖതോ വവത്ഥേതി, നോ സുഖതോ...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ വവത്ഥേന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ

വവത്ഥേന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി…പേ॰… പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഏവം കായം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി.

കഥം മനം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി? മനോ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതോതി വവത്ഥേതി, മനോ തണ്ഹാസമ്ഭൂതോതി വവത്ഥേതി, മനോ കമ്മസമ്ഭൂതോതി വവത്ഥേതി, മനോ ആഹാരസമ്ഭൂതോതി വവത്ഥേതി, മനോ ഉപ്പന്നോതി വവത്ഥേതി , മനോ സമുദാഗതോതി വവത്ഥേതി. മനോ അഹുത്വാ സമ്ഭൂതോ, ഹുത്വാ ന ഭവിസ്സതീതി വവത്ഥേതി. മനം അന്തവന്തതോ വവത്ഥേതി, മനോ അദ്ധുവോ അസസ്സതോ വിപരിണാമധമ്മോതി വവത്ഥേതി, മനോ അനിച്ചോ സങ്ഖതോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ ഖയധമ്മോ വയധമ്മോ വിരാഗധമ്മോ നിരോധധമ്മോതി വവത്ഥേതി. മനം അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി, നോ നിച്ചതോ; ദുക്ഖതോ വവത്ഥേതി, നോ സുഖതോ; അനത്തതോ വവത്ഥേതി, നോ അത്തതോ; നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി; വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി; നിരോധേതി, നോ സമുദേതി; പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ വവത്ഥേന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ വവത്ഥേന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി, അനത്തതോ വവത്ഥേന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി, നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി, വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി, നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി, പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഏവം മനം അജ്ഝത്തം വവത്ഥേതി. ഏവം അജ്ഝത്തധമ്മേ വവത്ഥേതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''അജ്ഝത്തവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ വത്ഥുനാനത്തേ ഞാണം''.

വത്ഥുനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ പന്നരസമോ.

## ൧൬. ഗോചരനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ

**൬൭**. കഥം ബഹിദ്ധാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ഗോചരനാനത്തേ ഞാണം? കഥം ബഹിദ്ധാ ധമ്മേ വവത്ഥേതി? രൂപേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി, സദ്ദേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി, ഗന്ധേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി, രസേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി, ഫോട്ഠബ്ബേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി, ധമ്മേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി .

കഥം രൂപേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി? രൂപാ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി രൂപാ തണ്ഹാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, രൂപാ കമ്മസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, രൂപാ ആഹാരസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, രൂപാ ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം ഉപാദായാതി വവത്ഥേതി, രൂപാ ഉപ്പന്നാതി വവത്ഥേതി, രൂപാ സമുദാഗതാതി വവത്ഥേതി. രൂപാ അഹുത്വാ സമ്ഭൂതാ, ഹുത്വാ ന ഭവിസ്സന്തീതി വവത്ഥേതി. രൂപേ അന്തവന്തതോ വവത്ഥേതി, രൂപാ അദ്ധുവാ അസസ്സതാ വിപരിണാമധമ്മാതി വവത്ഥേതി . രൂപാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാതി വവത്ഥേതി. രൂപേ അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി, നോ നിച്ചതോ; ദുക്ഖതോ വവത്ഥേതി, നോ സുഖതോ; അനത്തതോ വവത്ഥേതി, നോ അത്തതോ; നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി ; വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി; നിരോധേതി, നോ സമുദേതി; പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ വവത്ഥേന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ വവത്ഥേന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി, അനത്തതോ വവത്ഥേന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി, നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം

പജഹതി, വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി, നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി, പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഏവം രൂപേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി.

കഥം സദ്ദേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി? സദ്ദാ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി...പേ॰... സദ്ദാ ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം ഉപാദായാതി വവത്ഥേതി, സദ്ദാ ഉപ്പന്നാതി വവത്ഥേതി, സദ്ദാ സമുദാഗതാതി വവത്ഥേതി. സദ്ദാ അഹുത്വാ സമ്ഭൂതാ, ഹുത്വാ ന ഭവിസ്സന്തീതി വവത്ഥേതി. സദ്ദേ അന്തവന്തതോ വവത്ഥേതി, സദ്ദാ അദ്ധുവാ അസസ്സതാ വിപരിണാമധമ്മാതി വവത്ഥേതി, സദ്ദാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാതി വവത്ഥേതി. സദ്ദേ അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി, നോ നിച്ചതോ... പേ॰... ഏവം സദ്ദേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി.

കഥം ഗന്ധേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി? ഗന്ധാ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ഗന്ധാ തണ്ഹാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി...പേ॰... ഏവം ഗന്ധേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി. കഥം രസേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി? രസാ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, രസാ തണ്ഹാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി... പേ॰... ഏവം രസേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി. കഥം ഫോട്ഠബ്ബേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി? ഫോട്ഠബ്ബാ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ഫോട്ഠബ്ബാ തണ്ഹാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ഫോട്ഠബ്ബാ കമ്മസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ഫോട്ഠബ്ബാ ആഹാരസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ഫോട്ഠബ്ബാ ഉപ്പന്നാതി വവത്ഥേതി. ഫോട്ഠബ്ബാ സമുദാഗതാതി വവത്ഥേതി...പേ॰... ഏവം ഫോട്ഠബ്ബേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി.

കഥം ധമ്മേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി? ധമ്മാ അവിജ്ജാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ധമ്മാ തണ്ഹാസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ധമ്മാ കമ്മസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ധമ്മാ ആഹാരസമ്ഭൂതാതി വവത്ഥേതി, ധമ്മാ ഉപ്പന്നാതി വവത്ഥേതി, ധമ്മാ സമുദാഗതാതി വവത്ഥേതി. ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭൂതാ , ഹുത്വാ ന ഭവിസ്സന്തീതി വവത്ഥേതി. ധമ്മേ അന്തവന്തതോ വവത്ഥേതി, ധമ്മാ അദ്ധുവാ അസസ്സതാ വിപരിണാമധമ്മാതി വവത്ഥേതി, ധമ്മാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാതി വവത്ഥേതി. ധമ്മേ അനിച്ചതോ വവത്ഥേതി, നോ നിച്ചതോ; ദുക്ഖതോ വവത്ഥേതി, നോ സുഖതോ; അനത്തതോ വവത്ഥേതി, നോ അത്തതോ; നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി; വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി; നിരോധേതി, നോ സമുദേതി; പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി...പേ॰... അനിച്ചതോ വവത്ഥേന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ വവത്ഥേന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി, അനത്തതോ വവത്ഥേന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി, നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി, വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി, നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി, പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഏവം ധമ്മേ ബഹിദ്ധാ വവത്ഥേതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "ബഹിദ്ധാ വവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ഗോചരനാനത്തേ ഞാണം".

ഗോചരനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ സോളസമോ.

**൧൭. ചരിയാനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ**

**൬൮**. കഥം ചരിയാവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ചരിയാനാനത്തേ ഞാണം? **ചരിയാ**തി തിസ്സോ ചരിയായോ - വിഞ്ഞാണചരിയാ, അഞ്ഞാണചരിയാ, ഞാണചരിയാ.

കതമാ വിഞ്ഞാണചരിയാ? ദസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ രൂപേസു, ദസ്സനട്ഠോ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണചരിയാ രൂപേസു, ദിട്ഠത്താ അഭിനിരോപനാ വിപാകമനോധാതു [അഭിനിരോപനവിപാകമനോധാതു (സ്യാ॰)] വിഞ്ഞാണചരിയാ രൂപേസു, അഭിനിരോപിതത്താ വിപാകമനോവിഞ്ഞാണധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ രൂപേസു. സവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ സദ്ദേസു, സവനത്ഥോ സോതവിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണചരിയാ സദ്ദേസു, സുതത്താ അഭിനിരോപനാ വിപാകമനോധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ സദ്ദേസു, അഭിനിരോപിതത്താ വിപാകമനോവിഞ്ഞാണധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ സദ്ദേസു. ഘായനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ ഗന്ധേസു, ഘായനട്ഠോ [ഘായനത്ഥോ (സ്യാ॰ ക॰)] ഘാനവിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണചരിയാ ഗന്ധേസു, ഘായിതത്താ അഭിനിരോപനാ വിപാകമനോധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ ഗന്ധേസു, അഭിനിരോപിതത്താ വിപാകമനോവിഞ്ഞാണധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ ഗന്ധേസു. സായനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ രസേസു, സായനട്ഠോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണചരിയാ രസേസു, സായിതത്താ അഭിനിരോപനാ വിപാകമനോധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ രസേസു, അഭിനിരോപിതത്താ വിപാകമനോവിഞ്ഞാണധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ രസേസു. ഫുസനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ ഫോട്ഠബ്ബേസു, ഫുസനട്ഠോ കായവിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണചരിയാ ഫോട്ഠബ്ബേസു, ഫുട്ഠത്താ അഭിനിരോപനാ വിപാകമനോധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ ഫോട്ഠബ്ബേസു, അഭിനിരോപിതത്താ വിപാകമനോവിഞ്ഞാണധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ ഫോട്ഠബ്ബേസു. വിജാനനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ ധമ്മേസു, വിജാനനട്ഠോ മനോവിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണചരിയാ ധമ്മേസു, വിഞ്ഞാതത്താ അഭിനിരോപനാ വിപാകമനോധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ ധമ്മേസു, അഭിനിരോപിതത്താ വിപാകമനോവിഞ്ഞാണധാതു വിഞ്ഞാണചരിയാ ധമ്മേസു.

**൬൯**. **വിഞ്ഞാണചരിയാ**തി കേനട്ഠേന വിഞ്ഞാണചരിയാ? നീരാഗാ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. നിദ്ദോസാ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. നിമ്മോഹാ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. നിമ്മാനാ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. നിദ്ദിട്ഠി ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ നിഉദ്ധച്ചാ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. നിബ്ബിചികിച്ഛാ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. നാനുസയാ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. രാഗവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. ദോസവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. മോഹവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. മാനവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. ദിട്ഠിവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. ഉദ്ധച്ചവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. വിചികിച്ഛാവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. അനുസയവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. കുസലേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. അകുസലേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. സാവജ്ജേഹി കമ്മേഹി

വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. അനവജ്ജേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. കണ്ഹേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. സുക്കേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. സുഖുദ്രയേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. ദുക്ഖുദ്രയേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. സുഖവിപാകേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. ദുക്ഖവിപാകേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. വിഞ്ഞാതേ ചരതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. വിഞ്ഞാണസ്സ ഏവരൂപാ ചരിയാ ഹോതീതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. പകതിപരിസുദ്ധമിദം ചിത്തം നിക്കിലേസട്ഠേനാതി - വിഞ്ഞാണചരിയാ. അയം വിഞ്ഞാണചരിയാ.

കതമാ അഞ്ഞാണചരിയാ? മനാപിയേസു രൂപേസു രാഗസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; രാഗസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. അമനാപിയേസു രൂപേസു ദോസസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; ദോസസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. തദുഭയേന അസമപേക്ഖനസ്മിം വത്ഥുസ്മിം മോഹസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; മോഹസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. വിനിബന്ധസ്സ മാനസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; മാനസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. പരാമട്ഠായ ദിട്ഠിയാ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; ദിട്ഠിയാ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. വിക്ഖേപഗതസ്സ ഉദ്ധച്ചസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; ഉദ്ധച്ചസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. അനിട്ഠങ്ഗതായ വിചികിച്ഛായ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; വിചികിച്ഛായ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. ഥാമഗതസ്സ അനുസയസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ ; അനുസയസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ.

മനാപിയേസു സദ്ദേസു…പേ॰… മനാപിയേസു ഗന്ധേസു…പേ॰… മനാപിയേസു രസേസു…പേ॰… മനാപിയേസു ഫോട്ഠബ്ബേസു…പേ॰… മനാപിയേസു ധമ്മേസു രാഗസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; രാഗസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. അമനാപിയേസു ധമ്മേസു ദോസസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; ദോസസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. തദുഭയേന അസമപേക്ഖനസ്മിം വത്ഥുസ്മിം മോഹസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; മോഹസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. വിനിബന്ധസ്സ മാനസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; മാനസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. പരാമട്ഠായ ദിട്ഠിയാ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; ദിട്ഠിയാ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. വിക്ഖേപഗതസ്സ ഉദ്ധച്ചസ്സ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; ഉദ്ധച്ചസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ; അനിട്ഠങ്ഗതായ വിചികിച്ഛായ ജവനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; വിചികിച്ഛായ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ. ഥാമഗതസ്സ അനുസയസ്സ ജവനത്ഥായ

ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; അനുസയസ്സ ജവനാ അഞ്ഞാണചരിയാ.

൭൦. **അഞ്ഞാണചരിയാ**തി കേനട്ഠേന അഞ്ഞാണചരിയാ? സരാഗാ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സദോസാ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സമോഹാ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സമാനാ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സദിട്ഠി ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സഉദ്ധച്ചാ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സവിചികിച്ഛാ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സാനുസയാ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ . രാഗസമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. ദോസസമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. മോഹസമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. മാനസമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ . ദിട്ഠിസമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. ഉദ്ധച്ചസമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. വിചികിച്ഛാസമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. അനുസയസമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. കുസലേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. അകുസലേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സാവജ്ജേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. അനവജ്ജേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ . കണ്ഹേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സുക്കേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സുഖുദ്രയേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. ദുക്ഖുദ്രയേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. സുഖവിപാകേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. ദുക്ഖവിപാകേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. അഞ്ഞാതേ ചരതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. അഞ്ഞാണസ്സ ഏവരൂപാ ചരിയാ ഹോതീതി - അഞ്ഞാണചരിയാ. അയം അഞ്ഞാണചരിയാ.

൭൧. കതമാ ഞാണചരിയാ? അനിച്ചാനുപസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ. ദുക്ഖാനുപസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ. അനത്താനുപസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; അനത്താനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ. നിബ്ബിദാനുപസ്സനത്ഥായ...പേ॰... വിരാഗാനുപസ്സനത്ഥായ... നിരോധാനുപസ്സനത്ഥായ... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനത്ഥായ... ഖയാനുപസ്സനത്ഥായ... വയാനുപസ്സനത്ഥായ... വിപരിണാമാനുപസ്സനത്ഥായ... അനിമിത്താനുപസ്സനത്ഥായ... അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനത്ഥായ... സുഞ്ഞതാനുപസ്സനത്ഥായ... അധിപഞ്ഞാധമ്മാനുപസ്സനത്ഥായ... യഥാഭൂതഞാണദസ്സനത്ഥായ... ആദീനവാനുപസ്സനത്ഥായ... പടിസങ്ഖാനുപസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനകിരിയാബ്യാകതാ വിഞ്ഞാണചരിയാ; പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ. വിവട്ടനാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ. സോതാപത്തിമഗ്ഗോ ഞാണചരിയാ. സോതാപത്തിഫലസമാപത്തി ഞാണചരിയാ. സകദാഗാമിമഗ്ഗോ ഞാണചരിയാ. സകദാഗാമിഫലസമാപത്തി ഞാണചരിയാ. അനാഗാമിമഗ്ഗോ ഞാണചരിയാ. അനാഗാമിഫലസമാപത്തി ഞാണചരിയാ. അരഹത്തമഗ്ഗോ ഞാണചരിയാ. അരഹത്തഫലസമാപത്തി ഞാണചരിയാ.

**ഞാണചരിയാ**തി കേനട്ഠേന ഞാണചരിയാ? നീരാഗാ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ. നിദ്ദോസാ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ...പേ॰... നാനുസയാ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ. രാഗവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ. ദോസവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ. മോഹവിപ്പയുത്താ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ. മാനവിപ്പയുത്താ...പേ॰... ദിട്ഠിവിപ്പയുത്താ... ഉദ്ധച്ചവിപ്പയുത്താ... വിചികിച്ഛാവിപ്പയുത്താ... അനുസയവിപ്പയുത്താ... കുസലേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ... അകുസലേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ... സാവജ്ജേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ... അനവജ്ജേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ... കണ്ഹേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ... സുക്കേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ... സുഖുദ്രയേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ... ദുക്ഖുദ്രയേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ... സുഖവിപാകേഹി കമ്മേഹി സമ്പയുത്താ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ. ദുക്ഖവിപാകേഹി കമ്മേഹി വിപ്പയുത്താ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ. ഞാതേ ചരതീതി - ഞാണചരിയാ . ഞാണസ്സ ഏവരൂപാ ചരിയാ ഹോതീതി - ഞാണചരിയാ. അയം ഞാണചരിയാ. അഞ്ഞാ വിഞ്ഞാണചരിയാ, അഞ്ഞാ അഞ്ഞാണചരിയാ, അഞ്ഞാ ഞാണചരിയാതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "ചരിയാവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ചരിയാനാനത്തേ ഞാണം".

ചരിയാനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ സത്തരസമോ.

## ൧൮. ഭൂമിനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ

**൭൭.** കഥം ചതുധമ്മവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ഭൂമിനാനത്തേ ഞാണം? ചതസ്സോ ഭൂമിയോ - കാമാവചരാ ഭൂമി, രൂപാവചരാ ഭൂമി, അരൂപാവചരാ ഭൂമി, അപരിയാപന്നാ ഭൂമി. കതമാ കാമാവചരാ ഭൂമി? ഹേട്ഠതോ അവീചിനിരയം പരിയന്തം കരിത്വാ ഉപരിതോ പരനിമ്മിതവസവത്തീ ദേവേ [പരനിമ്മിതവസവത്തിദേവേ (ക॰)] അന്തോകരിത്വാ യം ഏതസ്മിം അന്തരേ ഏത്ഥാവചരാ ഏത്ഥ പരിയാപന്നാ ഖന്ധധാതുആയതനാ രൂപം വേദനാ സഞ്ഞാ സങ്ഖാരാ വിഞ്ഞാണം - അയം കാമാവചരാ ഭൂമി.

കതമാ രൂപാവചരാ ഭൂമി? ഹേട്ഠതോ ബ്രഹ്മലോകം പരിയന്തം കരിത്വാ ഉപരിതോ അകനിട്ഠേ ദേവേ അന്തോകരിത്വാ യം ഏതസ്മിം അന്തരേ ഏത്ഥാവചരാ ഏത്ഥ പരിയാപന്നാ സമാപന്നസ്സ വാ ഉപപന്നസ്സ വാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരിസ്സ വാ ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ - അയം രൂപാവചരാ ഭൂമി.

കതമാ അരൂപാവചരാ ഭൂമി? ഹേട്ഠതോ ആകാസാനഞ്ചായതനൂപഗേ ദേവേ പരിയന്തം കരിത്വാ ഉപരിതോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനൂപഗേ ദേവേ അന്തോകരിത്വാ യം ഏതസ്മിം അന്തരേ ഏത്ഥാവചരാ ഏത്ഥ പരിയാപന്നാ സമാപന്നസ്സ വാ ഉപപന്നസ്സ വാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരിസ്സ വാ ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ - അയം അരൂപാവചരാ ഭൂമി.

കതമാ അപരിയാപന്നാ ഭൂമി? അപരിയാപന്നാ മഗ്ഗാ ച മഗ്ഗഫലാനി ച അസങ്ഖതാ ച ധാതു - അയം അപരിയാപന്നാ ഭൂമി. ഇമാ ചതസ്സോ ഭൂമിയോ.

അപരാപി ചതസ്സോ ഭൂമിയോ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ, ചത്താരി ഝാനാനി, ചതസ്സോ അപ്പമഞ്ഞായോ, ചതസ്സോ അരൂപസമാപത്തിയോ, ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ, ചതസ്സോ പടിപദാ, ചത്താരി ആരമ്മണാനി, ചത്താരോ അരിയവംസാ, ചത്താരി സങ്ഗഹവത്ഥൂനി , ചത്താരി ചക്കാനി, ചത്താരി ധമ്മപദാനി - ഇമാ ചതസ്സോ ഭൂമിയോ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "ചതുധമ്മവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ഭൂമിനാനത്തേ ഞാണം".

ഭൂമിനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ അട്ഠാരസമോ.

**൧൯. ധമ്മനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ**

**൭൩.** കഥം നവധമ്മവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ധമ്മനാനത്തേ ഞാണം? കഥം ധമ്മേ വവത്ഥേതി? കാമാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അകുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി. രൂപാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി. അരൂപാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി. അപരിയാപന്നേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി.

കഥം കാമാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അകുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി? ദസ കുസലകമ്മപഥേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, ദസ അകുസലകമ്മപഥേ അകുസലതോ വവത്ഥേതി, രൂപഞ്ച വിപാകഞ്ച കിരിയഞ്ച അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി - ഏവം കാമാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അകുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി.

കഥം രൂപാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി? ഇധട്ഠസ്സ ചത്താരി ഝാനാനി കുസലതോ വവത്ഥേതി, തത്രൂപപന്നസ്സ ചത്താരി ഝാനാനി അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി - ഏവം രൂപാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി.

കഥം അരൂപാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി? ഇധട്ഠസ്സ ചതസ്സോ അരൂപാവചരസമാപത്തിയോ കുസലതോ വവത്ഥേതി, തത്രൂപപന്നസ്സ ചതസ്സോ അരൂപാവചരസമാപത്തിയോ അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി - ഏവം അരൂപാവചരേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി.

കഥം അപരിയാപന്നേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി? ചത്താരോ അരിയമഗ്ഗേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി നിബ്ബാനഞ്ച അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി - ഏവം അപരിയാപന്നേ ധമ്മേ കുസലതോ വവത്ഥേതി, അബ്യാകതതോ വവത്ഥേതി. ഏവം ധമ്മേ വവത്ഥേതി.

നവ പാമോജ്ജമൂലകാ ധമ്മാ. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. സമാഹിതേ

ചിത്തേ യഥാഭൂതം പജാനാതി പസ്സതി. യഥാഭൂതം ജാനം പസ്സം നിബ്ബിന്ദതി, നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി, വിരാഗാ വിമുച്ചതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°... അനത്തതോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി... പേ°... വിമുച്ചതി.

രൂപം അനിച്ചതോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°... രൂപം ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ...പേ°... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖും...പേ°... ജരാമരണം അനിച്ചതോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി... പേ°... ജരാമരണം ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°... ജരാമരണം അനത്തതോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. സമാഹിതേ ചിത്തേ യഥാഭൂതം പജാനാതി പസ്സതി. യഥാഭൂതം ജാനം പസ്സം നിബ്ബിന്ദതി, നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി, വിരാഗാ വിമുച്ചതി. ഇമേ നവ പാമോജ്ജമൂലകാ ധമ്മാ .

**൩൪**. നവ യോനിസോ മനസികാരമൂലകാ ധമ്മാ. അനിച്ചതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. സമാഹിതേന ചിത്തേന ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖസമുദയോ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധോ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ദുക്ഖതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. സമാഹിതേന ചിത്തേന ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖസമുദയോ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധോ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. അനത്തതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°....

രൂപം അനിച്ചതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°... രൂപം ദുക്ഖതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°... രൂപം അനത്തതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖും...പേ°... ജരാമരണം അനിച്ചതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°... ജരാമരണം ദുക്ഖതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി...പേ°... ജരാമരണം അനത്തതോ യോനിസോ മനസികരോതോ പാമോജ്ജം ജായതി, പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി, പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി, പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദേതി, സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. സമാഹിതേന ചിത്തേന ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖസമുദയോ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധോ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഇമേ നവ യോനിസോ മനസികാരമൂലകാ ധമ്മാ.

നവ നാനത്താ - ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം, വേദനാനാനത്തം പടിച്ച

ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം, പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ലാഭനാനത്തം - ഇമേ നവ നാനത്താ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "നവധമ്മവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ധമ്മനാനത്തേ ഞാണം".

ധമ്മനാനത്തഞാണനിദ്ദേസോ ഏകൂനവീസതിമോ.

### ൨൦-൨൪. ഞാണപഞ്ചകനിദ്ദേസോ

**൭൫**. കഥം അഭിഞ്ഞാപഞ്ഞാ ഞാതട്ഠേ ഞാണം, പരിഞ്ഞാപഞ്ഞാ തീരണട്ഠേ ഞാണം, പഹാനേപഞ്ഞാ പരിച്ചാഗട്ഠേ ഞാണം, ഭാവനാ പഞ്ഞാ ഏകരസട്ഠേ ഞാണം, സച്ഛികിരിയാപഞ്ഞാ ഫസ്സനട്ഠേ ഞാണം? യേ യേ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാതാ ഹോന്തി, തേ തേ ധമ്മാ ഞാതാ ഹോന്തി. യേ യേ ധമ്മാ പരിഞ്ഞാതാ ഹോന്തി, തേ തേ ധമ്മാ തീരിതാ ഹോന്തി. യേ യേ ധമ്മാ പഹീനാ ഹോന്തി, തേ തേ ധമ്മാ പരിച്ചത്താ ഹോന്തി. യേ യേ ധമ്മാ ഭാവിതാ ഹോന്തി, തേ തേ ധമ്മാ ഏകരസാ ഹോന്തി. യേ യേ ധമ്മാ സച്ഛികതാ ഹോന്തി, തേ തേ ധമ്മാ ഫസ്സിതാ ഹോന്തി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "അഭിഞ്ഞാ പഞ്ഞാ ഞാതട്ഠേ ഞാണം, പരിഞ്ഞാ പഞ്ഞാ തീരണട്ഠേ ഞാണം, പഹാനേ പഞ്ഞാ പരിച്ചാഗട്ഠേ ഞാണം, ഭാവനാ പഞ്ഞാ ഏകരസട്ഠേ ഞാണം, സച്ഛികിരിയാ പഞ്ഞാ ഫുസനട്ഠേ ഞാണം".

ഞാണപഞ്ചകനിദ്ദേസോ ചതുവീസതിമോ.

### ൨൫-൨൮. പടിസമ്ഭിദാഞാണനിദ്ദേസോ

**൭൬**. കഥം അത്ഥനാനത്തേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മനാനത്തേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനനാനത്തേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം? സദ്ധിന്ദ്രിയം ധമ്മോ, വീരിയിന്ദ്രിയം ധമ്മോ, സതിന്ദ്രിയം ധമ്മോ, സമാധിന്ദ്രിയം ധമ്മോ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ധമ്മോ. അഞ്ഞോ സദ്ധിന്ദ്രിയം ധമ്മോ, അഞ്ഞോ വീരിയിന്ദ്രിയം ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സതിന്ദ്രിയം ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമാധിന്ദ്രിയം ധമ്മോ, അഞ്ഞോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ധമ്മോ. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ ധമ്മാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ ധമ്മാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - "ധമ്മനാനത്തേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം".

അധിമോക്ഖട്ഠോ അത്ഥോ, പഗ്ഗഹട്ഠോ അത്ഥോ, ഉപട്ഠാനട്ഠോ അത്ഥോ, അവിക്ഖേപട്ഠോ അത്ഥോ, ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ. അഞ്ഞോ അധിമോക്ഖട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ പഗ്ഗഹട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ അവിക്ഖേപട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ അത്ഥാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ അത്ഥാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി "അത്ഥനാനത്തേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം".

പഞ്ച ധമ്മേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ, പഞ്ച അത്ഥേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ. അഞ്ഞാ ധമ്മനിരുത്തിയോ, അഞ്ഞാ അത്ഥനിരുത്തിയോ. യേന ഞാണേന ഇമാ നാനാ നിരുത്തിയോ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമാ നാനാ നിരുത്തിയോ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''നിരുത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

പഞ്ചസു ധമ്മേസു ഞാണാനി, പഞ്ചസു അത്ഥേസു ഞാണാനി, ദസസു നിരുത്തീസു ഞാണാനി. അഞ്ഞാനി ധമ്മേസു ഞാണാനി, അഞ്ഞാനി അത്ഥേസു ഞാണാനി, അഞ്ഞാനി നിരുത്തീസു ഞാണാനി. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ ഞാണാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ ഞാണാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''പടിഭാനനാനത്തേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

**൭൭**. സദ്ധാബലം ധമ്മോ, വീരിയബലം ധമ്മോ, സതിബലം ധമ്മോ, സമാധിബലം ധമ്മോ, പഞ്ഞാബലം ധമ്മോ. അഞ്ഞോ സദ്ധാബലം ധമ്മോ, അഞ്ഞോ വീരിയബലം ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സതിബലം ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമാധിബലം ധമ്മോ, അഞ്ഞോ പഞ്ഞാബലം ധമ്മോ. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ ധമ്മാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ ധമ്മാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മനാനത്തേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ. കോസജ്ജേ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ. പമാദേ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ. ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ. അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ. അഞ്ഞോ അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ കോസജ്ജേ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ പമാദേ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠോ അത്ഥോ. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ അത്ഥാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ അത്ഥാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''അത്ഥനാനത്തേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

പഞ്ച ധമ്മേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ, പഞ്ച അത്ഥേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ. അഞ്ഞാ ധമ്മനിരുത്തിയോ, അഞ്ഞാ അത്ഥനിരുത്തിയോ. യേന ഞാണേന ഇമാ നാനാ നിരുത്തിയോ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമാ നാനാ നിരുത്തിയോ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''നിരുത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

പഞ്ചസു [പഞ്ച (?)] ധമ്മേസു ഞാണാനി, പഞ്ചസു [പഞ്ച (?)] അത്ഥേസു ഞാണാനി, ദസസു [ദസ (?)] നിരുത്തീസു ഞാണാനി. അഞ്ഞാനി ധമ്മേസു ഞാണാനി, അഞ്ഞാനി അത്ഥേസു ഞാണാനി, അഞ്ഞാനി നിരുത്തീസു ഞാണാനി. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ ഞാണാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ ഞാണാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''പടിഭാനനാനത്തേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. അഞ്ഞോ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ

വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ ധമ്മാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ ധമ്മാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മനാനത്തേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

ഉപട്ഠാനട്ഠോ അത്ഥോ, പവിചയട്ഠോ അത്ഥോ, പഗ്ഗഹട്ഠോ അത്ഥോ, ഫരണട്ഠോ അത്ഥോ, ഉപസമട്ഠോ അത്ഥോ, അവിക്ഖേപട്ഠോ അത്ഥോ, പടിസങ്ഖാനട്ഠോ അത്ഥോ. അഞ്ഞോ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ പവിചയട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ പഗ്ഗഹട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ ഫരണട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ ഉപസമട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ അവിക്ഖേപട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ പടിസങ്ഖാനട്ഠോ അത്ഥോ. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ അത്ഥാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ അത്ഥാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''അത്ഥനാനത്തേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

സത്ത ധമ്മേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ, സത്ത അത്ഥേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ. അഞ്ഞാ ധമ്മനിരുത്തിയോ, അഞ്ഞാ അത്ഥനിരുത്തിയോ. യേന ഞാണേന ഇമാ നാനാ നിരുത്തിയോ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമാ നാനാ നിരുത്തിയോ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''നിരുത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

സത്തസു ധമ്മേസു ഞാണാനി, സത്തസു അത്ഥേസു ഞാണാനി, ചുദ്ദസസു നിരുത്തീസു ഞാണാനി. അഞ്ഞാനി ധമ്മേസു ഞാണാനി, അഞ്ഞാനി അത്ഥേസു ഞാണാനി, അഞ്ഞാനി നിരുത്തീസു ഞാണാനി. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ ഞാണാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ ഞാണാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''പടിഭാനനാനത്തേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

സമ്മാദിട്ഠി ധമ്മോ, സമ്മാസങ്കപ്പോ ധമ്മോ, സമ്മാവാചാ ധമ്മോ, സമ്മാകമ്മന്തോ ധമ്മോ, സമ്മാആജീവോ ധമ്മോ, സമ്മാവായാമോ ധമ്മോ, സമ്മാസതി ധമ്മോ, സമ്മാസമാധി ധമ്മോ. അഞ്ഞോ സമ്മാദിട്ഠി ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമ്മാസങ്കപ്പോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമ്മാവാചാ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമ്മാകമ്മന്തോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമ്മാആജീവോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമ്മാവായാമോ ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമ്മാസതി ധമ്മോ, അഞ്ഞോ സമ്മാസമാധി ധമ്മോ. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ ധമ്മാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ ധമ്മാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മനാനത്തേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം''.

ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ, അഭിനിരോപനട്ഠോ അത്ഥോ, പരിഗ്ഗഹട്ഠോ അത്ഥോ, സമുട്ഠാനട്ഠോ അത്ഥോ, വോദാനട്ഠോ അത്ഥോ, പഗ്ഗഹട്ഠോ അത്ഥോ, ഉപട്ഠാനട്ഠോ അത്ഥോ, അവിക്ഖേപട്ഠോ അത്ഥോ. അഞ്ഞോ ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ അഭിനിരോപനട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ പരിഗ്ഗഹട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ സമുട്ഠാനട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ വോദാനട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ പഗ്ഗഹട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അത്ഥോ, അഞ്ഞോ അവിക്ഖേപട്ഠോ അത്ഥോ. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ അത്ഥാ ഞാതാ

തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ അത്ഥാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ‘‘അത്ഥനാനത്തേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം’’.

അട്ഠ ധമ്മേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ, അട്ഠ അത്ഥേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ. അഞ്ഞാ ധമ്മനിരുത്തിയോ, അഞ്ഞാ അത്ഥനിരുത്തിയോ. യേന ഞാണേന ഇമാ നാനാ നിരുത്തിയോ ഞാതാ , തേനേവ ഞാണേന ഇമാ നാനാ നിരുത്തിയോ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ‘‘നിരുത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം’’.

അട്ഠസു ധമ്മേസു ഞാണാനി, അട്ഠസു അത്ഥേസു ഞാണാനി സോളസസു നിരുത്തീസു ഞാണാനി. അഞ്ഞാനി ധമ്മേസു ഞാണാനി, അഞ്ഞാനി അത്ഥേസു ഞാണാനി, അഞ്ഞാനി നിരുത്തീസു ഞാണാനി. യേന ഞാണേന ഇമേ നാനാ ഞാണാ ഞാതാ, തേനേവ ഞാണേന ഇമേ നാനാ ഞാണാ പടിവിദിതാതി. തേന വുച്ചതി - ‘‘പടിഭാനനാനത്തേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം’’. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ‘‘അത്ഥനാനത്തേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം. ധമ്മനാനത്തേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം. നിരുത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം. പടിഭാനനാനത്തേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം’’.

പടിസമ്ഭിദാഞാണനിദ്ദേസോ അട്ഠവീസതിമോ.

### ൨൯-൩൧. ഞാണത്തയനിദ്ദേസോ

**൭൮**. കഥം വിഹാരനാനത്തേ പഞ്ഞാ വിഹാരട്ഠേ ഞാണം, സമാപത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ സമാപത്തട്ഠേ ഞാണം, വിഹാരസമാപത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ വിഹാരസമാപത്തട്ഠേ ഞാണം? നിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - അനിമിത്തോ വിഹാരോ. പണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - അപ്പണിഹിതോ വിഹാരോ. അഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - സുഞ്ഞതോ വിഹാരോ.

നിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അനിമിത്തം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അനിമിത്താ സമാപത്തി. പണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അപ്പണിഹിതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അപ്പണിഹിതാ സമാപത്തി. അഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം സുഞ്ഞതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - സുഞ്ഞതാ സമാപത്തി.

നിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അനിമിത്തം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അനിമിത്തവിഹാരസമാപത്തി. പണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അപ്പണിഹിതം ആവജ്ജിത്വാ

സമാപജ്ജതി - അപ്പണിഹിതവിഹാരസമാപത്തി. അഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം സുഞ്ഞതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - സുഞ്ഞതവിഹാരസമാപത്തി.

**൩൯**. രൂപനിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - അനിമിത്തോ വിഹാരോ. രൂപപണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - അപ്പണിഹിതോ വിഹാരോ. രൂപാഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - സുഞ്ഞതോ വിഹാരോ.

രൂപനിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അനിമിത്തം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അനിമിത്താ സമാപത്തി . രൂപപണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അപ്പണിഹിതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അപ്പണിഹിതാ സമാപത്തി. രൂപാഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം സുഞ്ഞതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - സുഞ്ഞതാ സമാപത്തി.

രൂപനിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അനിമിത്തം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അനിമിത്തവിഹാരസമാപത്തി. രൂപപണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അപ്പണിഹിതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അപ്പണിഹിതവിഹാരസമാപത്തി. രൂപാഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം സുഞ്ഞതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - സുഞ്ഞതവിഹാരസമാപത്തി.

വേദനാനിമിത്തം ...പേ॰... സഞ്ഞാനിമിത്തം... സങ്ഖാരനിമിത്തം... വിഞ്ഞാണനിമിത്തം... ചക്ഖുനിമിത്തം...പേ॰... ജരാമരണനിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - അനിമിത്തോ വിഹാരോ. ജരാമരണപണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - അപ്പണിഹിതോ വിഹാരോ. ജരാമരണാഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി - സുഞ്ഞതോ വിഹാരോ.

ജരാമരണനിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അനിമിത്തം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അനിമിത്താ സമാപത്തി. ജരാമരണപണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അപ്പണിഹിതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അപ്പണിഹിതാ സമാപത്തി. ജരാമരണാഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ

അധിമുത്തത്താ പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം സുഞ്ഞതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - സുഞ്ഞതാ സമാപത്തി.

ജരാമരണനിമിത്തം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അനിമിത്തേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അനിമിത്തം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അനിമിത്തവിഹാരസമാപത്തി. ജരാമരണപണിധിം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം അപ്പണിഹിതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - അപ്പണിഹിതവിഹാരസമാപത്തി. ജരാമരണാഭിനിവേസം ഭയതോ സമ്പസ്സമാനോ സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തത്താ ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സതി, പവത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ നിരോധം നിബ്ബാനം സുഞ്ഞതം ആവജ്ജിത്വാ സമാപജ്ജതി - സുഞ്ഞതവിഹാരസമാപത്തി. അഞ്ഞോ അനിമിത്തോ വിഹാരോ, അഞ്ഞോ അപ്പണിഹിതോ വിഹാരോ, അഞ്ഞോ സുഞ്ഞതോ വിഹാരോ. അഞ്ഞാ അനിമിത്തസമാപത്തി, അഞ്ഞാ അപ്പണിഹിതസമാപത്തി, അഞ്ഞാ സുഞ്ഞതസമാപത്തി. അഞ്ഞാ അനിമിത്താ വിഹാരസമാപത്തി, അഞ്ഞാ അപ്പണിഹിതാ വിഹാരസമാപത്തി, അഞ്ഞാ സുഞ്ഞതാ വിഹാരസമാപത്തി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''വിഹാരനാനത്തേ പഞ്ഞാ വിഹാരട്ഠേ ഞാണം, സമാപത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ സമാപത്തട്ഠേ ഞാണം, വിഹാരസമാപത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ വിഹാരസമാപത്തട്ഠേ ഞാണം''.

ഞാണത്തയനിദ്ദേസോ ഏകതിംസതിമോ.

**൩൨. ആനന്തരികസമാധിഞാണനിദ്ദേസോ**

**൮൦**. കഥം അവിക്ഖേപപരിസുദ്ധത്താ ആസവസമുച്ഛേദേ പഞ്ഞാ ആനന്തരികസമാധിമ്ഹി ഞാണം? നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. തസ്സ സമാധിസ്സ വസേന ഉപ്പജ്ജതി ഞാണം. തേന ഞാണേന ആസവാ ഖീയന്തി. ഇതി പഠമം സമഥോ, പച്ഛാ ഞാണം. തേന ഞാണേന ആസവാനം ഖയോ ഹോതി . തേന വുച്ചതി - ''അവിക്ഖേപപരിസുദ്ധത്താ ആസവസമുച്ഛേദേ പഞ്ഞാ ആനന്തരികസമാധിമ്ഹി ഞാണം''.

**ആസവാ**തി കതമേ തേ ആസവാ? കാമാസവോ, ഭവാസവോ, ദിട്ഠാസവോ, അവിജ്ജാസവോ. കത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി? സോതാപത്തിമഗ്ഗേന അനവസേസോ ദിട്ഠാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ കാമാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ ഭവാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. ഏത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികോ കാമാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ ഭവാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. ഏത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനവസേസോ കാമാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ ഭവാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. ഏത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. അരഹത്തമഗ്ഗേന അനവസേസോ ഭവാസവോ ഖീയതി, അനവസേസോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. ഏത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി.

അബ്യാപാദവസേന ...പേ... ആലോകസഞ്ഞാവസേന... അവിക്ഖേപവസേന... ധമ്മവവത്ഥാനവസേന... ഞാണവസേന... പാമോജ്ജവസേന... പഠമജ്ഝാനവസേന... ദുതിയജ്ഝാനവസേന... തതിയജ്ഝാനവസേന... ചതുത്ഥജ്ഝാനവസേന... ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിവസേന... വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിവസേന... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിവസേന... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിവസേന... പഥവീകസിണവസേന... ആപോകസിണവസേന ... തേജോകസിണവസേന... വായോകസിണവസേന... നീലകസിണവസേന... പീതകസിണവസേന... ലോഹിതകസിണവസേന... ഓദാതകസിണവസേന... ആകാസകസിണവസേന... വിഞ്ഞാണകസിണവസേന... ബുദ്ധാനുസ്സതിവസേന... ധമ്മാനുസ്സതിവസേന... സങ്ഘാനുസ്സതിവസേന... സീലാനുസ്സതിവസേന... ചാഗാനുസ്സതിവസേന... ദേവതാനുസ്സതിവസേന... ആനാപാനസ്സതിവസേന... മരണസ്സതിവസേന... കായഗതാസതിവസേന... ഉപസമാനുസ്സതിവസേന... ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞാവസേന... വിനീലകസഞ്ഞാവസേന... വിപുബ്ബകസഞ്ഞാവസേന... വിച്ഛിദ്ദകസഞ്ഞാവസേന... വിക്ഖായിതകസഞ്ഞാവസേന... വിക്ഖിത്തകസഞ്ഞാവസേന... ഹതവിക്ഖിത്തകസഞ്ഞാവസേന ... ലോഹിതകസഞ്ഞാവസേന... പുളവകസഞ്ഞാവസേന... അട്ഠികസഞ്ഞാവസേന.

**വ്യ**. ദീഘം അസ്സാസവസേന...പേ... ദീഘം പസ്സാസവസേന... രസ്സം അസ്സാസവസേന... രസ്സം പസ്സാസവസേന... സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സാസവസേന... പീതിപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... പീതിപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന... സുഖപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... സുഖപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന... ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം അസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം പസ്സാസവസേന... ചിത്തപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... ചിത്തപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന... അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം അസ്സാസവസേന... അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം പസ്സാസവസേന... സമാദഹം ചിത്തം...പേ... വിമോചയം ചിത്തം... അനിച്ചാനുപസ്സീ ... വിരാഗാനുപസ്സീ... നിരോധാനുപസ്സീ... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസവസേന... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. തസ്സ സമാധിസ്സ വസേന ഉപ്പജ്ജതി ഞാണം, തേന ഞാണേന ആസവാ ഖീയന്തി. ഇതി പഠമം സമഥോ, പച്ഛാ ഞാണം. തേന ഞാണേന ആസവാനം ഖയോ ഹോതി. തേന വുച്ചതി - ''അവിക്ഖേപപരിസുദ്ധത്താ ആസവസമുച്ഛേദേ പഞ്ഞാ ആനന്തരികസമാധിമ്ഹി ഞാണം''.

**ആസവാ**തി കതമേ തേ ആസവാ? കാമാസവോ, ഭവാസവോ, ദിട്ഠാസവോ, അവിജ്ജാസവോ. കത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി? സോതാപത്തിമഗ്ഗേന അനവസേസോ ദിട്ഠാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ കാമാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ ഭവാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികോ കാമാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ ഭവാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനവസേസോ കാമാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ ഭവാസവോ ഖീയതി,

തദേകട്ഠോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. ഏത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. അരഹത്തമഗ്ഗേന അനവസേസോ ഭവാസവോ ഖീയതി, അനവസേസോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. ഏത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം , പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''അവിക്ഖേപപരിസുദ്ധത്താ ആസവസമുച്ഛേദേ പഞ്ഞാ ആനന്തരികസമാധിമ്ഹി ഞാണം''.

ആനന്തരികസമാധിഞാണനിദ്ദേസോ ദ്വത്തിംസതിമോ.

## ൩൩. അരണവിഹാരഞാണനിദ്ദേസോ

**൮൨**. കഥം ദസ്സനാധിപതേയ്യം സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ പണീതാധിമുത്തതാ പഞ്ഞാ അരണവിഹാരേ ഞാണം? **ദസ്സനാധിപതേയ്യ**ന്തി അനിച്ചാനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം, അനത്താനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം, രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം, രൂപേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം, രൂപേ അനത്താനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം; വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം...പേ॰... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം, ജരാമരണേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം, ജരാമരണേ അനത്താനുപസ്സനാ ദസ്സനാധിപതേയ്യം.

**സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ**തി സുഞ്ഞതോ വിഹാരോ സന്തോ വിഹാരാധിഗമോ. അനിമിത്തോ വിഹാരോ സന്തോ വിഹാരാധിഗമോ. അപ്പണിഹിതോ വിഹാരോ സന്തോ വിഹാരാധിഗമോ.

**പണീതാധിമുത്തതാ**തി സുഞ്ഞതേ അധിമുത്തതാ പണീതാധിമുത്തതാ. അനിമിത്തേ അധിമുത്തതാ പണീതാധിമുത്തതാ. അപ്പണിഹിതേ അധിമുത്തതാ പണീതാധിമുത്തതാ.

**അരണവിഹാരോ**തി പഠമം ഝാനം അരണവിഹാരോ. ദുതിയം ഝാനം അരണവിഹാരോ. തതിയം ഝാനം അരണവിഹാരോ. ചതുത്ഥം ഝാനം അരണവിഹാരോ. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി അരണവിഹാരോ...പേ॰... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി അരണവിഹാരോ.

**അരണവിഹാരോ**തി കേനട്ഠേന അരണവിഹാരോ? പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ ഹരതീതി - അരണവിഹാരോ. ദുതിയേന ഝാനേന വിതക്കവിചാരേ ഹരതീതി - അരണവിഹാരോ. തതിയേന ഝാനേന പീതിം ഹരതീതി - അരണവിഹാരോ. ചതുത്ഥേന ഝാനേന സുഖദുക്ഖേ ഹരതീതി - അരണവിഹാരോ. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ രൂപസഞ്ഞം പടിഘസഞ്ഞം നാനത്തസഞ്ഞം ഹരതീതി - അരണവിഹാരോ. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം ഹരതീതി - അരണവിഹാരോ. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം ഹരതീതി - അരണവിഹാരോ. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം ഹരതീതി - അരണവിഹാരോ. അയം അരണവിഹാരോ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ദസ്സനാധിപതേയ്യം സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ പണീതാധിമുത്തതാ പഞ്ഞാ അരണവിഹാരേ ഞാണം''.

## ൩൪. നിരോധസമാപത്തിഞാണനിദ്ദേസോ

**൮൩.** കഥം ദ്വീഹി ബലേഹി സമന്നാഗതത്താ തയോ ച സങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ സോളസഹി ഞാണചരിയാഹി നവഹി സമാധിചരിയാഹി വസിഭാവതാ പഞ്ഞാ നിരോധസമാപത്തിയാ ഞാണം?

**ദ്വീഹി ബലേഹീ**തി ദ്വേ ബലാനി - സമഥബലം, വിപസ്സനാബലം. കതമം സമഥബലം? നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം. അബ്യാപാദവസേന ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം. ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം. അവിക്ഖേപവസേന ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം.

**സമഥബല**ന്തി കേനട്ഠേന സമഥബലം? പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ദുതിയേന ഝാനേന വിതക്കവിചാരേ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. തതിയേന ഝാനേന പീതിയാ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ചതുത്ഥേന ഝാനേന സുഖദുക്ഖേ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ രൂപസഞ്ഞായ പടിഘസഞ്ഞായ നാനത്തസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ഉദ്ധച്ചേ ച ഉദ്ധച്ചസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച ന കമ്പതി ന ചലതി ന വേധതീതി - സമഥബലം. ഇദം സമഥബലം.

കതമം വിപസ്സനാബലം? അനിച്ചാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം. ദുക്ഖാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം. അനത്താനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം. വിരാഗാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം . നിരോധാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം. രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം ...പേ॰... രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം. വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം...പേ॰... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം...പേ॰... ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം.

വിപസ്സനാബലന്തി കേനട്ഠേന വിപസ്സനാബലം? അനിച്ചാനുപസ്സനായ നിച്ചസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. ദുക്ഖാനുപസ്സനായ സുഖസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. അനത്താനുപസ്സനായ അത്തസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ നന്ദിയാ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. വിരാഗാനുപസ്സനായ രാഗേ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. നിരോധാനുപസ്സനായ സമുദയേ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ ആദാനേ ന കമ്പതീതി -

വിപസ്സനാബലം. അവിജ്ജായ ച അവിജ്ജാ സഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച ന കമ്പതി ന ചലതി ന വേധതീതി - വിപസ്സനാബലം. ഇദം വിപസ്സനാബലം.

**തയോ ച സങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ**തി കതമേസം തിണ്ണന്നം സങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ? ദുതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വിതക്കവിചാരാ വചീസങ്ഖാരാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപന്നസ്സ അസ്സാസപസ്സാസാ കായസങ്ഖാരാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചിത്തസങ്ഖാരാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. ഇമേസം തിണ്ണന്നം സങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ .

**൮. സോളസഹി ഞാണചരിയാഹീ**തി കതമാഹി സോളസഹി ഞാണചരിയാഹി? അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ, അനത്താനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ, നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ, വിരാഗാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ, നിരോധാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ, വിവട്ടനാനുപസ്സനാ ഞാണചരിയാ, സോതാപത്തിമഗ്ഗോ ഞാണചരിയാ, സോതാപത്തിഫലസമാപത്തി ഞാണചരിയാ, സകദാഗാമിമഗ്ഗോ ഞാണചരിയാ, സകദാഗാമിഫലസമാപത്തി ഞാണചരിയാ, അനാഗാമിമഗ്ഗോ ഞാണചരിയാ, അനാഗാമിഫലസമാപത്തി ഞാണചരിയാ, അരഹത്തമഗ്ഗോ ഞാണചരിയാ, അരഹത്തഫലസമാപത്തി ഞാണചരിയാ - ഇമാഹി സോളസഹി ഞാണചരിയാഹി.

**൯. നവഹി സമാധിചരിയാഹീ**തി കതമാഹി നവഹി സമാധിചരിയാഹി? പഠമം ഝാനം സമാധിചരിയാ, ദുതിയം ഝാനം സമാധിചരിയാ, തതിയം ഝാനം സമാധിചരിയാ, ചതുത്ഥം ഝാനം സമാധിചരിയാ, ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി...പേ॰... വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തി... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തി... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി സമാധിചരിയാ. പഠമം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ വിതക്കോ ച വിചാരോ ച പീതി ച സുഖഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച...പേ॰... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വിതക്കോ ച വിചാരോ ച പീതി ച സുഖഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച - ഇമാഹി നവഹി സമാധിചരിയാഹി.

**വസീ**തി പഞ്ച വസിയോ. ആവജ്ജനവസീ, സമാപജ്ജനവസീ, അധിട്ഠാനവസീ , വുട്ഠാനവസീ, പച്ചവേക്ഖണാവസീ. പഠമം ഝാനം യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം ആവജ്ജതി; ആവജ്ജനായ ദന്ധായിതത്തം നത്ഥീതി - ആവജ്ജനവസീ. പഠമം ഝാനം യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതി; സമാപജ്ജനായ ദന്ധായിതത്തം നത്ഥീതി - സമാപജ്ജനവസീ. പഠമം ഝാനം യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം അധിട്ഠാതി ; അധിട്ഠാനേ ദന്ധായിതത്തം നത്ഥീതി - അധിട്ഠാനവസീ. പഠമം ഝാനം യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം വുട്ഠാതി; വുട്ഠാനേ ദന്ധായിതത്തം നത്ഥീതി - വുട്ഠാനവസീ. പഠമം ഝാനം യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം പച്ചവേക്ഖതി; പച്ചവേക്ഖണായ ദന്ധായിതത്തം നത്ഥീതി - പച്ചവേക്ഖണാവസീ.

ദുതിയം ഝാനം...പേ॰... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം ആവജ്ജതി; ആവജ്ജനായ ദന്ധായിതത്തം നത്ഥീതി -

ആവജ്ജനവസീ. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതി...പേ॰... അധിട്ഠാതി... വുട്ഠാതി... പച്ചവേക്ഖതി; പച്ചവേക്ഖണായ ദന്ധായിതത്തം നത്ഥീതി - പച്ചവേക്ഖണാവസീ. ഇമാ പഞ്ച വസിയോ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ദ്വീഹി ബലേഹി സമന്നാഗതത്താ തയോ ച സങ്ഖാരാനം പടിപസ്സദ്ധിയാ സോളസഹി ഞാണചരിയാഹി നവഹി സമാധിചരിയാഹി വസീഭാവതാ പഞ്ഞാ നിരോധസമാപത്തിയാ ഞാണം''.

നിരോധസമാപത്തിഞാണനിദ്ദേസോ ചതുത്തിംസതിമോ.

## ൩൫. പരിനിബ്ബാനഞാണനിദ്ദേസോ

**൮൬**. കഥം സമ്പജാനസ്സ പവത്തപരിയാദാനേ പഞ്ഞാ പരിനിബ്ബാനേ ഞാണം? ഇധ സമ്പജാനോ നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദസ്സ പവത്തം പരിയാദിയതി, അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദസ്സ പവത്തം പരിയാദിയതി, ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധസ്സ പവത്തം പരിയാദിയതി, അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചസ്സ പവത്തം പരിയാദിയതി, ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛായ...പേ॰... ഞാണേന അവിജ്ജായ... പാമോജ്ജേന അരതിയാ ... പഠമേന ഝാനേന നീവരണാനം പവത്തം പരിയാദിയതി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസാനം പവത്തം പരിയാദിയതി.

അഥ വാ പന സമ്പജാനസ്സ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായന്തസ്സ ഇദഞ്ചേവ ചക്ഖുപവത്തം പരിയാദിയതി, അഞ്ഞഞ്ച ചക്ഖുപവത്തം ന ഉപ്പജ്ജതി. ഇദഞ്ചേവ സോതപവത്തം...പേ॰... ഘാനപവത്തം... ജിവ്ഹാപവത്തം... കായപവത്തം... മനോപവത്തം പരിയാദിയതി, അഞ്ഞഞ്ച മനോപവത്തം ന ഉപ്പജ്ജതി. ഇദം സമ്പജാനസ്സ പവത്തപരിയാദാനേ പഞ്ഞാ പരിനിബ്ബാനേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''സമ്പജാനസ്സ പവത്തപരിയാദാനേ പഞ്ഞാ പരിനിബ്ബാനേ ഞാണം''.

പരിനിബ്ബാനഞാണനിദ്ദേസോ പഞ്ചതിംസതിമോ.

## ൩൬. സമസീസട്ഠഞാണനിദ്ദേസോ

**൮൭**. കഥം സബ്ബധമ്മാനം സമ്മാ സമുച്ഛേദേ നിരോധേ ച അനുപട്ഠാനതാ പഞ്ഞാ സമസീസട്ഠേ ഞാണം? **സബ്ബധമ്മാന**ന്തി - പഞ്ചക്ഖന്ധാ, ദ്വാദസായതനാനി, അട്ഠാരസ ധാതുയോ , കുസലാ ധമ്മാ, അകുസലാ ധമ്മാ, അബ്യാകതാ ധമ്മാ, കാമാവചരാ ധമ്മാ, രൂപാവചരാ ധമ്മാ, അരൂപാവചരാ ധമ്മാ, അപരിയാപന്നാ ധമ്മാ. **സമ്മാ സമുച്ഛേദേ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി. ഞാണേന അവിജ്ജം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി. പാമോജ്ജേന അരതിം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി. പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി.

**നിരോധേ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം നിരോധേതി. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം നിരോധേതി. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം നിരോധേതി. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം നിരോധേതി. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം നിരോധേതി. ഞാണേന അവിജ്ജം നിരോധേതി. പാമോജ്ജേന അരതിം നിരോധേതി. പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ നിരോധേതി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ നിരോധേതി.

**അനുപട്ഠാനതാ**തി നേക്ഖമ്മം പടിലദ്ധസ്സ കാമച്ഛന്ദോ ന ഉപട്ഠാതി. അബ്യാപാദം പടിലദ്ധസ്സ ബ്യാപാദോ ന ഉപട്ഠാതി. ആലോകസഞ്ഞം പടിലദ്ധസ്സ ഥിനമിദ്ധം ന ഉപട്ഠാതി. അവിക്ഖേപം പടിലദ്ധസ്സ ഉദ്ധച്ചം ന ഉപട്ഠാതി. ധമ്മവവത്ഥാനം പടിലദ്ധസ്സ വിചികിച്ഛാ ന ഉപട്ഠാതി. ഞാണം പടിലദ്ധസ്സ അവിജ്ജാ ന ഉപട്ഠാതി. പാമോജ്ജം പടിലദ്ധസ്സ അരതി ന ഉപട്ഠാതി. പഠമം ഝാനം പടിലദ്ധസ്സ നീവരണാ ന ഉപട്ഠഹന്തി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലദ്ധസ്സ സബ്ബകിലേസാ ന ഉപട്ഠഹന്തി.

**സമ**ന്തി കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹീനത്താ നേക്ഖമ്മം സമം. ബ്യാപാദസ്സ പഹീനത്താ അബ്യാപാദോ സമം. ഥിനമിദ്ധസ്സ പഹീനത്താ ആലോകസഞ്ഞാ സമം. ഉദ്ധച്ചസ്സ പഹീനത്താ അവിക്ഖേപോ സമം. വിചികിച്ഛായ പഹീനത്താ ധമ്മവവത്ഥാനം സമം. അവിജ്ജായ പഹീനത്താ ഞാണം സമം. അരതിയാ പഹീനത്താ പാമോജ്ജം സമം. നീവരണാനം പഹീനത്താ പഠമം ഝാനം സമം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹീനത്താ അരഹത്തമഗ്ഗോ സമം.

**സീസ**ന്തി തേരസ സീസാനി - പലിബോധസീസഞ്ച തണ്ഹാ, വിനിബന്ധനസീസഞ്ച മാനോ, പരാമാസസീസഞ്ച ദിട്ഠി, വിക്ഖേപസീസഞ്ച ഉദ്ധച്ചം, സംകിലേസസീസഞ്ച അവിജ്ജാ, അധിമോക്ഖസീസഞ്ച സദ്ധാ, പഗ്ഗഹസീസഞ്ച വീരിയം, ഉപട്ഠാനസീസഞ്ച സതി, അവിക്ഖേപസീസഞ്ച സമാധി, ദസ്സനസീസഞ്ച പഞ്ഞാ, പവത്തസീസഞ്ച ജീവിതിന്ദ്രിയം, ഗോചരസീസഞ്ച വിമോക്ഖോ, സങ്ഖാരസീസഞ്ച നിരോധോ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''സബ്ബധമ്മാനം സമ്മാ സമുച്ഛേദേ നിരോധേ ച അനുപട്ഠാനതാ പഞ്ഞാ സമസീസട്ഠേ ഞാണം''.

സമസീസട്ഠഞാണനിദ്ദേസോ ഛത്തിംസതിമോ.

### ൩൭. സല്ലേഖട്ഠഞാണനിദ്ദേസോ

**൮൮.** കഥം പുഥുനാനത്തേകത്തതേജപരിയാദാനേ പഞ്ഞാ സല്ലേഖട്ഠേ [പുഥുനാനത്തേകത്തതേജപരിയാദാനേ (ക॰)] ഞാണം? **പുഥൂ**തി - രാഗോ പുഥു, ദോസോ പുഥു, മോഹോ പുഥു, കോധോ...പേ॰... ഉപനാഹോ... മക്ഖോ... പളാസോ... ഇസ്സാ... മച്ഛരിയം... മായാ... സാഠേയ്യം... ഥമ്ഭോ... സാരമ്ഭോ... മാനോ... അതിമാനോ... മദോ... പമാദോ... സബ്ബേ കിലേസാ... സബ്ബേ ദുച്ചരിതാ... സബ്ബേ അഭിസങ്ഖാരാ... സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മാ.

**നാനത്തേകത്ത**ന്തി കാമച്ഛന്ദോ നാനത്തം, നേക്ഖമ്മം ഏകത്തം. ബ്യാപാദോ നാനത്തം, അബ്യാപാദോ ഏകത്തം. ഥിനമിദ്ധം നാനത്തം, ആലോകസഞ്ഞാ ഏകത്തം. ഉദ്ധച്ചം നാനത്തം, അവിക്ഖേപോ ഏകത്തം. വിചികിച്ഛാ നാനത്തം, ധമ്മവവത്ഥാനം ഏകത്തം. അവിജ്ജാ നാനത്തം, ഞാണം ഏകത്തം. അരതി

നാനത്തം, പാമോജ്ജം ഏകത്തം. നീവരണാ നാനത്തം, പഠമം ഝാനം ഏകത്തം…പേ॰… സബ്ബേ കിലേസാ നാനത്തം, അരഹത്തമഗ്ഗോ ഏകത്തം.

**തേജോ**തി പഞ്ച തേജാ - ചരണതേജോ, ഗുണതേജോ, പഞ്ഞാതേജോ, പുഞ്ഞതേജോ, ധമ്മതേജോ. ചരണതേജേന തേജിതത്താ ദുസ്സീല്യതേജം പരിയാദിയതി. ഗുണതേജേന തേജിതത്താ അഗുണതേജം പരിയാദിയതി. പഞ്ഞാതേജേന തേജിതത്താ ദുപ്പഞ്ഞതേജം പരിയാദിയതി. പുഞ്ഞതേജേന തേജിതത്താ അപുഞ്ഞതേജം പരിയാദിയതി. ധമ്മതേജേന തേജിതത്താ അധമ്മതേജം പരിയാദിയതി.

**സല്ലേഖോ**തി കാമച്ഛന്ദോ അസല്ലേഖോ, നേക്ഖമ്മം സല്ലേഖോ . ബ്യാപാദോ അസല്ലേഖോ, അബ്യാപാദോ സല്ലേഖോ. ഥിനമിദ്ധം അസല്ലേഖോ, ആലോകസഞ്ഞാ സല്ലേഖോ. ഉദ്ധച്ചം അസല്ലേഖോ, അവിക്ഖേപോ സല്ലേഖോ. വിചികിച്ഛാ അസല്ലേഖോ, ധമ്മവവത്ഥാനം സല്ലേഖോ. അവിജ്ജാ അസല്ലേഖോ, ഞാണം സല്ലേഖോ. അരതി അസല്ലേഖോ, പാമോജ്ജം സല്ലേഖോ. നീവരണാ അസല്ലേഖോ, പഠമം ഝാനം സല്ലേഖോ…പേ॰… സബ്ബകിലേസാ അസല്ലേഖോ, അരഹത്തമഗ്ഗോ സല്ലേഖോ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''പുഥുനാനത്തതേജപരിയാദാനേ പഞ്ഞാ സല്ലേഖട്ഠേ ഞാണം''.

സല്ലേഖട്ഠഞാണനിദ്ദേസോ സത്തതിംസതിമോ.

### ൩൮. വീരിയാരമ്ഭഞാണനിദ്ദേസോ

**൮൫**. കഥം അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം? അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. ഉപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. അനുപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. ഉപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം.

അനുപ്പന്നസ്സ കാമച്ഛന്ദസ്സ അനുപ്പാദായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. ഉപ്പന്നസ്സ കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹാനായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. അനുപ്പന്നസ്സ നേക്ഖമ്മസ്സ ഉപ്പാദായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. ഉപ്പന്നസ്സ നേക്ഖമ്മസ്സ ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം…പേ॰….

അനുപ്പന്നാനം സബ്ബകിലേസാനം അനുപ്പാദായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. ഉപ്പന്നാനം സബ്ബകിലേസാനം പഹാനായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം…പേ॰… അനുപ്പന്നസ്സ അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ ഉപ്പാദായ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. ഉപ്പന്നസ്സ

അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''അസല്ലീനത്തപഹിതത്തപഗ്ഗഹട്ഠേ പഞ്ഞാ വീരിയാരമ്ഭേ ഞാണം''.

വീരിയാരമ്ഭഞാണനിദ്ദേസോ അട്ഠതിംസതിമോ.

**൩൯. അത്ഥസന്ദസ്സനഞാണനിദ്ദേസോ**

**൯൦**. കഥം നാനാധമ്മപ്പകാസനതാ പഞ്ഞാ അത്ഥസന്ദസ്സനേ ഞാണം? **നാനാധമ്മാ**തി പഞ്ചക്ഖന്ധാ, ദ്വാദസായതനാനി, അട്ഠാരസ ധാതുയോ, കുസലാ ധമ്മാ, അകുസലാ ധമ്മാ, അബ്യാകതാ ധമ്മാ, കാമാവചരാ ധമ്മാ, രൂപാവചരാ ധമ്മാ, അരൂപാവചരാ ധമ്മാ, അപരിയാപന്നാ ധമ്മാ.

**പകാസനതാ**തി രൂപം അനിച്ചതോ പകാസേതി, രൂപം ദുക്ഖതോ പകാസേതി, രൂപം അനത്തതോ പകാസേതി. വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം അനിച്ചതോ പകാസേതി, ജരാമരണം ദുക്ഖതോ പകാസേതി, ജരാമരണം അനത്തതോ പകാസേതി.

**അത്ഥസന്ദസ്സനേ**തി കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മത്ഥം സന്ദസ്സേതി. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദത്ഥം സന്ദസ്സേതി. ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞത്ഥം സന്ദസ്സേതി. ഉദ്ധച്ചം പജഹന്തോ അവിക്ഖേപത്ഥം സന്ദസ്സേതി. വിചികിച്ഛം പജഹന്തോ ധമ്മവവത്ഥാനത്ഥം സന്ദസ്സേതി. അവിജ്ജം പജഹന്തോ ഞാണത്ഥം സന്ദസ്സേതി. അരതിം പജഹന്തോ പാമോജ്ജത്ഥം സന്ദസ്സേതി. നീവരണേ പജഹന്തോ പഠമജ്ഝാനത്ഥം സന്ദസ്സേതി ...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗത്ഥം സന്ദസ്സേതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''നാനാധമ്മപകാസനതാ പഞ്ഞാ അത്ഥസന്ദസ്സനേ ഞാണം''.

അത്ഥസന്ദസ്സനഞാണനിദ്ദേസോ നവതിംസതിമോ.

**൪൦. ദസ്സനവിസുദ്ധിഞാണനിദ്ദേസോ**

**൯൧**. കഥം സബ്ബധമ്മാനം ഏകസങ്ഗഹതാനാനത്തേകത്തപടിവേധേ പഞ്ഞാ ദസ്സനവിസുദ്ധിഞാണം? **സബ്ബധമ്മാന**ന്തി പഞ്ചക്ഖന്ധാ...പേ॰... അപരിയാപന്നാ ധമ്മാ.

**ഏകസങ്ഗഹതാ**തി ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി സബ്ബേ ധമ്മാ ഏകസങ്ഗഹിതാ. തഥട്ഠേന, അനത്തട്ഠേന, സച്ചട്ഠേന, പടിവേധട്ഠേന, അഭിജാനനട്ഠേന, പരിജാനനട്ഠേന, ധമ്മട്ഠേന, ധാതുട്ഠേന, ഞാതട്ഠേന, സച്ഛികിരിയട്ഠേന, ഫുസനട്ഠേന, അഭിസമയട്ഠേന - ഇമേഹി ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി സബ്ബേ ധമ്മാ ഏകസങ്ഗഹിതാ.

**നാനത്തേകത്ത**ന്തി കാമച്ഛന്ദോ നാനത്തം, നേക്ഖമ്മം ഏകത്തം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാ നാനത്തം, അരഹത്തമഗ്ഗോ ഏകത്തം.

**പടിവേധേ**തി ദുക്ഖസച്ചം പരിഞ്ഞാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി. സമുദയസച്ചം പഹാനപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി. നിരോധസച്ചം സച്ഛികിരിയാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി. മഗ്ഗസച്ചം ഭാവനാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി.

**ദസ്സനവിസുദ്ധീ**തി സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനം വിസുജ്ഝതി; സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ ദസ്സനം വിസുദ്ധം. സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനം വിസുജ്ഝതി; സകദാഗാമിഫലക്ഖണേ ദസ്സനം വിസുദ്ധം. അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനം വിസുജ്ഝതി; അനാഗാമിഫലക്ഖണേ ദസ്സനം വിസുദ്ധം. അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനം വിസുജ്ഝതി; അരഹത്തഫലക്ഖണേ ദസ്സനം വിസുദ്ധം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''സബ്ബധമ്മാനം ഏകസങ്ഗഹതാനാനത്തേകത്തപടിവേധേ പഞ്ഞാ ദസ്സനവിസുദ്ധിഞാണം''.

ദസ്സനവിസുദ്ധിഞാണനിദ്ദേസോ ചത്താലീസമോ.

### ൪൧. ഖന്തിഞാണനിദ്ദേസോ

**൯൨**. കഥം വിദിതത്താ പഞ്ഞാ ഖന്തിഞാണം? രൂപം അനിച്ചതോ വിദിതം , രൂപം ദുക്ഖതോ വിദിതം, രൂപം അനത്തതോ വിദിതം. യം യം വിദിതം തം തം ഖമതീതി - വിദിതത്താ പഞ്ഞാ ഖന്തിഞാണം. വേദനാ...പേ॰... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖു...പേ॰... ജരാമരണം അനിച്ചതോ വിദിതം, ജരാമരണം ദുക്ഖതോ വിദിതം, ജരാമരണം അനത്തതോ വിദിതം. യം യം വിദിതം തം തം ഖമതീതി - വിദിതത്താ പഞ്ഞാ ഖന്തിഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''വിദിതത്താ പഞ്ഞാ ഖന്തിഞാണം''.

ഖന്തിഞാണനിദ്ദേസോ ഏകചത്താലീസമോ.

### ൪൨. പരിയോഗാഹണഞാണനിദ്ദേസോ

**൯൩**. കഥം ഫുട്ഠത്താ പഞ്ഞാ പരിയോഗാഹണേ ഞാണം? രൂപം അനിച്ചതോ ഫുസതി, രൂപം ദുക്ഖതോ ഫുസതി, രൂപം അനത്തതോ ഫുസതി. യം യം ഫുസതി തം തം പരിയോഗാഹതീതി - ഫുട്ഠത്താ പഞ്ഞാ പരിയോഗാഹണേ ഞാണം. വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം അനിച്ചതോ ഫുസതി, ദുക്ഖതോ ഫുസതി, അനത്തതോ ഫുസതി. യം യം ഫുസതി തം തം പരിയോഗാഹതീതി - ഫുട്ഠത്താ പഞ്ഞാ പരിയോഗാഹണേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ഫുട്ഠത്താ പഞ്ഞാ പരിയോഗാഹണേ ഞാണം''.

പരിയോഗാഹണഞാണനിദ്ദേസോ ദ്വേചത്താലീസമോ.

### ൪൩. പദേസവിഹാരഞാണനിദ്ദേസോ

**൯൪**. കഥം സമോദഹനേ പഞ്ഞാ പദേസവിഹാരേ ഞാണം? മിച്ഛാദിട്ഠിപച്ചയാപി വേദയിതം, മിച്ഛാദിട്ഠിവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം.

സമ്മാദിട്ഠിപച്ചയാപി വേദയിതം, സമ്മാദിട്ഠിവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം. മിച്ഛാസങ്കപ്പപച്ചയാപി വേദയിതം, മിച്ഛാസങ്കപ്പവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം. സമ്മാസങ്കപ്പപച്ചയാപി വേദയിതം, സമ്മാസങ്കപ്പവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം...പേ॰... മിച്ഛാവിമുത്തിപച്ചയാപി വേദയിതം, മിച്ഛാവിമുത്തിവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം. സമ്മാവിമുത്തിപച്ചയാപി വേദയിതം, സമ്മാവിമുത്തിവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം. ഛന്ദപച്ചയാപി വേദയിതം, ഛന്ദവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം. വിതക്കപച്ചയാപി വേദയിതം, വിതക്കവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം. സഞ്ഞാപച്ചയാപി വേദയിതം, സഞ്ഞാവൂപസമപച്ചയാപി വേദയിതം.

ഛന്ദോ ച അവൂപസന്തോ ഹോതി, വിതക്കോ ച അവൂപസന്തോ ഹോതി, സഞ്ഞാ ച അവൂപസന്താ ഹോതി, തപ്പച്ചയാപി വേദയിതം. ഛന്ദോ ച വൂപസന്തോ ഹോതി, വിതക്കോ ച അവൂപസന്തോ ഹോതി, സഞ്ഞാ ച അവൂപസന്താ ഹോതി, തപ്പച്ചയാപി വേദയിതം. ഛന്ദോ ച വൂപസന്തോ ഹോതി, വിതക്കോ ച വൂപസന്തോ ഹോതി, സഞ്ഞാ ച അവൂപസന്താ ഹോതി, തപ്പച്ചയാപി വേദയിതം. ഛന്ദോ ച വൂപസന്തോ ഹോതി, വിതക്കോ ച വൂപസന്തോ ഹോതി, സഞ്ഞാ ച വൂപസന്താ ഹോതി, തപ്പച്ചയാപി വേദയിതം. അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അത്ഥി ആസവം, തസ്മിമ്പി ഠാനേ അനുപ്പത്തേ തപ്പച്ചയാപി വേദയിതം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''സമോദഹനേ പഞ്ഞാ പദേസവിഹാരേ ഞാണം''.

പദേസവിഹാരഞാണനിദ്ദേസോ തേചത്താലീസമോ.

### ൪൪-൪൯. ഛവിവട്ടഞാണനിദ്ദേസോ

**൯൩**. കഥം അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം? നേക്ഖമ്മാധിപതത്താ പഞ്ഞാ കാമച്ഛന്ദതോ സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം. അബ്യാപാദാധിപതത്താ പഞ്ഞാ ബ്യാപാദതോ സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം. ആലോകസഞ്ഞാധിപതത്താ പഞ്ഞാ ഥിനമിദ്ധതോ സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം. അവിക്ഖേപാധിപതത്താ പഞ്ഞാ ഉദ്ധച്ചതോ സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം. ധമ്മവവത്ഥാനാധിപതത്താ പഞ്ഞാ വിചികിച്ഛായ സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം. ഞാണാധിപതത്താ പഞ്ഞാ അവിജ്ജായ സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം. പാമോജ്ജാധിപതത്താ പഞ്ഞാ അരതിയാ സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം. പഠമജ്ഝാനാധിപതത്താ പഞ്ഞാ നീവരണേഹി സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗാധിപതത്താ പഞ്ഞാ സബ്ബകിലേസേഹി സഞ്ഞായ വിവട്ടതീതി - അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം . തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''അധിപതത്താ പഞ്ഞാ സഞ്ഞാവിവട്ടേ ഞാണം''.

**൯൪**. കഥം നാനത്തേ പഞ്ഞാ ചേതോവിവട്ടേ ഞാണം? കാമച്ഛന്ദോ നാനത്തം, നേക്ഖമ്മം ഏകത്തം. നേക്ഖമ്മേകത്തം ചേതയതോ കാമച്ഛന്ദതോ

ചിത്തം വിവട്ടതീതി - നാനത്തേ പഞ്ഞാ ചേതോവിവട്ടേ ഞാണം. ബ്യാപാദോ നാനത്തം, അബ്യാപാദോ ഏകത്തം. അബ്യാപാദേകത്തം ചേതയതോ ബ്യാപാദതോ ചിത്തം വിവട്ടതീതി - നാനത്തേ പഞ്ഞാ ചേതോവിവട്ടേ ഞാണം. ഥിനമിദ്ധം നാനത്തം, ആലോകസഞ്ഞാ ഏകത്തം. ആലോകസഞ്ഞേകത്തം ചേതയതോ ഥിനമിദ്ധതോ ചിത്തം വിവട്ടതീതി - നാനത്തേ പഞ്ഞാ ചേതോവിവട്ടേ ഞാണം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാ നാനത്തം, അരഹത്തമഗ്ഗോ ഏകത്തം. അരഹത്തമഗ്ഗേകത്തം ചേതയതോ സബ്ബകിലേസേഹി ചിത്തം വിവട്ടതീതി - നാനത്തേ പഞ്ഞാ ചേതോവിവട്ടേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "നാനത്തേ പഞ്ഞാ ചേതോവിവട്ടേ ഞാണം".

**൮൭**. കഥം അധിട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ചിത്തവിവട്ടേ ഞാണം? കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ചിത്തവിവട്ടേ ഞാണം. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ചിത്തവിവട്ടേ ഞാണം. ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ചിത്തവിവട്ടേ ഞാണം...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ചിത്തവിവട്ടേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "അധിട്ഠാനേ പഞ്ഞാ ചിത്തവിവട്ടേ ഞാണം".

**൮൮**. കഥം സുഞ്ഞതേ പഞ്ഞാ ഞാണവിവട്ടേ ഞാണം? "ചക്ഖു സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ"തി യഥാഭൂതം ജാനതോ [പജാനതോ (സ്യാ॰)] പസ്സതോ ചക്ഖാഭിനിവേസതോ [കാമാഭിനിവേസതോ (സ്യാ॰) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] ഞാണം വിവട്ടതീതി - സുഞ്ഞതേ പഞ്ഞാ ഞാണവിവട്ടേ ഞാണം. "സോതം സുഞ്ഞം...പേ॰... ഘാനം സുഞ്ഞം... ജിവ്ഹാ സുഞ്ഞാ... കായോ സുഞ്ഞോ... മനോ സുഞ്ഞോ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ"തി യഥാഭൂതം ജാനതോ പസ്സതോ മനാഭിനിവേസതോ ഞാണം വിവട്ടതീതി - സുഞ്ഞതേ പഞ്ഞാ ഞാണവിവട്ടേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "സുഞ്ഞതേ പഞ്ഞാ ഞാണവിവട്ടേ ഞാണം".

**൮൯**. കഥം വോസഗ്ഗേ പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം? നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം വോസജ്ജതീതി - വോസഗ്ഗേ പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം വോസജ്ജതീതി - വോസഗ്ഗേ പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം വോസജ്ജതീതി - വോസഗ്ഗേ പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം . അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം വോസജ്ജതീതി - വോസഗ്ഗേ പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം വോസജ്ജതീതി - വോസഗ്ഗേ പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ വോസജ്ജതീതി - വോസഗ്ഗേ പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "വോസഗ്ഗേ പഞ്ഞാ വിമോക്ഖവിവട്ടേ ഞാണം".

൧൦൦. കഥം തഥട്ഠേ പഞ്ഞാ സച്ചവിവട്ടേ ഞാണം? ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠം സങ്ഖതട്ഠം സന്താപട്ഠം വിപരിണാമട്ഠം പരിജാനന്തോ വിവട്ടതീതി - തഥട്ഠേ പഞ്ഞാ സച്ചവിവട്ടേ ഞാണം. സമുദയസ്സ ആയൂഹനട്ഠം നിദാനട്ഠം സഞ്ഞോഗട്ഠം പലിബോധട്ഠം പജഹന്തോ വിവട്ടതീതി - തഥട്ഠേ പഞ്ഞാ സച്ചവിവട്ടേ ഞാണം. നിരോധസ്സ നിസ്സരണട്ഠം വിവേകട്ഠം അസങ്ഖതട്ഠം അമതട്ഠം സച്ഛികരോന്തോ വിവട്ടതീതി - തഥട്ഠേ പഞ്ഞാ സച്ചവിവട്ടേ ഞാണം. മഗ്ഗസ്സ നിയ്യാനട്ഠം ഹേതുട്ഠം ദസ്സനട്ഠം ആധിപതേയ്യട്ഠം ഭാവേന്തോ വിവട്ടതീതി - തഥട്ഠേ പഞ്ഞാ സച്ചവിവട്ടേ ഞാണം.

സഞ്ഞാവിവട്ടോ, ചേതോവിവട്ടോ, ചിത്തവിവട്ടോ, ഞാണവിവട്ടോ, വിമോക്ഖവിവട്ടോ , സച്ചവിവട്ടോ. സഞ്ജാനന്തോ വിവട്ടതീതി - സഞ്ഞാവിവട്ടോ. ചേതയന്തോ വിവട്ടതീതി - ചേതോവിവട്ടോ. വിജാനന്തോ വിവട്ടതീതി - ചിത്തവിവട്ടോ. ഞാണം കരോന്തോ വിവട്ടതീതി - ഞാണവിവട്ടോ. വോസജ്ജന്തോ വിവട്ടതീതി - വിമോക്ഖവിവട്ടോ. തഥട്ഠേ വിവട്ടതീതി - സച്ചവിവട്ടോ.

യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ, തത്ഥ ചേതോവിവട്ടോ. യത്ഥ ചേതോവിവട്ടോ, തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ. യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ തത്ഥ ചിത്തവിവട്ടോ. യത്ഥ ചിത്തവിവട്ടോ, തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ. യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ, തത്ഥ ഞാണവിവട്ടോ. യത്ഥ ഞാണവിവട്ടോ, തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ. യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ ഞാണവിവട്ടോ, തത്ഥ വിമോക്ഖവിവട്ടോ. യത്ഥ വിമോക്ഖവിവട്ടോ, തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ ഞാണവിവട്ടോ. യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ ഞാണവിവട്ടോ വിമോക്ഖവിവട്ടോ, തത്ഥ സച്ചവിവട്ടോ. യത്ഥ സച്ചവിവട്ടോ, തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ ഞാണവിവട്ടോ വിമോക്ഖവിവട്ടോ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം , പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''തഥട്ഠേ പഞ്ഞാ സച്ചവിവട്ടേ ഞാണം''.

ഛവിവട്ടഞാണനിദ്ദേസോ നവചത്താലീസമോ.

### ൫൦. ഇദ്ധിവിധഞാണനിദ്ദേസോ

൧൦൧. കഥം കായമ്പി ചിത്തമ്പി ഏകവവത്ഥാനതാ സുഖസഞ്ഞഞ്ച ലഹുസഞ്ഞഞ്ച അധിട്ഠാനവസേന ഇജ്ഝനട്ഠേ പഞ്ഞാ ഇദ്ധിവിധേ ഞാണം? ഇധ ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, വീരിയസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, ചിത്തസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. സോ ഇമേസു ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു ചിത്തം പരിഭാവേതി പരിദമേതി, മുദും കരോതി കമ്മനിയം. സോ ഇമേസു ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു ചിത്തം പരിഭാവേത്വാ പരിദമേത്വാ മുദും കരിത്വാ കമ്മനിയം കായമ്പി ചിത്തേ സമോദഹതി, ചിത്തമ്പി കായേ സമോദഹതി, കായവസേന ചിത്തം പരിണാമേതി, ചിത്തവസേന കായം പരിണാമേതി, കായവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതി, ചിത്തവസേന കായം അധിട്ഠാതി; കായവസേന ചിത്തം പരിണാമേത്വാ ചിത്തവസേന കായം പരിണാമേത്വാ കായവസേന ചിത്തം

അധിട്ഠഹിത്വാ ചിത്തവസേന കായം അധിട്ഠഹിത്വാ സുഖസഞ്ഞഞ്ച ലഹുസഞ്ഞഞ്ച കായേ ഓക്കമിത്വാ വിഹരതി. സോ തഥാഭാവിതേന ചിത്തേന പരിസുദ്ധേന പരിയോദാതേന ഇദ്ധിവിധഞാണായ ചിത്തം അഭിനീഹരതി അഭിനിന്നാമേതി. സോ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി.

**൧൦൨**. ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി; ആവിഭാവം തിരോഭാവം; തിരോകുട്ടം [തിരോകുഡ്ഡം (സ്യാ॰)] തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി ആകാസേ; പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോതി, സേയ്യഥാപി ഉദകേ; ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനേ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി പഥവിയം ; ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമതി [ചങ്കമതി (സ്യാ॰) ദീ॰ നി॰ ൧.൨൩൯ പസ്സിതബ്ബാ] സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരാമസതി [പരിമസതി (സ്യാ॰)] പരിമജ്ജതി; യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''കായമ്പി ചിത്തമ്പി ഏകവവത്ഥാനതാ സുഖസഞ്ഞഞ്ച ലഹുസഞ്ഞഞ്ച അധിട്ഠാനവസേന ഇജ്ഝനട്ഠേ പഞ്ഞാ ഇദ്ധിവിധേ ഞാണം''.

ഇദ്ധിവിധഞാണനിദ്ദേസോ പഞ്ഞാസമോ.

**൫൧. സോതധാതുവിസുദ്ധിഞാണനിദ്ദേസോ**

**൧൦൩**. കഥം വിതക്കവിപ്ഫാരവസേന നാനത്തേകത്തസദ്ദനിമിത്താനം പരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ സോതധാതുവിസുദ്ധിഞാണം ? ഇധ ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധി...പേ॰... വീരിയസമാധി... ചിത്തസമാധി... വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. സോ ഇമേസു ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു ചിത്തം പരിഭാവേതി പരിദമേതി, മുദും കരോതി കമ്മനിയം. സോ ഇമേസു ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു ചിത്തം പരിഭാവേത്വാ പരിദമേത്വാ, മുദും കരിത്വാ കമ്മനിയം ദൂരേപി സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, സന്തികേപി സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, ഓളാരികാനമ്പി സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, സുഖുമാനമ്പി സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, സണ്ഹസണ്ഹാനമ്പി സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, പുരത്ഥിമായപി ദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, പച്ഛിമായപി ദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, ഉത്തരായപി ദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, ദക്ഖിണായപി ദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, പുരത്ഥിമായപി അനുദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, പച്ഛിമായപി അനുദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, ഉത്തരായപി അനുദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, ദക്ഖിണായപി അനുദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, ഹേട്ഠിമായപി ദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി, ഉപരിമായപി ദിസായ സദ്ദാനം സദ്ദനിമിത്തം മനസി കരോതി. സോ തഥാഭാവിതേന ചിത്തേന പരിസുദ്ധേന പരിയോദാതേന സോതധാതുവിസുദ്ധിഞാണായ ചിത്തം അഭിനീഹരതി അഭിനിന്നാമേതി. സോ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ ഉഭോ സദ്ദേ സുണാതി - ദിബ്ബേ ച മാനുസേ ച യേ ദൂരേ സന്തികേ ച. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''വിതക്കവിപ്ഫാരവസേന

നാനത്തേകത്തസദ്ദനിമിത്താനം പരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ സോതധാതുവിസുദ്ധിഞാണം".

സോതധാതുവിസുദ്ധിഞാണനിദ്ദേസോ ഏകപഞ്ഞാസമോ.

**൫൨. ചേതോപരിയഞാണനിദ്ദേസോ**

**൱൪**. കഥം തിണ്ണം ചിത്താനം വിപ്ഫാരത്താ ഇന്ദ്രിയാനം പസാദവസേന നാനത്തേകത്തവിഞ്ഞാണചരിയാപരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ ചേതോപരിയഞാണം? ഇധ ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, വീരിയസമാധി...പേ॰... ചിത്തസമാധി...പേ॰... വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. സോ ഇമേസു ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു ചിത്തം പരിഭാവേതി പരിദമേതി, മുദും കരോതി കമ്മനിയം. സോ ഇമേസു ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു ചിത്തം പരിഭാവേത്വാ പരിദമേത്വാ, മുദും കരിത്വാ കമ്മനിയം ഏവം പജാനാതി - "ഇദം രൂപം സോമനസ്സിന്ദ്രിയസമുട്ഠിതം, ഇദം രൂപം ദോമനസ്സിന്ദ്രിയസമുട്ഠിതം, ഇദം രൂപം ഉപേക്ഖിന്ദ്രിയസമുട്ഠിത"ന്തി . സോ തഥാഭാവിതേന ചിത്തേന പരിസുദ്ധേന പരിയോദാതേന ചേതോപരിയഞാണായ ചിത്തം അഭിനീഹരതി അഭിനിന്നാമേതി. സോ പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാതി - സരാഗം വാ ചിത്തം "സരാഗം ചിത്ത"ന്തി പജാനാതി, വീതരാഗം വാ ചിത്തം "വീതരാഗം ചിത്ത"ന്തി പജാനാതി, സദോസം വാ ചിത്തം...പേ॰... വീതദോസം വാ ചിത്തം... സമോഹം വാ ചിത്തം... വീതമോഹം വാ ചിത്തം... സംഖിത്തം വാ ചിത്തം... വിക്ഖിത്തം വാ ചിത്തം... മഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം... അമഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം... സഉത്തരം വാ ചിത്തം... അനുത്തരം വാ ചിത്തം... സമാഹിതം വാ ചിത്തം... അസമാഹിതം വാ ചിത്തം... വിമുത്തം വാ ചിത്തം... അവിമുത്തം വാ ചിത്തം "അവിമുത്തം ചിത്തന്തി പജാനാതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "തിണ്ണം ചിത്താനം വിപ്ഫാരത്താ ഇന്ദ്രിയാനം പസാദവസേന നാനത്തേകത്തവിഞ്ഞാണചരിയാപരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ ചേതോപരിയഞാണം".

ചേതോപരിയഞാണനിദ്ദേസോ ദ്വേപഞ്ഞാസമോ.

**൫൩. പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണനിദ്ദേസോ**

**൱൫**. കഥം പച്ചയപവത്താനം ധമ്മാനം നാനത്തേകത്തകമ്മവിപ്ഫാരവസേന പരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണം? ഇധ ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധി...പേ॰... മുദും കരിത്വാ കമ്മനിയം ഏവം പജാനാതി - "ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി, യദിദം - അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ, സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം, നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം, സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ, തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം, ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ, ഭവപച്ചയാ ജാതി, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി; ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി".

സോ തഥാഭാവിതേന ചിത്തേന പരിസുദ്ധേന പരിയോദാതേന പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണായ ചിത്തം അഭിനീഹരതി അഭിനിന്നാമേതി. സോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താലീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ, ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി, അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ - "അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമ ആയുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ"തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "പച്ചയപവത്താനം ധമ്മാനം നാനത്തേകത്തകമ്മവിപ്ഫാരവസേന പരിയോഗാഹണേ പഞ്ഞാ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണം".

പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണനിദ്ദേസോ തേപഞ്ഞാസമോ.

## ൫൪. ദിബ്ബചക്ഖുഞാണനിദ്ദേസോ

**൧൦൩**. കഥം ഓഭാസവസേന നാനത്തേകത്തരൂപനിമിത്താനം ദസ്സനട്ഠേ പഞ്ഞാ ദിബ്ബചക്ഖുഞാണം? ഇധ ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, വീരിയസമാധി... പേ... ചിത്തസമാധി...പേ... വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. സോ ഇമേസു ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു ചിത്തം പരിഭാവേതി പരിദമേതി, മുദും കരോതി കമ്മനിയം. സോ ഇമേസു ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു ചിത്തം പരിഭാവേത്വാ പരിദമേത്വാ, മുദും കരിത്വാ കമ്മനിയം ആലോകസഞ്ഞം മനസി കരോതി, ദിവാസഞ്ഞം അധിട്ഠാതി - "യഥാ ദിവാ തഥാ രത്തിം, യഥാ രത്തിം തഥാ ദിവാ". ഇതി വിവടേന ചേതസാ അപരിയോനദ്ധേന സപ്പഭാസം ചിത്തം ഭാവേതി. സോ തഥാഭാവിതേന ചിത്തേന പരിസുദ്ധേന പരിയോദാതേന സത്താനം ചുതൂപപാതഞാണായ ചിത്തം അഭിനീഹരതി അഭിനിന്നാമേതി. സോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന, സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി - "ഇമേ വത ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ, വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ, മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ, അരിയാനം ഉപവാദകാ, മിച്ഛാദിട്ഠികാ, മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ. ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ, വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ, മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം അനുപവാദകാ, സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ"തി. ഇതി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ

പജാനാതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ‘‘ഓഭാസവസേന നാനത്തേകത്തരൂപനിമിത്താനം ദസ്സനട്ഠേ പഞ്ഞാ ദിബ്ബചക്ഖുഞാണം’’.

ദിബ്ബചക്ഖുഞാണനിദ്ദേസോ ചതുപഞ്ഞാസമോ.

**൫൫. ആസവക്ഖയഞാണനിദ്ദേസോ**

**൧൦൭**. കഥം ചതുസട്ഠിയാ ആകാരേഹി തിണ്ണന്നം ഇന്ദ്രിയാനം വസിഭാവതാ പഞ്ഞാ ആസവാനം ഖയേ ഞാണം? കതമേസം തിണ്ണന്നം ഇന്ദ്രിയാനം? അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയസ്സ അഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയസ്സ.

അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം കതി ഠാനാനി ഗച്ഛതി, അഞ്ഞിന്ദ്രിയം കതി ഠാനാനി ഗച്ഛതി, അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയം കതി ഠാനാനി ഗച്ഛതി? അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം ഏകം ഠാനം ഗച്ഛതി - സോതാപത്തിമഗ്ഗം. അഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഛ ഠാനാനി ഗച്ഛതി - സോതാപത്തിഫലം , സകദാഗാമിമഗ്ഗം , സകദാഗാമിഫലം, അനാഗാമിമഗ്ഗം, അനാഗാമിഫലം, അരഹത്തമഗ്ഗം. അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയം ഏകം ഠാനം ഗച്ഛതി - അരഹത്തഫലം.

സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖപരിവാരം ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയം പഗ്ഗഹപരിവാരം ഹോതി, സതിന്ദ്രിയം ഉപട്ഠാനപരിവാരം ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയം അവിക്ഖേപപരിവാരം ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദസ്സനപരിവാരം ഹോതി, മനിന്ദ്രിയം വിജാനനപരിവാരം ഹോതി, സോമനസ്സിന്ദ്രിയം അഭിസന്ദനപരിവാരം ഹോതി, ജീവിതിന്ദ്രിയം പവത്തസന്തതാധിപതേയ്യപരിവാരം ഹോതി. സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ജാതാ ധമ്മാ ഠപേത്വാ ചിത്തസമുട്ഠാനം രൂപം സബ്ബേവ കുസലാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ അനാസവാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിയ്യാനികാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ അപചയഗാമിനോ ഹോന്തി, സബ്ബേവ ലോകുത്തരാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിബ്ബാനാരമ്മണാ ഹോന്തി. സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയസ്സ ഇമാനി അട്ഠിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപരിവാരാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപരിവാരാ ഹോന്തി, നിസ്സയപരിവാരാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപരിവാരാ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി. തേവ തസ്സ ആകാരാ ചേവ ഹോന്തി പരിവാരാ ച.

സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ അഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖപരിവാരം ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയം പഗ്ഗഹപരിവാരം ഹോതി, സതിന്ദ്രിയം ഉപട്ഠാനപരിവാരം ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയം അവിക്ഖേപപരിവാരം ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദസ്സനപരിവാരം ഹോതി, മനിന്ദ്രിയം വിജാനനപരിവാരം ഹോതി, സോമനസ്സിന്ദ്രിയം അഭിസന്ദനപരിവാരം ഹോതി, ജീവിതിന്ദ്രിയം പവത്തസന്തതാധിപതേയ്യപരിവാരം ഹോതി. സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ ജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേവ അബ്യാകതാ ഹോന്തി, ഠപേത്വാ ചിത്തസമുട്ഠാനം രൂപം സബ്ബേവ അനാസവാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ ലോകുത്തരാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിബ്ബാനാരമ്മണാ ഹോന്തി. സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ അഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ഇമാനി

അട്ഠിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപരിവാരാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപരിവാരാ ഹോന്തി, നിസ്സയപരിവാരാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപരിവാരാ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി. തേവ തസ്സ ആകാരാ ചേവ ഹോന്തി പരിവാരാ ച.

സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ...പേ॰... സകദാഗാമിഫലക്ഖണേ...പേ॰... അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ...പേ॰... അനാഗാമിഫലക്ഖണേ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ അഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖപരിവാരം ഹോതി...പേ॰... ജീവിതിന്ദ്രിയം പവത്തസന്തതാധിപതേയ്യപരിവാരം ഹോതി. അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ ജാതാ ധമ്മാ ഠപേത്വാ ചിത്തസമുട്ഠാനം രൂപം സബ്ബേവ കുസലാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ അനാസവാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിയ്യാനികാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ അപചയഗാമിനോ ഹോന്തി, സബ്ബേവ ലോകുത്തരാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിബ്ബാനാരമ്മണാ ഹോന്തി. അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ അഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ഇമാനി അട്ഠിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപരിവാരാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപരിവാരാ ഹോന്തി, നിസ്സയപരിവാരാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപരിവാരാ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി. തേവ തസ്സ ആകാരാ ചേവ ഹോന്തി പരിവാരാ ച.

അരഹത്തഫലക്ഖണേ അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖപരിവാരം ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയം പഗ്ഗഹപരിവാരം ഹോതി, സതിന്ദ്രിയം ഉപട്ഠാനപരിവാരം ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയം അവിക്ഖേപപരിവാരം ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദസ്സനപരിവാരം ഹോതി, മനിന്ദ്രിയം വിജാനനപരിവാരം ഹോതി, സോമനസ്സിന്ദ്രിയം അഭിസന്ദനപരിവാരം ഹോതി, ജീവിതിന്ദ്രിയം പവത്തസന്തതാധിപതേയ്യപരിവാരം ഹോതി. അരഹത്തഫലക്ഖണേ ജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേവ അബ്യാകതാ ഹോന്തി, ഠപേത്വാ ചിത്തസമുട്ഠാനം രൂപം സബ്ബേവ അനാസവാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ ലോകുത്തരാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിബ്ബാനാരമ്മണാ ഹോന്തി. അരഹത്തഫലക്ഖണേ അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയസ്സ ഇമാനി അട്ഠിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപരിവാരാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപരിവാരാ ഹോന്തി, നിസ്സയപരിവാരാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപരിവാരാ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി. തേവ തസ്സ ആകാരാ ചേവ ഹോന്തി പരിവാരാ ച. ഇതി ഇമാനി അട്ഠട്ഠകാനി ചതുസട്ഠി ഹോന്തി.

**ആസവാ**തി കതമേ തേ ആസവാ? കാമാസവോ, ഭവാസവോ, ദിട്ഠാസവോ, അവിജ്ജാസവോ. കത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി? സോതാപത്തിമഗ്ഗേന അനവസേസോ ദിട്ഠാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ കാമാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ ഭവാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികോ കാമാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ ഭവാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനവസേസോ കാമാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ ഭവാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. അരഹത്തമഗ്ഗേന അനവസേസോ ഭവാസവോ ഖീയതി, അനവസേസോ

അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. ഏത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ചതുസട്ഠിയാ ആകാരേഹി തിണ്ണന്നം ഇന്ദ്രിയാനം വസിഭാവതാ പഞ്ഞാ ആസവാനം ഖയേ ഞാണം''.

ആസവക്ഖയഞാണനിദ്ദേസോ പഞ്ചപഞ്ഞാസമോ.

**൫൬-൬൩. സച്ചഞാണചതുക്കദ്വയനിദ്ദേസോ**

**൯൦**. കഥം പരിഞ്ഞട്ഠേ പഞ്ഞാ ദുക്ഖേ ഞാണം, പഹാനട്ഠേ പഞ്ഞാ സമുദയേ ഞാണം, സച്ഛികിരിയട്ഠേ പഞ്ഞാ നിരോധേ ഞാണം, ഭാവനട്ഠേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം? ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠോ സങ്ഖതട്ഠോ സന്താപട്ഠോ വിപരിണാമട്ഠോ പരിഞ്ഞാതട്ഠോ; സമുദയസ്സ ആയൂഹനട്ഠോ നിദാനട്ഠോ സഞ്ഞോഗട്ഠോ പലിബോധട്ഠോ പഹാനട്ഠോ; നിരോധസ്സ നിസ്സരണട്ഠോ വിവേകട്ഠോ അസങ്ഖതട്ഠോ അമതട്ഠോ സച്ഛികിരിയട്ഠോ; മഗ്ഗസ്സ നിയ്യാനട്ഠോ ഹേതുട്ഠോ ദസ്സനട്ഠോ ആധിപതേയ്യട്ഠോ ഭാവനട്ഠോ. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''പരിഞ്ഞട്ഠേ പഞ്ഞാ ദുക്ഖേ ഞാണം, പഹാനട്ഠേ പഞ്ഞാ സമുദയേ ഞാണം, സച്ഛികിരിയട്ഠേ പഞ്ഞാ നിരോധേ ഞാണം, ഭാവനട്ഠേ പഞ്ഞാ മഗ്ഗേ ഞാണം''.

**൯൧**. കഥം ദുക്ഖേ ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം? മഗ്ഗസമങ്ഗിസ്സ ഞാണം ദുക്ഖേ പേതം ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ പേതം ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ പേതം ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ പേതം ഞാണം.

തത്ഥ കതമം ദുക്ഖേ ഞാണം? ദുക്ഖം ആരബ്ഭ യാ ഉപ്പജ്ജതി പഞ്ഞാ പജാനനാ വിചയോ പവിചയോ ധമ്മവിചയോ സല്ലക്ഖണാ ഉപലക്ഖണാ പച്ചുപലക്ഖണാ പണ്ഡിച്ചം കോസല്ലം നേപുഞ്ഞം വേഭബ്യാ ചിന്താ ഉപപരിക്ഖാ ഭൂരി മേധാ പരിണായികാ വിപസ്സനാ സമ്പജഞ്ഞം പതോദോ പഞ്ഞാ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം പഞ്ഞാബലം പഞ്ഞാസത്ഥം പഞ്ഞാപാസാദോ പഞ്ഞാആലോകോ പഞ്ഞാഓഭാസോ പഞ്ഞാപജ്ജോതോ പഞ്ഞാരതനം അമോഹോ ധമ്മവിചയോ സമ്മാദിട്ഠി - ഇദം വുച്ചതി ദുക്ഖേ ഞാണം. ദുക്ഖസമുദയം ആരബ്ഭ...പേ... ദുക്ഖനിരോധം ആരബ്ഭ...പേ... ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിം പടിപദം ആരബ്ഭ യാ ഉപ്പജ്ജതി പഞ്ഞാ പജാനനാ... പേ... അമോഹോ ധമ്മവിചയോ സമ്മാദിട്ഠി - ഇദം വുച്ചതി ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''ദുക്ഖേ ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം , ദുക്ഖനിരോധേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം''.

സച്ചഞാണചതുക്കദ്വയനിദ്ദേസോ തേസട്ഠിമോ.

**൬൪-൬൭. സുദ്ധികപടിസമ്ഭിദാഞാണനിദ്ദേസോ**

**൯൨**. കഥം അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം? അത്ഥേസു ഞാണം അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ, ധമ്മേസു ഞാണം ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ, നിരുത്തീസു

ഞാണം നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ, പടിഭാനേസു ഞാണം പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ. അത്ഥനാനത്തേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മനാനത്തേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിനാനത്തേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനനാനത്തേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, അത്ഥവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം നിരുത്തിവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനവവത്ഥാനേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

അത്ഥസല്ലക്ഖണേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മസല്ലക്ഖണേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിസല്ലക്ഖണേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനസല്ലക്ഖണേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം. അത്ഥൂപലക്ഖണേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മൂപലക്ഖണേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തൂപലക്ഖണേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനൂപലക്ഖണേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

അത്ഥപ്പഭേദേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മപ്പഭേദേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിപ്പഭേദേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനപ്പഭേദേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം. അത്ഥപ്പഭാവനേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മപ്പഭാവനേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിപ്പഭാവനേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനപ്പഭാവനേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം.

അത്ഥജോതനേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മജോതനേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിജോതനേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനജോതനേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം. അത്ഥവിരോചനേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മവിരോചനേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിവിരോചനേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനവിരോചനേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം. അത്ഥപ്പകാസനേ പഞ്ഞാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മപ്പകാസനേ പഞ്ഞാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിപ്പകാസനേ പഞ്ഞാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനപ്പകാസനേ പഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - "അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം, പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം".

സുദ്ധികപടിസമ്ഭിദാഞാണനിദ്ദേസോ സത്തസട്ഠിമോ.

## ൬൮. ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണനിദ്ദേസോ

**൧൧൧**. കതമം **തഥാഗതസ്സ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണം?** ഇധ തഥാഗതോ സത്തേ പസ്സതി അപ്പരജക്ഖേ മഹാരജക്ഖേ തിക്ഖിന്ദ്രിയേ മുദിന്ദ്രിയേ സ്വാകാരേ ദ്വാകാരേ സുവിഞ്ഞാപയേ ദുവിഞ്ഞാപയേ അപ്പേകച്ചേ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ അപ്പേകച്ചേ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ.

**അപ്പരജക്ഖേ മഹാരജക്ഖേ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ. ആരദ്ധവീരിയോ പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, കുസീതോ പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ. ഉപട്ഠിതസ്സതി പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, മുട്ഠസ്സതി പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ. സമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, അസമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ. പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ.

**തിക്ഖിന്ദ്രിയേ മുദിന്ദ്രിയേ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ തിക്ഖിന്ദ്രിയോ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ മുദിന്ദ്രിയോ. ആരദ്ധവീരിയോ പുഗ്ഗലോ തിക്ഖിന്ദ്രിയോ, കുസീതോ പുഗ്ഗലോ മുദിന്ദ്രിയോ. ഉപട്ഠിതസ്സതി പുഗ്ഗലോ തിക്ഖിന്ദ്രിയോ, മുട്ഠസ്സതി പുഗ്ഗലോ മുദിന്ദ്രിയോ. സമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ തിക്ഖിന്ദ്രിയോ, അസമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ മുദിന്ദ്രിയോ. പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ തിക്ഖിന്ദ്രിയോ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ മുദിന്ദ്രിയോ.

**സ്വാകാരേ ദ്വാകാരേ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ സ്വാകാരോ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ ദ്വാകാരോ. ആരദ്ധവീരിയോ പുഗ്ഗലോ സ്വാകാരോ, കുസീതോ പുഗ്ഗലോ ദ്വാകാരോ. ഉപട്ഠിതസ്സതി പുഗ്ഗലോ സ്വാകാരോ, മുട്ഠസ്സതി പുഗ്ഗലോ ദ്വാകാരോ. സമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ സ്വാകാരോ, അസമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ ദ്വാകാരോ. പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ സ്വാകാരോ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ ദ്വാകാരോ.

**സുവിഞ്ഞാപയേ ദുവിഞ്ഞാപയേ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ സുവിഞ്ഞാപയോ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ ദുവിഞ്ഞാപയോ. ആരദ്ധവീരിയോ പുഗ്ഗലോ സുവിഞ്ഞാപയോ, കുസീതോ പുഗ്ഗലോ ദുവിഞ്ഞാപയോ. ഉപട്ഠിതസ്സതി പുഗ്ഗലോ സുവിഞ്ഞാപയോ, മുട്ഠസ്സതി പുഗ്ഗലോ ദുവിഞ്ഞാപയോ. സമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ സുവിഞ്ഞാപയോ , അസമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ ദുവിഞ്ഞാപയോ. പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ സുവിഞ്ഞാപയോ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ ദുവിഞ്ഞാപയോ.

**അപ്പേകച്ചേ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ, അപ്പേകച്ചേ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ. ആരദ്ധവീരിയോ പുഗ്ഗലോ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ, കുസീതോ പുഗ്ഗലോ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ. ഉപട്ഠിതസ്സതി പുഗ്ഗലോ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ, മുട്ഠസ്സതി പുഗ്ഗലോ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ. സമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ, അസമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ. പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ.

**ലോകോ. ലോകോ**തി - ഖന്ധലോകോ, ധാതുലോകോ, ആയതനലോകോ, വിപത്തിഭവലോകോ , വിപത്തിസമ്ഭവലോകോ, സമ്പത്തിഭവലോകോ, സമ്പത്തിസമ്ഭവലോകോ.

ഏകോ ലോകോ - സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ. ദ്വേ ലോകാ - നാമഞ്ച, രൂപഞ്ച. തയോ ലോകാ - തിസ്സോ വേദനാ. ചത്താരോ ലോകാ - ചത്താരോ ആഹാരാ. പഞ്ച ലോകാ - പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ. ഛ ലോകാ - ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി. സത്ത ലോകാ - സത്ത വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ . അട്ഠ ലോകാ - അട്ഠ ലോകധമ്മാ. നവ ലോകാ - നവ സത്താവാസാ. ദസ

ലോകാ - ദസായതനാനി. ദ്വാദസലോകാ - ദ്വാദസായതനാനി. അട്ഠാരസ ലോകാ - അട്ഠാരസ ധാതുയോ.

**വജ്ജന്തി** സബ്ബേ കിലേസാ വജ്ജാ, സബ്ബേ ദുച്ചരിതാ വജ്ജാ, സബ്ബേ അഭിസങ്ഖാരാ വജ്ജാ, സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മാ വജ്ജാ. ഇതി ഇമസ്മിഞ്ച ലോകേ ഇമസ്മിഞ്ച വജ്ജേ തിബ്ബാ ഭയസഞ്ഞാ പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി, സേയ്യഥാപി ഉക്ഖിത്താസികേ വധകേ. ഇമേഹി പഞ്ഞാസായ ആകാരേഹി ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ജാനാതി പസ്സതി അഞ്ഞാതി പടിവിജ്ഝതി - ഇദം തഥാഗതസ്സ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തേ ഞാണം.

ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണനിദ്ദേസോ അട്ഠസട്ഠിമോ.

### ൬൯. ആസയാനുസയഞാണനിദ്ദേസോ

**൧൧൩**. കതമം തഥാഗതസ്സ സത്താനം ആസയാനുസയേ ഞാണം? ഇധ തഥാഗതോ സത്താനം ആസയം ജാനാതി, അനുസയം ജാനാതി, ചരിതം ജാനാതി , അധിമുത്തിം ജാനാതി, ഭബ്ബാഭബ്ബേ സത്തേ പജാനാതി. കതമോ [കതമോ ച (സ്യാ॰ ക॰)] സത്താനം ആസയോ? ''സസ്സതോ ലോകോ''തി വാ, ''അസസ്സതോ ലോകോ''തി വാ, ''അന്തവാ ലോകോ''തി വാ, ''അനന്തവാ ലോകോ''തി വാ, ''തം ജീവം തം സരീര''ന്തി വാ, ''അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര''ന്തി വാ, ''ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി വാ, ''ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി വാ, ''ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി വാ, ''നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി വാ. ഇതി ഭവദിട്ഠിസന്നിസ്സിതാ വാ സത്താ ഹോന്തി വിഭവദിട്ഠിസന്നിസ്സിതാ വാ.

ഏതേ വാ പന ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ ഇദപ്പച്ചയതാപടിച്ചസമുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു അനുലോമികാ ഖന്തി പടിലദ്ധാ ഹോതി, യഥാഭൂതം വാ ഞാണം. കാമം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ കാമഗരുകോ കാമാസയോ കാമാധിമുത്തോ''തി. കാമം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ നേക്ഖമ്മഗരുകോ നേക്ഖമ്മാസയോ നേക്ഖമ്മാധിമുത്തോ''തി. നേക്ഖമ്മം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ (നേക്ഖമ്മഗരുകോ നേക്ഖമ്മാസയോ നേക്ഖമ്മാധിമുത്തോ''തി. നേക്ഖമ്മം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ കാമഗരുകോ കാമാസയോ കാമാധിമുത്തോ''തി. ബ്യാപാദം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി) [( ) ഏത്ഥന്തരേ പാഠോ നത്ഥി സ്യാമപോത്ഥകേ, ഏവമുപരിപി] - ''അയം പുഗ്ഗലോ ബ്യാപാദഗരുകോ ബ്യാപാദാസയോ ബ്യാപാദാധിമുത്തോ''തി. ബ്യാപാദം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ (അബ്യാപാദഗരുകോ അബ്യാപാദാസയോ അബ്യാപാദാധിമുത്തോ''തി. അബ്യാപാദം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ അബ്യാപാദഗരുകോ അബ്യാപാദാസയോ അബ്യാപാദാധിമുത്തോ''തി. അബ്യാപാദം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ ബ്യാപാദഗരുകോ ബ്യാപാദാസയോ ബ്യാപാദാധിമുത്തോ''തി. ഥിനമിദ്ധം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി) - ''അയം പുഗ്ഗലോ ഥിനമിദ്ധഗരുകോ ഥിനമിദ്ധാസയോ ഥിനമിദ്ധാധിമുത്തോ''തി. ഥിനമിദ്ധം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ ആലോകസഞ്ഞാഗരുകോ ആലോകസഞ്ഞാസയോ ആലോകസഞ്ഞാധിമുത്തോ''തി. ആലോകസഞ്ഞം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - ''അയം പുഗ്ഗലോ (ആലോകസഞ്ഞാഗരുകോ ആലോകസഞ്ഞാസയോ ആലോകസഞ്ഞാധിമുത്തോ''തി.

ആലോകസഞ്ഞം സേവന്തഞ്ഞേവ ജാനാതി - “അയം പുഗ്ഗലോ ഥിനമിദ്ധഗരുകോ ഥിനമിദ്ധാസയോ ഥിനമിദ്ധാധിമുത്തോ”തി.) അയം സത്താനം ആസയോ.

**൧൧൪**. കതമോ ച സത്താനം അനുസയോ? സത്താനുസയാ - കാമരാഗാനുസയോ, പടിഘാനുസയോ, മാനാനുസയോ, ദിട്ഠാനുസയോ, വിചികിച്ഛാനുസയോ, ഭവരാഗാനുസയോ , അവിജ്ജാനുസയോ. യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥ സത്താനം കാമരാഗാനുസയോ അനുസേതി. യം ലോകേ അപ്പിയരൂപം അസാതരൂപം , ഏത്ഥ സത്താനം പടിഘാനുസയോ അനുസേതി. ഇതി ഇമേസു ദ്വീസു ധമ്മേസു അവിജ്ജാ അനുപതിതാ, തദേകട്ഠോ മാനോ ച ദിട്ഠി ച വിചികിച്ഛാ ച ദട്ഠബ്ബോ. അയം സത്താനം അനുസയോ.

കതമഞ്ച സത്താനം ചരിതം? പുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരോ അപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരോ ആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരോ പരിത്തഭൂമകോ വാ മഹാഭൂമകോ വാ. ഇദം സത്താനം ചരിതം.

**൧൧൫**. കതമാ ച സത്താനം അധിമുത്തി? സന്തി സത്താ ഹീനാധിമുത്തികാ, സന്തി സത്താ പണീതാധിമുത്തികാ. ഹീനാധിമുത്തികാ സത്താ ഹീനാധിമുത്തികേ സത്തേ സേവന്തി ഭജന്തി പയിരുപാസന്തി. പണീതാധിമുത്തികാ സത്താ പണീതാധിമുത്തികേ സത്തേ സേവന്തി ഭജന്തി പയിരുപാസന്തി. അതീതമ്പി അദ്ധാനം ഹീനാധിമുത്തികാ സത്താ ഹീനാധിമുത്തികേ സത്തേ സേവിംസു ഭജിംസു പയിരുപാസിംസു; പണീതാധിമുത്തികാ സത്താ പണീതാധിമുത്തികേ സത്തേ സേവിംസു ഭജിംസു പയിരുപാസിംസു. അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം ഹീനാധിമുത്തികാ സത്താ ഹീനാധിമുത്തികേ സത്തേ സേവിസ്സന്തി ഭജിസ്സന്തി പയിരുപാസിസ്സന്തി; പണീതാധിമുത്തികാ സത്താ പണീതാധിമുത്തികേ സത്തേ സേവിസ്സന്തി ഭജിസ്സന്തി പയിരുപാസിസ്സന്തി. അയം സത്താനം അധിമുത്തി.

കതമേ സത്താ അഭബ്ബാ? യേ തേ സത്താ കമ്മാവരണേന സമന്നാഗതാ, കിലേസാവരണേന സമന്നാഗതാ, വിപാകാവരണേന സമന്നാഗതാ , അസ്സദ്ധാ അച്ഛന്ദികാ ദുപ്പഞ്ഞാ, അഭബ്ബാ നിയാമം ഓക്കമിതും കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം - ഇമേ തേ സത്താ അഭബ്ബാ.

കതമേ സത്താ ഭബ്ബാ? യേ തേ സത്താ ന കമ്മാവരണേന സമന്നാഗതാ, ന കിലേസാവരണേന സമന്നാഗതാ, ന വിപാകാവരണേന സമന്നാഗതാ, സദ്ധാ ഛന്ദികാ പഞ്ഞവന്തോ, ഭബ്ബാ നിയാമം ഓക്കമിതും കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം - ഇമേ തേ സത്താ ഭബ്ബാ. ഇദം തഥാഗതസ്സ സത്താനം ആസയാനുസയേ ഞാണം.

ആസയാനുസയഞാണനിദ്ദേസോ നവസട്ഠിമോ.

**൭൦. യമകപാടിഹീരഞാണനിദ്ദേസോ**

**൧൧൬**. കതമം **തഥാഗതസ്സ യമകപാടിഹീരേ ഞാണം?** ഇധ തഥാഗതോ യമകപാടിഹീരം കരോതി അസാധാരണം സാവകേഹി. ഉപരിമകായതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ഹേട്ഠിമകായതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി;

ഹേട്ഠിമകായതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ഉപരിമകായതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; പുരത്ഥിമകായതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, പച്ഛിമകായതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; പച്ഛിമകായതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, പുരത്ഥിമകായതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; ദക്ഖിണഅക്ഖിതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, വാമഅക്ഖിതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; വാമഅക്ഖിതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ദക്ഖിണഅക്ഖിതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; ദക്ഖിണകണ്ണസോതതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, വാമകണ്ണസോതതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; വാമകണ്ണസോതതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ദക്ഖിണകണ്ണസോതതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; ദക്ഖിണനാസികാസോതതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, വാമനാസികാസോതതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; വാമനാസികാസോതതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ദക്ഖിണനാസികാസോതതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; ദക്ഖിണഅംസകൂടതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, വാമഅംസകൂടതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; വാമഅംസകൂടതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ദക്ഖിണഅംസകൂടതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; ദക്ഖിണഹത്ഥതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, വാമഹത്ഥതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; വാമഹത്ഥതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ദക്ഖിണഹത്ഥതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; ദക്ഖിണപസ്സതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, വാമപസ്സതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; വാമപസ്സതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ദക്ഖിണപസ്സതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; ദക്ഖിണപാദതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി , വാമപാദതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; വാമപാദതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ദക്ഖിണപാദതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; അങ്ഗുലങ്ഗുലേഹി അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, അങ്ഗുലന്തരികാഹി ഉദകധാരാ പവത്തതി; അങ്ഗുലന്തരികാഹി അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, അങ്ഗുലങ്ഗുലേഹി ഉദകധാരാ പവത്തതി; ഏകേകലോമതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ഏകേകലോമതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി; ലോമകൂപതോ ലോമകൂപതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ലോമകൂപതോ ലോമകൂപതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി.

ഛന്നം വണ്ണാനം - നീലാനം, പീതകാനം, ലോഹിതകാനം, ഓദാതാനം, മഞ്ജിട്ഠാനം [മഞ്ജേട്ഠാനം (സ്യാ॰ ക॰)], പഭസ്സരാനം ഭഗവാ ചങ്കമതി, നിമ്മിതോ തിട്ഠതി വാ നിസീദതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി. ഭഗവാ തിട്ഠതി, നിമ്മിതോ ചങ്കമതി വാ നിസീദതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി. ഭഗവാ നിസീദതി, നിമ്മിതോ ചങ്കമതി വാ തിട്ഠതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി. ഭഗവാ സേയ്യം കപ്പേതി, നിമ്മിതോ ചങ്കമതി വാ തിട്ഠതി വാ നിസീദതി വാ. നിമ്മിതോ ചങ്കമതി, ഭഗവാ തിട്ഠതി വാ നിസീദതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി. നിമ്മിതോ തിട്ഠതി, ഭഗവാ ചങ്കമതി വാ നിസീദതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി. നിമ്മിതോ നിസീദതി, ഭഗവാ ചങ്കമതി വാ തിട്ഠതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി. നിമ്മിതോ സേയ്യം കപ്പേതി, ഭഗവാ ചങ്കമതി വാ തിട്ഠതി വാ നിസീദതി വാ. ഇദം തഥാഗതസ്സ യമകപാടിഹീരേ ഞാണം.

യമകപാടിഹീരഞാണനിദ്ദേസോ സത്തതിമോ.

**൭൧. മഹാകരുണാഞാണനിദ്ദേസോ**

**൧൧൭.** കതമം **തഥാഗതസ്സ മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം?** ബഹുകേഹി ആകാരേഹി പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ

ഓക്കമതി. ആദിത്തോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. ഉയ്യുത്തോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. പയാതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. കുമ്മഗ്ഗപ്പടിപന്നോ [കുമ്മഗ്ഗം പടിപന്നോ (സ്യാ॰)] ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. ഉപനീയതി ലോകോ അദ്ധുവോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. അതാണോ [അത്താണോ (സ്യാ॰)] ലോകോ അനഭിസ്സരോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. അസ്സകോ ലോകോ , സബ്ബം പഹായ ഗമനീയന്തി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. ഊനോ ലോകോ അതിത്തോ തണ്ഹാദാസോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. അതായനോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അലേണോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ...പേ॰... അസരണോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അസരണീഭൂതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰....

ഉദ്ധതോ ലോകോ അവൂപസന്തോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... സസല്ലോ ലോകസന്നിവാസോ, വിദ്ധോ പുഥുസല്ലേഹി; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി സല്ലാനം ഉദ്ധതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അവിജ്ജന്ധകാരാവരണോ ലോകസന്നിവാസോ അണ്ഡഭൂതോ കിലേസപഞ്ജരപക്ഖിത്തോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി ആലോകം ദസ്സേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അവിജ്ജാഗതോ ലോകസന്നിവാസോ അണ്ഡഭൂതോ പരിയോനദ്ധോ തന്താകുലകജാതോ [തന്താകുലജാതോ (സ്യാ॰)] കുലാഗണ്ഡികജാതോ [ഗുളാഗുണ്ഠികജാതോ (സ്യാ॰), ഗുലാഗുണ്ഡികജാതോ (ക॰ സീ॰ അട്ഠ॰) ദീ॰ നി॰ ൨.൯൫ പസ്സിതബ്ബോ] മുഞ്ജപബ്ബജഭൂതോ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം സംസാരം നാതിവത്തതീതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അവിജ്ജാവിസദോസസംലിത്തോ ലോകസന്നിവാസോ കിലേസകലലീഭൂതോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... രാഗദോസമോഹജടാജടിതോ ലോകസന്നിവാസോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി ജടം വിജടേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰....

തണ്ഹാസങ്ഘാടപടിമുക്കോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... തണ്ഹാജാലേന ഓത്ഥടോ [ഓത്ഥതോ (ക॰)] ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... തണ്ഹാസോതേന വുയ്ഹതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... തണ്ഹാസഞ്ഞോജനേന സഞ്ഞുത്തോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... തണ്ഹാനുസയേന അനുസടോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... തണ്ഹാസന്താപേന സന്തപ്പതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... തണ്ഹാപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰....

ദിട്ഠിസങ്ഘാടപടിമുക്കോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദിട്ഠിജാലേന ഓത്ഥടോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദിട്ഠിസോതേന വുയ്ഹതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰...

ദിട്ഠിസഞ്ഞോജനേന സഞ്ഞുത്തോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰...
ദിട്ഠാനുസയേന അനുസടോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰...
ദിട്ഠിസന്താപേന സന്തപ്പതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰...
ദിട്ഠിപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰....

ജാതിയാ അനുഗതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ജരായ അനുസടോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ബ്യാധിനാ അഭിഭൂതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ...പേ॰... മരണേന അബ്ഭാഹതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദുക്ഖേ പതിട്ഠിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰....

തണ്ഹായ ഉഡ്ഡിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ജരാപാകാരപരിക്ഖിത്തോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മച്ചുപാസേന പരിക്ഖിത്തോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മഹാബന്ധനബന്ധോ ലോകസന്നിവാസോ - രാഗബന്ധനേന ദോസബന്ധനേന മോഹബന്ധനേന മാനബന്ധനേന ദിട്ഠിബന്ധനേന കിലേസബന്ധനേന ദുച്ചരിതബന്ധനേന; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി ബന്ധനം മോചേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മഹാസമ്ബാധപ്പടിപന്നോ ലോകസന്നിവാസോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി ഓകാസം ദസ്സേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം... മഹാപലിബോധേന പലിബുദ്ധോ ലോകസന്നിവാസോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി പലിബോധം ഛേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മഹാപപാതേ പതിതോ ലോകസന്നിവാസോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി പപാതാ ഉദ്ധതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മഹാകന്താരപ്പടിപന്നോ ലോകസന്നിവാസോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി കന്താരം താരേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മഹാസംസാരപ്പടിപന്നോ ലോകസന്നിവാസോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി സംസാരാ മോചേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മഹാവിദുഗ്ഗേ സമ്പരിവത്തതി ലോകസന്നിവാസോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി വിദുഗ്ഗാ ഉദ്ധതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മഹാപലിപേ [മഹാപല്ലേപേ (സ്യാ॰)] പലിപന്നോ ലോകസന്നിവാസോ ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി പലിപാ ഉദ്ധതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰....

അബ്ഭാഹതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ആദിത്തോ ലോകസന്നിവാസോ - രാഗഗ്ഗിനാ ദോസഗ്ഗിനാ മോഹഗ്ഗിനാ ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി നിബ്ബാപേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ഉന്നീതകോ ലോകസന്നിവാസോ ഹഞ്ഞതി നിച്ചമതാണോ പത്തദണ്ഡോ തക്കരോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... വജ്ജബന്ധനബദ്ധോ ലോകസന്നിവാസോ ആഘാതനപച്ചുപട്ഠിതോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി ബന്ധനം മോചേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അനാഥോ ലോകസന്നിവാസോ പരമകാരുഞ്ഞപ്പത്തോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി തായേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദുക്ഖാഭിതുന്നോ [ദുക്ഖാഭിതുണ്ണോ (ക॰)] ലോകസന്നിവാസോ ചിരരത്തം പീളിതോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ഗധിതോ ലോകസന്നിവാസോ നിച്ചം പിപാസിതോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰....

അന്ധോ ലോകസന്നിവാസോ അചക്ഖുകോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ഹതനേത്തോ ലോകസന്നിവാസോ അപരിണായകോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... വിപഥപക്ഖന്ദോ [വിപഥം പക്ഖന്തോ (സ്യാ॰)] ലോകസന്നിവാസോ അഞ്ജസാപരദ്ധോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി അരിയപഥം ആനേതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... മഹോഘപക്ഖന്ദോ ലോകസന്നിവാസോ; തസ്സ നത്ഥഞ്ഞോ കോചി ഓഘാ ഉദ്ധതാ, അഞ്ഞത്ര മയാതി - പസ്സന്താനം...പേ॰....

**൧൧൭.** ദ്വീഹി ദിട്ഠിഗതേഹി പരിയുട്ഠിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... തീഹി ദുച്ചരിതേഹി വിപ്പടിപന്നോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ചതൂഹി യോഗേഹി യുത്തോ ലോകസന്നിവാസോ ചതുയോഗയോജിതോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ചതൂഹി ഗന്ഥേഹി [ഗണ്ഠേഹി (സ്യാ॰)] ഗന്ഥിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ചതൂഹി ഉപാദാനേഹി ഉപാദിയതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... പഞ്ചഗതിസമാരുള്ഹോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി രജ്ജതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... പഞ്ചഹി നീവരണേഹി ഓത്ഥടോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ഛഹി വിവാദമൂലേഹി വിവദതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ഛഹി തണ്ഹാകായേഹി രജ്ജതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ഛഹി ദിട്ഠിഗതേഹി പരിയുട്ഠിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ...പേ॰... സത്തഹി അനുസയേഹി അനുസടോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... സത്തഹി സഞ്ഞോജനേഹി സഞ്ഞുത്തോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം... പേ॰... സത്തഹി മാനേഹി ഉന്നതോ [ഉണ്ണതോ (സ്യാ॰ ക॰)] ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അട്ഠഹി ലോകധമ്മേഹി സമ്പരിവത്തതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അട്ഠഹി മിച്ഛത്തേഹി നിയ്യാതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അട്ഠഹി പുരിസദോസേഹി ദുസ്സതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... നവഹി ആഘാതവത്ഥൂഹി ആഘാതിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ...പേ॰... നവവിധമാനേഹി ഉന്നതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... നവഹി തണ്ഹാമൂലകേഹി ധമ്മേഹി രജ്ജതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദസഹി കിലേസവത്ഥൂഹി കിലിസ്സതി ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദസഹി ആഘാതവത്ഥൂഹി ആഘാതിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദസഹി അകുസലകമ്മപഥേഹി സമന്നാഗതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദസഹി സഞ്ഞോജനേഹി സഞ്ഞുത്തോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദസഹി മിച്ഛത്തേഹി നിയ്യാതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദസവത്ഥുകായ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... ദസവത്ഥുകായ അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം...പേ॰... അട്ഠസതതണ്ഹാപപഞ്ചസതേഹി പപഞ്ചിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. ദ്വാസട്ഠിയാ ദിട്ഠിഗതേഹി പരിയുട്ഠിതോ ലോകസന്നിവാസോതി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി.

അഹഞ്ചമ്ഹി തിണ്ണോ, ലോകോ ച അതിണ്ണോ അഹം ചമ്ഹി മുത്തോ, ലോകോ ച അമുത്തോ; അഹഞ്ചമ്ഹി ദന്തോ, ലോകോ ച അദന്തോ; അഹം

ചമ്ഹി സന്തോ, ലോകോ ച അസന്തോ; അഹം ചമ്ഹി അസ്സത്ഥോ, ലോകോ ച അനസ്സത്ഥോ; അഹം ചമ്ഹി പരിനിബ്ബുതോ, ലോകോ ച അപരിനിബ്ബുതോ; പഹോമി ഖ്വാഹം തിണ്ണോ താരേതും, മുത്തോ മോചേതും, ദന്തോ ദമേതും, സന്തോ സമേതും, അസ്സത്ഥോ അസ്സാസേതും, പരിനിബ്ബുതോ പരേ ച പരിനിബ്ബാപേതുന്തി - പസ്സന്താനം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സത്തേസു മഹാകരുണാ ഓക്കമതി. ഇദം തഥാഗതസ്സ മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം.

മഹാകരുണാഞാണനിദ്ദേസോ ഏകസത്തതിമോ.

**൭൨-൭൩. സബ്ബഞ്ഞുതഞാണനിദ്ദേസോ**

**൧൧൯**. കതമം **തഥാഗതസ്സ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം?** സബ്ബം സങ്ഖതമസങ്ഖതം അനവസേസം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം [അനാവരണം ഞാണം (സ്യാ॰) ഏവമുപരിപി].

**൧൨൦**. അതീതം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. അനാഗതം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. പച്ചുപ്പന്നം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

ചക്ഖു ചേവ രൂപാ ച, ഏവം തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. സോതഞ്ചേവ സദ്ദാ ച...പേ॰... ഘാനഞ്ചേവ ഗന്ധാ ച... ജിവ്ഹാ ചേവ രസാ ച... കായോ ചേവ ഫോട്ഠബ്ബാ ച... മനോ ചേവ ധമ്മാ ച, ഏവം തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ അനിച്ചട്ഠം ദുക്ഖട്ഠം അനത്തട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ രൂപസ്സ അനിച്ചട്ഠം ദുക്ഖട്ഠം അനത്തട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ വേദനായ...പേ॰... യാവതാ സഞ്ഞായ...പേ॰... യാവതാ സങ്ഖാരാനം...പേ॰... യാവതാ വിഞ്ഞാണസ്സ ...പേ॰... യാവതാ ചക്ഖുസ്സ...പേ॰... ജരാമരണസ്സ അനിച്ചട്ഠം ദുക്ഖട്ഠം അനത്തട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ അഭിഞ്ഞായ അഭിഞ്ഞട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ പരിഞ്ഞായ പരിഞ്ഞട്ഠം...പേ॰... യാവതാ പഹാനസ്സ [പഹാനായ (സ്യാ॰)] പഹാനട്ഠം...പേ॰... യാവതാ ഭാവനായ ഭാവനട്ഠം...പേ॰... യാവതാ സച്ഛികിരിയായ സച്ഛികിരിയട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ ഖന്ധാനം ഖന്ധട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ ധാതൂനം ധാതുട്ഠം...

പേ॰… യാവതാ ആയതനാനം ആയതനട്ഠം…പേ॰… യാവതാ സങ്ഖതാനം സങ്ഖതട്ഠം…പേ॰… യാവതാ അസങ്ഖതസ്സ അസങ്ഖതട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ കുസലേ ധമ്മേ, സബ്ബം [സബ്ബേ (അട്ഠകഥാ)] ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ അകുസലേ ധമ്മേ…പേ॰… യാവതാ അബ്യാകതേ ധമ്മേ… യാവതാ കാമാവചരേ ധമ്മേ… യാവതാ രൂപാവചരേ ധമ്മേ… യാവതാ അരൂപാവചരേ ധമ്മേ… യാവതാ അപരിയാപന്നേ ധമ്മേ, സബ്ബം [സബ്ബേ (അട്ഠകഥാ)] ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠം…പേ॰… യാവതാ നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠം…പേ॰… യാവതാ മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ അത്ഥപടിസമ്ഭിദട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ധമ്മപടിസമ്ഭിദട്ഠം…പേ॰… യാവതാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദായ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദട്ഠം…പേ॰… യാവതാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദട്ഠം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ സത്താനം ആസയാനുസയേ ഞാണം…പേ॰… യാവതാ യമകപാടിഹീരേ ഞാണം…പേ॰… യാവതാ മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ സമാരകസ്സ സബ്രഹ്മകസ്സ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ ദിട്ഠം സുതം മുതം വിഞ്ഞാതം പത്തം പരിയേസിതം അനുവിചരിതം മനസാ, തം സബ്ബം ജാനാതീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

ന തസ്സ അദ്ദിട്ഠമിധത്ഥി കിഞ്ചി, അഥോ അവിഞ്ഞാതമജാനിതബ്ബം.

> സബ്ബം അഭിഞ്ഞാസി യദത്ഥി നേയ്യം, തഥാഗതോ തേന സമന്തചക്ഖൂതി
> [മഹാനി॰ ഫ്രന്റ; ചൂളനി॰ മോഘരാജമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ വ്രുത്ര].

**സമന്തചക്ഖൂ**തി കേനട്ഠേന സമന്തചക്ഖു? ചുദ്ദസ ബുദ്ധഞാണാനി. ദുക്ഖേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, അത്ഥപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, ധമ്മപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം,

പടിഭാനപടിസമ്ഭിദേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, സത്താനം ആസയാനുസയേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, യമകപാടിഹീരേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, അനാവരണഞാണം ബുദ്ധഞാണം - ഇമാനി ചുദ്ദസ ബുദ്ധഞാണാനി. ഇമേസം ചുദ്ദസന്നം ബുദ്ധഞാണാനം അട്ഠ ഞാണാനി സാവകസാധാരണാനി; ഛ ഞാണാനി അസാധാരണാനി സാവകേഹി.

യാവതാ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ, സബ്ബോ ഞാതോ; അഞ്ഞാതോ ദുക്ഖട്ഠോ നത്ഥീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ, സബ്ബോ ഞാതോ, സബ്ബോ ദിട്ഠോ, സബ്ബോ വിദിതോ, സബ്ബോ സച്ഛികതോ, സബ്ബോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ; അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ ദുക്ഖട്ഠോ നത്ഥീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം. യാവതാ സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ... പേ॰... യാവതാ നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ... യാവതാ മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ...പേ॰... യാവതാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ അത്ഥപടിസമ്ഭിദട്ഠോ... യാവതാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ധമ്മപടിസമ്ഭിദട്ഠോ... യാവതാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദായ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദട്ഠോ... യാവതാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദട്ഠോ, സബ്ബോ ഞാതോ, സബ്ബോ ദിട്ഠോ, സബ്ബോ വിദിതോ , സബ്ബോ സച്ഛികതോ, സബ്ബോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ; അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദട്ഠോ നത്ഥീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണം...പേ॰... യാവതാ സത്താനം ആസയാനുസയേ ഞാണം... യാവതാ യമകപാടിഹീരേ ഞാണം... യാവതാ മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം; സബ്ബ ഞാതം, സബ്ബം ദിട്ഠം, സബ്ബം വിദിതം, സബ്ബം സച്ഛികതം, സബ്ബം ഫസ്സിതം പഞ്ഞായ; അഫസ്സിതം പഞ്ഞായ മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം നത്ഥീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

യാവതാ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ സമാരകസ്സ സബ്രഹ്മകസ്സ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ ദിട്ഠം സുതം മുതം വിഞ്ഞാതം പത്തം പരിയേസിതം അനുവിചരിതം മനസാ, സബ്ബം ഞാതം, സബ്ബം ദിട്ഠം, സബ്ബം വിദിതം, സബ്ബം സച്ഛികതം, സബ്ബം ഫസ്സിതം പഞ്ഞായ; അഫസ്സിതം പഞ്ഞായ നത്ഥീതി - സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. തത്ഥ ആവരണം നത്ഥീതി - അനാവരണഞാണം.

ന തസ്സ അദ്ദിട്ഠമിധത്ഥി കിഞ്ചി, അഥോ അവിഞ്ഞാതമജാനിതബ്ബം;
സബ്ബം അഭിഞ്ഞാസി യദത്ഥി നേയ്യം, തഥാഗതോ തേന സമന്തചക്ഖൂതി.

സബ്ബഞ്ഞുതഞാണനിദ്ദേസോ തേസത്തതിമോ.

ഞാണകഥാ നിട്ഠിതാ.

**൨. ദിട്ഠികഥാ**

**൧൨൨**. കാ ദിട്ഠി, കതി ദിട്ഠിട്ഠാനാനി, കതി ദിട്ഠിപരിയുട്ഠാനാനി, കതി ദിട്ഠിയോ, കതി ദിട്ഠാഭിനിവേസാ, കതമോ ദിട്ഠിട്ഠാനസമുഗ്ഘാതോതി?

[൧] **കാ ദിട്ഠീ**തി അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. [൨] **കതി ദിട്ഠിട്ഠാനാനീ**തി അട്ഠ ദിട്ഠിട്ഠാനാനി. [൩] **കതി ദിട്ഠിപരിയുട്ഠാനാനീ**തി അട്ഠാരസ ദിട്ഠിപരിയുട്ഠാനാനി. [൪] **കതി ദിട്ഠിയോ**തി സോളസ ദിട്ഠിയോ. [൫] **കതി ദിട്ഠാഭിനിവേസാ**തി തീണി സതം ദിട്ഠാഭിനിവേസാ. [൬] **കതമോ ദിട്ഠിട്ഠാനസമുഗ്ഘാതോ**തി സോതാപത്തിമഗ്ഗോ ദിട്ഠിട്ഠാനസമുഗ്ഘാതോ .

**൧൨൩**. കഥം **അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി?** [കതി അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠീതി (സ്യാ॰)] രൂപം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. വേദനം ഏതം മമ… പേ॰… സഞ്ഞം ഏതം മമ… സങ്ഖാരേ ഏതം മമ… വിഞ്ഞാണം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ചക്ഖും ഏതം മമ…പേ॰… സോതം ഏതം മമ… ഘാനം ഏതം മമ… ജിവ്ഹം ഏതം മമ… കായം ഏതം മമ… മനം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. രൂപേ [രൂപം (സ്യാ॰) തഥാ പഞ്ചസു ആരമ്മണേസു ഏകവചനേന] ഏതം മമ…പേ॰… സദ്ദേ ഏതം മമ… ഗന്ധേ ഏതം മമ… രസേ ഏതം മമ… ഫോട്ഠബ്ബേ ഏതം മമ… ധമ്മേ ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ഏതം മമ…പേ॰… സോതവിഞ്ഞാണം ഏതം മമ… ഘാനവിഞ്ഞാണം ഏതം മമ… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ഏതം മമ… കായവിഞ്ഞാണം ഏതം മമ… മനോവിഞ്ഞാണം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ഏതം മമ…പേ॰… സോതസമ്ഫസ്സം ഏതം മമ… ഘാനസമ്ഫസ്സം ഏതം മമ… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം ഏതം മമ… കായസമ്ഫസ്സം ഏതം മമ… മനോസമ്ഫസ്സം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജം വേദനം…പേ॰… സോതസമ്ഫസ്സജം വേദനം… ഘാനസമ്ഫസ്സജം വേദനം… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജം വേദനം… കായസമ്ഫസ്സജം വേദനം… മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

രൂപസഞ്ഞം ഏതം മമ…പേ॰… സദ്ദസഞ്ഞം ഏതം മമ… ഗന്ധസഞ്ഞം ഏതം മമ… രസസഞ്ഞം ഏതം മമ… ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ഞം ഏതം മമ… ധമ്മസഞ്ഞം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. രൂപസഞ്ചേതനം ഏതം മമ…പേ॰… സദ്ദസഞ്ചേതനം ഏതം മമ… ഗന്ധസഞ്ചേതനം ഏതം മമ… രസസഞ്ചേതനം ഏതം മമ… ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ചേതനം ഏതം മമ… ധമ്മസഞ്ചേതനം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. രൂപതണ്ഹം ഏതം മമ…പേ॰… സദ്ദതണ്ഹം ഏതം മമ… ഗന്ധതണ്ഹം ഏതം മമ… രസതണ്ഹം ഏതം മമ… ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹം ഏതം മമ… ധമ്മതണ്ഹം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. രൂപവിതക്കം ഏതം മമ…പേ॰… സദ്ദവിതക്കം ഏതം മമ… ഗന്ധവിതക്കം ഏതം മമ… രസവിതക്കം ഏതം മമ… ഫോട്ഠബ്ബവിതക്കം ഏതം മമ… ധമ്മവിതക്കം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

രൂപവിചാരം ഏതം മമ...പേ॰... സദ്ദവിചാരം ഏതം മമ... ഗന്ധവിചാരം ഏതം മമ... രസവിചാരം ഏതം മമ... ഫോട്ഠബ്ബവിചാരം ഏതം മമ... ധമ്മവിചാരം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

പഥവീധാതും ഏതം മമ...പേ॰... ആപോധാതും ഏതം മമ... തേജോധാതും ഏതം മമ... വായോധാതും ഏതം മമ... ആകാസധാതും ഏതം മമ... വിഞ്ഞാണധാതും ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. പഥവീകസിണം ഏതം മമ...പേ॰... ആപോകസിണം... തേജോകസിണം... വായോകസിണം ... നീലകസിണം... പീതകസിണം... ലോഹിതകസിണം... ഓദാതകസിണം... ആകാസകസിണം... വിഞ്ഞാണകസിണം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

കേസം ഏതം മമ...പേ॰... ലോമം ഏതം മമ... നഖം ഏതം മമ... ദന്തം ഏതം മമ... തചം ഏതം മമ... മംസം ഏതം മമ... ന്ഹാരും ഏതം മമ... അട്ഠിം ഏതം മമ... അട്ഠിമിഞ്ജം ഏതം മമ... വക്കം ഏതം മമ... ഹദയം ഏതം മമ... യകനം ഏതം മമ... കിലോമകം ഏതം മമ... പിഹകം ഏതം മമ... പപ്ഫാസം ഏതം മമ... അന്തം ഏതം മമ... അന്തഗുണം ഏതം മമ... ഉദരിയം ഏതം മമ... കരീസം ഏതം മമ... പിത്തം ഏതം മമ... സേമ്ഹം ഏതം മമ... പുബ്ബം ഏതം മമ ... ലോഹിതം ഏതം മമ... സേദം ഏതം മമ... മേദം ഏതം മമ... അസ്സും ഏതം മമ... വസം ഏതം മമ ... ഖേളം ഏതം മമ... സിങ്ഘാണികം ഏതം മമ... ലസികം ഏതം മമ... മുത്തം ഏതം മമ... മത്ഥലുങ്ഗം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

ചക്ഖായതനം ഏതം മമ...പേ॰... രൂപായതനം ഏതം മമ... സോതായതനം ഏതം മമ... സദ്ദായതനം ഏതം മമ... ഘാനായതനം ഏതം മമ... ഗന്ധായതനം ഏതം മമ... ജിവ്ഹായതനം ഏതം മമ... രസായതനം ഏതം മമ... കായായതനം ഏതം മമ... ഫോട്ഠബ്ബായതനം ഏതം മമ... മനായതനം ഏതം മമ... ധമ്മായതനം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

ചക്ഖുധാതും ഏതം മമ...പേ॰... രൂപധാതും ഏതം മമ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണധാതും ഏതം മമ... സോതധാതും ഏതം മമ... സദ്ദധാതും ഏതം മമ... സോതവിഞ്ഞാണധാതും ഏതം മമ... ഘാനധാതും ഏതം മമ... ഗന്ധധാതും ഏതം മമ... ഘാനവിഞ്ഞാണധാതും ഏതം മമ... ജിവ്ഹാധാതും ഏതം മമ... രസധാതും ഏതം മമ... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണധാതും ഏതം മമ... കായധാതും ഏതം മമ... ഫോട്ഠബ്ബധാതും ഏതം മമ... കായവിഞ്ഞാണധാതും ഏതം മമ... മനോധാതും ഏതം മമ... ധമ്മധാതും ഏതം മമ... മനോവിഞ്ഞാണധാതും ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

ചക്ഖുന്ദ്രിയം ഏതം മമ...പേ॰... സോതിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... ഘാനിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... കായിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... മനിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... ജീവിതിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... ഇത്ഥിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... പുരിസിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... സുഖിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... ദുക്ഖിന്ദ്രിയം ഏതം മമ...

സോമനസ്സിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... ദോമനസ്സിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... ഉപേക്ഖിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... സദ്ധിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... വീരിയിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... സതിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... സമാധിന്ദ്രിയം ഏതം മമ... പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

കാമധാതും ഏതം മമ...പേ॰... രൂപധാതും ഏതം മമ... അരൂപധാതും ഏതം മമ... കാമഭവം ഏതം മമ... രൂപഭവം ഏതം മമ... അരൂപഭവം ഏതം മമ... സഞ്ഞാഭവം ഏതം മമ... അസഞ്ഞാഭവം ഏതം മമ... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞാഭവം ഏതം മമ... ഏകവോകാരഭവം ഏതം മമ... ചതുവോകാരഭവം ഏതം മമ... പഞ്ചവോകാരഭവം ഏതം മമ... പഠമജ്ഝാനം ഏതം മമ... ദുതിയജ്ഝാനം ഏതം മമ... തതിയജ്ഝാനം ഏതം മമ... ചതുത്ഥജ്ഝാനം ഏതം മമ... മേത്തം ചേതോവിമുത്തിം ഏതം മമ... കരുണം ചേതോവിമുത്തിം ഏതം മമ... മുദിതം ചേതോവിമുത്തിം ഏതം മമ... ഉപേക്ഖം ചേതോവിമുത്തിം ഏതം മമ... ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിം ഏതം മമ... വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിം ഏതം മമ... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിം ഏതം മമ... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

അവിജ്ജം ഏതം മമ...പേ॰... സങ്ഖാരേ ഏതം മമ... വിഞ്ഞാണം ഏതം മമ... നാമരൂപം ഏതം മമ... സളായതനം ഏതം മമ... ഫസ്സം ഏതം മമ... വേദനം ഏതം മമ... തണ്ഹം ഏതം മമ... ഉപാദാനം ഏതം മമ... ഭവം ഏതം മമ ... ജാതിം ഏതം മമ... ജരാമരണം ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ഏവം അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി.

**൧൨൪**. കതമാനി **അട്ഠ ദിട്ഠിട്ഠാനാനി?** ഖന്ധാപി ദിട്ഠിട്ഠാനം, അവിജ്ജാപി ദിട്ഠിട്ഠാനം, ഫസ്സോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം, സഞ്ഞാപി ദിട്ഠിട്ഠാനം, വിതക്കോപി [വിതക്കാപി (സ്യാ॰)] ദിട്ഠിട്ഠാനം, അയോനിസോ മനസികാരോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം, പാപമിത്തോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം, പരതോഘോസോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം.

ഖന്ധാ ഹേതു ഖന്ധാ പച്ചയോ ദിട്ഠിട്ഠാനം ഉപാദായ സമുട്ഠാനട്ഠേന - ഏവം ഖന്ധാപി ദിട്ഠിട്ഠാനം. അവിജ്ജാ ഹേതു അവിജ്ജാ പച്ചയോ ദിട്ഠിട്ഠാനം ഉപാദായ സമുട്ഠാനട്ഠേന - ഏവം അവിജ്ജാപി ദിട്ഠിട്ഠാനം. ഫസ്സോ ഹേതു ഫസ്സോ പച്ചയോ ദിട്ഠിട്ഠാനം ഉപാദായ സമുട്ഠാനട്ഠേന - ഏവം ഫസ്സോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം. സഞ്ഞാ ഹേതു സഞ്ഞാ പച്ചയോ ദിട്ഠിട്ഠാനം ഉപാദായ സമുട്ഠാനട്ഠേന - ഏവം സഞ്ഞാപി ദിട്ഠിട്ഠാനം. വിതക്കോ ഹേതു വിതക്കോ പച്ചയോ ദിട്ഠിട്ഠാനം ഉപാദായ, സമുട്ഠാനട്ഠേന - ഏവം വിതക്കോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം. അയോനിസോ മനസികാരോ ഹേതു അയോനിസോ മനസികാരോ പച്ചയോ ദിട്ഠിട്ഠാനം ഉപാദായ സമുട്ഠാനട്ഠേന - ഏവം അയോനിസോ മനസികാരോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം. പാപമിത്തോ ഹേതു പാപമിത്തോ പച്ചയോ ദിട്ഠിട്ഠാനം ഉപാദായ, സമുട്ഠാനട്ഠേന - ഏവം പാപമിത്തോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം. പരതോഘോസോ ഹേതു പരതോഘോസോ പച്ചയോ ദിട്ഠിട്ഠാനം ഉപാദായ സമുട്ഠാനട്ഠേന - ഏവം പരതോഘോസോപി ദിട്ഠിട്ഠാനം. ഇമാനി അട്ഠ ദിട്ഠിട്ഠാനാനി.

൧൨൫. കതമാനി **അട്ഠാരസ ദിട്ഠിപരിയുട്ഠാനാനി?** യാ ദിട്ഠി ദിട്ഠിഗതം, ദിട്ഠിഗഹനം, ദിട്ഠികന്താരം, ദിട്ഠിവിസൂകം, ദിട്ഠിവിപ്ഫന്ദിതം, ദിട്ഠിസഞ്ഞോജനം, ദിട്ഠിസല്ലം, ദിട്ഠിസമ്ബാധോ, ദിട്ഠിപലിബോധോ, ദിട്ഠിബന്ധനം, ദിട്ഠിപപാതോ, ദിട്ഠാനുസയോ, ദിട്ഠിസന്താപോ, ദിട്ഠിപരിളാഹോ , ദിട്ഠിഗന്ഥോ, ദിട്ഠുപാദാനം, ദിട്ഠാഭിനിവേസോ, ദിട്ഠിപരാമാസോ - ഇമാനി അട്ഠാരസ ദിട്ഠിപരിയുട്ഠാനാനി.

൧൨൬. കതമാ **സോളസ ദിട്ഠിയോ?** അസ്സാദദിട്ഠി, അത്താനുദിട്ഠി, മിച്ഛാദിട്ഠി, സക്കായദിട്ഠി, സക്കായവത്ഥുകാ സസ്സതദിട്ഠി, സക്കായവത്ഥുകാ ഉച്ഛേദദിട്ഠി, അന്തഗ്ഗാഹികാദിട്ഠി, പുബ്ബന്താനുദിട്ഠി, അപരന്താനുദിട്ഠി, സഞ്ഞോജനികാ ദിട്ഠി, അഹന്തി മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി, മമന്തി മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി, അത്തവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി, ലോകവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി, ഭവദിട്ഠി, വിഭവദിട്ഠി - ഇമാ സോളസ ദിട്ഠിയോ.

൧൨൭. കതമേ **തീണി സതം ദിട്ഠാഭിനിവേസാ?** അസ്സാദദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? അത്താനുദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? മിച്ഛാദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? സക്കായദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? സക്കായവത്ഥുകായ സസ്സതദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? സക്കായവത്ഥുകായ ഉച്ഛേദദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? അപരന്താനുദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? സഞ്ഞോജനികായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? അഹന്തി മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? മമന്തി മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? അത്തവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ലോകവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ഭവദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? വിഭവദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി?

അസ്സാദദിട്ഠിയാ പഞ്ചതിംസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. അത്താനുദിട്ഠിയാ വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. മിച്ഛാദിട്ഠിയാ ദസഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. സക്കായദിട്ഠിയാ വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. സക്കായവത്ഥുകായ സസ്സതദിട്ഠിയാ പന്നരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. സക്കായവത്ഥുകായ ഉച്ഛേദദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ഞാസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി . പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിയാ അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. അപരന്താനുദിട്ഠിയാ ചതുചത്താലീസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. സഞ്ഞോജനികായ ദിട്ഠിയാ അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. അഹന്തി മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. മമന്തി മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

അത്തവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. ലോകവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ അട്ഠഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. ഭവദിട്ഠിയാ ഏകേന ആകാരേന [ഏകൂനവീസതിയാ ആകാരേന (സ്യാ॰)] അഭിനിവേസോ ഹോതി. വിഭവദിട്ഠിയാ ഏകേന ആകാരേന അഭിനിവേസോ ഹോതി.

### ൧. അസ്സാദദിട്ഠിനിദ്ദേസോ

൧൨൪. അസ്സാദദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചതിംസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? യം രൂപം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം രൂപസ്സ അസ്സാദോതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന അസ്സാദോ, അസ്സാദോ ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞോ അസ്സാദോ. യാ ച ദിട്ഠി യോ ച അസ്സാദോ - അയം വുച്ചതി അസ്സാദദിട്ഠി.

അസ്സാദദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി. തായ ദിട്ഠിവിപത്തിയാ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിവിപന്നോ. ദിട്ഠിവിപന്നോ പുഗ്ഗലോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിട്ഠി ഹിസ്സ പാപികാ. യോ ദിട്ഠിയാ രാഗോ [യാ ദിട്ഠി യോ രാഗോ (സ്യാ॰)], സോ ന ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന രാഗോ. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞോ രാഗോ. യാ ച ദിട്ഠി യോ ച രാഗോ - അയം വുച്ചതി ദിട്ഠിരാഗോ. തായ ച ദിട്ഠിയാ തേന ച രാഗേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിരാഗരത്തോ. ദിട്ഠിരാഗരത്തേ പുഗ്ഗലേ ദിന്നം ദാനം ന മഹപ്ഫലം ഹോതി ന മഹാനിസംസം. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിട്ഠി ഹിസ്സ പാപികാ അസ്സാദദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി.

മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ - നിരയോ വാ തിരച്ഛാനയോനി വാ. മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ യഞ്ചേവ കായകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്നം, യഞ്ച വചീകമ്മം...പേ॰... യഞ്ച മനോകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്നം, യാ ച ചേതനാ യാ ച പത്ഥനാ യോ ച പണിധി യേ ച സങ്ഖാരാ, സബ്ബേ തേ ധമ്മാ അനിട്ഠായ അകന്തായ അമനാപായ അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിട്ഠി ഹിസ്സ പാപികാ. സേയ്യഥാപി നിമ്ബബീജം വാ കോസാതകീബീജം വാ തിത്തകാലാബുബീജം വാ അല്ലായ പഥവിയാ നിക്ഖിത്തം യം ചേവ പഥവിരസം ഉപാദിയതി, യഞ്ച ആപോരസം ഉപാദിയതി, സബ്ബം തം തിത്തകത്തായ കടുകത്തായ അസാതത്തായ [അസാരതായ (സ്യാ॰)] സംവത്തതി. തം കിസ്സ ഹേതു? ബീജം ഹിസ്സ പാപികം. ഏവമേവം മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ യഞ്ചേവ കായകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്നം, യഞ്ച വചീകമ്മം...പേ॰... യഞ്ച മനോകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്നം, യാ ച ചേതനാ യാ ച പത്ഥനാ യോ ച പണിധി യേ ച സങ്ഖാരാ, സബ്ബേ തേ ധമ്മാ അനിട്ഠായ അകന്തായ അമനാപായ അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിട്ഠി ഹിസ്സ പാപികാ അസ്സാദദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി.

മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിഗതം, ദിട്ഠിഗഹനം, ദിട്ഠികന്താരം, ദിട്ഠിവിസൂകം, ദിട്ഠിവിപ്ഫന്ദിതം, ദിട്ഠിസഞ്ഞോജനം, ദിട്ഠിസല്ലം, ദിട്ഠിസമ്ബാധോ, ദിട്ഠിപലിബോധോ, ദിട്ഠിബന്ധനം, ദിട്ഠിപപാതോ, ദിട്ഠാനുസയോ, ദിട്ഠിസന്താപോ, ദിട്ഠിപരിളാഹോ, ദിട്ഠിഗന്ഥോ, ദിട്ഠുപാദാനം,

ദിട്ഠാഭിനിവേസോ, ദിട്ഠിപരാമാസോ - ഇമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി പരിയുട്ഠിതചിത്തസ്സ സഞ്ഞോഗോ.

**൧൨൯.** അത്ഥി സഞ്ഞോജനാനി ചേവ ദിട്ഠിയോ ച, അത്ഥി സഞ്ഞോജനാനി ന ച ദിട്ഠിയോ. കതമാനി സഞ്ഞോജനാനി ചേവ ദിട്ഠിയോ ച? സക്കായദിട്ഠി, സീലബ്ബതപരാമാസോ - ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി ചേവ ദിട്ഠിയോ ച. കതമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ? കാമരാഗസഞ്ഞോജനം, പടിഘസഞ്ഞോജനം, മാനസഞ്ഞോജനം, വിചികിച്ഛാസഞ്ഞോജനം, ഭവരാഗസഞ്ഞോജനം, ഇസ്സാസഞ്ഞോജനം, മച്ഛരിയസഞ്ഞോജനം, അനുനയസഞ്ഞോജനം, അവിജ്ജാസഞ്ഞോജനം - ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

യം വേദനം പടിച്ച...പേ॰... യം സഞ്ഞം പടിച്ച...പേ॰... യം സങ്ഖാരേ [യേ സങ്ഖാരേ (ക॰) സം॰ നി॰ ൩.൧൫൨ പസ്സിതബ്ബാ] പടിച്ച...പേ॰... യം വിഞ്ഞാണം പടിച്ച... യം ചക്ഖും പടിച്ച... യം സോതം പടിച്ച... യം ഘാനം പടിച്ച... യം ജിവ്ഹം പടിച്ച... യം കായം പടിച്ച... യം മനം പടിച്ച... യം രൂപേ പടിച്ച... യം സദ്ദേ പടിച്ച... യം ഗന്ധേ പടിച്ച ... യം രസേ പടിച്ച... യം ഫോട്ഠബ്ബേ പടിച്ച... യം ധമ്മേ പടിച്ച... യം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം പടിച്ച... യം സോതവിഞ്ഞാണം പടിച്ച... യം ഘാനവിഞ്ഞാണം പടിച്ച... യം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം പടിച്ച... യം കായവിഞ്ഞാണം പടിച്ച... യം മനോവിഞ്ഞാണം പടിച്ച ... യം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം പടിച്ച... യം സോതസമ്ഫസ്സം പടിച്ച... യം ഘാനസമ്ഫസ്സം പടിച്ച... യം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം പടിച്ച... യം കായസമ്ഫസ്സം പടിച്ച... യം മനോസമ്ഫസ്സം പടിച്ച... യം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച... യം സോതസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച... യം ഘാനസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച... യം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച... യം കായസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച... യം മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം മനോസമ്ഫസ്സജായ വേദനായ അസ്സാദോതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന അസ്സാദോ, അസ്സാദോ ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞോ അസ്സാദോ. യാ ച ദിട്ഠി യോ ച അസ്സാദോ - അയം വുച്ചതി അസ്സാദദിട്ഠി.

അസ്സാദദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി. തായ ദിട്ഠിവിപത്തിയാ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിവിപന്നോ. ദിട്ഠിവിപന്നോ പുഗ്ഗലോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിട്ഠി ഹിസ്സ പാപികാ. യോ ദിട്ഠിയാ രാഗോ, സോ ന ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന രാഗോ. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞോ രാഗോ. യാ ച ദിട്ഠി യോ ച രാഗോ, അയം വുച്ചതി ദിട്ഠിരാഗോ. തായ ച ദിട്ഠിയാ തേന ച രാഗേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിരാഗരത്തോ. ദിട്ഠിരാഗരത്തേ പുഗ്ഗലേ ദിന്നം ദാനം ന മഹപ്ഫലം ഹോതി ന മഹാനിസംസം. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിട്ഠി ഹിസ്സ പാപികാ അസ്സാദദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി.

മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ - നിരയോ വാ തിരച്ഛാനയോനി വാ. മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ യഞ്ചേവ കായകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്നം, യഞ്ച വചീകമ്മം...പേ॰... യഞ്ച മനോകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്നം, യാ ച ചേതനാ യാ ച പത്ഥനാ യോ ച പണിധി യേ ച സങ്ഖാരാ, സബ്ബേ തേ ധമ്മാ അനിട്ഠായ അകന്തായ

അമനാപായ അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിട്ഠി ഹിസ്സ പാപികാ. സേയ്യഥാപി നിമ്ബബീജം വാ കോസാതകീബീജം വാ തിത്തകാലാബുബീജം വാ അല്ലായ പഥവിയാ നിക്ഖിത്തം യഞ്ചേവ പഥവിരസം ഉപാദിയതി യഞ്ച ആപോരസം ഉപാദിയതി, സബ്ബം തം തിത്തകത്തായ കടുകത്തായ അസാതത്തായ സംവത്തതി. തം കിസ്സ ഹേതു? ബീജം ഹിസ്സ പാപികം. ഏവമേവം മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ യഞ്ചേവ കായകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്നം യഞ്ച വചീകമ്മം...പേ॰... യഞ്ച മനോകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്നം, യാ ച ചേതനാ യാ ച പത്ഥനാ യോ ച പണിധി യേ ച സങ്ഖാരാ, സബ്ബേ തേ ധമ്മാ അനിട്ഠായ അകന്തായ അമനാപായ അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിട്ഠി ഹിസ്സ പാപികാ അസ്സാദദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി.

മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിഗതം ദിട്ഠിഗഹനം...പേ॰... ദിട്ഠാഭിനിവേസോ ദിട്ഠിപരാമാസോ - ഇമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി പരിയുട്ഠിതചിത്തസ്സ സഞ്ഞോഗോ.

അത്ഥി സഞ്ഞോജനാനി ചേവ ദിട്ഠിയോ ച, അത്ഥി സഞ്ഞോജനാനി ന ച ദിട്ഠിയോ. കതമാനി സഞ്ഞോജനാനി ചേവ ദിട്ഠിയോ ച? സക്കായദിട്ഠി, സീലബ്ബതപരാമാസോ - ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി ചേവ ദിട്ഠിയോ ച. കതമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ? കാമരാഗസഞ്ഞോജനം, പടിഘസഞ്ഞോജനം, മാനസഞ്ഞോജനം, വിചികിച്ഛാസഞ്ഞോജനം, ഭവരാഗസഞ്ഞോജനം, ഇസ്സാസഞ്ഞോജനം, മച്ഛരിയസഞ്ഞോജനം, അനുനയസഞ്ഞോജനം, അവിജ്ജാസഞ്ഞോജനം - ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. അസ്സാദദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചതിംസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

അസ്സാദദിട്ഠിനിദ്ദേസോ പഠമോ.

### ൨. അത്താനുദിട്ഠിനിദ്ദേസോ

**൧൩൧.** അത്താനുദിട്ഠിയാ കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ഇധ അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ, സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി രൂപവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ രൂപം രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം...പേ॰... സങ്ഖാരേ...പേ॰... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം.

**൧൩൨.** കഥം **രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ പഥവീകസിണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി - ''യം പഥവീകസിണം, സോ അഹം; യോ അഹം, തം പഥവീകസിണ''ന്തി. പഥവീകസിണഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ ''യാ അച്ചി സോ വണ്ണോ, യോ വണ്ണോ സാ അച്ചീ''തി - അച്ചിഞ്ച വണ്ണഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പഥവീകസിണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി - ''യം പഥവീകസിണം, സോ അഹം; യോ അഹം , തം പഥവീകസിണ''ന്തി. പഥവീകസിണഞ്ച

അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ രൂപവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി. മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

ഇധേകച്ചോ ആപോകസിണം... തേജോകസിണം... വായോകസിണം... നീലകസിണം... പീതകസിണം... ലോഹിതകസിണം... ഓദാതകസിണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി - ‘‘യം ഓദാതകസിണം, സോ അഹം; യോ അഹം, തം ഓദാതകസിണ’’ന്തി. ഓദാതകസിണഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ ‘‘യാ അച്ചി, സോ വണ്ണോ; യോ വണ്ണോ, സാ അച്ചീ’’തി - അച്ചിഞ്ച വണ്ണഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവ ഇധേകച്ചോ...പേ॰... ഓദാതകസിണഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ രൂപവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി.

കഥം **രൂപവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘‘അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമിനാ രൂപേന രൂപവാ’’തി. രൂപവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി രുക്ഖോ ഛായാസമ്പന്നോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - ‘‘അയം രുക്ഖോ, അയം ഛായാ. അഞ്ഞോ രുക്ഖോ, അഞ്ഞാ ഛായാ. സോ ഖോ പനായം രുക്ഖോ ഇമായ ഛായായ ഛായാവാ’’തി. ഛായാവന്തം രുക്ഖം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘‘അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന അയം അത്താ ഇമിനാ രൂപേന രൂപവാ’’തി. രൂപവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ദുതിയാ രൂപവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം രൂപവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി.

കഥം **അത്തനി രൂപം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘‘അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി ഇദം രൂപ’’ന്തി. അത്തനി രൂപം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി പുപ്ഫം ഗന്ധസമ്പന്നം അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - ‘‘ഇദം പുപ്ഫം, അയം ഗന്ധോ; അഞ്ഞം പുപ്ഫം, അഞ്ഞോ ഗന്ധോ. സോ ഖോ പനായം ഗന്ധോ ഇമസ്മിം പുപ്ഫേ’’തി. പുപ്ഫസ്മിം ഗന്ധം സമനുപസ്സതി . ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘‘അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി ഇദം രൂപ’’ന്തി.

അത്തനി രൂപം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം തതിയാ രൂപവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം അത്തനി രൂപം സമനുപസ്സതി.

കഥം **രൂപസ്മിം അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമസ്മിം രൂപേ"തി. രൂപസ്മിം അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി മണി കരണ്ഡകേ പക്ഖിത്തോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - "അയം മണി, അയം കരണ്ഡകോ. അഞ്ഞോ മണി, അഞ്ഞോ കരണ്ഡകോ. സോ ഖോ പനായം മണി ഇമസ്മിം കരണ്ഡകേ"തി. കരണ്ഡകസ്മിം മണിം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി . തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമസ്മിം രൂപേ"തി. രൂപസ്മിം അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ചതുത്ഥാ രൂപവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം രൂപസ്മിം അത്താനം സമനുപസ്സതി.

൧൩൫. കഥം **വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജം വേദനം സോതസമ്ഫസ്സജം വേദനം ഘാനസമ്ഫസ്സജം വേദനം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജം വേദനം കായസമ്ഫസ്സജം വേദനം മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. "യാ മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ സോ അഹം, യോ അഹം സാ മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ"തി - മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ "യാ അച്ചി സോ വണ്ണോ, യോ വണ്ണോ സാ അച്ചീ"തി - അച്ചിഞ്ച വണ്ണഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. "യാ മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ സോ അഹം, യോ അഹം സാ മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ"തി - മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ വേദനാവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി.

കഥം **വേദനാവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ സഞ്ഞം...പേ॰... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമായ വേദനായ വേദനാവാ"തി. വേദനാവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി രുക്ഖോ ഛായാസമ്പന്നോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - "അയം രുക്ഖോ, അയം ഛായാ. അഞ്ഞോ രുക്ഖോ, അഞ്ഞാ ഛായാ. സോ ഖോ പനായം രുക്ഖോ ഇമായ ഛായായ ഛായാവാ"തി. ഛായാവന്തം രുക്ഖം

സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ സഞ്ഞം...പേ°... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമായ വേദനായ വേദനാവാ"തി. വേദനാവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ദുതിയാ വേദനാവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ°... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം വേദനാവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി.

കഥം **അത്തനി വേദനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ സഞ്ഞം...പേ°... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി അയം വേദനാ"തി. അത്തനി വേദനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി പുപ്ഫം ഗന്ധസമ്പന്നം അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - "ഇദം പുപ്ഫം, അയം ഗന്ധോ; അഞ്ഞം പുപ്ഫം, അഞ്ഞോ ഗന്ധോ. സോ ഖോ പനായം ഗന്ധോ ഇമസ്മിം പുപ്ഫേ"തി. പുപ്ഫസ്മിം ഗന്ധം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ സഞ്ഞം...പേ°... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി അയം വേദനാ"തി. അത്തനി വേദനം സമനുപസ്സതി . അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം തതിയാ വേദനാവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ°... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം അത്തനി വേദനം സമനുപസ്സതി.

കഥം **വേദനായ അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ സഞ്ഞം...പേ°... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമായ വേദനായാ"തി. വേദനായ അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി മണി കരണ്ഡകേ പക്ഖിത്തോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - "അയം മണി, അയം കരണ്ഡകോ. അഞ്ഞോ മണി, അഞ്ഞോ കരണ്ഡകോ. സോ ഖോ പനായം മണി ഇമസ്മിം കരണ്ഡകേ"തി. കരണ്ഡകസ്മിം മണിം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമായ വേദനായാ"തി. വേദനായ അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ചതുത്ഥാ വേദനാവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ°... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം വേദനായ അത്താനം സമനുപസ്സതി.

**൧൩൩.** കഥം **സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞം...പേ°... സോതസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞം... ഘാനസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞം... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞം... കായസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞം... മനോസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. യാ മനോസമ്ഫസ്സജാ സഞ്ഞാ സോ അഹം, യോ അഹം സാ മനോസമ്ഫസ്സജാ സഞ്ഞാ"തി.

മനോസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ "യാ അച്ചി സോ വണ്ണോ, യോ വണ്ണോ സാ അച്ചീ"തി - അച്ചിഞ്ച വണ്ണഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ മനോസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി - "യാ മനോസമ്ഫസ്സജാ സഞ്ഞാ സോ അഹം, യോ അഹം സാ മനോസമ്ഫസ്സജാ സഞ്ഞാ"തി. മനോസമ്ഫസ്സജം സഞ്ഞഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ സഞ്ഞാവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി... പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി.

കഥം **സഞ്ഞാവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ സങ്ഖാരേ...പേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമായ സഞ്ഞായ സഞ്ഞാവാ"തി. സഞ്ഞാവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി രുക്ഖോ ഛായാസമ്പന്നോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - "അയം രുക്ഖോ, അയം ഛായാ. അഞ്ഞോ രുക്ഖോ, അഞ്ഞാ ഛായാ. സോ ഖോ പനായം രുക്ഖോ ഇമായ ഛായായ ഛായാവാ"തി. ഛായാവന്തം രുക്ഖം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമായ സഞ്ഞായ സഞ്ഞാവാ"തി. സഞ്ഞാവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ദുതിയാ സഞ്ഞാവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം സഞ്ഞാവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി.

കഥം **അത്തനി സഞ്ഞം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ സങ്ഖാരേ...പേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി അയം സഞ്ഞാ"തി. അത്തനി സഞ്ഞം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി പുപ്ഫം ഗന്ധസമ്പന്നം അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - "ഇദം പുപ്ഫം, അയം ഗന്ധോ. അഞ്ഞം പുപ്ഫം, അഞ്ഞോ ഗന്ധോ. സോ ഖോ പനായം ഗന്ധോ ഇമസ്മിം പുപ്ഫേ"തി. പുപ്ഫസ്മിം ഗന്ധം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി അയം സഞ്ഞാ"തി. അത്തനി സഞ്ഞം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം തതിയാ സഞ്ഞാവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം അത്തനി സഞ്ഞം സമനുപസ്സതി.

കഥം **സഞ്ഞായ അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ സങ്ഖാരേ ...പേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി -

“അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമായ സഞ്ഞായാ”തി. സഞ്ഞായ അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി മണി കരണ്ഡകേ പക്ഖിത്തോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - “അയം മണി, അയം കരണ്ഡകോ. അഞ്ഞോ മണി, അഞ്ഞോ കരണ്ഡകോ. സോ ഖോ പനായം മണി ഇമസ്മിം കരണ്ഡകേ”തി. കരണ്ഡകസ്മിം മണിം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവ ഇധേകച്ചോ സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - “അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമായ സഞ്ഞായാ”തി. സഞ്ഞായ അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ചതുത്ഥാ സഞ്ഞാവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം സഞ്ഞായ അത്താനം സമനുപസ്സതി.

൧൩൮. കഥം **സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജം ചേതനം സോതസമ്ഫസ്സജം ചേതനം ഘാനസമ്ഫസ്സജം ചേതനം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജം ചേതനം കായസമ്ഫസ്സജം ചേതനം മനോസമ്ഫസ്സജം ചേതനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. “യാ മനോസമ്ഫസ്സജാ ചേതനാ, സോ അഹം; യോ അഹം സാ മനോസമ്ഫസ്സജാ ചേതനാ”തി - മനോസമ്ഫസ്സജം ചേതനഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ “യാ അച്ചി സോ വണ്ണോ, യോ വണ്ണോ സാ അച്ചീ”തി - അച്ചിഞ്ച വണ്ണഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ മനോസമ്ഫസ്സജം ചേതനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. “യാ മനോസമ്ഫസ്സജാ ചേതനാ സോ അഹം, യോ അഹം സാ മനോസമ്ഫസ്സജാ ചേതനാ”തി - മനോസമ്ഫസ്സജം ചേതനഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ സങ്ഖാരവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി.

കഥം **സങ്ഖാരവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - “അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമേഹി സങ്ഖാരേഹി സങ്ഖാരവാ”തി. സങ്ഖാരവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി രുക്ഖോ ഛായാസമ്പന്നോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - “അയം രുക്ഖോ, അയം ഛായാ. അഞ്ഞോ രുക്ഖോ, അഞ്ഞാ ഛായാ. സോ ഖോ പനായം രുക്ഖോ ഇമായ ഛായായ ഛായാവാ”തി. ഛായാവന്തം രുക്ഖം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവ ഇധേകച്ചോ വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - “അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ. ഇമേഹി സങ്ഖാരേഹി സങ്ഖാരവാ”തി. സങ്ഖാരവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ദുതിയാ സങ്ഖാരവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി

സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം സങ്ഖാരവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി.

കഥം **അത്തനി സങ്ഖാരേ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി ഇമേ സങ്ഖാരാ"തി. അത്തനി സങ്ഖാരേ സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി പുപ്ഫം ഗന്ധസമ്പന്നം അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - "ഇദം പുപ്ഫം, അയം ഗന്ധോ; അഞ്ഞം പുപ്ഫം, അഞ്ഞോ ഗന്ധോ. സോ ഖോ പനായം ഗന്ധോ ഇമസ്മിം പുപ്ഫേ"തി. പുപ്ഫസ്മിം ഗന്ധം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി ഇമേ സങ്ഖാരാ"തി. അത്തനി സങ്ഖാരേ സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം തതിയാ സങ്ഖാരവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം അത്തനി സങ്ഖാരേ സമനുപസ്സതി.

കഥം **സങ്ഖാരേസു അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമേസു സങ്ഖാരേസൂ"തി. സങ്ഖാരേസു അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി മണി കരണ്ഡകേ പക്ഖിത്തോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - "അയം മണി, അയം കരണ്ഡകോ. അഞ്ഞോ മണി, അഞ്ഞോ കരണ്ഡകോ. സോ ഖോ പനായം മണി ഇമസ്മിം കരണ്ഡകേ"തി. കരണ്ഡകസ്മിം മണിം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവ ഇധേകച്ചോ വിഞ്ഞാണം... രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമേസു സങ്ഖാരേസൂ"തി. സങ്ഖാരേസു അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ചതുത്ഥാ സങ്ഖാരവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം സങ്ഖാരേസു അത്താനം സമനുപസ്സതി.

൧൩൭. കഥം **വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... സോതവിഞ്ഞാണം... ഘാനവിഞ്ഞാണം... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം കായവിഞ്ഞാണം... മനോവിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. "യം മനോവിഞ്ഞാണം, സോ അഹം; യോ അഹം, തം മനോവിഞ്ഞാണ"ന്തി - മനോവിഞ്ഞാണഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ "യാ അച്ചി സോ വണ്ണോ, യോ വണ്ണോ സാ അച്ചീ"തി - അച്ചിഞ്ച വണ്ണഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ മനോവിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി . "യം മനോവിഞ്ഞാണം, സോ അഹം; യോ അഹം തം മനോവിഞ്ഞാണ"ന്തി - മനോവിഞ്ഞാണഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ

ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ വിഞ്ഞാണവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി.

കഥം **വിഞ്ഞാണവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമിനാ വിഞ്ഞാണേന വിഞ്ഞാണവാ''തി. വിഞ്ഞാണവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി രുക്ഖോ ഛായാസമ്പന്നോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - ''അയം രുക്ഖോ, അയം ഛായാ. അഞ്ഞോ രുക്ഖോ, അഞ്ഞാ ഛായാ. സോ ഖോ പനായം രുക്ഖോ ഇമായ ഛായായ ഛായാവാ''തി. ഛായാവന്തം രുക്ഖം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമിനാ വിഞ്ഞാണേന വിഞ്ഞാണവാ''തി. വിഞ്ഞാണവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ദുതിയാ വിഞ്ഞാണവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം വിഞ്ഞാണവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി.

കഥം **അത്തനി വിഞ്ഞാണം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അയം ഖോ മേ അത്താ . ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി ഇദം വിഞ്ഞാണ''ന്തി. അത്തനി വിഞ്ഞാണം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി പുപ്ഫം ഗന്ധസമ്പന്നം അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - ''ഇദം പുപ്ഫം, അയം ഗന്ധോ; അഞ്ഞം പുപ്ഫം, അഞ്ഞോ ഗന്ധോ. സോ ഖോ പനായം ഗന്ധോ ഇമസ്മിം പുപ്ഫേ''തി. പുപ്ഫസ്മിം ഗന്ധം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അയം ഖോ മേ അത്താ. ഇമസ്മിഞ്ച പന അത്തനി ഇദം വിഞ്ഞാണ''ന്തി. അത്തനി വിഞ്ഞാണം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം തതിയാ വിഞ്ഞാണവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം അത്തനി വിഞ്ഞാണം സമനുപസ്സതി.

കഥം **വിഞ്ഞാണസ്മിം അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമസ്മിം വിഞ്ഞാണേ''തി. വിഞ്ഞാണസ്മിം അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി മണി കരണ്ഡകേ പക്ഖിത്തോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - ''അയം മണി, അയം കരണ്ഡകോ. അഞ്ഞോ മണി, അഞ്ഞോ കരണ്ഡകോ. സോ ഖോ പനായം മണി ഇമസ്മിം കരണ്ഡകേ''തി. കരണ്ഡകസ്മിം മണിം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ രൂപം... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ

പന മേ അയം അത്താ ഇമസ്മിം വിഞ്ഞാണേ”തി. വിഞ്ഞാണസ്മിം അത്താനം സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ചതുത്ഥാ വിഞ്ഞാണവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. അത്താനുദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി... പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം വിഞ്ഞാണസ്മിം അത്താനം സമനുപസ്സതി. അത്താനുദിട്ഠിയാ ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

അത്താനുദിട്ഠിനിദ്ദേസോ ദുതിയോ.

**൩. മിച്ഛാദിട്ഠിനിദ്ദേസോ**

**൧൩൯.** മിച്ഛാദിട്ഠിയാ കതമേഹി ദസഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? “നത്ഥി ദിന്ന”ന്തി - വത്ഥു [വത്ഥും (സ്യാ॰) ഏവമുപരിപി]. ഏവംവാദോ മിച്ഛാഭിനിവേസപരാമാസോ [മിച്ഛാദിട്ഠാഭിനിവേസപരാമാസോ (സ്യാ॰)] ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ മിച്ഛാവത്ഥുകാ മിച്ഛാദിട്ഠി. മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. “നത്ഥി യിട്ഠ”ന്തി - വത്ഥു...പേ॰... “നത്ഥി ഹുത”ന്തി - വത്ഥു... “നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ”തി - വത്ഥു... “നത്ഥി അയം ലോകോ”തി - വത്ഥു... “നത്ഥി പരോ ലോകോ”തി - വത്ഥു... “നത്ഥി മാതാ”തി - വത്ഥു... “നത്ഥി പിതാ”തി - വത്ഥു... “നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ”തി - വത്ഥു... “നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ [സമഗ്ഗതാ (ക॰)] സമ്മാപടിപന്നാ, യേ ഇമഞ്ച ലോകം, പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ”തി - വത്ഥു. ഏവംവാദോ മിച്ഛാഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം ദസമാ മിച്ഛാവത്ഥുകാ മിച്ഛാദിട്ഠി. മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. മിച്ഛാദിട്ഠിയാ ഇമേഹി ദസഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

മിച്ഛാദിട്ഠിനിദ്ദേസോ തതിയോ.

**൪. സക്കായദിട്ഠിനിദ്ദേസോ**

**൧൩൭.** സക്കായദിട്ഠിയാ കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ഇധ അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ, സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി രൂപവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ രൂപം രൂപസ്മിം വാ അത്താനം. വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം.

കഥം **രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ പഥവീകസിണം...പേ॰... ഓദാതകസിണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. “യം ഓദാതകസിണം, സോ അഹം;

യോ അഹം, തം ഓദാതകസിണ''ന്തി - ഓദാതകസിണഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി . സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ...പേ॰... ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ ഓദാതകസിണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി...പേ॰... അയം പഠമാ രൂപവത്ഥുകാ സക്കായദിട്ഠി. സക്കായദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി...പേ॰... സക്കായദിട്ഠിയാ ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

സക്കായദിട്ഠിനിദ്ദേസോ ചതുത്ഥോ.

**൫. സസ്സതദിട്ഠിനിദ്ദേസോ**

**൧൩൯**. സക്കായവത്ഥുകായ സസ്സതദിട്ഠിയാ കതമേഹി പന്നരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ഇധ അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ രൂപം രൂപസ്മിം വാ അത്താനം. വേദനാവന്തം വാ അത്താനം...പേ॰... സഞ്ഞാവന്തം വാ അത്താനം... സങ്ഖാരവന്തം വാ അത്താനം... വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം.

കഥം **രൂപവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അയം ഖോ മേ അത്താ. സോ ഖോ പന മേ അയം അത്താ ഇമിനാ രൂപേന രൂപവാ''തി. രൂപവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി രുക്ഖോ ഛായാസമ്പന്നോ അസ്സ. തമേനം പുരിസോ ഏവം വദേയ്യ - ''അയം രുക്ഖോ, അയം ഛായാ; അഞ്ഞോ രുക്ഖോ, അഞ്ഞാ ഛായാ. സോ ഖോ പനായം രുക്ഖോ ഇമായ ഛായായ ഛായാവാ''തി. ഛായാവന്തം രുക്ഖം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ വേദനം...പേ॰... അയം പഠമാ സക്കായവത്ഥുകാ സസ്സതദിട്ഠി. സസ്സതദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം രൂപവന്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി...പേ॰... സക്കായവത്ഥുകായ സസ്സതദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പന്നരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

സസ്സതദിട്ഠിനിദ്ദേസോ പഞ്ചമോ.

**൬. ഉച്ഛേദദിട്ഠിനിദ്ദേസോ**

**൧൪൦**. സക്കായവത്ഥുകായ ഉച്ഛേദദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ഇധ അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, സഞ്ഞം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, സങ്ഖാരേ അത്തതോ സമനുപസ്സതി, വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി.

കഥം **രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ പഥവീകസിണം...പേ... ഓദാതകസിണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. "യം ഓദാതകസിണം, സോ അഹം ; യോ അഹം, തം ഓദാതകസിണ"ന്തി - ഓദാതകസിണഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ...പേ... അയം പഠമാ സക്കായവത്ഥുകാ ഉച്ഛേദദിട്ഠി. ഉച്ഛേദദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി...പേ... സക്കായവത്ഥുകായ ഉച്ഛേദദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

ഉച്ഛേദദിട്ഠിനിദ്ദേസോ ഛട്ഠോ.

**൭. അന്തഗ്ഗാഹികാദിട്ഠിനിദ്ദേസോ**

**൧൪൮**. അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ഞാസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? "സസ്സതോ ലോകോ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? "അസസ്സതോ ലോകോ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? "അന്തവാ ലോകോ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ... "അനന്തവാ ലോകോ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ... "തം ജീവം തം സരീര"ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ... "അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര"ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ... "ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി...പേ... ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി... "ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി... "നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതിഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി?

"സസ്സതോ ലോകോ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി...പേ... "നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ക] "സസ്സതോ ലോകോ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? രൂപം ലോകോ ചേവ സസ്സതം ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ "സസ്സതോ ലോകോ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

വേദനാ ലോകോ ചേവ സസ്സതാ ചാതി...പേ... സഞ്ഞാ ലോകോ ചേവ സസ്സതാ ചാതി...പേ... സങ്ഖാരാ ലോകോ ചേവ സസ്സതാ ചാതി...പേ... വിഞ്ഞാണം ലോകോ ചേവ സസ്സതഞ്ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഞ്ചമീ സസ്സതോ ലോകോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച

ദിട്ഠിയോ. ‘‘സസ്സതോ ലോകോ’’തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ഖ] ‘‘അസസ്സതോ ലോകോ’’തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? രൂപം ലോകോ ചേവ അസസ്സതഞ്ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി...പേ॰... അയം പഠമാ ‘‘അസസ്സതോ ലോകോ’’തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

വേദനാ ലോകോ ചേവ അസസ്സതാ ചാതി...പേ॰... സഞ്ഞാ ലോകോ ചേവ അസസ്സതാ ചാതി...പേ॰... സങ്ഖാരാ ലോകോ ചേവ അസസ്സതാ ചാതി...പേ॰... വിഞ്ഞാണം ലോകോ ചേവ അസസ്സതഞ്ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ . ‘‘അസസ്സതോ ലോകോ’’തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ഗ] ‘‘അന്തവാ ലോകോ’’തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പരിത്തം ഓകാസം നീലകതോ ഫരതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘‘അന്തവാ അയം ലോകോ പരിവടുമോ’’തി. അന്തസഞ്ഞീ ഹോതി. യം ഫരതി, തം വത്ഥു ചേവ ലോകോ ച. യേന ഫരതി, സോ അത്താ ചേവ ലോകോ ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ ‘‘അന്തവാ ലോകോ’’തി അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

ഇധേകച്ചോ പരിത്തം ഓകാസം പീതകതോ ഫരതി... ലോഹിതകതോ ഫരതി... ഓദാതകതോ ഫരതി... ഓഭാസകതോ ഫരതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘‘അന്തവാ അയം ലോകോ പരിവടുമോ’’തി. അന്തസഞ്ഞീ ഹോതി. യം ഫരതി തം വത്ഥു ചേവ ലോകോ ച. യേന ഫരതി സോ അത്താ ചേവ ലോകോ ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി...പേ॰... അന്തവാ ലോകോതി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ഘ] ‘‘അനന്തവാ ലോകോ’’തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ വിപുലം ഓകാസം നീലകതോ ഫരതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘‘അനന്തവാ അയം ലോകോ അപരിയന്തോ’’തി. അനന്തസഞ്ഞീ ഹോതി. യം ഫരതി തം വത്ഥു ചേവ ലോകോ ച; യേന ഫരതി സോ അത്താ ചേവ ലോകോ ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ ‘‘അനന്തവാ

ലോകോ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

ഇധേകച്ചോ വിപുലം ഓകാസം പീതകതോ ഫരതി... ലോഹിതകതോ ഫരതി... ഓദാതകതോ ഫരതി... ഓഭാസകതോ ഫരതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അനന്തവാ അയം ലോകോ അപരിയന്തോ''തി. അനന്തസഞ്ഞീ ഹോതി. യം ഫരതി തം വത്ഥു ചേവ ലോകോ ച; യേന ഫരതി സോ അത്താ ചേവ ലോകോ ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി...പേ॰... അനന്തവാ ലോകോതി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ങ] ''തം ജീവം തം സരീര''ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? രൂപം ജീവഞ്ചേവ സരീരഞ്ച; യം ജീവം തം സരീരം, യം സരീരം തം ജീവന്തി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ ''തം ജീവം തം സരീര''ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

വേദനാ ജീവാ ചേവ സരീരം ച... സഞ്ഞാ ജീവാ ചേവ സരീരം ച... സങ്ഖാരാ ജീവാ ചേവ സരീരം ച... വിഞ്ഞാണം ജീവഞ്ചേവ സരീരഞ്ച; യം ജീവം തം സരീരം, യം സരീരം തം ജീവന്തി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി...പേ॰... ''തം ജീവം തം സരീര''ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ച] ''അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര''ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? രൂപം സരീരം, ന ജീവം; ജീവം ന സരീരം. അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ ''അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര''ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

വേദനാ സരീരം, ന ജീവം... സഞ്ഞാ സരീരം, ന ജീവം... സങ്ഖാരാ സരീരം, ന ജീവം... വിഞ്ഞാണം സരീരം, ന ജീവം; ജീവം ന സരീരം. അഞ്ഞം ജീവം, അഞ്ഞം സരീരന്തി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി...പേ॰... അഞ്ഞം ജീവം, അഞ്ഞം സരീരന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ഛ] ''ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? രൂപം ഇധേവ

മരണധമ്മം. തഥാഗതോ കായസ്സ ഭേദാ ഹോതിപി തിട്ഠതിപി ഉപ്പജ്ജതിപി നിബ്ബത്തതിപീതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ "ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

വേദനാ ഇധേവ മരണധമ്മാ...പേ॰... സഞ്ഞാ ഇധേവ മരണധമ്മാ... സങ്ഖാരാ ഇധേവ മരണധമ്മാ... വിഞ്ഞാണം ഇധേവ മരണധമ്മം. തഥാഗതോ കായസ്സ ഭേദാ ഹോതിപി തിട്ഠതിപി ഉപ്പജ്ജതിപി നിബ്ബത്തതിപീതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി...പേ॰... "ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ജ] "ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? രൂപം ഇധേവ മരണധമ്മം. തഥാഗതോപി കായസ്സ ഭേദാ ഉച്ഛിജ്ജതി വിനസ്സതി; ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ "ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

വേദനാ ഇധേവ മരണധമ്മാ...പേ॰... സഞ്ഞാ ഇധേവ മരണധമ്മാ... സങ്ഖാരാ ഇധേവ മരണധമ്മാ... വിഞ്ഞാണം ഇധേവ മരണധമ്മം. തഥാഗതോപി കായസ്സ ഭേദാ ഉച്ഛിജ്ജതി വിനസ്സതി. "ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി...പേ॰... "ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ഝ] "ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? രൂപം ഇധേവ മരണധമ്മം. തഥാഗതോ കായസ്സ ഭേദാ ഹോതി ച ന ച ഹോതീതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ "ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി ന ച ദിട്ഠിയോ.

വേദനാ ഇധേവ മരണധമ്മാ...പേ॰... സഞ്ഞാ ഇധേവ മരണധമ്മാ... സങ്ഖാരാ ഇധേവ മരണധമ്മാ... വിഞ്ഞാണം ഇധേവ മരണധമ്മം. തഥാഗതോ കായസ്സ

ഭേദാ ഹോതി ച ന ച ഹോതീതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി...പേ॰... ''ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

[ഞ] ''നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? രൂപം ഇധേവ മരണധമ്മം. തഥാഗതോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ നേവ ഹോതി ന ന ഹോതീതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി, അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ ''നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

വേദനാ ഇധേവ മരണധമ്മാ...പേ॰... സഞ്ഞാ ഇധേവ മരണധമ്മാ... സങ്ഖാരാ ഇധേവ മരണധമ്മാ... വിഞ്ഞാണം ഇധേവ മരണധമ്മം. തഥാഗതോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ നേവ ഹോതി ന ന ഹോതീതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ദിട്ഠി. തായ ദിട്ഠിയാ സോ അന്തോ ഗഹിതോതി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഞ്ചമീ ''നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി. അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ''നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി. അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി പഞ്ഞാസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

അന്തഗ്ഗാഹികാദിട്ഠിനിദ്ദേസോ സത്തമോ.

### ൮. പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിനിദ്ദേസോ

**൧൪൯**. പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിയാ കതമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ചത്താരോ സസ്സതവാദാ, ചത്താരോ ഏകച്ചസസ്സതികാ, ചത്താരോ അന്താനന്തികാ, ചത്താരോ അമരാവിക്ഖേപികാ, ദ്വേ അധിച്ചസമുപ്പന്നികാ - പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിയാ ഇമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിനിദ്ദേസോ അട്ഠമോ.

### ൯. അപരന്താനുദിട്ഠിനിദ്ദേസോ

**൧൫൦**. അപരന്താനുദിട്ഠിയാ കതമേഹി ചതുചത്താലീസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? സോളസ സഞ്ഞീവാദാ, അട്ഠ അസഞ്ഞീവാദാ, അട്ഠ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീവാദാ , സത്ത ഉച്ഛേദവാദാ, പഞ്ച ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനവാദാ - അപരന്താനുദിട്ഠിയാ ഇമേഹി ചതുചത്താലീസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

അപരന്താനുദിട്ഠിനിദ്ദേസോ നവമോ.

**൧൦-൧൧. സഞ്ഞോജനികാദിദിട്ഠിനിദ്ദേസോ**

**൧൪൩**. സഞ്ഞോജനികായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? യാ ദിട്ഠി ദിട്ഠിഗതം ദിട്ഠിഗഹനം...പേ... ദിട്ഠാഭിനിവേസോ ദിട്ഠിപരാമാസോ - സഞ്ഞോജനികായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

**൧൪൪**. ''അഹ''ന്തി - മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ചക്ഖു അഹന്തി - അഭിനിവേസപരാമാസോ. അഹന്തി - മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ ''അഹ''ന്തി - മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി. മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

സോതം അഹന്തി...പേ... ഘാനം അഹന്തി...പേ... ജിവ്ഹാ അഹന്തി...പേ... കായോ അഹന്തി...പേ... മനോ അഹന്തി...പേ... രൂപാ അഹന്തി...പേ... ധമ്മാ അഹന്തി... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അഹന്തി...പേ... മനോവിഞ്ഞാണം അഹന്തി - അഭിനിവേസപരാമാസോ. അഹന്തി - മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം അട്ഠാരസമീ ''അഹ''ന്തി - മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി. മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ''അഹ''ന്തി - മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

**൧൪൫**. ''മമ''ന്തി - മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ചക്ഖു മമന്തി - അഭിനിവേസപരാമാസോ. മമന്തി - മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ ''മമ''ന്തി - മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി. മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

സോതം മമന്തി...പേ... ഘാനം മമന്തി...പേ... ജിവ്ഹാ മമന്തി...പേ... കായോ മമന്തി...പേ... മനോ മമന്തി...പേ... രൂപാ മമന്തി...പേ... ധമ്മാ മമന്തി...പേ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം മമന്തി...പേ... മനോവിഞ്ഞാണം മമന്തി അഭിനിവേസപരാമാസോ. മമന്തി മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം അട്ഠാരസമീ ''മമ''ന്തി - മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി. മാനവിനിബന്ധാ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ''മമ''ന്തി - മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

സഞ്ഞോജനികാദിദിട്ഠിനിദ്ദേസോ ദ്വാദസമോ.

**൧൩. അത്തവാദപടിസംയുത്തദിട്ഠിനിദ്ദേസോ**

**൧൪൬**. അത്തവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? ഇധ അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി രൂപവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ രൂപം രൂപസ്മിം വാ അത്താനം...പേ॰... വേദനം... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം...പേ॰....

കഥം **രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി?** ഇധേകച്ചോ പഥവീകസിണം...പേ॰... ഓദാതകസിണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി. ''യം ഓദാതകസിണം, സോ അഹം; യോ അഹം, തം ഓദാതകസിണ''ന്തി - ഓദാതകസിണഞ്ച അത്തഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ ''യാ അച്ചി, സോ വണ്ണോ; യോ വണ്ണോ, സാ അച്ചീ''തി - അച്ചിഞ്ച വണ്ണഞ്ച അദ്വയം സമനുപസ്സതി. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ ഓദാതകസിണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി...പേ॰... അയം പഠമാ രൂപവത്ഥുകാ അത്തവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി.
അത്തവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ. ഏവം രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി...പേ॰...
അത്തവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

അത്തവാദപടിസംയുത്തദിട്ഠിനിദ്ദേസോ തേരസമോ.

### ൧൪. ലോകവാദപടിസംയുത്തദിട്ഠിനിദ്ദേസോ

**൧൪൭**. ലോകവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ കതമേഹി അട്ഠഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി? സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ചാതി - അഭിനിവേസപരാമാസോ ലോകവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ, ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം പഠമാ ലോകവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി. ലോകവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.

അസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ചാതി...പേ॰... സസ്സതോ ച അസസ്സതോ ച അത്താ ച ലോകോ ചാതി...പേ॰... നേവ സസ്സതോ നാസസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ചാതി... അന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ചാതി... അനന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ചാതി... അന്തവാ ച അനന്തവാ ച അത്താ ച ലോകോ ചാതി... നേവ അന്തവാ ന അനന്തവാ അത്താ ച ലോകോ ചാതി
അഭിനിവേസപരാമാസോ ലോകവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി. ദിട്ഠി ന വത്ഥു, വത്ഥു ന ദിട്ഠി. അഞ്ഞാ ദിട്ഠി, അഞ്ഞം വത്ഥു. യാ ച ദിട്ഠി യഞ്ച വത്ഥു - അയം അട്ഠമീ ലോകവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി. ലോകവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി ...പേ॰... ഇമാനി സഞ്ഞോജനാനി, ന ച ദിട്ഠിയോ.
ലോകവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ ഇമേഹി അട്ഠഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ ഹോതി.

ലോകവാദപടിസംയുത്തദിട്ഠിനിദ്ദേസോ ചുദ്ദസമോ.

## ൧൩-൧൯. ഭവ-വിഭവദിട്ഠിനിദ്ദേസോ

**൧൪൮.** ഓലീയനാഭിനിവേസോ ഭവദിട്ഠി. അതിധാവനാഭിനിവേസോ വിഭവദിട്ഠി. അസ്സാദദിട്ഠിയാ പഞ്ചതിംസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ കതി ഭവദിട്ഠിയോ, കതി വിഭവദിട്ഠിയോ? അത്താനുദിട്ഠിയാ വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ കതി ഭവദിട്ഠിയോ കതി വിഭവദിട്ഠിയോ...പേ॰... ലോകവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ അട്ഠഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ കതി ഭവദിട്ഠിയോ കതി വിഭവദിട്ഠിയോ?

അസ്സാദദിട്ഠിയാ പഞ്ചതിംസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ. അത്താനുദിട്ഠിയാ വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ പന്നരസ ഭവദിട്ഠിയോ, പഞ്ച വിഭവദിട്ഠിയോ. മിച്ഛാദിട്ഠിയാ ദസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ വിഭവദിട്ഠിയോ. സക്കായദിട്ഠിയാ വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ പന്നരസ ഭവദിട്ഠിയോ, പഞ്ച വിഭവദിട്ഠിയോ. സക്കായവത്ഥുകായ സസ്സതദിട്ഠിയാ പന്നരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ ഭവദിട്ഠിയോ. സക്കായവത്ഥുകായ ഉച്ഛേദദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ വിഭവദിട്ഠിയോ.

''സസ്സതോ ലോകോ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ ഭവദിട്ഠിയോ. ''അസസ്സതോ ലോകോ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ വിഭവദിട്ഠിയോ . ''അന്തവാ ലോകോ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ. ''അനന്തവാ ലോകോ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ. ''തം ജീവം തം സരീര''ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ വിഭവദിട്ഠിയോ. ''അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര''ന്തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ ഭവദിട്ഠിയോ. ''ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ ഭവദിട്ഠിയോ. ''ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ വിഭവദിട്ഠിയോ. ''ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ ''നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി - അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ പഞ്ചഹാകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ.

പുബ്ബന്താനുദിട്ഠിയാ അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ. അപരന്താനുദിട്ഠിയാ ചതുചത്താരീസായ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ. സഞ്ഞോജനികായ ദിട്ഠിയാ അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ. അഹന്തി - മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ വിഭവദിട്ഠിയോ. മമന്തി - മാനവിനിബന്ധായ ദിട്ഠിയാ

അട്ഠാരസഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സബ്ബാവ താ ഭവദിട്ഠിയോ. അത്തവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ വീസതിയാ ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ പന്നരസ ഭവദിട്ഠിയോ, പഞ്ച വിഭവദിട്ഠിയോ. ലോകവാദപടിസംയുത്തായ ദിട്ഠിയാ അട്ഠഹി ആകാരേഹി അഭിനിവേസോ സിയാ ഭവദിട്ഠിയോ, സിയാ വിഭവദിട്ഠിയോ.

സബ്ബാവ താ ദിട്ഠിയോ അസ്സാദദിട്ഠിയോ. സബ്ബാവ താ ദിട്ഠിയോ അത്താനുദിട്ഠിയോ. സബ്ബാവ താ ദിട്ഠിയോ മിച്ഛാദിട്ഠിയോ. സബ്ബാവ താ ദിട്ഠിയോ സക്കായദിട്ഠിയോ. സബ്ബാവ താ ദിട്ഠിയോ അന്തഗ്ഗാഹികാ ദിട്ഠിയോ. സബ്ബാവ താ ദിട്ഠിയോ സഞ്ഞോജനികാ ദിട്ഠിയോ. സബ്ബാവ താ ദിട്ഠിയോ അത്തവാദപടിസംയുത്താ ദിട്ഠിയോ.

> ഭവഞ്ച ദിട്ഠിം വിഭവഞ്ച ദിട്ഠിം, ഏതം ദ്വയം തക്കികാ നിസ്സിതാസേ;
> തേസം നിരോധമ്ഹി ന ഹത്ഥി ഞാണം, യത്ഥായം ലോകോ
> വിപരീതസഞ്ഞീതി.

**൧൪൯**. "ദ്വീഹി, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠിഗതേഹി പരിയുട്ഠിതാ ദേവമനുസ്സാ ഓലീയന്തി [ഓലിയന്തി (സ്യാ॰ ക॰) ഇതിവു॰ ൪൯ പസ്സിതബ്ബാ] ഏകേ, അതിധാവന്തി ഏകേ; ചക്ഖുമന്തോ ച പസ്സന്തി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഓലീയന്തി ഏകേ? ഭവാരാമാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ ഭവരതാ ഭവസമ്മുദിതാ. തേസം ഭവനിരോധായ ധമ്മേ ദേസിയമാനേ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന പസീദതി ന സന്തിട്ഠതി നാധിമുച്ചതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഓലീയന്തി ഏകേ.

"കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, അതിധാവന്തി ഏകേ? ഭവേനേവ ഖോ പനേകേ അട്ടീയമാനാ [അട്ടിയമാനാ (സ്യാ॰ ക॰) ഇതിവു॰ ൪൯ പസ്സിതബ്ബാ] ഹരായമാനാ ജിഗുച്ഛമാനാ വിഭവം അഭിനന്ദന്തി - "യതോ കിര, ഭോ, അയം അത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ഉച്ഛിജ്ജതി വിനസ്സതി ന ഹോതി പരം മരണാ, ഏതം സന്തം ഏതം പണീതം ഏതം യാഥാവന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അതിധാവന്തി ഏകേ.

"കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുമന്തോ ച പസ്സന്തി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഭൂതം ഭൂതതോ പസ്സതി. ഭൂതം ഭൂതതോ ദിസ്വാ ഭൂതസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുമന്തോ ച പസ്സന്തി.

> "യോ [അയം ഗാഥാ ഇതിവു॰ ൪൯ ദിസ്സതി] ഭൂതം ഭൂതതോ ദിസ്വാ,
> ഭൂതസ്സ ച അതിക്കമം;
> യഥാഭൂതേധിമുച്ചതി, ഭവതണ്ഹാ പരിക്ഖയാ.
>
> "സ വേ ഭൂതപരിഞ്ഞാതോ, വീതതണ്ഹോ ഭവാഭവേ;
> ഭൂതസ്സ വിഭവാ ഭിക്ഖു, നാഗച്ഛതി പുനബ്ഭവ"ന്തി.

**൧൫൦**. തയോ പുഗ്ഗലാ വിപന്നദിട്ഠീ, തയോ പുഗ്ഗലാ സമ്പന്നദിട്ഠീ. കതമേ തയോ പുഗ്ഗലാ വിപന്നദിട്ഠീ? തിത്ഥിയോ ച, തിത്ഥിയസാവകോ ച, യോ ച മിച്ഛാദിട്ഠികോ - ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ വിപന്നദിട്ഠീ.

കതമേ തയോ പുഗ്ഗലാ സമ്പന്നദിട്ഠീ? തഥാഗതോ ച, തഥാഗതസാവകോ ച, യോ ച സമ്മാദിട്ഠികോ - ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ സമ്പന്നദിട്ഠീ.

“കോധനോ ഉപനാഹീ ച, പാപമക്ഖീ ച യോ നരോ;
വിപന്നദിട്ഠി മായാവീ, തം ജഞ്ഞാ വസലോ ഇതി” [ഇമേ (സ്യാ॰) സു॰ നി॰ ൧൧൬ പസ്സിതബ്ബാ].

അക്കോധനോ അനുപനാഹീ, വിസുദ്ധോ [അമക്ഖീ (സ്യാ॰) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] സുദ്ധതം ഗതോ;
സമ്പന്നദിട്ഠി മേധാവീ, തം ജഞ്ഞാ അരിയോ ഇതീതി.

തിസ്സോ വിപന്നദിട്ഠിയോ, തിസ്സോ സമ്പന്നദിട്ഠിയോ. കതമാ തിസ്സോ വിപന്നദിട്ഠിയോ? ഏതം മമാതി - വിപന്നദിട്ഠി. ഏസോഹമസ്മീതി - വിപന്നദിട്ഠി. ഏസോ മേ അത്താതി - വിപന്നദിട്ഠി. ഇമാ തിസ്സോ വിപന്നദിട്ഠിയോ.

കതമാ തിസ്സോ സമ്പന്നദിട്ഠിയോ? നേതം മമാതി - സമ്പന്നദിട്ഠി. നേസോഹമസ്മീതി - സമ്പന്നദിട്ഠി. ന മേസോ അത്താതി - സമ്പന്നദിട്ഠി. ഇമാ തിസ്സോ സമ്പന്നദിട്ഠിയോ.

**ഏതം മമാ**തി - കാ ദിട്ഠി, കതി ദിട്ഠിയോ, കതമന്താനുഗ്ഗഹിതാ താ ദിട്ഠിയോ? **ഏസോഹമസ്മീ**തി - കാ ദിട്ഠി, കതി ദിട്ഠിയോ, കതമന്താനുഗ്ഗഹിതാ താ ദിട്ഠിയോ? **ഏസോ മേ അത്താ**തി - കാ ദിട്ഠി, കതി ദിട്ഠിയോ, കതമന്താനുഗ്ഗഹിതാ താ ദിട്ഠിയോ?

**ഏതം മമാ**തി - പുബ്ബന്താനുദിട്ഠി. അട്ഠാരസ ദിട്ഠിയോ. പുബ്ബന്താനുഗ്ഗഹിതാ താ ദിട്ഠിയോ. **ഏസോഹമസ്മീ**തി - അപരന്താനുദിട്ഠി. ചതുചത്താരീസം ദിട്ഠിയോ. അപരന്താനുഗ്ഗഹിതാ താ ദിട്ഠിയോ. **ഏസോ മേ അത്താ**തി - വീസതിവത്ഥുകാ അത്താനുദിട്ഠി. വീസതിവത്ഥുകാ സക്കായദിട്ഠി. സക്കായദിട്ഠിപ്പമുഖാനി [സക്കായദിട്ഠിപ്പമുഖേന (സ്യാ॰)] ദ്വാസട്ഠി ദിട്ഠിഗതാനി. പുബ്ബന്താപരന്താനുഗ്ഗഹിതാ താ ദിട്ഠിയോ.

**൧൪൫**. “യേ കേചി, ഭിക്ഖവേ, മയി നിട്ഠം ഗതാ, സബ്ബേ തേ ദിട്ഠിസമ്പന്നാ. തേസം ദിട്ഠിസമ്പന്നാനം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ, പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ. കതമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ? സത്തക്ഖത്തുപരമസ്സ, കോലംകോലസ്സ, ഏകബീജിസ്സ, സകദാഗാമിസ്സ, യോ ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അരഹാ - ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ.

“കതമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ? അന്തരാപരിനിബ്ബായിസ്സ, ഉപഹച്ചപരിനിബ്ബായിസ്സ, അസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായിസ്സ, സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായിസ്സ, ഉദ്ധംസോതസ്സ, അകനിട്ഠഗാമിനോ - ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ.

“യേ കേചി, ഭിക്ഖവേ, മയി നിട്ഠം ഗതാ, സബ്ബേ തേ ദിട്ഠിസമ്പന്നാ. തേസം ദിട്ഠിസമ്പന്നാനം ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ, ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ.

“യേ കേചി, ഭിക്ഖവേ, മയി അവേച്ചപ്പസന്നാ, സബ്ബേ തേ സോതാപന്നാ. തേസം സോതാപന്നാനം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ, പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ. കതമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ? സത്തക്ഖത്തുപരമസ്സ , കോലംകോലസ്സ, ഏകബീജിസ്സ, സകദാഗാമിസ്സ, യോ ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അരഹാ - ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ.

“കതമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ? അന്തരാപരിനിബ്ബായിസ്സ, ഉപഹച്ചപരിനിബ്ബായിസ്സ, അസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായിസ്സ, സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായിസ്സ, ഉദ്ധംസോതസ്സ, അകനിട്ഠഗാമിനോ - ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ.

“യേ കേചി, ഭിക്ഖവേ, മയി അവേച്ചപ്പസന്നാ, സബ്ബേ തേ സോതാപന്നാ. തേസം സോതാപന്നാനം ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ. ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാതി”.

ഭവവിഭവദിട്ഠിനിദ്ദേസോ സോളസമോ.

ദിട്ഠികഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൩. ആനാപാനസ്സതികഥാ

### ൧. ഗണനവാര

**൧൪൨.** സോളസവത്ഥുകം ആനാപാനസ്സതിസമാധിം [ആനാപാനസതിസമാധിം (സീ॰ അട്ഠ॰)] ഭാവയതോ സമാധികാനി ദ്വേ ഞാണസതാനി ഉപ്പജ്ജന്തി - അട്ഠ പരിപന്ഥേ [പരിബന്ധേ (ക॰)] ഞാണാനി, അട്ഠ ച ഉപകാരേ ഞാണാനി, അട്ഠാരസ ഉപക്കിലേസേ ഞാണാനി, തേരസ വോദാനേ ഞാണാനി, ബാത്തിംസ സതോകാരിസ്സ [സതോകാരീസു (സ്യാ॰)] ഞാണാനി, ചതുവീസതി സമാധിവസേന ഞാണാനി, ദ്വേസത്തതി വിപസ്സനാവസേന ഞാണാനി, അട്ഠ നിബ്ബിദാഞാണാനി, അട്ഠ നിബ്ബിദാനുലോമഞാണാനി, അട്ഠ നിബ്ബിദാപടിപ്പസ്സദ്ധിഞാണാനി, ഏകവീസതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണാനി.

കതമാനി അട്ഠ പരിപന്ഥേ ഞാണാനി, അട്ഠ ച ഉപകാരേ ഞാണാനി? കാമച്ഛന്ദോ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ, നേക്ഖമ്മം സമാധിസ്സ ഉപകാരം. ബ്യാപാദോ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ, അബ്യാപാദോ സമാധിസ്സ ഉപകാരം. ഥിനമിദ്ധം സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ, ആലോകസഞ്ഞാ സമാധിസ്സ ഉപകാരം. ഉദ്ധച്ചം സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ, അവിക്ഖേപോ സമാധിസ്സ ഉപകാരം. വിചികിച്ഛാ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ, ധമ്മവവത്ഥാനം സമാധിസ്സ ഉപകാരം. അവിജ്ജാ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ, ഞാണം സമാധിസ്സ ഉപകാരം. അരതി സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ, പാമോജ്ജം സമാധിസ്സ ഉപകാരം. സബ്ബേപി അകുസലാ ധമ്മാ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥാ, സബ്ബേപി കുസലാ ധമ്മാ സമാധിസ്സ ഉപകാരാ. ഇമാനി അട്ഠ പരിപന്ഥേ ഞാണാനി, അട്ഠ ച ഉപകാരേ ഞാണാനി.

ഗണനവാരോ പഠമോ.

### ൨. സോളസഞാണനിദ്ദേസോ

**൧൭൬**. ഇമേഹി സോളസഹി ആകാരേഹി ഉദുചിത്തം ചിത്തം സമുദുചിതം ചിത്തം ഏകത്തേ സന്തിട്ഠതി, നീവരണേഹി വിസുജ്ഝതി. കതമേ തേ ഏകത്താ? നേക്ഖമ്മം ഏകത്തം, അബ്യാപാദോ ഏകത്തം, ആലോകസഞ്ഞാ ഏകത്തം, അവിക്ഖേപോ ഏകത്തം, ധമ്മവവത്ഥാനം ഏകത്തം, ഞാണം ഏകത്തം, പാമോജ്ജം ഏകത്തം, സബ്ബേപി കുസലാ ധമ്മാ ഏകത്താ.

**നീവരണാ**തി, കതമേ തേ നീവരണാ? കാമച്ഛന്ദോ നീവരണം, ബ്യാപാദോ നീവരണം, ഥിനമിദ്ധം നീവരണം, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം നീവരണം, വിചികിച്ഛാ നീവരണം, അവിജ്ജാ നീവരണം, അരതി നീവരണം, സബ്ബേപി അകുസലാ ധമ്മാ നീവരണാ.

**നീവരണാ**തി, കേനട്ഠേന നീവരണാ? നിയ്യാനാവരണട്ഠേന നീവരണാ. കതമേ തേ നിയ്യാനാ? നേക്ഖമ്മം അരിയാനം നിയ്യാനം. തേന ച നേക്ഖമ്മേന അരിയാ നിയ്യന്തി. കാമച്ഛന്ദോ നിയ്യാനാവരണം. തേന ച കാമച്ഛന്ദേന നിവുതത്താ നേക്ഖമ്മം അരിയാനം നിയ്യാനം നപ്പജാനാതീതി - കാമച്ഛന്ദോ നിയ്യാനാവരണം. അബ്യാപാദോ അരിയാനം നിയ്യാനം. തേന ച അബ്യാപാദേന അരിയാ നിയ്യന്തി. ബ്യാപാദോ നിയ്യാനാവരണം. തേന ച ബ്യാപാദേന നിവുതത്താ അബ്യാപാദം അരിയാനം നിയ്യാനം നപ്പജാനാതീതി - ബ്യാപാദോ നിയ്യാനാവരണം. ആലോകസഞ്ഞാ അരിയാനം നിയ്യാനം. തായ ച ആലോകസഞ്ഞായ അരിയാ നിയ്യന്തി . ഥിനമിദ്ധം നിയ്യാനാവരണം. തേന ച ഥിനമിദ്ധേന നിവുതത്താ ആലോകസഞ്ഞം അരിയാനം നിയ്യാനം നപ്പജാനാതീതി - ഥിനമിദ്ധം നിയ്യാനാവരണം. അവിക്ഖേപോ അരിയാനം നിയ്യാനം. തേന ച അവിക്ഖേപേന അരിയാ നിയ്യന്തി. ഉദ്ധച്ചം നിയ്യാനാവരണം . തേന ച ഉദ്ധച്ചേന നിവുതത്താ അവിക്ഖേപം അരിയാനം നിയ്യാനം നപ്പജാനാതീതി - ഉദ്ധച്ചം നിയ്യാനാവരണം. ധമ്മവവത്ഥാനം അരിയാനം നിയ്യാനം. തേന ച ധമ്മവവത്ഥാനേന അരിയാ നിയ്യന്തി. വിചികിച്ഛാ നിയ്യാനാവരണം. തായ ച വിചികിച്ഛായ നിവുതത്താ ധമ്മവവത്ഥാനം അരിയാനം നിയ്യാനം നപ്പജാനാതീതി - വിചികിച്ഛാ നിയ്യാനാവരണം. ഞാണം അരിയാനം നിയ്യാനം. തേന ച ഞാണേന അരിയാ നിയ്യന്തി. അവിജ്ജാ നിയ്യാനാവരണം. തായ ച അവിജ്ജായ നിവുതത്താ ഞാണം അരിയാനം നിയ്യാനം നപ്പജാനാതീതി - അവിജ്ജാ നിയ്യാനാവരണം. പാമോജ്ജം അരിയാനം നിയ്യാനം. തേന ച പാമോജ്ജേന അരിയാ നിയ്യന്തി. അരതി നിയ്യാനാവരണം. തായ ച അരതിയാ നിവുതത്താ പാമോജ്ജം അരിയാനം നിയ്യാനം നപ്പജാനാതീതി - അരതി നിയ്യാനാവരണം. സബ്ബേപി കുസലാ ധമ്മാ അരിയാനം നിയ്യാനം. തേഹി ച കുസലേഹി ധമ്മേഹി അരിയാ നിയ്യന്തി. സബ്ബേപി അകുസലാ ധമ്മാ നിയ്യാനാവരണാ. തേഹി ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി നിവുതത്താ കുസലേ ധമ്മേ അരിയാനം നിയ്യാനം നപ്പജാനാതീതി - സബ്ബേപി അകുസലാ ധമ്മാ നിയ്യാനാവരണാ. ഇമേഹി ച പന നീവരണേഹി വിസുദ്ധചിത്തസ്സ സോളസവത്ഥുകം ആനാപാനസ്സതിസമാധിം ഭാവയതോ ഖണികസമോധാനാ.

സോളസഞാണനിദ്ദേസോ ദുതിയോ.

**൩. ഉപക്കിലേസഞാണനിദ്ദേസോ**

**പഠമച്ഛക്കം**

**൧൪൪**. ഇമേഹി ച പന നീവരണേഹി വിസുദ്ധചിത്തസ്സ സോളസവത്ഥുകം ആനാപാനസ്സതിസമാധിം ഭാവയതോ ഖണികസമോധാനാ കതമേ അട്ഠാരസ ഉപക്കിലേസാ ഉപ്പജ്ജന്തി? അസ്സാസാദിമജ്ഝപരിയോസാനം സതിയാ അനുഗച്ഛതോ അജ്ഝത്തവിക്ഖേപഗതം ചിത്തം സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. പസ്സാസാദിമജ്ഝപരിയോസാനം സതിയാ അനുഗച്ഛതോ ബഹിദ്ധാവിക്ഖേപഗതം ചിത്തം സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. അസ്സാസപടികങ്ഖനാ നികന്തി തണ്ഹാചരിയാ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. പസ്സാസപടികങ്ഖനാ നികന്തി തണ്ഹാചരിയാ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. അസ്സാസേനാഭിതുന്നസ്സ പസ്സാസപടിലാഭേ മുച്ഛനാ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. പസ്സാസേനാഭിതുന്നസ്സ അസ്സാസപടിലാഭേ മുച്ഛനാ സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ.

അനുഗച്ഛനാ ച അസ്സാസം, പസ്സാസം അനുഗച്ഛനാ;
സതി അജ്ഝത്തവിക്ഖേപാ, കങ്ഖനാ ബഹിദ്ധാവിക്ഖേപപത്ഥനാ
[വിക്ഖേപപന്ഥനാ (സ്യാ॰)].

അസ്സാസേനാഭിതുന്നസ്സ, പസ്സാസപടിലാഭേ മുച്ഛനാ;
പസ്സാസേനാഭിതുന്നസ്സ, അസ്സാസപടിലാഭേ മുച്ഛനാ.

ഛ ഏതേ ഉപക്കിലേസാ, ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ;
യേഹി വിക്ഖിപ്പമാനസ്സ [വികമ്പമാനസ്സ (സ്യാ॰)], നോ ച ചിത്തം വിമുച്ചതി;
വിമോക്ഖം അപ്പജാനന്താ, തേ ഹോന്തി പരപത്തിയാതി.

**ദുതിയച്ഛക്കം**

**൧൪൫**. നിമിത്തം ആവജ്ജതോ അസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പതി - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. അസ്സാസം ആവജ്ജതോ നിമിത്തേ ചിത്തം വികമ്പതി - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. നിമിത്തം ആവജ്ജതോ പസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പതി - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. പസ്സാസം ആവജ്ജതോ നിമിത്തേ ചിത്തം വികമ്പതി - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. അസ്സാസം ആവജ്ജതോ പസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പതി - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. പസ്സാസം ആവജ്ജതോ അസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പതി - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ.

നിമിത്തം ആവജ്ജമാനസ്സ, അസ്സാസേ വിക്ഖിപതേ മനോ;
അസ്സാസം ആവജ്ജമാനസ്സ, നിമിത്തേ ചിത്തം വികമ്പതി.

നിമിത്തം ആവജ്ജമാനസ്സ, പസ്സാസേ വിക്ഖിപതേ മനോ;
പസ്സാസം ആവജ്ജമാനസ്സ, നിമിത്തേ ചിത്തം വികമ്പതി.

അസ്സാസം ആവജ്ജമാനസ്സ, പസ്സാസേ വിക്ഖിപതേ മനോ;
പസ്സാസം ആവജ്ജമാനസ്സ, അസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പതി.

ഛ ഏതേ ഉപക്കിലേസാ, ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ;
യേഹി വിക്ഖിപ്പമാനസ്സ, നോ ച ചിത്തം വിമുച്ചതി;
വിമോക്ഖം അപ്പജാനന്താ, തേ ഹോന്തി പരപത്തിയാതി.

**തതിയച്ഛക്കം**

൧൬൭. അതീതാനുധാവനം ചിത്തം വിക്ഖേപാനുപതിതം - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. അനാഗതപടികങ്ഖനം ചിത്തം വികമ്പിതം - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. ലീനം ചിത്തം കോസജ്ജാനുപതിതം - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. അതിപഗ്ഗഹിതം ചിത്തം ഉദ്ധച്ചാനുപതിതം - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. അഭിനതം ചിത്തം രാഗാനുപതിതം - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ. അപനതം ചിത്തം ബ്യാപാദാനുപതിതം - സമാധിസ്സ പരിപന്ഥോ.

അതീതാനുധാവനം ചിത്തം, അനാഗതപടികങ്ഖനം ലീനം;
അതിപഗ്ഗഹിതം അഭിനതം, അപനതം ചിത്തം ന സമാധിയതി.

ഛ ഏതേ ഉപക്കിലേസാ, ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ;
യേഹി ഉപക്കിലിട്ഠസങ്കപ്പോ, അധിചിത്തം നപ്പജാനാതീതി.

൧൬൮. അസ്സാസാദിമജ്ഝപരിയോസാനം സതിയാ അനുഗച്ഛതോ അജ്ഝത്തം വിക്ഖേപഗതേന ചിത്തേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. പസ്സാസാദിമജ്ഝപരിയോസാനം സതിയാ അനുഗച്ഛതോ ബഹിദ്ധാവിക്ഖേപഗതേന ചിത്തേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അസ്സാസപടികങ്ഖനായ നികന്തിയാ തണ്ഹാചരിയായ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. പസ്സാസപടികങ്ഖനായ നികന്തിയാ തണ്ഹാചരിയായ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അസ്സാസേനാഭിതുന്നസ്സ പസ്സാസപടിലാഭേ മുച്ഛിതത്താ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. പസ്സാസേനാഭിതുന്നസ്സ അസ്സാസപടിലാഭേ മുച്ഛിതത്താ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. നിമിത്തം ആവജ്ജതോ അസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പിതത്താ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അസ്സാസം ആവജ്ജതോ നിമിത്തേ ചിത്തം വികമ്പിതത്താ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. നിമിത്തം ആവജ്ജതോ പസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പിതത്താ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. പസ്സാസം ആവജ്ജതോ നിമിത്തേ ചിത്തം വികമ്പിതത്താ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അസ്സാസം ആവജ്ജതോ പസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പിതത്താ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. പസ്സാസം ആവജ്ജതോ അസ്സാസേ ചിത്തം വികമ്പിതത്താ കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അതീതാനുധാവനേന ചിത്തേന വിക്ഖേപാനുപതിതേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അനാഗതപടികങ്ഖനേന ചിത്തേന വികമ്പിതേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. ലീനേന ചിത്തേന കോസജ്ജാനുപതിതേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അതിപഗ്ഗഹിതേന ചിത്തേന ഉദ്ധച്ചാനുപതിതേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അഭിനതേന ചിത്തേന രാഗാനുപതിതേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. അപനതേന ചിത്തേന ബ്യാപാദാനുപതിതേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച.

ആനാപാനസ്സതി യസ്സ, പരിപുണ്ണാ അഭാവിതാ;
കായോപി ഇഞ്ജിതോ ഹോതി, ചിത്തമ്പി ഹോതി ഇഞ്ജിതം;
കായോപി ഫന്ദിതോ ഹോതി, ചിത്തമ്പി ഹോതി ഫന്ദിതം.

ആനാപാനസ്സതി യസ്സ, പരിപുണ്ണാ സുഭാവിതാ;
കായോപി അനിഞ്ജിതോ ഹോതി, ചിത്തമ്പി ഹോതി അനിഞ്ജിതം;
കായോപി അഫന്ദിതോ ഹോതി, ചിത്തമ്പി ഹോതി അഫന്ദിതന്തി.

ഇമേഹി ച പന നീവരണേഹി വിസുദ്ധചിത്തസ്സ സോളസവത്ഥുകം ആനാപാനസ്സതിസമാധിം ഭാവയതോ ഖണികസമോധാനാ ഇമേ അട്ഠാരസ ഉപക്കിലേസാ ഉപ്പജ്ജന്തി.

ഉപക്കിലേസഞാണനിദ്ദേസോ തതിയോ.

**൪. വോദാനഞാണനിദ്ദേസോ**

**൧൭൭**. കതമാനി തേരസ വോദാനേ ഞാണാനി? അതീതാനുധാവനം ചിത്തം വിക്ഖേപാനുപതിതം; തം വിവജ്ജയിത്വാ ഏകട്ഠാനേ സമാദഹതി - ഏവമ്പി ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി. അനാഗതപടികങ്ഖനം ചിത്തം വികമ്പിതം ; തം വിവജ്ജയിത്വാ തത്ഥേവ അധിമോചേതി - ഏവമ്പി ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി. ലീനം ചിത്തം കോസജ്ജാനുപതിതം; തം പഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കോസജ്ജം പജഹതി - ഏവമ്പി ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി. അതിപഗ്ഗഹിതം ചിത്തം ഉദ്ധച്ചാനുപതിതം; തം വിനിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഉദ്ധച്ചം പജഹതി - ഏവമ്പി ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി. അഭിനതം ചിത്തം രാഗാനുപതിതം; തം സമ്പജാനോ ഹുത്വാ രാഗം പജഹതി - ഏവമ്പി ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി. അപനതം ചിത്തം ബ്യാപാദാനുപതിതം; തം സമ്പജാനോ ഹുത്വാ ബ്യാപാദം പജഹതി - ഏവമ്പി ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി. ഇമേഹി ഛഹി ഠാനേഹി പരിസുദ്ധം ചിത്തം പരിയോദാതം ഏകത്തഗതം ഹോതി.

കതമേ തേ ഏകത്താ? ദാനവോസഗ്ഗുപട്ഠാനേകത്തം, സമഥനിമിത്തുപട്ഠാനേകത്തം, വയലക്ഖണുപട്ഠാനേകത്തം, നിരോധുപട്ഠാനേകത്തം. ദാനവോസഗ്ഗുപട്ഠാനേകത്തം ചാഗാധിമുത്താനം, സമഥനിമിത്തുപട്ഠാനേകത്തഞ്ച അധിചിത്തമനുയുത്താനം, വയലക്ഖണുപട്ഠാനേകത്തഞ്ച വിപസ്സകാനം, നിരോധുപട്ഠാനേകത്തഞ്ച അരിയപുഗ്ഗലാനം - ഇമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി ഏകത്തഗതം ചിത്തം പടിപദാവിസുദ്ധിപക്ഖന്ദഞ്ചേവ ഹോതി, ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹിതഞ്ച, ഞാണേന ച സമ്പഹംസിതം.

പഠമസ്സ ഝാനസ്സ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ, കിം പരിയോസാനം? പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി, ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ, സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം. പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി. ആദിസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? ആദിസ്സ തീണി ലക്ഖണാനി. യോ തസ്സ പരിപന്ഥോ തതോ ചിത്തം വിസുജ്ഝതി, വിസുദ്ധത്താ ചിത്തം മജ്ഝിമം സമഥനിമിത്തം പടിപജ്ജതി, പടിപന്നത്താ തത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി. യഞ്ച പരിപന്ഥതോ ചിത്തം വിസുജ്ഝതി, യഞ്ച വിസുദ്ധത്താ ചിത്തം മജ്ഝിമം സമഥനിമിത്തം പടിപജ്ജതി, യഞ്ച പടിപന്നത്താ തത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി.

പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി. ആദിസ്സ ഇമാനി തീണി ലക്ഖണാനി. തേന വുച്ചതി - ‘‘പഠമം ഝാനം ആദികല്യാണഞ്ചേവ ഹോതി ലക്ഖണസമ്പന്നഞ്ച’’.

പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ. മജ്ഝസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? മജ്ഝസ്സ തീണി ലക്ഖണാനി. വിസുദ്ധം ചിത്തം അജ്ഝുപേക്ഖതി, സമഥപടിപന്നം അജ്ഝുപേക്ഖതി, ഏകത്തുപട്ഠാനം അജ്ഝുപേക്ഖതി. യഞ്ച വിസുദ്ധം ചിത്തം അജ്ഝുപേക്ഖതി, യഞ്ച സമഥപടിപന്നം അജ്ഝുപേക്ഖതി, യഞ്ച ഏകത്തുപട്ഠാനം അജ്ഝുപേക്ഖതി - പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ. മജ്ഝസ്സ ഇമാനി തീണി ലക്ഖണാനി. തേന വുച്ചതി - ‘‘പഠമം ഝാനം മജ്ഝേകല്യാണഞ്ചേവ ഹോതി ലക്ഖണസമ്പന്നഞ്ച’’.

പഠമസ്സ ഝാനസ്സ സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം. പരിയോസാനസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? പരിയോസാനസ്സ ചത്താരി ലക്ഖണാനി. തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, ആസേവനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ. പഠമസ്സ ഝാനസ്സ സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം. പരിയോസാനസ്സ ഇമാനി ചത്താരി ലക്ഖണാനി. തേന വുച്ചതി - ‘‘പഠമം ഝാനം പരിയോസാനകല്യാണഞ്ചേവ ഹോതി ലക്ഖണസമ്പന്നഞ്ച’’. ഏവം തിവത്തഗതം ചിത്തം തിവിധകല്യാണകം ദസലക്ഖണസമ്പന്നം വിതക്കസമ്പന്നഞ്ചേവ ഹോതി വിചാരസമ്പന്നഞ്ച പീതിസമ്പന്നഞ്ച സുഖസമ്പന്നഞ്ച ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനസമ്പന്നഞ്ച സദ്ധാസമ്പന്നഞ്ച വീരിയസമ്പന്നഞ്ച സതിസമ്പന്നഞ്ച സമാധിസമ്പന്നഞ്ച പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ച.

ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ, കിം പരിയോസാനം? ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി, ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ, സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം...പേ॰... ഏവം തിവത്തഗതം ചിത്തം തിവിധകല്യാണകം ദസലക്ഖണസമ്പന്നം പീതിസമ്പന്നഞ്ചേവ ഹോതി സുഖസമ്പന്നഞ്ച ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനസമ്പന്നഞ്ച സദ്ധാസമ്പന്നഞ്ച വീരിയസമ്പന്നഞ്ച സതിസമ്പന്നഞ്ച സമാധിസമ്പന്നഞ്ച പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ച.

തതിയസ്സ ഝാനസ്സ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ, കിം പരിയോസാനം...പേ॰... ഏവം തിവത്തഗതം ചിത്തം തിവിധകല്യാണകം ദസലക്ഖണസമ്പന്നം സുഖസമ്പന്നഞ്ചേവ ഹോതി ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനസമ്പന്നഞ്ച സദ്ധാസമ്പന്നഞ്ച വീരിയസമ്പന്നഞ്ച സതിസമ്പന്നഞ്ച സമാധിസമ്പന്നഞ്ച പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ച.

ചതുത്ഥസ്സ ഝാനസ്സ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ, കിം പരിയോസാനം...പേ॰... ഏവം തിവത്തഗതം ചിത്തം തിവിധകല്യാണകം ദസലക്ഖണസമ്പന്നഞ്ച ഉപേക്ഖാസമ്പന്നഞ്ചേവ ഹോതി ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനസമ്പന്നഞ്ച സദ്ധാസമ്പന്നഞ്ച വീരിയസമ്പന്നഞ്ച സതിസമ്പന്നഞ്ച സമാധിസമ്പന്നഞ്ച പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ച.

ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ...പേ॰... വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ, കിം

പരിയോസാനം…പേ॰… ഏവം തിവത്തഗതം ചിത്തം തിവിധകല്യാണകം ദസലക്ഖണസമ്പന്നം ഉപേക്ഖാസമ്പന്നഞ്ചേവ ഹോതി ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനസമ്പന്നം ച…പേ॰… പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ച.

അനിച്ചാനുപസ്സനായ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ, കിം പരിയോസാനം…പേ॰… ഏവം തിവത്തഗതം ചിത്തം തിവിധകല്യാണകം ദസലക്ഖണസമ്പന്നം വിതക്കസമ്പന്നഞ്ചേവ ഹോതി വിചാരസമ്പന്നഞ്ച പീതിസമ്പന്നഞ്ച സുഖസമ്പന്നഞ്ച ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനസമ്പന്നഞ്ച സദ്ധാസമ്പന്നഞ്ച വീരിയസമ്പന്നഞ്ച സതിസമ്പന്നഞ്ച സമാധിസമ്പന്നഞ്ച പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ച. ദുക്ഖാനുപസ്സനായ…പേ॰… അനത്താനുപസ്സനായ… നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ… വിരാഗാനുപസ്സനായ… നിരോധാനുപസ്സനായ… പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ… ഖയാനുപസ്സനായ… വയാനുപസ്സനായ… വിപരിണാമാനുപസ്സനായ… അനിമിത്താനുപസ്സനായ… അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനായ… സുഞ്ഞതാനുപസ്സനായ… അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ… യഥാഭൂതഞാണദസ്സനായ… ആദീനവാനുപസ്സനായ… പടിസങ്ഖാനുപസ്സനായ… വിവട്ടനാനുപസ്സനായ… പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ച.

സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ…പേ॰… സകദാഗാമിമഗ്ഗസ്സ… അനാഗാമിമഗ്ഗസ്സ… അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ, കിം പരിയോസാനം? അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ, സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം. അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി. ആദിസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? ആദിസ്സ തീണി ലക്ഖണാനി. യോ തസ്സ പരിപന്ഥോ തതോ ചിത്തം വിസുജ്ഝതി, വിസുദ്ധത്താ ചിത്തം മജ്ഝിമം സമഥനിമിത്തം പടിപജ്ജതി, പടിപന്നത്താ തത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി . യഞ്ച പരിപന്ഥതോ ചിത്തം വിസുജ്ഝതി, യഞ്ച വിസുദ്ധത്താ ചിത്തം മജ്ഝിമം സമഥനിമിത്തം പടിപജ്ജതി, യഞ്ച പടിപന്നത്താ തത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി - അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി. ആദിസ്സ ഇമാനി തീണി ലക്ഖണാനി. തേന വുച്ചതി - ''അരഹത്തമഗ്ഗോ ആദികല്യാണോ ചേവ ഹോതി ലക്ഖണസമ്പന്നോ ച''.

അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ. മജ്ഝസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? മജ്ഝസ്സ തീണി ലക്ഖണാനി. വിസുദ്ധം ചിത്തം അജ്ഝുപേക്ഖതി, സമഥപടിപന്നം അജ്ഝുപേക്ഖതി, ഏകത്തുപട്ഠാനം അജ്ഝുപേക്ഖതി. യഞ്ച വിസുദ്ധം ചിത്തം അജ്ഝുപേക്ഖതി, യഞ്ച സമഥപടിപന്നം അജ്ഝുപേക്ഖതി, യഞ്ച ഏകത്തുപട്ഠാനം അജ്ഝുപേക്ഖതി. തേന വുച്ചതി - ''അരഹത്തമഗ്ഗോ മജ്ഝേകല്യാണോ ചേവ ഹോതി ലക്ഖണസമ്പന്നോ ച''.

അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം. പരിയോസാനസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? പരിയോസാനസ്സ ചത്താരി ലക്ഖണാനി. തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, ആസേവനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ. അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം. പരിയോസാനസ്സ ഇമാനി ചത്താരി ലക്ഖണാനി. തേന വുച്ചതി - ''അരഹത്തമഗ്ഗോ പരിയോസാനകല്യാണോ ചേവ ഹോതി ലക്ഖണസമ്പന്നോ ച''. ഏവം തിവത്തഗതം ചിത്തം തിവിധകല്യാണകം ദസലക്ഖണസമ്പന്നം

വിതക്കസമ്പന്നഞ്ചേവ ഹോതി വിചാരസമ്പന്നഞ്ച പീതിസമ്പന്നഞ്ച സുഖസമ്പന്നഞ്ച ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനസമ്പന്നഞ്ച സദ്ധാസമ്പന്നഞ്ച വീരിയസമ്പന്നഞ്ച സതിസമ്പന്നഞ്ച സമാധിസമ്പന്നഞ്ച പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ച .

൧൬൩. നിമിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാ, അനാരമ്മണമേകചിത്തസ്സ;
അജാനതോ ച തയോ ധമ്മേ, ഭാവനാ നുപലബ്ഭതി.

നിമിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാ, അനാരമ്മണമേകചിത്തസ്സ;
ജാനതോ ച തയോ ധമ്മേ, ഭാവനാ ഉപലബ്ഭതീതി.

കഥം ഇമേ തയോ ധമ്മാ ഏകചിത്തസ്സ ആരമ്മണാ ന ഹോന്തി, ന ചിമേ തയോ ധമ്മാ അവിദിതാ ഹോന്തി, ന ച ചിത്തം വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി, വിസേസമധിഗച്ഛതി? സേയ്യഥാപി രുക്ഖോ സമേ ഭൂമിഭാഗേ നിക്ഖിത്തോ. തമേനം പുരിസോ കകചേന ഛിന്ദേയ്യ. രുക്ഖേ ഫുട്ഠകകചദന്താനം വസേന പുരിസസ്സ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി; ന ആഗതേ വാ ഗതേ വാ കകചദന്തേ മനസി കരോതി. ന ആഗതാ വാ ഗതാ വാ കകചദന്താ അവിദിതാ ഹോന്തി , പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി. യഥാ രുക്ഖോ സമേ ഭൂമിഭാഗേ നിക്ഖിത്തോ. ഏവം ഉപനിബന്ധനാ നിമിത്തം. യഥാ കകചദന്താ, ഏവം അസ്സാസപസ്സാസാ. യഥാ രുക്ഖേ ഫുട്ഠകകചദന്താനം വസേന പുരിസസ്സ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി, ന ആഗതേ വാ ഗതേ വാ കകചദന്തേ മനസി കരോതി, ന ആഗതാ വാ ഗതാ വാ കകചദന്താ അവിദിതാ ഹോന്തി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി. ഏവമേവം ഭിക്ഖു നാസികഗ്ഗേ വാ മുഖനിമിത്തേ വാ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ നിസിന്നോ ഹോതി, ന ആഗതേ വാ ഗതേ വാ അസ്സാസപസ്സാസേ മനസി കരോതി, ന ആഗതാ വാ ഗതാ വാ അസ്സാസപസ്സാസാ അവിദിതാ ഹോന്തി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി. വിസേസമധിഗച്ഛതി പധാനഞ്ച.

കതമം പധാനം? ആരദ്ധവീരിയസ്സ കായോപി ചിത്തമ്പി കമ്മനിയം ഹോതി - ഇദം പധാനം. കതമോ പയോഗോ? ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഉപക്കിലേസാ പഹീയന്തി, വിതക്കാ വൂപസമന്തി - അയം പയോഗോ. കതമോ വിസേസോ? ആരദ്ധവീരിയസ്സ സഞ്ഞോജനാ പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി [അനുസയാ ബ്യാസന്തി (സ്യാ॰)]. അയം വിസേസോ. ഏവം ഇമേ തയോ ധമ്മാ ഏകചിത്തസ്സ ആരമ്മണാ ന ഹോന്തി , ന ചിമേ തയോ ധമ്മാ അവിദിതാ ഹോന്തി, ന ച ചിത്തം വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി, വിസേസമധിഗച്ഛതി.

൧൬൪. ആനാപാനസ്സതി യസ്സ, പരിപുണ്ണാ സുഭാവിതാ;
അനുപുബ്ബം പരിചിതാ, യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതാ;
സോ ഇമം ലോകം പഭാസേതി, അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാതി.

**ആന**ന്തി അസ്സാസോ, നോ പസ്സാസോ. **അപാന**ന്തി [അപാനന്തി (ക॰)] പസ്സാസോ, നോ അസ്സാസോ. അസ്സാസവസേന ഉപട്ഠാനം സതി, പസ്സാസവസേന ഉപട്ഠാനം സതി.

യോ അസ്സസതി തസ്സുപട്ഠാതി, യോ പസ്സസതി തസ്സുപട്ഠാതി. **പരിപുണ്ണാ**തി പരിഗ്ഗഹട്ഠേന പരിപുണ്ണാ, പരിവാരട്ഠേന പരിപുണ്ണാ,

പരിപൂരട്ഠേന പരിപുണ്ണാ . **സുഭാവിതാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ, ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. തസ്സിമേ ചത്താരോ ഭാവനട്ഠാ യാനീകതാ ഹോന്തി വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ.

**യാനീകതാ**തി യത്ഥ യത്ഥ ആകങ്ഖതി തത്ഥ തത്ഥ വസിപ്പത്തോ ഹോതി ബലപ്പത്തോ വേസാരജ്ജപ്പത്തോ . തസ്സ മേ തേ ധമ്മാ ആവജ്ജനപടിബദ്ധാ [ആവജ്ജനപടിബന്ധാ (ക॰) ഏവമീദിസേസു പദേസു] ഹോന്തി ആകങ്ഖപടിബദ്ധാ മനസികാരപടിബദ്ധാ ചിത്തുപ്പാദപടിബദ്ധാ. തേന വുച്ചതി - ''യാനീകതാ''തി. **വത്ഥുകതാ**തി യസ്മിം യസ്മിം വത്ഥുസ്മിം ചിത്തം സ്വാധിട്ഠിതം ഹോതി, തസ്മിം തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം സതി സുപട്ഠിതാ ഹോതി. യസ്മിം യസ്മിം വാ പന വത്ഥുസ്മിം സതി സൂപട്ഠിതാ [സുപട്ഠിതാ (ക॰)] ഹോതി, തസ്മിം തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം ചിത്തം സ്വാധിട്ഠിതം ഹോതി. തേന വുച്ചതി - ''വത്ഥുകതാ''തി. **അനുട്ഠിതാ**തി വത്ഥുസ്മിം യേന യേന ചിത്തം അഭിനീഹരതി തേന തേന സതി അനുപരിവത്തതി. യേന യേന വാ പന സതി അനുപരിവത്തതി തേന തേന ചിത്തം അഭിനീഹരതി. തേന വുച്ചതി - ''അനുട്ഠിതാ''തി. **പരിചിതാ**തി പരിഗ്ഗഹട്ഠേന പരിചിതാ, പരിവാരട്ഠേന പരിചിതാ, പരിപൂരട്ഠേന പരിചിതാ. സതിയാ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ജിനാതി പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ. തേന വുച്ചതി - ''പരിചിതാ''തി. **സുസമാരദ്ധാ**തി ചത്താരോ സുസമാരദ്ധാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന സുസമാരദ്ധാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന സുസമാരദ്ധാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന സുസമാരദ്ധാ, തപ്പച്ചനീകാനം കിലേസാനം സുസമൂഹതത്താ [സുസമുഹതത്താ (ക॰)] സുസമാരദ്ധാ.

൧൬൧. **സുസമ**ന്തി അത്ഥി സമം, അത്ഥി സുസമം. കതമം സമം? യേ തത്ഥ ജാതാ അനവജ്ജാ കുസലാ ബോധിപക്ഖിയാ - ഇദം സമം. കതമം സുസമം? യം തേസം തേസം ധമ്മാനം ആരമ്മണം നിരോധോ നിബ്ബാനം - ഇദം സുസമം. ഇതി ഇദഞ്ച സമം ഇദഞ്ച സുസമം ഞാതം ഹോതി ദിട്ഠം വിദിതം സച്ഛികതം ഫസ്സിതം പഞ്ഞായ. ആരദ്ധം ഹോതി വീരിയം അസല്ലീനം, ഉപട്ഠിതാ സതി അസമ്മുട്ഠാ [അപമുട്ഠാ (സ്യാ॰)], പസ്സദ്ധോ കായോ അസാരദ്ധോ, സമാഹിതം ചിത്തം ഏകഗ്ഗം. തേന വുച്ചതി - ''സുസമാരദ്ധാ''തി.

**അനുപുബ്ബം പരിചിതാ**തി ദീഘം അസ്സാസവസേന പുരിമാ പുരിമാ പരിചിതാ, പച്ഛിമാ പച്ഛിമാ അനുപരിചിതാ. ദീഘം പസ്സാസവസേന പുരിമാ പുരിമാ പരിചിതാ, പച്ഛിമാ പച്ഛിമാ അനുപരിചിതാ. രസ്സം അസ്സാസവസേന പുരിമാ പുരിമാ പരിചിതാ , പച്ഛിമാ പച്ഛിമാ അനുപരിചിതാ. രസ്സം പസ്സാസവസേന പുരിമാ പുരിമാ പരിചിതാ, പച്ഛിമാ പച്ഛിമാ അനുപരിചിതാ...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസവസേന പുരിമാ പുരിമാ പരിചിതാ, പച്ഛിമാ പച്ഛിമാ അനുപരിചിതാ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസവസേന പുരിമാ പുരിമാ പരിചിതാ, പച്ഛിമാ പച്ഛിമാ അനുപരിചിതാ. സബ്ബാപി സോളസവത്ഥുകാ ആനാപാനസ്സതിയോ അഞ്ഞമഞ്ഞം പരിചിതാ ചേവ ഹോന്തി അനുപരിചിതാ ച. തേന വുച്ചതി - ''അനുപുബ്ബപരിചിതാ''തി.

**യഥാ**തി ദസ യഥത്ഥാ - അത്തദമഥത്ഥോ യഥത്ഥോ, അത്തസമഥത്ഥോ യഥത്ഥോ, അത്തപരിനിബ്ബാപനത്ഥോ യഥത്ഥോ, അഭിഞ്ഞത്ഥോ യഥത്ഥോ, പരിഞ്ഞത്ഥോ യഥത്ഥോ, പഹാനത്ഥോ യഥത്ഥോ, ഭാവനത്ഥോ യഥത്ഥോ, സച്ഛികിരിയത്ഥോ യഥത്ഥോ, സച്ചാഭിസമയത്ഥോ യഥത്ഥോ, നിരോധേ പതിട്ഠാപകത്ഥോ യഥത്ഥോ.

**ബുദ്ധോ**തി യോ സോ ഭഗവാ സയമ്ഭൂ അനാചരിയകോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝി, തത്ഥ ച സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണി, ബലേസു ച വസീഭാവം.

**ബുദ്ധോ**തി കേനട്ഠേന ബുദ്ധോ? ബുജ്ഝിതാ സച്ചാനീതി - ബുദ്ധോ. ബോധേതാ പജായാതി - ബുദ്ധോ. സബ്ബഞ്ഞുതായ ബുദ്ധോ. സബ്ബദസ്സാവിതായ ബുദ്ധോ. അനഞ്ഞനേയ്യതായ ബുദ്ധോ. വിസവിതായ [വികതിതായ (സ്യാ॰)] ബുദ്ധോ. ഖീണാസവസങ്ഖാതേന ബുദ്ധോ. നിരുപലേപസങ്ഖാതേന [നിരുപക്കിലേസസങ്ഖാതേന (സ്യാ॰)] ബുദ്ധോ. ഏകന്തവീതരാഗോതി - ബുദ്ധോ. ഏകന്തവീതദോസോതി - ബുദ്ധോ. ഏകന്തവീതമോഹോതി - ബുദ്ധോ. ഏകന്തനിക്കിലേസോതി - ബുദ്ധോ. ഏകായനമഗ്ഗം ഗതോതി - ബുദ്ധോ. ഏകോ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോതി - ബുദ്ധോ. അബുദ്ധിവിഹതത്താ ബുദ്ധിപടിലാഭാ - ബുദ്ധോ. ബുദ്ധോതി നേതം നാമം മാതരാ കതം, ന പിതരാ കതം, ന ഭാതരാ കതം, ന ഭഗിനിയാ കതം, ന മിത്താമച്ചേഹി കതം, ന ഞാതിസാലോഹിതേഹി കതം, ന സമണബ്രാഹ്മണേഹി കതം, ന ദേവതാഹി കതം. വിമോക്ഖന്തികമേതം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം ബോധിയാ മൂലേ സഹ സബ്ബഞ്ഞുതഞാണസ്സ പടിലാഭാ സച്ഛികാ പഞ്ഞത്തി യദിദം - ബുദ്ധോതി. **ദേസിതാ**തി അത്തദമഥത്ഥോ യഥത്ഥോ യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതോ, അത്തസമഥത്ഥോ യഥത്ഥോ യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതോ, അത്തപരിനിബ്ബാപനത്ഥോ യഥത്ഥോ യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതോ...പേ॰... നിരോധേ പതിട്ഠാപകത്ഥോ യഥത്ഥോ യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതോ.

**സോ**തി ഗഹട്ഠോ വാ ഹോതി പബ്ബജിതോ വാ. **ലോകോ**തി. ഖന്ധലോകോ ധാതുലോകോ ആയതനലോകോ വിപത്തിഭവലോകോ വിപത്തിസമ്ഭവലോകോ സമ്പത്തിഭവലോകോ സമ്പത്തിസമ്ഭവലോകോ. ഏകോ ലോകോ - സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ...പേ॰... അട്ഠാരസ ലോകാ - അട്ഠാരസ ധാതുയോ. **പഭാസേതീ**തി അത്തദമഥത്ഥം യഥത്ഥം അഭിസമ്ബുദ്ധത്താ . സോ ഇമം ലോകം ഓഭാസേതി ഭാസേതി പഭാസേതി. അത്തസമഥത്ഥം യഥത്ഥം അഭിസമ്ബുദ്ധത്താ. സോ ഇമം ലോകം ഓഭാസേതി ഭാസേതി പഭാസേതി. അത്തപരിനിബ്ബാപനത്ഥം യഥത്ഥം അഭിസമ്ബുദ്ധത്താ. സോ ഇമം ലോകം ഓഭാസേതി ഭാസേതി പഭാസേതി...പേ॰... നിരോധേ പതിട്ഠാപകത്ഥം യഥത്ഥം അഭിസമ്ബുദ്ധത്താ. സോ ഇമം ലോകം ഓഭാസേതി ഭാസേതി പഭാസേതി.

**അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാ**തി യഥാ അബ്ഭാ, ഏവം കിലേസാ. യഥാ ചന്ദോ, ഏവം അരിയഞാണം. യഥാ ചന്ദിമാ ദേവപുത്തോ, ഏവം ഭിക്ഖു. യഥാ ചന്ദോ അബ്ഭാ മുത്തോ മഹികാ മുത്തോ ധൂമരജാ മുത്തോ രാഹുഗഹണാ [രാഹുപാണാ (സ്യാ॰)] വിപ്പമുത്തോ ഭാസതേ ച തപതേ ച വിരോചതേ [വിരോചതി (സ്യാ॰)] ച, ഏവമേവം ഭിക്ഖു സബ്ബകിലേസേഹി

വിപ്പമുത്തോ ഭാസതേ ച തപതേ ച വിരോചതേ ച. തേന വുച്ചതി - അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാതി. ഇമാനി തേരസ വോദാനേ ഞാണാനി.

വോദാനഞാണനിദ്ദേസോ ചതുത്ഥോ.

ഭാണവാരോ.

### ൫. സതോകാരിഞാണനിദ്ദേസോ

**൧൬൨.** കതമാനി ബാത്തിംസ സതോകാരിസ്സ ഞാണാനി? ഇധ ഭിക്ഖു അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ സതോവ അസ്സസതി സതോ പസ്സസതി. ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ ''ദീഘം അസ്സസാമീ''തി പജാനാതി. ദീഘം വാ പസ്സസന്തോ ''ദീഘം പസ്സസാമീ''തി പജാനാതി. രസ്സം വാ അസ്സസന്തോ ''രസ്സം അസ്സസാമീ''തി പജാനാതി. രസ്സം വാ പസ്സസന്തോ ''രസ്സം പസ്സസാമീ''തി പജാനാതി. ''സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. ''സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. ''പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. ''പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. പീതിപടിസംവേദീ... പേ॰... സുഖപടിസംവേദീ... ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ ... പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം... ചിത്തപടിസംവേദീ... അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം... സമാദഹം ചിത്തം... വിമോചയം ചിത്തം... അനിച്ചാനുപസ്സീ... വിരാഗാനുപസ്സീ... നിരോധാനുപസ്സീ... ''പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. ''പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി.

**൧൬൩. ഇധാ**തി ഇമിസ്സാ ദിട്ഠിയാ, ഇമിസ്സാ ഖന്തിയാ, ഇമിസ്സാ രുചിയാ, ഇമസ്മിം ആദായേ, ഇമസ്മിം ധമ്മേ, ഇമസ്മിം വിനയേ, ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ, ഇമസ്മിം പാവചനേ, ഇമസ്മിം ബ്രഹ്മചരിയേ, ഇമസ്മിം സത്ഥുസാസനേ. തേന വുച്ചതി - ''ഇധാ''തി. **ഭിക്ഖൂ**തി പുഥുജ്ജനകല്യാണകോ വാ ഹോതി ഭിക്ഖു സേക്ഖോ വാ അരഹാ വാ അകുപ്പധമ്മോ. **അരഞ്ഞ**ന്തി നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഇന്ദഖീലാ സബ്ബമേതം അരഞ്ഞം. **രുക്ഖമൂല**ന്തി യത്ഥ ഭിക്ഖുനോ ആസനം പഞ്ഞത്തം ഹോതി മഞ്ചോ വാ പീഠം വാ ഭിസി വാ തട്ടികാ വാ ചമ്മഖണ്ഡോ വാ തിണസന്ഥരോ [തിണസണ്ഠരോ (സ്യാ॰)] വാ പണ്ണസന്ഥരോ വാ പലാലസന്ഥരോ [പലാസസന്ഥരോ (സ്യാ॰)] വാ, തത്ഥ ഭിക്ഖു ചങ്കമതി വാ തിട്ഠതി വാ നിസീദതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി. **സുഞ്ഞ**ന്തി കേനചി അനാകിണ്ണം ഹോതി ഗഹട്ഠേഹി വാ പബ്ബജിതേഹി വാ. **അഗാര**ന്തി [ആഗാരന്തി (സ്യാ॰)] വിഹാരോ അഡ്ഢയോഗോ പാസാദോ ഹമ്മിയം ഗുഹാ. **നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ**തി നിസിന്നോ ഹോതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ . **ഉജും കായം പണിധായാ**തി ഉജുകോ ഹോതി കായോ ഠിതോ [പനിധിതോ (സ്യാ॰)] സുപണിഹിതോ. **പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ**തി. **പരീ**തി പരിഗ്ഗഹട്ഠോ. **മുഖ**ന്തി നിയ്യാനട്ഠോ. **സതീ**തി ഉപട്ഠാനട്ഠോ. തേന വുച്ചതി - ''പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ''തി.

**൧൬൪. സതോവ അസ്സസതി, സതോ പസ്സസതീ**തി ബാത്തിംസായ ആകാരേഹി സതോ കാരീ ഹോതി. ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന

ഞാണേന സതോ കാരീ ഹോതി. ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സതോ കാരീ ഹോതി. രസ്സം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സതോ കാരീ ഹോതി. രസ്സം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സതോ കാരീ ഹോതി...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസവസേന പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സതോ കാരീ ഹോതി.

## പഠമചതുക്കനിദ്ദേസോ

**൧൬൬**. കഥം ദീഘം അസ്സസന്തോ ''ദീഘം അസ്സസാമീ''തി പജാനാതി, ദീഘം പസ്സസന്തോ ''ദീഘം പസ്സസാമീ''തി പജാനാതി? ദീഘം അസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതി, ദീഘം പസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ പസ്സസതി, ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി. ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതി, ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം പസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ പസ്സസതി, ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി പാമോജ്ജം ഉപ്പജ്ജതി. പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതി, പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം പസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ പസ്സസതി, പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസാപി ചിത്തം വിവത്തതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസാ കായോ. ഉപട്ഠാനം സതി. അനുപസ്സനാ ഞാണം. കായോ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം കായം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**൧൬൭**. **അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം കായം അനുപസ്സതി? അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ. ദുക്ഖതോ അനുപസ്സതി, നോ സുഖതോ. അനത്തതോ അനുപസ്സതി, നോ അത്തതോ. നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി. വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി. നിരോധേതി, നോ സമുദേതി. പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി. ദുക്ഖതോ അനുപസ്സന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി. അനത്തതോ അനുപസ്സന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി. നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി. വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി. നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി. പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഏവം തം കായം അനുപസ്സതി.

**ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ, ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. വിദിതാ സഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി. വിദിതാ വിതക്കാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി.

കഥം വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി? കഥം വേദനായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി? അവിജ്ജാസമുദയാ വേദനാസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വേദനായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. തണ്ഹാസമുദയാ വേദനാസമുദയോതി... കമ്മസമുദയാ വേദനാസമുദയോതി... ഫസ്സസമുദയാ വേദനാസമുദയോതി പച്ചയസമുദയട്ഠേന വേദനായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. നിബ്ബത്തിലക്ഖണം പസ്സതോപി വേദനായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം വേദനായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി.

കഥം വേദനായ ഉപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ ഖയതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ ഭയതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ സുഞ്ഞതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. ഏവം വേദനായ ഉപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി.

കഥം വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി? അവിജ്ജാനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. തണ്ഹാനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി ...പേ... കമ്മനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി...പേ... ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി പച്ചയനിരോധട്ഠേന വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. വിപരിണാമലക്ഖണം പസ്സതോപി വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി.

കഥം വിദിതാ സഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി? കഥം സഞ്ഞായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി? അവിജ്ജാസമുദയാ സഞ്ഞാസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന സഞ്ഞായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. തണ്ഹാസമുദയാ സഞ്ഞാസമുദയോതി...പേ... കമ്മസമുദയാ സഞ്ഞാസമുദയോതി...പേ... ഫസ്സസമുദയാ സഞ്ഞാസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന സഞ്ഞായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. നിബ്ബത്തിലക്ഖണം പസ്സതോപി സഞ്ഞായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം സഞ്ഞായ ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി.

കഥം സഞ്ഞായ ഉപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ ഖയതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ ഭയതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ സുഞ്ഞതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. ഏവം സഞ്ഞായ ഉപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി.

കഥം സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി? അവിജ്ജാനിരോധാ സഞ്ഞാനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. തണ്ഹാനിരോധാ സഞ്ഞാനിരോധോതി...പേ०... കമ്മനിരോധാ സഞ്ഞാനിരോധോതി...പേ०... ഫസ്സനിരോധാ സഞ്ഞാനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. വിപരിണാമലക്ഖണം പസ്സതോപി സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം വിദിതാ സഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി.

കഥം വിദിതാ വിതക്കാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി? കഥം വിതക്കാനം ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി? അവിജ്ജാസമുദയാ വിതക്കസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വിതക്കാനം ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. തണ്ഹാസമുദയാ വിതക്കസമുദയോതി...പേ०... കമ്മസമുദയാ വിതക്കസമുദയോതി...പേ०... സഞ്ഞാസമുദയാ വിതക്കസമുദയോതി - പച്ചയസമുദയട്ഠേന വിതക്കാനം ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. നിബ്ബത്തിലക്ഖണം പസ്സതോപി വിതക്കാനം ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം വിതക്കാനം ഉപ്പാദോ വിദിതോ ഹോതി.

കഥം വിതക്കാനം ഉപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ ഖയതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ ഭയതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ സുഞ്ഞതുപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി. ഏവം വിതക്കാനം ഉപട്ഠാനം വിദിതം ഹോതി.

കഥം വിതക്കാനം അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി? അവിജ്ജാനിരോധാ വിതക്കനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വിതക്കാനം അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. തണ്ഹാനിരോധാ വിതക്കനിരോധോതി...പേ०... കമ്മനിരോധാ വിതക്കനിരോധോതി...പേ०... സഞ്ഞാനിരോധാ വിതക്കനിരോധോതി - പച്ചയനിരോധട്ഠേന വിതക്കാനം അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. വിപരിണാമലക്ഖണം പസ്സതോപി വിതക്കാനം അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം വിതക്കാനം അത്ഥങ്ഗമോ വിദിതോ ഹോതി. ഏവം വിദിതാ വിതക്കാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്തി.

**ഫന്ദവ്യ**. ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി, ഗോചരഞ്ച പജാനാതി, സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതി...പേ०... മഗ്ഗം സമോധാനേതി, ധമ്മേ സമോധാനേതി, ഗോചരഞ്ച പജാനാതി, സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതി.

**ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതീ**തി കഥം ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി? അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം സമോധാനേതി, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം സമോധാനേതി, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം സമോധാനേതി, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം സമോധാനേതി, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം സമോധാനേതി. അയം പുഗ്ഗലോ ഇമാനി ഇന്ദ്രിയാനി ഇമസ്മിം ആരമ്മണേ സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - "ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതീ"തി.

**ഗോചരഞ്ച പജാനാതീ**തി യം തസ്സ ആരമ്മണം, തം തസ്സ ഗോചരം. യം തസ്സ ഗോചരം, തം തസ്സ ആരമ്മണം. **പജാനാതീ**തി പുഗ്ഗലോ. പജാനനാ പഞ്ഞാ.

**സമ**ന്തി ആരമ്മണസ്സ ഉപട്ഠാനം സമം, ചിത്തസ്സ അവിക്ഖേപോ സമം, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനം സമം, ചിത്തസ്സ വോദാനം സമം. **അത്ഥോ**തി അനവജ്ജട്ഠോ നിക്കിലേസട്ഠോ വോദാനട്ഠോ പരമട്ഠോ. **പടിവിജ്ഝതീ**തി ആരമ്മണസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠം പടിവിജ്ഝതി, ചിത്തസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠം പടിവിജ്ഝതി, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനട്ഠം പടിവിജ്ഝതി, ചിത്തസ്സ വോദാനട്ഠം പടിവിജ്ഝതി. തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**ബലാനി സമോധാനേതീ**തി കഥം ബലാനി സമോധാനേതി? അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠേന സദ്ധാബലം സമോധാനേതി, കോസജ്ജേ അകമ്പിയട്ഠേന വീരിയബലം സമോധാനേതി, പമാദേ അകമ്പിയട്ഠേന സതിബലം സമോധാനേതി, ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയട്ഠേന സമാധിബലം സമോധാനേതി , അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠേന പഞ്ഞാബലം സമോധാനേതി. അയം പുഗ്ഗലോ ഇമാനി ബലാനി ഇമസ്മിം ആരമ്മണേ സമോധാനേതി . തേന വുച്ചതി - ബലാനി സമോധാനേതീതി. ഗോചരഞ്ച പജാനാതീതി...പേ॰... തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**ബോജ്ഝങ്ഗേ സമോധാനേതീ**തി കഥം ബോജ്ഝങ്ഗേ സമോധാനേതി? ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമോധാനേതി, പവിചയട്ഠേന ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമോധാനേതി, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമോധാനേതി, ഫരണട്ഠേന പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമോധാനേതി, ഉപസമട്ഠേന പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമോധാനേതി, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമോധാനേതി, പടിസങ്ഖാനട്ഠേന ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമോധാനേതി. അയം പുഗ്ഗലോ ഇമേ ബോജ്ഝങ്ഗേ ഇമസ്മിം ആരമ്മണേ സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''ബോജ്ഝങ്ഗേ സമോധാനേതീ''തി. ഗോചരഞ്ച പജാനാതീതി...പേ॰... തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**മഗ്ഗം സമോധാനേതീ**തി കഥം മഗ്ഗം സമോധാനേതി? ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠിം സമോധാനേതി, അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പം സമോധാനേതി, പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചം സമോധാനേതി, സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തം സമോധാനേതി, വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവം സമോധാനേതി, പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമം സമോധാനേതി, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതിം സമോധാനേതി, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധിം സമോധാനേതി. അയം പുഗ്ഗലോ ഇമം മഗ്ഗം ഇമസ്മിം ആരമ്മണേ സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''മഗ്ഗം സമോധാനേതീ''തി. ഗോചരഞ്ച പജാനാതീതി...പേ॰... തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**ധമ്മേ സമോധാനേതീ**തി കഥം ധമ്മേ സമോധാനേതി? ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി, അകമ്പിയട്ഠേന ബലാനി സമോധാനേതി, നിയ്യാനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗേ സമോധാനേതി, ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗം സമോധാനേതി, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനം സമോധാനേതി, പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനം സമോധാനേതി, ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദം സമോധാനേതി തഥട്ഠേന സച്ചം സമോധാനേതി, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥം സമോധാനേതി, അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനം സമോധാനേതി, ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം സമോധാനേതി,

അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധം സമോധാനേതി, സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധിം സമോധാനേതി, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധിം സമോധാനേതി, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധിം സമോധാനേതി, വിമുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖം സമോധാനേതി , പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജം സമോധാനേതി, പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തിം സമോധാനേതി, സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം സമോധാനേതി , പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം സമോധാനേതി, ഛന്ദം മൂലട്ഠേന സമോധാനേതി, മനസികാരം സമുട്ഠാനട്ഠേന സമോധാനേതി, ഫസ്സം സമോധാനട്ഠേന സമോധാനേതി, വേദനം സമോസരണട്ഠേന സമോധാനേതി, സമാധിം പമുഖട്ഠേന സമോധാനേതി, സതിം ആധിപതേയ്യട്ഠേന സമോധാനേതി, പഞ്ഞം തതുത്തരട്ഠേന സമോധാനേതി, വിമുത്തിം സാരട്ഠേന സമോധാനേതി, അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന സമോധാനേതി. അയം പുഗ്ഗലോ ഇമേ ധമ്മേ ഇമസ്മിം ആരമ്മണേ സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മേ സമോധാനേതീ''തി.

**ഗോചരഞ്ച പജാനാതീ**തി യം തസ്സ ആരമ്മണം, തം തസ്സ ഗോചരം. യം തസ്സ ഗോചരം, തം തസ്സ **ആരമ്മണം പജാനാതീ**തി പുഗ്ഗലോ. പജാനനാ പഞ്ഞാ. **സമ**ന്തി ആരമ്മണസ്സ ഉപട്ഠാനം സമം, ചിത്തസ്സ അവിക്ഖേപോ സമം, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനം സമം, ചിത്തസ്സ വോദാനം സമം. **അത്ഥോ**തി അനവജ്ജട്ഠോ നിക്കിലേസട്ഠോ വോദാനട്ഠോ പരമട്ഠോ. **പടിവിജ്ഝതീ**തി ആരമ്മണസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠം പടിവിജ്ഝതി, ചിത്തസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠം പടിവിജ്ഝതി, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനട്ഠം പടിവിജ്ഝതി, ചിത്തസ്സ വോദാനട്ഠം പടിവിജ്ഝതി. തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**൧൬൮**. കഥം രസ്സം അസ്സസന്തോ ''രസ്സം അസ്സസാമീ''തി പജാനാതി, രസ്സം പസ്സസന്തോ ''രസ്സം പസ്സസാമീ''തി പജാനാതി? രസ്സം അസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതി, രസ്സം പസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ പസ്സസതി, രസ്സം അസ്സാസപസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. രസ്സം അസ്സാസപസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി. ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം രസ്സം അസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതി. ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം രസ്സം പസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ പസ്സസതി. ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം രസ്സം അസ്സാസപസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം രസ്സം അസ്സാസപസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി പാമോജ്ജം ഉപ്പജ്ജതി. പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം രസ്സം അസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതി, പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം രസ്സം പസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ പസ്സസതി, പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം രസ്സം അസ്സാസപസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം രസ്സം അസ്സാസപസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി രസ്സാ അസ്സാസപസ്സാസാ ചിത്തം വിവത്തതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി രസ്സാ അസ്സാസപസ്സാസാ കായോ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. കായോ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം കായം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം കായം അനുപസ്സതി...പേ॰... ഏവം തം കായം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. രസ്സം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി...പേ॰... രസ്സം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി...പേ॰... തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**൧൭൦**. കഥം ''സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? **കായോ**തി ദ്വേ കായാ - നാമകായോ ച രൂപകായോ ച. കതമോ നാമകായോ? വേദനാ, സഞ്ഞാ, ചേതനാ, ഫസ്സോ, മനസികാരോ, നാമഞ്ച നാമകായോ ച, യേ ച വുച്ചന്തി ചിത്തസങ്ഖാരാ - അയം നാമകായോ. കതമോ രൂപകായോ? ചത്താരോ ച മഹാഭൂതാ, ചതുന്നഞ്ച മഹാഭൂതാനം ഉപാദായരൂപം, അസ്സാസോ ച പസ്സാസോ ച, നിമിത്തഞ്ച ഉപനിബന്ധനാ, യേ ച വുച്ചന്തി കായസങ്ഖാരാ - അയം രൂപകായോ.

കഥം തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി? ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. രസ്സം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. രസ്സം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി.

ആവജ്ജതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, പജാനതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, പസ്സതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, പച്ചവേക്ഖതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, ചിത്തം അധിട്ഠഹതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, സദ്ധായ അധിമുച്ചതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, സതിം ഉപട്ഠാപയതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, ചിത്തം സമാദഹതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, പഞ്ഞായ പജാനതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, പഹാതബ്ബം പജഹതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, ഭാവേതബ്ബം ഭാവയതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി, സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോതോ തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. ഏവം തേ കായാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസാ കായോ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. കായോ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി. സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം കായം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം കായം അനുപസ്സതി...പേ॰... ഏവം തം കായം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ.

സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസാനം [അസ്സാസപസ്സാസാ (സ്യാ॰)] സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി. യോ തത്ഥ സംവരട്ഠോ, അയം അധിസീലസിക്ഖാ. യോ തത്ഥ അവിക്ഖേപട്ഠോ, അയം അധിചിത്തസിക്ഖാ. യോ തത്ഥ ദസ്സനട്ഠോ, അയം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ. ഇമാ തിസ്സോ സിക്ഖായോ ആവജ്ജന്തോ സിക്ഖതി, ജാനന്തോ സിക്ഖതി, പസ്സന്തോ സിക്ഖതി, പച്ചവേക്ഖന്തോ സിക്ഖതി, ചിത്തം അധിട്ഠഹന്തോ സിക്ഖതി, സദ്ധായ അധിമുച്ചന്തോ സിക്ഖതി, വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ സിക്ഖതി, സതിം ഉപട്ഠപേന്തോ സിക്ഖതി, ചിത്തം സമാദഹന്തോ സിക്ഖതി, പഞ്ഞായ പജാനന്തോ സിക്ഖതി, അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനന്തോ സിക്ഖതി, പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനന്തോ സിക്ഖതി, പഹാതബ്ബം പജഹന്തോ സിക്ഖതി, ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ സിക്ഖതി, സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ സിക്ഖതി.

സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി...പേ॰... സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി...പേ॰... തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**൧൭൭**. കഥം ''പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? കതമോ കായസങ്ഖാരോ? ദീഘം അസ്സാസാ കായികാ. ഏതേ ധമ്മാ കായപടിബദ്ധാ കായസങ്ഖാരാ. തേ കായസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ സിക്ഖതി. ദീഘം പസ്സാസാ കായികാ. ഏതേ ധമ്മാ കായപടിബദ്ധാ കായസങ്ഖാരാ. തേ കായസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ സിക്ഖതി. രസ്സം അസ്സാസാ രസ്സം പസ്സാസാ. സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സാസാ സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സാസാ കായികാ. ഏതേ ധമ്മാ കായപടിബദ്ധാ കായസങ്ഖാരാ. തേ കായസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ സിക്ഖതി.

യഥാരൂപേഹി കായസങ്ഖാരേഹി യാ കായസ്സ ആനമനാ വിനമനാ സന്നമനാ പണമനാ ഇഞ്ജനാ ഫന്ദനാ ചലനാ പകമ്പനാ - പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി, പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി. യഥാരൂപേഹി കായസങ്ഖാരേഹി യാ കായസ്സ ന ആനമനാ ന വിനമനാ ന സന്നമനാ ന പണമനാ അനിഞ്ജനാ അഫന്ദനാ അചലനാ അകമ്പനാ സന്തം സുഖുമം പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി, പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി.

ഇതി കിര ''പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. ഏവം സന്തേ വാതൂപലദ്ധിയാ ച പഭാവനാ ന ഹോതി, അസ്സാസപസ്സാസാനഞ്ച പഭാവനാ ന ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിയാ ച പഭാവനാ ന ഹോതി,

ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ ച പഭാവനാ ന ഹോതി; ന ച നം തം സമാപത്തിം പണ്ഡിതാ സമാപജ്ജന്തിപി വുട്ഠഹന്തിപി.

ഇതി കിര ''പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. ഏവം സന്തേ വാതൂപലദ്ധിയാ ച പഭാവനാ ഹോതി, അസ്സാസപസ്സാസാനഞ്ച പഭാവനാ ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിയാ ച പഭാവനാ ഹോതി. ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ ച പഭാവനാ ഹോതി; തഞ്ച നം സമാപത്തിം പണ്ഡിതാ സമാപജ്ജന്തിപി വുട്ഠഹന്തിപി. യഥാ കഥം വിയ? സേയ്യഥാപി കംസേ ആകോടിതേ പഠമം ഓളാരികാ സദ്ദാ പവത്തന്തി. ഓളാരികാനം സദ്ദാനം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതത്താ സുമനസികതത്താ സൂപധാരിതത്താ നിരുദ്ധേപി ഓളാരികേ സദ്ദേ, അഥ പച്ഛാ സുഖുമകാ സദ്ദാ പവത്തന്തി. സുഖുമകാനം സദ്ദാനം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതത്താ സുമനസികതത്താ സൂപധാരിതത്താ നിരുദ്ധേപി സുഖുമകേ സദ്ദേ, അഥ പച്ഛാ സുഖുമസദ്ദനിമിത്താരമ്മണതാപി ചിത്തം പവത്തതി. ഏവമേവം പഠമം ഓളാരികാ അസ്സാസപസ്സാസാ പവത്തന്തി; ഓളാരികാനം അസ്സാസപസ്സാസാനം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതത്താ സുമനസികതത്താ സൂപധാരിതത്താ നിരുദ്ധേപി ഓളാരികേ അസ്സാസപസ്സാസേ, അഥ പച്ഛാ സുഖുമകാ അസ്സാസപസ്സാസാ പവത്തന്തി. സുഖുമകാനം അസ്സാസപസ്സാസാനം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതത്താ സുമനസികതത്താ സൂപധാരിതത്താ നിരുദ്ധേപി സുഖുമകേ അസ്സാസപസ്സാസേ, അഥ പച്ഛാ സുഖുമകഅസ്സാസപസ്സാസാനം നിമിത്താരമ്മണതാപി ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി.

ഏവം സന്തേ വാതൂപലദ്ധിയാ ച പഭാവനാ ഹോതി, അസ്സാസപസ്സാസാനഞ്ച പഭാവനാ ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിയാ ച പഭാവനാ ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ ച പഭാവനാ ഹോതി; തഞ്ച നം സമാപത്തിം പണ്ഡിതാ സമാപജ്ജന്തിപി വുട്ഠഹന്തിപി. പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സാസപസ്സാസാ കായോ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. കായോ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം കായം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം കായം അനുപസ്സതി...പേ... ഏവം തം കായം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം, അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി. യോ തത്ഥ സംവരട്ഠോ, അയം അധിസീലസിക്ഖാ; യോ തത്ഥ അവിക്ഖേപട്ഠോ, അയം അധിചിത്തസിക്ഖാ; യോ തത്ഥ ദസ്സനട്ഠോ അയം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ. ഇമാ തിസ്സോ സിക്ഖായോ ആവജ്ജന്തോ സിക്ഖതി...പേ... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ സിക്ഖതി, പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി...പേ... പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി... പേ... തേന വുച്ചതി - ''സമഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

അട്ഠ അനുപസ്സനാഞാണാനി, അട്ഠ ച ഉപട്ഠാനാനുസ്സതിയോ , ചത്താരി സുത്തന്തികവത്ഥൂനി കായേ കായാനുപസ്സനായ.

ഭാണവാരോ.

**ദുതിയചതുക്കനിദ്ദേസോ**

**൧൭൨**. കഥം ''പീതിപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി ''പീതിപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? കതമാ പീതി? ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ ഉപ്പജ്ജതി പീതി പാമോജ്ജം. യാ പീതി പാമോജ്ജം ആമോദനാ പമോദനാ ഹാസോ പഹാസോ വിത്തി ഓദഗ്യം അത്തമനതാ. ചിത്തസ്സ ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ ഉപ്പജ്ജതി പീതി പാമോജ്ജം... പേ॰... രസ്സം അസ്സാസവസേന, രസ്സം പസ്സാസവസേന, സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന, സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന, പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സാസവസേന, പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ ഉപ്പജ്ജതി പീതി പാമോജ്ജം. യാ പീതി പാമോജ്ജം ആമോദനാ പമോദനാ ഹാസോ പഹാസോ വിത്തി ഓദഗ്യം അത്തമനതാ ചിത്തസ്സ - അയം പീതി.

കഥം സാ പീതി പടിവിദിതാ ഹോതി? ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സാ പീതി പടിവിദിതാ ഹോതി. ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സാ പീതി പടിവിദിതാ ഹോതി. രസ്സം അസ്സാസവസേന...പേ॰... രസ്സം പസ്സാസവസേന... സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സാ പീതി പടിവിദിതാ ഹോതി. ആവജ്ജതോ സാ പീതി പടിവിദിതാ ഹോതി, ജാനതോ...പേ॰... പസ്സതോ... പച്ചവേക്ഖതോ... ചിത്തം അധിട്ഠഹതോ... സദ്ധായ അധിമുച്ചതോ... വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹതോ... സതിം ഉപട്ഠാപയതോ... ചിത്തം സമാദഹതോ... പഞ്ഞായ പജാനതോ... അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനതോ... പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനതോ... പഹാതബ്ബം പജഹതോ... ഭാവേതബ്ബം ഭാവയതോ... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോതോ സാ പീതി പടിവിദിതാ ഹോതി. ഏവം സാ പീതി പടിവിദിതാ ഹോതി.

പീതിപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന വേദനാ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. വേദനാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം വേദനം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം വേദനം അനുപസ്സതി? അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി... പേ॰... ഏവം തം വേദനം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. പീതിപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി...പേ॰... പീതിപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ

ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ...പേ॰... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**൧൭൩**. കഥം ''സുഖപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''സുഖപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? **സുഖ**ന്തി ദ്വേ സുഖാനി - കായികഞ്ച സുഖം, ചേതസികഞ്ച സുഖം. കതമം കായികം സുഖം? യം കായികം സാതം കായികം സുഖം, കായസമ്ഫസ്സജം സാതം സുഖം വേദയിതം, കായസമ്ഫസ്സജാ സാതാ സുഖാ വേദനാ - ഇദം കായികം സുഖം. കതമം ചേതസികം സുഖം? യം ചേതസികം സാതം ചേതസികം സുഖം, ചേതോസമ്ഫസ്സജം സാതം സുഖം വേദയിതം, ചേതോസമ്ഫസ്സജാ സാതാ സുഖാ വേദനാ - ഇദം ചേതസികം സുഖം.

കഥം തേ സുഖാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി? ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ സുഖാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ സുഖാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി...പേ॰... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോതോ തേ സുഖാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. ഏവം തേ സുഖാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. സുഖപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന വേദനാ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. വേദനാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം വേദനം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം വേദനം അനുപസ്സതി. അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി... പേ॰... ഏവം തം വേദനം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. സുഖപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി...പേ॰... സുഖപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ...പേ॰... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**൧൭൪**. കഥം ''ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? കതമോ ചിത്തസങ്ഖാരോ? ദീഘം അസ്സാസവസേന സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചേതസികാ - ഏതേ ധമ്മാ ചിത്തപടിബദ്ധാ ചിത്തസങ്ഖാരാ. ദീഘം പസ്സാസവസേന സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചേതസികാ - ഏതേ ധമ്മാ ചിത്തപടിബദ്ധാ ചിത്തസങ്ഖാരാ...പേ॰... സുഖപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... സുഖപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചേതസികാ - ഏതേ ധമ്മാ ചിത്തപടിബദ്ധാ ചിത്തസങ്ഖാരാ - അയം ചിത്തസങ്ഖാരോ.

കഥം തേ ചിത്തസങ്ഖാരാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി? ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ ചിത്തസങ്ഖാരാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ ചിത്തസങ്ഖാരാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി...പേ॰... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോതോ തേ ചിത്തസങ്ഖാരാ പടിവിദിതാ

ഹോന്തി. ഏവം തേ ചിത്തസങ്ഖാരാ പടിവിദിതാ ഹോന്തി. ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന വേദനാ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം വേദനാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേ ഞാണേന തം വേദനം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം വേദനം അനുപസ്സതി? അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി... പേ०... ഏവം തം വേദനം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ०... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി...പേ०... ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ...പേ०... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**൧൭൨**. കഥം ''പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? കതമോ ചിത്തസങ്ഖാരോ? ദീഘം അസ്സാസവസേന സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചേതസികാ - ഏതേ ധമ്മാ ചിത്തപടിബദ്ധാ ചിത്തസങ്ഖാരാ. തേ ചിത്തസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ സിക്ഖതി. ദീഘം പസ്സാസവസേന സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചേതസികാ - ഏതേ ധമ്മാ ചിത്തപടിബദ്ധാ ചിത്തസങ്ഖാരാ. തേ ചിത്തസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ സിക്ഖതി. ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചേതസികാ - ഏതേ ധമ്മാ ചിത്തപടിബദ്ധാ ചിത്തസങ്ഖാരാ. തേ ചിത്തസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ സിക്ഖതി. പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം അസ്സാസപസ്സാസവസേന വേദനാ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. വേദനാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം വേദനം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം വേദനം അനുപസ്സതി...പേ०... ഏവം തം വേദനം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ०... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി... പേ०... പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ...പേ०... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

അട്ഠ അനുപസ്സനാഞാണാനി അട്ഠ ച ഉപട്ഠാനാനുസ്സതിയോ ചത്താരി സുത്തന്തികവത്ഥൂനി വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനായ.

### തതിയചതുക്കനിദ്ദേസോ

**൧൭൩**. കഥം ''ചിത്തപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''ചിത്തപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? കതമം തം ചിത്തം? ദീഘം അസ്സാസവസേന വിഞ്ഞാണം ചിത്തം. യം ചിത്തം മനോ മാനസം ഹദയം പണ്ഡരം മനോ മനായതനം മനിന്ദ്രിയം വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ തജ്ജാ

മനോവിഞ്ഞാണധാതു. ദീഘം പസ്സാസവസേന ...പേ॰... പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം അസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരം പസ്സാസവസേന വിഞ്ഞാണം ചിത്തം. യം ചിത്തം മനോ മാനസം ഹദയം പണ്ഡരം മനോ മാനായതനം മനിന്ദ്രിയം വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ തജ്ജാ മനോവിഞ്ഞാണധാതു - ഇദം ചിത്തം.

കഥം തം ചിത്തം പടിവിദിതം ഹോതി? ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം ചിത്തം പടിവിദിതം ഹോതി. ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം ചിത്തം പടിവിദിതം ഹോതി...പേ॰... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോതോ തം ചിത്തം പടിവിദിതം ഹോതി. ഏവം തം ചിത്തം പടിവിദിതം ഹോതി. ചിത്തപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന വിഞ്ഞാണം ചിത്തം ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. ചിത്തം ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം ചിത്തം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം ചിത്തം അനുപസ്സതി...പേ॰... ഏവം തം ചിത്തം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. ചിത്തപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി...പേ॰... ചിത്തപടിസംവേദീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ...പേ॰... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**൧൭൭**. കഥം ''അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ''തി, ''അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? കതമോ ചിത്തസ്സ അഭിപ്പമോദോ? ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ ഉപ്പജ്ജതി ചിത്തസ്സ അഭിപ്പമോദോ. യാ ചിത്തസ്സ ആമോദനാ പമോദനാ ഹാസോ പഹാസോ വിത്തി ഓദഗ്യം അത്തമനതാ. ചിത്തസ്സ ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ ഉപ്പജ്ജതി ചിത്തസ്സ അഭിപ്പമോദോ. യാ ചിത്തസ്സ ആമോദനാ പമോദനാ ഹാസോ പഹാസോ വിത്തി ഓദഗ്യം അത്തമനതാ ചിത്തസ്സ...പേ॰... ചിത്തപടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... ചിത്തപടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ ഉപ്പജ്ജതി ചിത്തസ്സ അഭിപ്പമോദോ. യാ ചിത്തസ്സ ആമോദനാ പമോദനാ ഹാസോ പഹാസോ വിത്തി ഓദഗ്യം അത്തമനതാ ചിത്തസ്സ - അയം ചിത്തസ്സ അഭിപ്പമോദോ. അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസവസേന വിഞ്ഞാണം ചിത്തം ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. ചിത്തം ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം ചിത്തം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

അനുപസ്സതീതി കഥം തം ചിത്തം അനുപസ്സതി...പേ॰... ഏവം തം ചിത്തം അനുപസ്സതീതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ.

അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി…പേ॰… അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ…പേ॰… പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - “സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ”തി.

**൧൭൨**. കഥം “സമാദഹം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി, “സമാദഹം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി? കതമോ സമാധി [കതമഞ്ച സമാധിന്ദ്രിയം (സ്യാ॰)]? ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, യാ ചിത്തസ്സ ഠിതി സണ്ഠിതി അവട്ഠിതി [അധിട്ഠിതി (സ്യാ॰)] അവിസാഹാരോ അവിക്ഖേപോ അവിസാഹടമാനസതാ [അവിസാഹതമാനസതാ (സ്യാ॰ ക॰)] സമഥോ സമാധിന്ദ്രിയം സമാധിബലം സമ്മാസമാധി. ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി…പേ॰… സമാദഹം ചിത്തം അസ്സാസവസേന…പേ॰… സമാദഹം ചിത്തം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. യാ ചിത്തസ്സ ഠിതി സണ്ഠിതി അവട്ഠിതി അവിസാഹാരോ അവിക്ഖേപോ അവിസാഹടമാനസതാ സമഥോ സമാധിന്ദ്രിയം സമാധിബലം സമ്മാസമാധി - അയം സമാധി. സമാദഹം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസവസേന വിഞ്ഞാണം ചിത്തം ഉപട്ഠാനം സതി **അനുപസ്സനാ** ഞാണം. ചിത്തം ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം ചിത്തം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - “ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ”തി.

അനുപസ്സതീതി കഥം തം ചിത്തം അനുപസ്സതി…പേ॰… ഏവം തം ചിത്തം അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ…പേ॰… ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. സമാദഹം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി…പേ॰… സമാദഹം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ…പേ॰… പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - “സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ”തി.

**൧൭൩**. കഥം “വിമോചയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി, “വിമോചയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി? “രാഗതോ വിമോചയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി, “രാഗതോ വിമോചയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി. “ദോസതോ വിമോചയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി, “ദോസതോ വിമോചയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി. “മോഹതോ വിമോചയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി…പേ॰… മാനതോ വിമോചയം ചിത്തം… ദിട്ഠിയാ വിമോചയം ചിത്തം… വിചികിച്ഛായ വിമോചയം ചിത്തം… ഥിനതോ വിമോചയം ചിത്തം… ഉദ്ധച്ചതോ വിമോചയം ചിത്തം… അഹിരികതോ വിമോചയം ചിത്തം… “അനോത്തപ്പതോ വിമോചയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി, “അനോത്തപ്പതോ വിമോചയം ചിത്തം പസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി. വിമോചയം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസവസേന വിഞ്ഞാണം ചിത്തം ഉപട്ഠാനം സതി…പേ॰….

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തം ചിത്തം **അനുപസ്സതി**…പേ॰… ഏവം തം ചിത്തം **അനുപസ്സതി**. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ…പേ॰… ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. വിമോചയം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി…പേ॰… വിമോചയം ചിത്തം അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം

അവിക്ഖേപം പജാനതോ ...പേ॰... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ‘‘സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ’’തി.

അട്ഠ അനുപസ്സനാഞാണാനി അട്ഠ ച ഉപട്ഠാനാനുസ്സതിയോ ചത്താരി സുത്തന്തികവത്ഥൂനി ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സനായ.

**ചതുത്ഥചതുക്കനിദ്ദേസോ**

**൧൭൦**. കഥം ‘‘അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി, ‘‘അനിച്ചാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി? **അനിച്ച**ന്തി കിം അനിച്ചം? പഞ്ചക്ഖന്ധാ അനിച്ചാ. കേനട്ഠേന അനിച്ചാ? ഉപ്പാദവയട്ഠേന അനിച്ചാ. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം ഉദയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ കതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി? പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം ഉദയം പസ്സന്തോ പഞ്ചവീസതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി, വയം പസ്സന്തോ പഞ്ചവീസതി ലക്ഖണാനി പസ്സതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തോ ഇമാനി പഞ്ഞാസ ലക്ഖണാനി പസ്സതി.

‘‘രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി, ‘‘രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി. ‘‘വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം...പേ॰... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി, ‘‘ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി. അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ‘‘ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ’’തി.

അനുപസ്സതീതി കഥം തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി...പേ॰... ഏവം തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി...പേ॰... അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ...പേ॰... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ‘‘സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ’’തി.

കഥം ‘‘വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി, ‘‘വിരാഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി? രൂപേ ആദീനവം ദിസ്വാ രൂപവിരാഗേ ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം. ‘‘രൂപേ വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി, ‘‘രൂപേ വിരാഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി. വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം...പേ॰... ജരാമരണേ ആദീനവം ദിസ്വാ ജരാമരണവിരാഗേ ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം. ‘‘ജരാമരണേ വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി, ‘‘ജരാമരണേ വിരാഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ’’തി സിക്ഖതി. വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ‘‘ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ’’തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി...പേ॰... ഏവം തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി...പേ॰... വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ...പേ॰... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - "സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ"തി.

കഥം "നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി, "നിരോധാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി? രൂപേ ആദീനവം ദിസ്വാ രൂപനിരോധേ ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം. "രൂപേ **നിരോധാനുപസ്സീ** അസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി, "രൂപേ നിരോധാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി. വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം...പേ॰... ജരാമരണേ ആദീനവം ദിസ്വാ ജരാമരണനിരോധേ ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം. "ജരാമരണേ നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി, "ജരാമരണേ നിരോധാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി.

**൧൮൪**. കതിഹാകാരേഹി അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി? കതിഹാകാരേഹി അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി? പഞ്ചഹാകാരേഹി അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി. അട്ഠഹാകാരേഹി അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി.

കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി? അനിച്ചട്ഠേന അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി, ദുക്ഖട്ഠേന അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി, അനത്തട്ഠേന അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി, സന്താപട്ഠേന അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി, വിപരിണാമട്ഠേന അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി - ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അവിജ്ജായ ആദീനവോ ഹോതി.

കതമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി? നിദാനനിരോധേന അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി, സമുദയനിരോധേന അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി, ജാതിനിരോധേന അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി, പഭവനിരോധേന [ആഹാരനിരോധേന (സ്യാ॰)] അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി, ഹേതുനിരോധേന അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി, പച്ചയനിരോധേന അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി, ഞാണുപ്പാദേന അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി, നിരോധുപട്ഠാനേന അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി അവിജ്ജാ നിരുജ്ഝതി. ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അവിജ്ജായ ആദീനവം ദിസ്വാ - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി അവിജ്ജാനിരോധേ ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം. "അവിജ്ജായ നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി, "അവിജ്ജായ നിരോധാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി.

കതിഹാകാരേഹി സങ്ഖാരേസു ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി സങ്ഖാരാ നിരുജ്ഝന്തി...പേ॰... കതിഹാകാരേഹി വിഞ്ഞാണേ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി വിഞ്ഞാണം നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി നാമരൂപേ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി നാമരൂപം നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി സളായതനേ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി സളായതനം നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി ഫസ്സേ ആദീനവോ ഹോതി,

കതിഹാകാരേഹി ഫസ്സോ നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി വേദനായ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി വേദനാ നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി തണ്ഹായ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി ഉപാദാനേ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി ഉപാദാനം നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി ഭവേ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി ഭവോ നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി ജാതിയാ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി ജാതി നിരുജ്ഝതി... കതിഹാകാരേഹി ജരാമരണേ ആദീനവോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി ജരാമരണം നിരുജ്ഝതി? പഞ്ചഹാകാരേഹി ജരാമരണേ ആദീനവോ ഹോതി, അട്ഠഹാകാരേഹി ജരാമരണം നിരുജ്ഝതി.

കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി ജരാമരണേ ആദീനവോ ഹോതി? അനിച്ചട്ഠേന ജരാമരണേ ആദീനവോ ഹോതി, ദുക്ഖട്ഠേന...പേ॰... അനത്തട്ഠേന...പേ॰... സന്താപട്ഠേന...പേ॰... വിപരിണാമട്ഠേന ജരാമരണേ ആദീനവോ ഹോതി - ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി ജരാമരണേ ആദീനവോ ഹോതി.

കതമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി ജരാമരണം നിരുജ്ഝതി? നിദാനനിരോധേന ജരാമരണം നിരുജ്ഝതി, സമുദയനിരോധേന...പേ॰... ജാതിനിരോധേന...പേ॰... പഭവനിരോധേന [ഭവനിരോധേന (സ്യാ॰)] ... ഹേതുനിരോധേന... പച്ചയനിരോധേന... ഞാണുപ്പാദേന...പേ॰... നിരോധുപട്ഠാനേന ജരാമരണം നിരുജ്ഝതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി ജരാമരണം നിരുജ്ഝതി. ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി ജരാമരണേ ആദീനവം ദിസ്വാ ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി ജരാമരണനിരോധേ ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം. ''ജരാമരണേ നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''ജരാമരണേ നിരോധാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ''തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി...പേ॰... ഏവം തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി...പേ॰... നിരോധാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ...പേ॰... പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി. തേന വുച്ചതി - ''സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ''തി.

**൧൭൦**. കഥം ''പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? **പടിനിസ്സഗ്ഗാ**തി ദ്വേ പടിനിസ്സഗ്ഗാ - പരിച്ചാഗപടിനിസ്സഗ്ഗോ ച പക്ഖന്ദനപടിനിസ്സഗ്ഗോ ച. രൂപം പരിച്ചജതീതി - പരിച്ചാഗപടിനിസ്സഗ്ഗോ. രൂപനിരോധേ നിബ്ബാനേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതീതി - പക്ഖന്ദനപടിനിസ്സഗ്ഗോ. ''രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി, ''രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി. വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖും...പേ॰...

ജരാമരണം പരിച്ചജതീതി - പരിച്ചാഗപടിനിസ്സഗ്ഗോ. ജരാമരണനിരോധേ നിബ്ബാനേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതീതി - പക്ഖന്ദനപടിനിസ്സഗ്ഗോ. "ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി, "ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം സതി അനുപസ്സനാ ഞാണം. ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - "ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ"തി.

**അനുപസ്സതീ**തി കഥം തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി? അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഏവം തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. **ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ. തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസാനം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി. യോ തത്ഥ സംവരട്ഠോ, അയം അധിസീലസിക്ഖാ; യോ തത്ഥ അവിക്ഖേപട്ഠോ, അയം അധിചിത്തസിക്ഖാ; യോ തത്ഥ ദസ്സനട്ഠോ, അയം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ - ഇമാ തിസ്സോ സിക്ഖായോ ആവജ്ജന്തോ സിക്ഖതി ജാനന്തോ സിക്ഖതി...പേ॰... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ സിക്ഖതി.

പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ വിദിതാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, വിദിതാ ഉപട്ഠഹന്തി, വിദിതാ അബ്ഭത്ഥം ഗച്ഛന്ത്ന്തി ...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസപസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനന്തോ ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി ഗോചരഞ്ച പജാനാതി സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതി; ബലാനി സമോധാനേതി... ബോജ്ഝങ്ഗേ സമോധാനേതി... മഗ്ഗം സമോധാനേതി... ധമ്മേ സമോധാനേതി ഗോചരഞ്ച പജാനാതി സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതി.

**ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതീ**തി കഥം ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി? അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം സമോധാനേതി...പേ॰... തേന വുച്ചതി - "സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതീ"തി.

അട്ഠ അനുപസ്സനേ ഞാണാനി അട്ഠ ച ഉപട്ഠാനാനുസ്സതിയോ ചത്താരി സുത്തന്തികവത്ഥൂനി ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനായ. ഇമാനി ബാത്തിംസ സതോകാരിസ്സ ഞാണാനി.

സതോകാരിഞാണനിദ്ദേസോ പഞ്ചമോ.

### ൬. ഞാണരാസിഛക്കനിദ്ദേസോ

**൮൨൮൬.** കതമാനി ചതുവീസതി സമാധിവസേന ഞാണാനി? ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി, ദീഘം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി...പേ॰... വിമോചയം ചിത്തം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി,

വിമോചയം ചിത്തം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. ഇമാനി ചതുവീസതി സമാധിവസേന ഞാണാനി.

കതമാനി ദ്വേസത്തതി വിപസ്സനാവസേന ഞാണാനി? ദീഘം അസ്സാസം അനിച്ചതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, അനത്തതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, ദീഘം പസ്സാസം അനിച്ചതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, അനത്തതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ...പേ॰... വിമോചയം ചിത്തം അസ്സാസം, വിമോചയം ചിത്തം പസ്സാസം അനിച്ചതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, അനത്തതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ. ഇമാനി ദ്വേസത്തതി വിപസ്സനാവസേന ഞാണാനി.

കതമാനി അട്ഠ നിബ്ബിദാഞാണാനി? അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സാസം യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതീതി - നിബ്ബിദാഞാണം, അനിച്ചാനുപസ്സീ പസ്സാസം യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതീതി - നിബ്ബിദാഞാണം...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസം യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതീതി - നിബ്ബിദാഞാണം, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസം യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതീതി - നിബ്ബിദാഞാണം. ഇമാനി അട്ഠ നിബ്ബിദാഞാണാനി.

കതമാനി അട്ഠ നിബ്ബിദാനുലോമേ ഞാണാനി? അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സാസം ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ നിബ്ബിദാനുലോമേ ഞാണം, അനിച്ചാനുപസ്സീ പസ്സാസം ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ നിബ്ബിദാനുലോമേ ഞാണം...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസം ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ നിബ്ബിദാനുലോമേ ഞാണം, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസം ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ നിബ്ബിദാനുലോമേ ഞാണം - ഇമാനി അട്ഠ നിബ്ബിദാനുലോമേ ഞാണാനി.

കതമാനി അട്ഠ നിബ്ബിദാപടിപ്പസ്സദ്ധിഞാണാനി? അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സാസം പടിസങ്ഖാ സന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ നിബ്ബിദാപടിപ്പസ്സദ്ധിഞാണം, അനിച്ചാനുപസ്സീ പസ്സാസം പടിസങ്ഖാ സന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ നിബ്ബിദാപടിപ്പസ്സദ്ധിഞാണം...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസം പടിസങ്ഖാ സന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ നിബ്ബിദാപടിപ്പസ്സദ്ധിഞാണം, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസം പടിസങ്ഖാ സന്തിട്ഠനാ പഞ്ഞാ നിബ്ബിദാപടിപ്പസ്സദ്ധിഞാണം - ഇമാനി അട്ഠ നിബ്ബിദാപടിപ്പസ്സദ്ധിഞാണാനി.

കതമാനി ഏകവീസതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണാനി? സോതാപത്തിമഗ്ഗേന സക്കായദിട്ഠിയാ പഹീനത്താ സമുച്ഛിന്നത്താ ഉപ്പജ്ജതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണം, വിചികിച്ഛായ പഹീനത്താ സമുച്ഛിന്നത്താ ഉപ്പജ്ജതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണം, സീലബ്ബതപരാമാസസ്സ...പേ॰... ദിട്ഠാനുസയസ്സ, വിചികിച്ഛാനുസയസ്സ പഹീനത്താ സമുച്ഛിന്നത്താ ഉപ്പജ്ജതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണം, സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികസ്സ, കാമരാഗസഞ്ഞോജനസ്സ...പേ॰... പടിഘസഞ്ഞോജനസ്സ, ഓളാരികസ്സ കാമരാഗാനുസയസ്സ, പടിഘാനുസയസ്സ പഹീനത്താ സമുച്ഛിന്നത്താ ഉപ്പജ്ജതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണം, അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനുസഹഗതസ്സ കാമരാഗസഞ്ഞോജനസ്സ...പേ॰... പടിഘസഞ്ഞോജനസ്സ, അനുസഹഗതസ്സ കാമരാഗാനുസയസ്സ, പടിഘാനുസയസ്സ പഹീനത്താ സമുച്ഛിന്നത്താ ഉപ്പജ്ജതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണം,

അരഹത്തമഗ്ഗേന, രൂപരാഗസ്സ...പേ॰... അരൂപരാഗസ്സ, മാനസ്സ, ഉദ്ധച്ചസ്സ, അവിജ്ജായ, മാനാനുസയസ്സ, ഭവരാഗാനുസയസ്സ, അവിജ്ജാനുസയസ്സ പഹീനത്താ സമുച്ഛിന്നത്താ ഉപ്പജ്ജതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണം. ഇമാനി ഏകവീസതി വിമുത്തിസുഖേ ഞാണാനി. സോളസവത്ഥുകം ആനാപാനസ്സതിസമാധിം ഭാവയതോ സമധികാനി ഇമാനി ദ്വേ ഞാണസതാനി ഉപ്പജ്ജന്തി.

ഞാണരാസിഛക്കനിദ്ദേസോ ഛട്ഠോ.

ആനാപാനസ്സതികഥാ [ആനാപാനകഥാ (സ്യാ॰ ക॰)] നിട്ഠിതാ.

### ൪. ഇന്ദ്രിയകഥാ

### ൧. പഠമസുത്തന്തനിദ്ദേസോ

**൧൮൪**. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി [''ഭദ്ദന്തേ''തി (ക॰)] തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദ്രിയാനി. കതമാനി പഞ്ച? സദ്ധിന്ദ്രിയം, വീരിയിന്ദ്രിയം, സതിന്ദ്രിയം, സമാധിന്ദ്രിയം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം - ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി'' [സം॰ നി॰ ൫.൪൭൧].

**൧൮൫**. ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി കതിഹാകാരേഹി വിസുജ്ഝന്തി? ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പന്നരസഹി ആകാരേഹി വിസുജ്ഝന്തി. അസ്സദ്ധേ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, സദ്ധേ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, പസാദനീയേ സുത്തന്തേ പച്ചവേക്ഖതോ - ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി സദ്ധിന്ദ്രിയം വിസുജ്ഝതി. കുസീതേ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, ആരദ്ധവീരിയേ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, സമ്മപ്പധാനേ പച്ചവേക്ഖതോ - ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി വീരിയിന്ദ്രിയം വിസുജ്ഝതി. മുട്ഠസ്സതീ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, ഉപട്ഠിതസ്സതീ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, സതിപട്ഠാനേ പച്ചവേക്ഖതോ - ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി സതിന്ദ്രിയം വിസുജ്ഝതി. അസമാഹിതേ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, സമാഹിതേ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, ഝാനവിമോക്ഖേ പച്ചവേക്ഖതോ - ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി സമാധിന്ദ്രിയം വിസുജ്ഝതി. ദുപ്പഞ്ഞേ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, പഞ്ഞവന്തേ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, ഗമ്ഭീരഞാണചരിയം പച്ചവേക്ഖതോ - ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി പഞ്ഞിന്ദ്രിയം വിസുജ്ഝതി. ഇതി ഇമേ പഞ്ച പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ , പഞ്ച പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, പഞ്ച സുത്തന്തക്ഖന്ധേ പച്ചവേക്ഖതോ - ഇമേഹി പന്നരസഹി ആകാരേഹി ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി വിസുജ്ഝന്തി.

കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി, കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവനാ ഹോതി? ദസഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി, ദസഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവനാ ഹോതി. അസ്സദ്ധിയം

പജഹന്തോ സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവേതി, സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവേന്തോ അസ്സദ്ധിയം പജഹതി; കോസജ്ജം പജഹന്തോ വീരിയിന്ദ്രിയം ഭാവേതി, വീരിയിന്ദ്രിയം ഭാവേന്തോ കോസജ്ജം പജഹതി; പമാദം പജഹന്തോ സതിന്ദ്രിയം ഭാവേതി, സതിന്ദ്രിയം ഭാവേന്തോ പമാദം പജഹതി; ഉദ്ധച്ചം പജഹന്തോ സമാധിന്ദ്രിയം ഭാവേതി, സമാധിന്ദ്രിയം ഭാവേന്തോ ഉദ്ധച്ചം പജഹതി; അവിജ്ജം പജഹന്തോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഭാവേതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഭാവേന്തോ അവിജ്ജം പജഹതി. ഇമേഹി ദസഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി, ഇമേഹി ദസഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവനാ ഹോതി.

കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി? ദസഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി. അസ്സദ്ധിയസ്സ പഹീനത്താ സുപ്പഹീനത്താ സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവിതം ഹോതി സുഭാവിതം; സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവിതത്താ സുഭാവിതത്താ അസ്സദ്ധിയം പഹീനം ഹോതി സുപ്പഹീനം. കോസജ്ജസ്സ പഹീനത്താ സുപ്പഹീനത്താ വീരിയിന്ദ്രിയം ഭാവിതം ഹോതി സുഭാവിതം; വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവിതത്താ സുഭാവിതത്താ കോസജ്ജം പഹീനം ഹോതി സുപ്പഹീനം. പമാദസ്സ പഹീനത്താ സുപ്പഹീനത്താ സതിന്ദ്രിയം ഭാവിതം ഹോതി സുഭാവിതം; സതിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവിതത്താ സുഭാവിതത്താ പമാദോ പഹീനോ ഹോതി സുപ്പഹീനോ. ഉദ്ധച്ചസ്സ പഹീനത്താ സുപ്പഹീനത്താ സമാധിന്ദ്രിയം ഭാവിതം ഹോതി സുഭാവിതം; സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവിതത്താ സുഭാവിതത്താ ഉദ്ധച്ചം പഹീനം ഹോതി സുപ്പഹീനം. അവിജ്ജായ പഹീനത്താ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഭാവിതം ഹോതി സുഭാവിതം; പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവിതത്താ സുഭാവിതത്താ അവിജ്ജാ പഹീനാ ഹോതി സുപ്പഹീനാ. ഇമേഹി ദസഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി.

**൧൮൩**. കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി, കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ചേവ ഹോന്തി സുഭാവിതാനി ച പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച? ചതൂഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി ചതൂഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ചേവ ഹോന്തി സുഭാവിതാനി ച പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച. സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി; സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ചേവ ഹോന്തി സുഭാവിതാനി ച പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച. സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി; സകദാഗാമിഫലക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ചേവ ഹോന്തി സുഭാവിതാനി ച പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച. അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി; അനാഗാമിഫലക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ചേവ ഹോന്തി സുഭാവിതാനി ച പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച. അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി; അരഹത്തഫലക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ചേവ ഹോന്തി സുഭാവിതാനി ച പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച. ഇതി ചതസ്സോ മഗ്ഗവിസുദ്ധിയോ, ചതസ്സോ ഫലവിസുദ്ധിയോ, ചതസ്സോ സമുച്ഛേദവിസുദ്ധിയോ, ചതസ്സോ പടിപ്പസ്സദ്ധിവിസുദ്ധിയോ. ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിയന്തി; ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ചേവ ഹോന്തി സുഭാവിതാനി ച പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച.

കതിനം പുഗ്ഗലാനം ഇന്ദ്രിയഭാവനാ; കതി പുഗ്ഗലാ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ? അട്ഠന്നം പുഗ്ഗലാനം ഇന്ദ്രിയഭാവനാ; തയോ പുഗ്ഗലാ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ. കതമേസം അട്ഠന്നം പുഗ്ഗലാനം ഇന്ദ്രിയഭാവനാ? സത്തന്നഞ്ച സേക്ഖാനം, പുഥുജ്ജനകല്യാണകസ്സ ച - ഇമേസം അട്ഠന്നം പുഗ്ഗലാനം ഇന്ദ്രിയഭാവനാ. കതമേ തയോ പുഗ്ഗലാ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ? സവനേന ബുദ്ധോ തഥാഗതസ്സ സാവകോ ഖീണാസവോ ഭാവിതിന്ദ്രിയോ, സയം ഭൂതട്ഠേന പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഭാവിതിന്ദ്രിയോ, അപ്പമേയ്യട്ഠേന തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഭാവിതിന്ദ്രിയോ - ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ. ഇതി ഇമേസം അട്ഠന്നം പുഗ്ഗലാനം ഇന്ദ്രിയഭാവനാ; ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ.

സുത്തന്തനിദ്ദേസോ പഠമോ.

## ൨. ദുതിയസുത്തന്തനിദ്ദേസോ

**൧൮൭**. സാവത്ഥിനിദാനം. "പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദ്രിയാനി. കതമാനി പഞ്ച? സദ്ധിന്ദ്രിയം, വീരിയിന്ദ്രിയം, സതിന്ദ്രിയം, സമാധിന്ദ്രിയം , പഞ്ഞിന്ദ്രിയം. യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി, ന മേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു [ചേവ (ക॰) സം॰ നി॰ ൫.൪൭൮] വാ സമണസമ്മതാ, ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ; ന ച പനേതേ ആയസ്മന്താ [ആയസ്മന്തോ സം॰ നി॰ ൫.൪൭൮] സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി. യേ ച ഖോ കേചി [യേ കേചി ഖോ (സ്യാ॰), യേ ഹി കേചി ഖോ (ക॰) സം॰ നി॰ ൫.൪൭൮ പസ്സിതബ്ബാ] ഭിക്ഖവേ സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനന്തി, തേ ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ, ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ; തേ ച പനായസ്മന്താ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ"തി.

**൧൮൮**. കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയോ ഹോതി; കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയം പജാനാതി? കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി; കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അത്ഥങ്ഗമം പജാനാതി? കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അസ്സാദോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അസ്സാദം പജാനാതി? കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദീനവോ ഹോതി; കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദീനവം പജാനാതി? കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം നിസ്സരണം ഹോതി; കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം നിസ്സരണം പജാനാതി?

ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയോ ഹോതി; ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയം പജാനാതി. ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി; ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അത്ഥങ്ഗമം പജാനാതി. പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അസ്സാദോ ഹോതി;

പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അസ്സാദം പജാനാതി. പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദീനവോ ഹോതി; പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദീനവം പജാനാതി. അസീതിസതം ആകാരേഹി [അസീതിസതാകാരേഹി (സ്യാ॰)] പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം നിസ്സരണം ഹോതി; അസീതിസതം ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം നിസ്സരണം പജാനാതി.

കതമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയോ ഹോതി; കതമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയം പജാനാതി? അധിമോക്ഖത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, അധിമോക്ഖവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, അധിമോക്ഖവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി; പഗ്ഗഹത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, പഗ്ഗഹവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, പഗ്ഗഹവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി; ഉപട്ഠാനത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ സതിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ സതിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ സതിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം സതിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി; അവിക്ഖേപത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, അവിക്ഖേപവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, അവിക്ഖേപവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി; ദസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ദസ്സനവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ദസ്സനവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അധിമോക്ഖത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, പഗ്ഗഹത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ സതിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, അവിക്ഖേപത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ദസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനായ സമുദയോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അധിമോക്ഖവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, പഗ്ഗഹവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ സതിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, അവിക്ഖേപവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ദസ്സനവസേന ഛന്ദസ്സ സമുദയോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അധിമോക്ഖവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, പഗ്ഗഹവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ സതിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, അവിക്ഖേപവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, ദസ്സനവസേന മനസികാരസ്സ സമുദയോ

പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം സതിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി , പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തുപട്ഠാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

ഇമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയോ ഹോതി, ഇമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം സമുദയം പജാനാതി.

കതമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി; കതമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അത്ഥങ്ഗമം പജാനാതി? അധിമോക്ഖത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, അധിമോക്ഖവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, അധിമോക്ഖവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം [ഏകത്തം അനുപട്ഠാനം (സ്യാ॰)] സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി; പഗ്ഗഹത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, പഗ്ഗഹവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, പഗ്ഗഹവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി; ഉപട്ഠാനത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ സതിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സതിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സതിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം സതിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി; അവിക്ഖേപത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, അവിക്ഖേപവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, അവിക്ഖേപവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി; ദസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ദസ്സനവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ദസ്സനവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി.

അധിമോക്ഖത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, പഗ്ഗഹത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ സതിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, അവിക്ഖേപത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ദസ്സനത്ഥായ ആവജ്ജനായ അത്ഥങ്ഗമോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി. അധിമോക്ഖവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, പഗ്ഗഹവസേന

ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സതിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, അവിക്ഖേപവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ദസ്സനവസേന ഛന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി. അധിമോക്ഖവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, പഗ്ഗഹവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സതിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, അവിക്ഖേപവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, ദസ്സനവസേന മനസികാരസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം സതിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഏകത്തഅനുപട്ഠാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി.

ഇമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അത്ഥങ്ഗമോ ഹോതി; ഇമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അത്ഥങ്ഗമം പജാനാതി.

### ക. അസ്സാദനിദ്ദേസോ

**൧൮൩**. കതമേഹി പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അസ്സാദോ ഹോതി; കതമേഹി പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അസ്സാദം പജാനാതി? അസ്സദ്ധിയസ്സ അനുപട്ഠാനം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, അസ്സദ്ധിയപരിളാഹസ്സ അനുപട്ഠാനം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, അധിമോക്ഖചരിയായ വേസാരജ്ജം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, യം സദ്ധിന്ദ്രിയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം അയം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ.

കോസജ്ജസ്സ അനുപട്ഠാനം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, കോസജ്ജപരിളാഹസ്സ അനുപട്ഠാനം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, പഗ്ഗഹചരിയായ വേസാരജ്ജം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, യം വീരിയിന്ദ്രിയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം അയം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ.

പമാദസ്സ അനുപട്ഠാനം സതിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, പമാദപരിളാഹസ്സ അനുപട്ഠാനം സതിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനചരിയായ വേസാരജ്ജം സതിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ സതിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, യം സതിന്ദ്രിയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം അയം സതിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ.

ഉദ്ധച്ചസ്സ അനുപട്ഠാനം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, ഉദ്ധച്ചപരിളാഹസ്സ അനുപട്ഠാനം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, അവിക്ഖേപചരിയായ വേസാരജ്ജം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, യം സമാധിന്ദ്രിയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം അയം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ.

അവിജ്ജായ അനുപട്ഠാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, അവിജ്ജാപരിളാഹസ്സ അനുപട്ഠാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, ദസ്സനചരിയായ വേസാരജ്ജം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി , സന്തോ ച വിഹാരാധിഗമോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ ഹോതി, യം പഞ്ഞിന്ദ്രിയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം അയം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അസ്സാദോ.

ഇമേഹി പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അസ്സാദോ ഹോതി; ഇമേഹി പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അസ്സാദം പജാനാതി.

### ഖ. ആദീനവനിദ്ദേസോ

**൧൯൦**. കതമേഹി പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദീനവോ ഹോതി; കതമേഹി പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദീനവം പജാനാതി? അസ്സദ്ധിയസ്സ ഉപട്ഠാനം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അസ്സദ്ധിയപരിളാഹസ്സ ഉപട്ഠാനം സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അനിച്ചട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, ദുക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അനത്തട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി.

കോസജ്ജസ്സ ഉപട്ഠാനം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, കോസജ്ജപരിളാഹസ്സ ഉപട്ഠാനം വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അനിച്ചട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, ദുക്ഖട്ഠേന...പേ॰... അനത്തട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി.

പമാദസ്സ ഉപട്ഠാനം സതിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, പമാദപരിളാഹസ്സ ഉപട്ഠാനം സതിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അനിച്ചട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, ദുക്ഖട്ഠേന...പേ॰... അനത്തട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി.

ഉദ്ധച്ചസ്സ ഉപട്ഠാനം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, ഉദ്ധച്ചപരിളാഹസ്സ ഉപട്ഠാനം സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അനിച്ചട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, ദുക്ഖട്ഠേന...പേ॰... അനത്തട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി.

അവിജ്ജായ ഉപട്ഠാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അവിജ്ജാപരിളാഹസ്സ ഉപട്ഠാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അനിച്ചട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, ദുക്ഖട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി, അനത്തട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ആദീനവോ ഹോതി.

ഇമേഹി പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദീനവോ ഹോതി; ഇമേഹി പഞ്ചവീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദീനവം പജാനാതി.

### ഗ. നിസ്സരണനിദ്ദേസോ

**൫൯൧**. കതമേഹി അസീതിസതം ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം നിസ്സരണം ഹോതി; കതമേഹി അസീതിസതം ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം നിസ്സരണം പജാനാതി? അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അസ്സദ്ധിയാ നിസ്സടം ഹോതി, അസ്സദ്ധിയപരിളാഹാ നിസ്സടം ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച നിസ്സടം ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി നിസ്സടം ഹോതി, തതോ പണീതതരസദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ പടിലാഭാ പുരിമതരസദ്ധിന്ദ്രിയാ നിസ്സടം ഹോതി; പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം കോസജ്ജാ നിസ്സടം ഹോതി, കോസജ്ജപരിളാഹാ നിസ്സടം ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച നിസ്സടം ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി നിസ്സടം ഹോതി, തതോ പണീതതരവീരിയിന്ദ്രിയസ്സ പടിലാഭാ പുരിമതരവീരിയിന്ദ്രിയാ നിസ്സടം ഹോതി; ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം പമാദാ നിസ്സടം ഹോതി, പമാദപരിളാഹാ നിസ്സടം ഹോതി , തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച നിസ്സടം ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി നിസ്സടം ഹോതി, തതോ പണീതതരസതിന്ദ്രിയസ്സ പടിലാഭാ പുരിമതരസതിന്ദ്രിയാ നിസ്സടം ഹോതി; അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ഉദ്ധച്ചാ നിസ്സടം ഹോതി, ഉദ്ധച്ചപരിളാഹാ നിസ്സടം ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച നിസ്സടം ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി നിസ്സടം ഹോതി, തതോ പണീതതരസമാധിന്ദ്രിയസ്സ പടിലാഭാ പുരിമതരസമാധിന്ദ്രിയാ നിസ്സടം ഹോതി; ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അവിജ്ജായ നിസ്സടം ഹോതി, അവിജ്ജാപരിളാഹാ നിസ്സടം ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച നിസ്സടം ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി നിസ്സടം ഹോതി, തതോ പണീതതരപഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ പടിലാഭാ പുരിമതരപഞ്ഞിന്ദ്രിയാ നിസ്സടം ഹോതി.

**൫൯൨**. പുബ്ബഭാഗേ പഞ്ചഹി ഇന്ദ്രിയേഹി പഠമജ്ഝാനവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, പഠമേ ഝാനേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി ദുതിയജ്ഝാനവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ദുതിയേ ഝാനേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി തതിയജ്ഝാനവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, തതിയേ ഝാനേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി ചതുത്ഥജ്ഝാനവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ചതുത്ഥേ ഝാനേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി , ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അനിച്ചാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി.

അനിച്ചാനുപസ്സനാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി ദുക്ഖാനുപസ്സനാവസേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അനത്താനുപസ്സനാവസേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അനത്താനുപസ്സനാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി നിബ്ബിദാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി വിരാഗാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, വിരാഗാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി നിരോധാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, നിരോധാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി ഖയാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ഖയാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി വയാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, വയാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി വിപരിണാമാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, വിപരിണാമാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അനിമിത്താനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അനിമിത്താനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി സുഞ്ഞതാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി. അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി യഥാഭൂതഞാണദസ്സനവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി ആദീനവാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ആദീനവാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, പടിസങ്ഖാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി വിവട്ടനാനുപസ്സനാവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി. വിവട്ടനാനുപസ്സനായ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി സോതാപത്തിമഗ്ഗവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി.

സോതാപത്തിമഗ്ഗേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി സോതാപത്തിഫലസമാപത്തിവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, സോതാപത്തിഫലസമാപത്തിയാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി സകദാഗാമിമഗ്ഗവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, സകദാഗാമിമഗ്ഗേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി സകദാഗാമിഫലസമാപത്തിവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, സകദാഗാമിഫലസമാപത്തിയാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അനാഗാമിമഗ്ഗവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അനാഗാമിമഗ്ഗേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അനാഗാമിഫലസമാപത്തിവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അനാഗാമിഫലസമാപത്തിയാ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അരഹത്തമഗ്ഗവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അരഹത്തമഗ്ഗേ പഞ്ചഹിന്ദ്രിയേഹി അരഹത്തഫലസമാപത്തിവസേന പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ഹോന്തി.

നേക്ഖമ്മേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി കാമച്ഛന്ദതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അബ്യാപാദേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ബ്യാപാദതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ആലോകസഞ്ഞായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഥിനമിദ്ധതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അവിക്ഖേപേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഉദ്ധച്ചതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ധമ്മവവത്ഥാനേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി

വിചികിച്ഛായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ഞാണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അവിജ്ജായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, പാമോജ്ജേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അരതിയാ നിസ്സടാനി ഹോന്തി.

**៨៣**. പഠമേ ഝാനേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നീവരണേഹി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ദുതിയേ ഝാനേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി വിതക്കവിചാരേഹി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, തതിയേ ഝാനേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പീതിയാ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ചതുത്ഥേ ഝാനേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സുഖദുക്ഖേഹി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി രൂപസഞ്ഞായ പടിഘസഞ്ഞായ നാനത്തസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി.

അനിച്ചാനുപസ്സനാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിച്ചസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സുഖസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അനത്താനുപസ്സനാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അത്തസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നന്ദിയാ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, വിരാഗാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി രാഗതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, നിരോധാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സമുദയതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ആദാനതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ഖയാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഘനസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി , വയാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ആയൂഹനതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, വിപരിണാമാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ധുവസഞ്ഞായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അനിമിത്താനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിമിത്തതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പണിധിയാ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, സുഞ്ഞതാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അഭിനിവേസതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി. അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സാരാദാനാഭിനിവേസതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സമ്മോഹാഭിനിവേസതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, ആദീനവാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ആലയാഭിനിവേസതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, പടിസങ്ഖാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അപ്പടിസങ്ഖായ നിസ്സടാനി ഹോന്തി, വിവട്ടനാനുപസ്സനായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സഞ്ഞോഗാഭിനിവേസതോ നിസ്സടാനി ഹോന്തി.

സോതാപത്തിമഗ്ഗേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദിട്ഠേകട്ഠേഹി കിലേസേഹി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, സകദാഗാമിമഗ്ഗേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഓളാരികേഹി കിലേസേഹി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അനാഗാമിമഗ്ഗേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അനുസഹഗതേഹി കിലേസേഹി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, അരഹത്തമഗ്ഗേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സബ്ബകിലേസേഹി നിസ്സടാനി ഹോന്തി, സബ്ബേസഞ്ഞേവ ഖീണാസവാനം തത്ഥ തത്ഥ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നിസ്സടാനി ചേവ ഹോന്തി സുനിസ്സടാനി ച പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാനി ച.

ഇമേഹി അസീതിസതം ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം നിസ്സരണം ഹോതി; ഇമേഹി അസീതിസതം ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം നിസ്സരണം

പജാനാതി.

സുത്തന്തനിദ്ദേസോ ദുതിയോ.

പഠമഭാണവാരോ.

### ന. തതിയസുത്തന്തനിദ്ദേസോ

**൧൯൪**. സാവത്ഥിനിദാനം [സം॰ നി॰ ൫.൪൭൮-൪൭൯ പസ്സിതബ്ബാ]. ''പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദ്രിയാനി. കതമാനി പഞ്ച? സദ്ധിന്ദ്രിയം, വീരിയിന്ദ്രിയം, സതിന്ദ്രിയം, സമാധിന്ദ്രിയം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം. കത്ഥ ച, ഭിക്ഖവേ, സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം? ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു - എത്ഥ സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കത്ഥ ച, ഭിക്ഖവേ, വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം? ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു - എത്ഥ വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കത്ഥ ച , ഭിക്ഖവേ, സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം? ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു - എത്ഥ സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കത്ഥ ച, ഭിക്ഖവേ, സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം? ചതൂസു ഝാനേസു - എത്ഥ സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കത്ഥ ച, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം? ചതൂസു അരിയസച്ചേസു - എത്ഥ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം''.

ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? ചതൂസു ഝാനേസു സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? ചതൂസു അരിയസച്ചേസു പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി?

ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി. ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി. ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി. ചതൂസു ഝാനേസു സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി. ചതൂസു അരിയസച്ചേസു പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

### ക. പഭേദഗണനനിദ്ദേസോ

**൧൯൫**. ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? സപ്പുരിസസംസേവേ സോതാപത്തിയങ്ഗേ അധിമോക്ഖാധിപതേയ്യട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം , ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം; സദ്ധമ്മസവനേ സോതാപത്തിയങ്ഗേ... യോനിസോമനസികാരേ സോതാപത്തിയങ്ഗേ... ധമ്മാനുധമ്മപടിപത്തിയാ സോതാപത്തിയങ്ഗേ അധിമോക്ഖാധിപതേയ്യട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന

സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദായ സമ്മപ്പധാനേ പഗ്ഗഹാധിപതേയ്യട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ഉപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ സമ്മപ്പധാനേ...പേ॰... അനുപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ സമ്മപ്പധാനേ...പേ॰... ഉപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സമ്മപ്പധാനേ പഗ്ഗഹാധിപതേയ്യട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ ഉപട്ഠാനാധിപതേയ്യട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ...പേ॰... ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ ഉപട്ഠാനാധിപതേയ്യട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

ചതൂസു ഝാനേസു സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? പഠമേ ഝാനേ അവിക്ഖേപാധിപതേയ്യട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ദുതിയേ ഝാനേ...പേ॰... തതിയേ ഝാനേ... ചതുത്ഥേ ഝാനേ അവിക്ഖേപാധിപതേയ്യട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ചതൂസു ഝാനേസു സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

ചതൂസു അരിയസച്ചേസു പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? ദുക്ഖേ അരിയസച്ചേ ദസ്സനാധിപതേയ്യട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ദുക്ഖസമുദയേ അരിയസച്ചേ...പേ॰... ദുക്ഖനിരോധേ അരിയസച്ചേ... ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ അരിയസച്ചേ ദസ്സനാധിപതേയ്യട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ചതൂസു അരിയസച്ചേസു പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

## ഖ. ചരിയവാരോ

**൧൯൩**. ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ?

ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു...പേ॰... ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു... ചതൂസു ഝാനേസു... ചതൂസു അരിയസച്ചേസു പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതിഹാകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ? ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു...പേ॰... ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു... ചതൂസു ഝാനേസു... ചതൂസു അരിയസച്ചേസു പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ.

ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ? സപ്പുരിസസംസേവേ സോതാപത്തിയങ്ഗേ അധിമോക്ഖാധിപതേയ്യട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. സദ്ധമ്മസവനേ സോതാപത്തിയങ്ഗേ...പേ॰... യോനിസോ മനസികാരേ സോതാപത്തിയങ്ഗേ... ധമ്മാനുധമ്മപടിപത്തിയാ സോതാപത്തിയങ്ഗേ അധിമോക്ഖാധിപതേയ്യട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. ചതൂസു സോതാപത്തിയങ്ഗേസു സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ.

ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ? അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദായ സമ്മപ്പധാനേ പഗ്ഗഹാധിപതേയ്യട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, അവിക്ഖേപട്ഠേന

സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. ഉപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ സമ്മപ്പധാനേ...പേ॰... അനുപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ സമ്മപ്പധാനേ...പേ॰... ഉപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ സമ്മപ്പധാനേ പഗ്ഗഹാധിപതേയ്യട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ...പേ॰... ചതൂസു സമ്മപ്പധാനേസു വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ.

ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ? കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ ഉപട്ഠാനാധിപതേയ്യട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ...പേ॰... ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ...പേ॰... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ ഉപട്ഠാനാധിപതേയ്യട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ...പേ॰... ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ.

ചതൂസു ഝാനേസു സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ? പഠമേ ഝാനേ അവിക്ഖേപാധിപതേയ്യട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. ദുതിയേ ഝാനേ...പേ॰... തതിയേ ഝാനേ...പേ॰... ചതുത്ഥേ ഝാനേ അവിക്ഖേപാധിപതേയ്യട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ...പേ॰... ചതൂസു ഝാനേസു സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ.

ചതൂസു അരിയസച്ചേസു പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കതമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ? ദുക്ഖേ അരിയസച്ചേ ദസ്സനാധിപതേയ്യട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. ദുക്ഖസമുദയേ അരിയസച്ചേ...പേ॰... ദുക്ഖനിരോധേ അരിയസച്ചേ... ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ അരിയസച്ചേ ദസ്സനാധിപതേയ്യട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. ചതൂസു അരിയസച്ചേസു പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഇമേഹി വീസതിയാ ആകാരേഹി പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ചരിയാ ദട്ഠബ്ബാ.

## ഗ. ചാരവിഹാരനിദ്ദേസോ

**൱൯**. ചാരോ ച വിഹാരോ ച അനുബുദ്ധോ ഹോതി പടിവിദ്ധോ, യഥാചരന്തം യഥാവിഹരന്തം വിഞ്ഞൂ സബ്രഹ്മചാരീ ഗമ്ഭീരേസു ഠാനേസു ഓകപ്പേയ്യും - "അദ്ധാ, അയമായസ്മാ പത്തോ വാ പാപുണിസ്സതി വാ".

**ചരിയാ**തി അട്ഠ ചരിയായോ - ഇരിയാപഥചരിയാ, ആയതനചരിയാ, സതിചരിയാ, സമാധിചരിയാ, ഞാണചരിയാ, മഗ്ഗചരിയാ, പത്തിചരിയാ, ലോകത്ഥചരിയാതി. **ഇരിയാപഥചരിയാ**തി ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു. **ആയതനചരിയാ**തി ഛസു അജ്ഝത്തികബാഹിരേസു ആയതനേസു. **സതിചരിയാ**തി ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു. **സമാധിചരിയാ**തി ചതൂസു ഝാനേസു. **ഞാണചരിയാ**തി ചതൂസു അരിയസച്ചേസു. **മഗ്ഗചരിയാ**തി ചതൂസു അരിയമഗ്ഗേസു. **പത്തിചരിയാ**തി ചതൂസു സാമഞ്ഞഫലേസു. **ലോകത്ഥചരിയാ**തി തഥാഗതേസു അരഹന്തേസു സമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു, പദേസേ പച്ചേകബുദ്ധേസു, പദേസേ സാവകേസു. ഇരിയാപഥചരിയാ ച പണിധിസമ്പന്നാനം, ആയതനചരിയാ ച ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാനം, സതിചരിയാ ച അപ്പമാദവിഹാരീനം, സമാധിചരിയാ ച അധിചിത്തമനുയുത്താനം, ഞാണചരിയാ ച ബുദ്ധിസമ്പന്നാനം, മഗ്ഗചരിയാ ച സമ്മാപടിപന്നാനം, പത്തിചരിയാ ച അധിഗതഫലാനം, ലോകത്ഥചരിയാ ച തഥാഗതാനം അരഹന്താനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം, പദേസേ പച്ചേകബുദ്ധാനം, പദേസേ സാവകാനം. ഇമാ അട്ഠ ചരിയായോ.

അപരാപി അട്ഠ ചരിയായോ. അധിമുച്ചന്തോ സദ്ധായ ചരതി, പഗ്ഗണ്ഹന്തോ വീരിയേന ചരതി, ഉപട്ഠാപേന്തോ സതിയാ ചരതി, അവിക്ഖേപം കരോന്തോ സമാധിനാ ചരതി, പജാനന്തോ പഞ്ഞായ ചരതി, വിജാനന്തോ വിഞ്ഞാണചരിയായ ചരതി, ഏവം പടിപന്നസ്സ കുസലാ ധമ്മാ ആയാപേന്തീതി ആയതനചരിയായ ചരതി, ഏവം പടിപന്നോ വിസേസമധിഗച്ഛതീതി വിസേസചരിയായ ചരതി - ഇമാ അട്ഠ ചരിയായോ.

അപരാപി അട്ഠ ചരിയായോ. ദസ്സനചരിയാ ച സമ്മാദിട്ഠിയാ, അഭിനിരോപനചരിയാ ച സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ, പരിഗ്ഗഹചരിയാ ച സമ്മാവാചായ, സമുട്ഠാനചരിയാ ച സമ്മാകമ്മന്തസ്സ, വോദാനചരിയാ ച സമ്മാആജീവസ്സ, പഗ്ഗഹചരിയാ ച സമ്മാവായാമസ്സ, ഉപട്ഠാനചരിയാ ച സമ്മാസതിയാ, അവിക്ഖേപചരിയാ ച സമ്മാസമാധിസ്സ - ഇമാ അട്ഠ ചരിയായോ.

**വിഹാരോ**തി അധിമുച്ചന്തോ സദ്ധായ വിഹരതി, പഗ്ഗണ്ഹന്തോ വീരിയേന വിഹരതി, ഉപട്ഠാപേന്തോ സതിയാ വിഹരതി, അവിക്ഖേപം കരോന്തോ സമാധിനാ വിഹരതി, പജാനന്തോ പഞ്ഞായ വിഹരതി.

**അനുബുദ്ധോ**തി സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമോക്ഖട്ഠോ അനുബുദ്ധോ ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ അനുബുദ്ധോ ഹോതി, സതിന്ദ്രിയസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠോ അനുബുദ്ധോ ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ അനുബുദ്ധോ ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ദസ്സനട്ഠോ അനുബുദ്ധോ ഹോതി.

**പടിവിദ്ധോ**തി സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമോക്ഖട്ഠോ പടിവിദ്ധോ ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠോ പടിവിദ്ധോ ഹോതി, സതിന്ദ്രിയസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠോ

പടിവിദ്ധോ ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠോ പടിവിദ്ധോ ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ദസ്സനട്ഠോ പടിവിദ്ധോ ഹോതി. **യഥാചരന്ത**ന്തി ഏവം സദ്ധായ ചരന്തം, ഏവം വീരിയേന ചരന്തം, ഏവം സതിയാ ചരന്തം, ഏവം സമാധിനാ ചരന്തം, ഏവം പഞ്ഞായ ചരന്തം. **യഥാവിഹരന്ത**ന്തി ഏവം സദ്ധായ വിഹരന്തം, ഏവം വീരിയേന വിഹരന്തം, ഏവം സതിയാ വിഹരന്തം, ഏവം സമാധിനാ വിഹരന്തം, ഏവം പഞ്ഞായ വിഹരന്തം. **വിഞ്ഞൂ**തി വിഞ്ഞൂ വിഭാവീ മേധാവീ പണ്ഡിതാ ബുദ്ധിസമ്പന്നാ. **സബ്രഹ്മചാരീ**തി ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ സമസിക്ഖതാ. **ഗമ്ഭീരേസു ഠാനേസൂ**തി ഗമ്ഭീരാനി ഠാനാനി വുച്ചന്തി ഝാനാ ച വിമോക്ഖാ ച സമാധീ ച സമാപത്തിയോ ച മഗ്ഗാ ച ഫലാനി ച അഭിഞ്ഞായോ ച പടിസമ്ഭിദാ ച. **ഓകപ്പേയ്യു**ന്തി സദ്ദഹേയ്യും അധിമുച്ചേയ്യും. **അദ്ധാ**തി ഏകംസവചനമേതം നിസ്സംസയവചനമേതം നിക്കങ്ഖവചനമേതം അദ്വേജ്ഝവചനമേതം അദ്വേള്ഹകവചനമേതം നിയോഗവചനമേതം അപണ്ണകവചനമേതം അവത്ഥാപനവചനമേതം - അദ്ധാതി. **ആയസ്മാ**തി പിയവചനമേതം ഗരുവചനമേതം സഗാരവസപ്പതിസ്സാധിവചനമേതം - ആയസ്മാതി. **പത്തോ വാ**തി അധിഗതോ വാ. **പാപുണിസ്സതി വാ**തി അധിഗമിസ്സതി വാ.

സുത്തന്തനിദ്ദേസോ തതിയോ.

### ൪. ചതുത്ഥസുത്തന്തനിദ്ദേസോ

**൧൮൨**. പുരിമനിദാനം [പരിപുണ്ണനിദാനം (സ്യാ॰ ക॰)]. ''പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദ്രിയാനി. കതമാനി പഞ്ച? സദ്ധിന്ദ്രിയം, വീരിയിന്ദ്രിയം, സതിന്ദ്രിയം, സമാധിന്ദ്രിയം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം - ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി. ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി കതിഹാകാരേഹി കേനട്ഠേന ദട്ഠബ്ബാനി? ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഛഹാകാരേഹി തേനട്ഠേന ദട്ഠബ്ബാനി - ആധിപതേയ്യട്ഠേന ആദിവിസോധനട്ഠേന അധിമത്തട്ഠേന, അധിട്ഠാനട്ഠേന, പരിയാദാനട്ഠേന, പതിട്ഠാപകട്ഠേന''.

### ക. ആധിപതേയ്യട്ഠനിദ്ദേസോ

**൧൮൩**. കഥം **ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി?** അസ്സദ്ധിയം പജഹതോ അധിമോക്ഖാധിപതേയ്യട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കോസജ്ജം പജഹതോ പഗ്ഗഹാധിപതേയ്യട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. പമാദം പജഹതോ ഉപട്ഠാനാധിപതേയ്യട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ അവിക്ഖേപാധിപതേയ്യട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. അവിജ്ജം പജഹതോ ദസ്സനാധിപതേയ്യട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം

ദട്ഠബ്ബം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം.

കാമച്ഛന്ദം പജഹതോ നേക്ഖമ്മവസേന അധിമോക്ഖാധിപതേയ്യട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കാമച്ഛന്ദം പജഹതോ നേക്ഖമ്മവസേന പഗ്ഗഹാധിപതേയ്യട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കാമച്ഛന്ദം പജഹതോ നേക്ഖമ്മവസേന ഉപട്ഠാനാധിപതേയ്യട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സതിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കാമച്ഛന്ദം പജഹതോ നേക്ഖമ്മവസേന അവിക്ഖേപാധിപതേയ്യട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. കാമച്ഛന്ദം പജഹതോ നേക്ഖമ്മവസേന ദസ്സനാധിപതേയ്യട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം.

ബ്യാപാദം പജഹതോ അബ്യാപാദവസേന…പേ॰… ഥിനമിദ്ധം പജഹതോ ആലോകസഞ്ഞാവസേന…പേ॰… സബ്ബകിലേസേ പജഹതോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന അധിമോക്ഖാധിപതേയ്യട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം… പേ॰… സബ്ബകിലേസേ പജഹതോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ദസ്സനാധിപതേയ്യട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ദട്ഠബ്ബം. ഏവം ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

### ഖ. ആദിവിസോധനട്ഠനിദ്ദേസോ

൨൦൦. കഥം **ആദിവിസോധനട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി?** അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം, അസ്സദ്ധിയസംവരട്ഠേന [അസ്സദ്ധിയം സംവരട്ഠേന (സ്യാ॰ ക॰) ഏവമീദിസേസു പദേസുപി] സീലവിസുദ്ധി - സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ആദിവിസോധനാ. പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം, കോസജ്ജസംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി - വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ആദിവിസോധനാ. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം, പമാദസംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി - സതിന്ദ്രിയസ്സ ആദിവിസോധനാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം, ഉദ്ധച്ചസംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി - സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ആദിവിസോധനാ. ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം, അവിജ്ജാസംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി - പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ആദിവിസോധനാ.

നേക്ഖമ്മേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി, കാമച്ഛന്ദസംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി - പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദിവിസോധനാ. അബ്യാപാദേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി, ബ്യാപാദസംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി - പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദിവിസോധനാ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി, സബ്ബകിലേസസംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി - പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആദിവിസോധനാ. ഏവം ആദിവിസോധനട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

### ഗ. അധിമത്തട്ഠനിദ്ദേസോ

**൨൦൭.** കഥം **അധിമത്തട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി?** സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി - ഛന്ദവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി . ഛന്ദവസേന പാമോജ്ജം ഉപ്പജ്ജതി - പാമോജ്ജവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പാമോജ്ജവസേന പീതി ഉപ്പജ്ജതി - പീതിവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പീതിവസേന പസ്സദ്ധി ഉപ്പജ്ജതി - പസ്സദ്ധിവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പസ്സദ്ധിവസേന സുഖം ഉപ്പജ്ജതി - സുഖവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സുഖവസേന ഓഭാസോ ഉപ്പജ്ജതി - ഓഭാസവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. ഓഭാസവസേന സംവേഗോ ഉപ്പജ്ജതി - സംവേഗവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സംവേജേത്വാ ചിത്തം സമാദഹതി - സമാധിവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. തഥാ സമാഹിതം ചിത്തം സാധുകം പഗ്ഗണ്ഹാതി - പഗ്ഗഹവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. തഥാപഗ്ഗഹിതം ചിത്തം സാധുകം അജ്ഝുപേക്ഖതി - ഉപേക്ഖാവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. ഉപേക്ഖാവസേന നാനത്തകിലേസേഹി ചിത്തം വിമുച്ചതി - വിമോക്ഖവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. വിമുത്തത്താ തേ ധമ്മാ ഏകരസാ ഹോന്തി - ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. ഭാവിതത്താ തതോ പണീതതരേ വിവട്ടന്തി - വിവട്ടനാവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. വിവട്ടിതത്താ തതോ വോസജ്ജതി [വോസ്സജ്ജതി (സ്യാ॰ ക॰)] - വോസഗ്ഗവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. വോസജ്ജിതത്താ തതോ നിരുജ്ഝന്തി - നിരോധവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. നിരോധവസേന ദ്വേ വോസഗ്ഗാ - പരിച്ചാഗവോസഗ്ഗോ ച, പക്ഖന്ദനവോസഗ്ഗോ ച. കിലേസേ ച ഖന്ധേ ച പരിച്ചജതീതി - പരിച്ചാഗവോസഗ്ഗോ. നിരോധനിബ്ബാനധാതുയാ ചിത്തം പക്ഖന്ദതീതി - പക്ഖന്ദനവോസഗ്ഗോ. നിരോധവസേന ഇമേ ദ്വേ വോസഗ്ഗാ.

അസ്സദ്ധിയസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... അസ്സദ്ധിയപരിളാഹസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... ദിട്ഠേകട്ഠാനം കിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... ഓളാരികാനം കിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... അനുസഹഗതാനം കിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... സബ്ബകിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി - ഛന്ദവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി...പേ॰... വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... കോസജ്ജസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... കോസജ്ജപരിളാഹസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... ദിട്ഠേകട്ഠാനം

കിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... സതിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... പമാദസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... പമാദപരിളാഹസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... ഉദ്ധച്ചസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി ഉദ്ധച്ചപരിളാഹസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... അവിജ്ജായ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... അവിജ്ജാപരിളാഹസ്സ പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... ദിട്ഠേകട്ഠാനം കിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... ഓളാരികാനം കിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... അനുസഹഗതാനം കിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി... സബ്ബകിലേസാനം പഹാനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി - ഛന്ദവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. ഛന്ദവസേന പാമോജ്ജം ഉപ്പജ്ജതി - പാമോജ്ജവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പാമോജ്ജവസേന പീതി ഉപ്പജ്ജതി - പീതിവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പീതിവസേന പസ്സദ്ധി ഉപ്പജ്ജതി - പസ്സദ്ധിവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പസ്സദ്ധിവസേന സുഖം ഉപ്പജ്ജതി - സുഖവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സുഖവസേന ഓഭാസോ ഉപ്പജ്ജതി - ഓഭാസവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. ഓഭാസവസേന സംവേഗോ ഉപ്പജ്ജതി - സംവേഗവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സംവേജേത്വാ ചിത്തം സമാദഹതി - സമാധിവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. തഥാസമാഹിതം ചിത്തം സാധുകം പഗ്ഗണ്ഹാതി - പഗ്ഗഹവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. തഥാപഗ്ഗഹിതം ചിത്തം സാധുകം അജ്ഝുപേക്ഖതി - ഉപേക്ഖാവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. ഉപേക്ഖാവസേന നാനത്തകിലേസേഹി ചിത്തം വിമുച്ചതി - വിമോക്ഖവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. വിമുത്തത്താ തേ ധമ്മാ ഏകരസാ ഹോന്തി - ഭാവനാവസേന [ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാവസേന (സ്യാ॰ കം॰) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബോ] പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. ഭാവിതത്താ തതോ പണീതതരേ വിവട്ടന്തി - വിവട്ടനാവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. വിവട്ടിതത്താ തതോ വോസജ്ജതി - വോസഗ്ഗവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. വോസജ്ജിതത്താ തതോ നിരുജ്ഝന്തി - നിരോധവസേന പഞ്ഞാവസേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. നിരോധവസേന ദ്വേ വോസഗ്ഗാ - പരിച്ചാഗവോസഗ്ഗോ ച, പക്ഖന്ദനവോസഗ്ഗോ ച. കിലേസേ ച ഖന്ധേ ച പരിച്ചജതീതി - പരിച്ചാഗവോസഗ്ഗോ. നിരോധനിബ്ബാനധാതുയാ ചിത്തം പക്ഖന്ദതീതി - പക്ഖന്ദനവോസഗ്ഗോ. നിരോധവസേന ഇമേ ദ്വേ വോസഗ്ഗാ. ഏവം അധിമത്തട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

ദുതിയഭാണവാരോ.

**൩. അധിട്ഠാനട്ഠനിദ്ദേസോ**

**൨൦൨**. കഥം അധിട്ഠാനട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ഭാവനായ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി - ഛന്ദവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിട്ഠാതി. ഛന്ദവസേന പാമോജ്ജം ഉപ്പജ്ജതി - പാമോജ്ജവസേന സദ്ധാവസേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിട്ഠാതി...പേ॰... ഏവം അധിട്ഠാനട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

### ങ. പരിയാദാനട്ഠനിദ്ദേസോ

കഥം പരിയാദാനട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം അസ്സദ്ധിയം പരിയാദിയതി , അസ്സദ്ധിയപരിളാഹം പരിയാദിയതി. പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം കോസജ്ജം പരിയാദിയതി, കോസജ്ജപരിളാഹം പരിയാദിയതി. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം പമാദം പരിയാദിയതി, പമാദപരിളാഹം പരിയാദിയതി. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം ഉദ്ധച്ചം പരിയാദിയതി, ഉദ്ധച്ചപരിളാഹം പരിയാദിയതി. ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അവിജ്ജം പരിയാദിയതി, അവിജ്ജാപരിളാഹം പരിയാദിയതി. നേക്ഖമ്മേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി കാമച്ഛന്ദം പരിയാദിയന്തി. അബ്യാപാദേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ബ്യാപാദം പരിയാദിയന്തി. ആലോകസഞ്ഞായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഥിനമിദ്ധം പരിയാദിയന്തി. അവിക്ഖേപേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഉദ്ധച്ചം പരിയാദിയന്തി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സബ്ബകിലേസേ പരിയാദിയന്തി. ഏവം പരിയാദാനട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

### ച. പതിട്ഠാപകട്ഠനിദ്ദേസോ

**൨൦൩**. കഥം പതിട്ഠാപകട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി? സദ്ധോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖേ പതിട്ഠാപേതി, സദ്ധസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖേ പതിട്ഠാപേതി. വീരിയവാ വീരിയിന്ദ്രിയം പഗ്ഗഹേ പതിട്ഠാപേതി, വീരിയവതോ വീരിയിന്ദ്രിയം പഗ്ഗഹേ പതിട്ഠാപേതി. സതിമാ സതിന്ദ്രിയം ഉപട്ഠാനേ പതിട്ഠാപേതി, സതിമതോ സതിന്ദ്രിയം ഉപട്ഠാനേ പതിട്ഠാപേതി. സമാഹിതോ സമാധിന്ദ്രിയം അവിക്ഖേപേ പതിട്ഠാപേതി, സമാഹിതസ്സ സമാധിന്ദ്രിയം അവിക്ഖേപേ പതിട്ഠാപേതി. പഞ്ഞവാ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദസ്സനേ പതിട്ഠാപേതി, പഞ്ഞവതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദസ്സനേ പതിട്ഠാപേതി. യോഗാവചരോ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നേക്ഖമ്മേ പതിട്ഠാപേതി, യോഗാവചരസ്സ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി നേക്ഖമ്മേ പതിട്ഠാപേന്തി. യോഗാവചരോ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അബ്യാപാദേ പതിട്ഠാപേതി, യോഗാവചരസ്സ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അബ്യാപാദേ പതിട്ഠാപേന്തി. യോഗാവചരോ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ആലോകസഞ്ഞായ പതിട്ഠാപേതി, യോഗാവചരസ്സ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ആലോകസഞ്ഞായ പതിട്ഠാപേന്തി. യോഗാവചരോ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അവിക്ഖേപേ പതിട്ഠാപേതി , യോഗാവചരസ്സ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അവിക്ഖേപേ പതിട്ഠാപേന്തി...പേ॰... യോഗാവചരോ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അരഹത്തമഗ്ഗേ പതിട്ഠാപേതി, യോഗാവചരസ്സ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അരഹത്തമഗ്ഗേ പതിട്ഠാപേന്തി. ഏവം പതിട്ഠാപകട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി ദട്ഠബ്ബാനി.

സുത്തന്തനിദ്ദേസോ ചതുത്ഥോ.

### ൫. ഇന്ദ്രിയസമോധാനം

**൨൦൪**. പുഥുജ്ജനോ സമാധിം ഭാവേന്തോ കതിഹാകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? സേക്ഖോ സമാധിം ഭാവേന്തോ കതിഹാകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? വീതരാഗോ സമാധിം ഭാവേന്തോ കതിഹാകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? പുഥുജ്ജനോ സമാധിം ഭാവേന്തോ സത്തഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. സേക്ഖോ സമാധിം ഭാവേന്തോ അട്ഠഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. വീതരാഗോ സമാധിം ഭാവേന്തോ ദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി.

പുഥുജ്ജനോ സമാധിം ഭാവേന്തോ കതമേഹി സത്തഹാകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? ആവജ്ജിതത്താ ആരമ്മണൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, സമഥനിമിത്തൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, പഗ്ഗഹനിമിത്തൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, അവിക്ഖേപൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഓഭാസൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, സമ്പഹംസനൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഉപേക്ഖൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി - പുഥുജ്ജനോ സമാധിം ഭാവേന്തോ ഇമേഹി സത്തഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി.

സേക്ഖോ സമാധിം ഭാവേന്തോ കതമേഹി അട്ഠഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? ആവജ്ജിതത്താ ആരമ്മണൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, സമഥനിമിത്തൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, പഗ്ഗഹനിമിത്തൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, അവിക്ഖേപൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഓഭാസൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, സമ്പഹംസനൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഉപേക്ഖൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഏകത്തൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി - സേക്ഖോ സമാധിം ഭാവേന്തോ ഇമേഹി അട്ഠഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി.

വീതരാഗോ സമാധിം ഭാവേന്തോ കതമേഹി ദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? ആവജ്ജിതത്താ ആരമ്മണൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി...പേ॰... ഏകത്തൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഞാണൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, വിമുത്തൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി - വീതരാഗോ സമാധിം ഭാവേന്തോ ഇമേഹി ദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി.

**൨൦൫**. പുഥുജ്ജനോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ കതിഹാകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? സേക്ഖോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ കതിഹാകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി , കതിഹാകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? വീതരാഗോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ കതിഹാകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി?

പുഥുജ്ജനോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ നവഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, നവഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. സേക്ഖോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ ദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ദസഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. വീതരാഗോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി.

പുഥുജ്ജനോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ കതമേഹി നവഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, കതമേഹി നവഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? അനിച്ചതോ ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, നിച്ചതോ അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. ദുക്ഖതോ ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, സുഖതോ അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. അനത്തതോ ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, അത്തതോ അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. ഖയതോ ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഘനതോ അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. വയതോ ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ആയൂഹനാനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. വിപരിണാമൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ധുവതോ അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. അനിമിത്തൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, നിമിത്താനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. അപ്പണിഹിതൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, പണിധിഅനുപട്ഠാനകുസലോ [പണിധാനുപട്ഠാനകുസലോ (സ്യാ॰)] ഹോതി. സുഞ്ഞതൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, അഭിനിവേസാനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി - പുഥുജ്ജനോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ ഇമേഹി നവഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഇമേഹി നവഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി.

**൨൦൬**. സേക്ഖോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ കതമേഹി ദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, കതമേഹി ദസഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? അനിച്ചതോ ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, നിച്ചതോ അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി...പേ॰... സുഞ്ഞതൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, അഭിനിവേസാനൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. ഞാണൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, അഞ്ഞാണഅനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി - സേക്ഖോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ ഇമേഹി ദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഇമേഹി ദസഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി.

വീതരാഗോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ കതമേഹി ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, കതമേഹി ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി? അനിച്ചതോ ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, നിച്ചതോ അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി...പേ॰... ഞാണൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, അഞ്ഞാണാനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. വിസഞ്ഞോഗൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, സഞ്ഞോഗാനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി. നിരോധൂപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, സങ്ഖാരാനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി - വീതരാഗോ വിപസ്സനം ഭാവേന്തോ ഇമേഹി ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി ഉപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി, ഇമേഹി ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി അനുപട്ഠാനകുസലോ ഹോതി.

ആവജ്ജിതത്താ ആരമ്മണൂപട്ഠാനകുസലവസേന ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി, ഗോചരഞ്ച പജാനാതി, സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതി...പേ॰... ധമ്മേ സമോധാനേതി, ഗോചരഞ്ച പജാനാതി, സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതി. **ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതീ**തി കഥം ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി? അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം സമോധാനേതി...പേ॰... സമഥനിമിത്തൂപട്ഠാനകുസലവസേന, പഗ്ഗഹനിമിത്തൂപട്ഠാനകുസലവസേന, അവിക്ഖേപൂപട്ഠാനകുസലവസേന, ഓഭാസൂപട്ഠാനകുസലവസേന, സമ്പഹംസനൂപട്ഠാനകുസലവസേന, ഉപേക്ഖൂപട്ഠാനകുസലവസേന , ഏകത്തൂപട്ഠാനകുസലവസേന, ഞാണൂപട്ഠാനകുസലവസേന, വിമുത്തൂപട്ഠാനകുസലവസേന.

അനിച്ചതോ ഉപട്ഠാനകുസലവസേന, നിച്ചതോ അനുപട്ഠാനകുസലവസേന, ദുക്ഖതോ ഉപട്ഠാനകുസലവസേന, സുഖതോ അനുപട്ഠാനകുസലവസേന, അനത്തതോ ഉപട്ഠാനകുസലവസേന, അത്തതോ അനുപട്ഠാനകുസലവസേന, ഖയതോ ഉപട്ഠാനകുസലവസേന, ഘനതോ അനുപട്ഠാനകുസലവസേന, വയതോ ഉപട്ഠാനകുസലവസേന, ആയൂഹനാനുപട്ഠാനകുസലവസേന, വിപരിണാമൂപട്ഠാനകുസലവസേന, ധുവതോ അനുപട്ഠാനകുസലവസേന, അനിമിത്തൂപട്ഠാനകുസലവസേന, നിമിത്താനുപട്ഠാനകുസലവസേന, അപ്പണിഹിതൂപട്ഠാനകുസലവസേന, പണിധിഅനുപട്ഠാനകുസലവസേന, സുഞ്ഞതൂപട്ഠാനകുസലവസേന, അഭിനിവേസാനുപട്ഠാനകുസലവസേന, ഞാണൂപട്ഠാനകുസലവസേന, അഞ്ഞാണാനുപട്ഠാനകുസലവസേന, വിസഞ്ഞോഗൂപട്ഠാനകുസലവസേന, സഞ്ഞോഗാനുപട്ഠാനകുസലവസേന , നിരോധൂപട്ഠാനകുസലവസേന, സങ്ഖാരാനുപട്ഠാനകുസലവസേന ഇന്ദ്രിയാനി സമോധാനേതി, ഗോചരഞ്ച പജാനാതി, സമത്ഥഞ്ച പടിവിജ്ഝതി.

**൨൦൭**. ചതുസട്ഠിയാ ആകാരേഹി തിണ്ണന്നം ഇന്ദ്രിയാനം വസീഭാവതാപഞ്ഞാ ആസവാനം ഖയേ ഞാണം. കതമേസം തിണ്ണന്നം ഇന്ദ്രിയാനം? അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയസ്സ, അഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ, അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയസ്സ.

അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം കതി ഠാനാനി ഗച്ഛതി? അഞ്ഞിന്ദ്രിയം കതി ഠാനാനി ഗച്ഛതി? അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയം കതി ഠാനാനി ഗച്ഛതി? അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം ഏകം ഠാനം ഗച്ഛതി - സോതാപത്തിമഗ്ഗം. അഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഛ ഠാനാനി ഗച്ഛതി - സോതാപത്തിഫലം, സകദാഗാമിമഗ്ഗം, സകദാഗാമിഫലം, അനാഗാമിമഗ്ഗം, അനാഗാമിഫലം, അരഹത്തമഗ്ഗം. അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയം ഏകം ഠാനം ഗച്ഛതി - അരഹത്തഫലം.

സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖപരിവാരം ഹോതി, വീരിയിന്ദ്രിയം പഗ്ഗഹപരിവാരം ഹോതി, സതിന്ദ്രിയം ഉപട്ഠാനപരിവാരം ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയം അവിക്ഖേപപരിവാരം ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദസ്സനപരിവാരം ഹോതി, മനിന്ദ്രിയം വിജാനനപരിവാരം ഹോതി, സോമനസ്സിന്ദ്രിയം അഭിസന്ദനപരിവാരം ഹോതി, ജീവിതിന്ദ്രിയം പവത്തസന്തതാധിപതേയ്യപരിവാരം ഹോതി. സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ജാതാ ധമ്മാ, ഠപേത്വാ ചിത്തസമുട്ഠാനം രൂപം, സബ്ബേവ കുസലാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ അനാസവാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിയ്യാനികാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ അപചയഗാമിനോ ഹോന്തി, സബ്ബേവ ലോകുത്തരാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിബ്ബാനാരമ്മണാ ഹോന്തി. സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയസ്സ ഇമാനി അട്ഠിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപരിവാരാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപരിവാരാ ഹോന്തി, നിസ്സയപരിവാരാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപരിവാരാ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി. തേവ തസ്സ ആകാരാ ചേവ ഹോന്തി പരിവാരാ ച.

സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ...പേ॰... അരഹത്തഫലക്ഖണേ അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖപരിവാരം ഹോതി...പേ॰... ജീവിതിന്ദ്രിയം പവത്തസന്തതാധിപതേയ്യപരിവാരം ഹോതി.

അരഹത്തഫലക്ഖണേ ജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേവ അബ്യാകതാ ഹോന്തി, ഠപേത്വാ ചിത്തസമുട്ഠാനം രൂപം സബ്ബേവ അനാസവാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ ലോകുത്തരാ ഹോന്തി, സബ്ബേവ നിബ്ബാനാരമ്മണാ ഹോന്തി. അരഹത്തഫലക്ഖണേ അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയസ്സ ഇമാനി അട്ഠിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപരിവാരാ ഹോന്തി . തേവ തസ്സ ആകാരാ ചേവ ഹോന്തി പരിവാരാ ച. ഇതി ഇമാനി അട്ഠ അട്ഠകാനി ചതുസട്ഠി ഹോന്തി.

**ആസവാ**തി കതമേ തേ ആസവാ? കാമാസവോ, ഭവാസവോ, ദിട്ഠാസവോ, അവിജ്ജാസവോ. കത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി [ഖിയ്യന്തി (ക॰)]? സോതാപത്തിമഗ്ഗേന അനവസേസോ ദിട്ഠാസവോ ഖീയതി. അപായഗമനീയോ കാമാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ ഭവാസവോ ഖീയതി, അപായഗമനീയോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികോ കാമാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ ഭവാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനവസേസോ കാമാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ ഭവാസവോ ഖീയതി, തദേകട്ഠോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി. അരഹത്തമഗ്ഗേന അനവസേസോ ഭവാസവോ ഖീയതി, അനവസേസോ അവിജ്ജാസവോ ഖീയതി. എത്ഥേതേ ആസവാ ഖീയന്തി.

**൨൦.** ന തസ്സ അദ്ദിട്ഠമിധത്ഥി കിഞ്ചി, അഥോ അവിഞ്ഞാതമജാനിതബ്ബം;
സബ്ബം അഭിഞ്ഞാസി യദത്ഥി നേയ്യം, തഥാഗതോ തേന സമന്തചക്ഖൂതി.

**സമന്തചക്ഖൂ**തി കേനട്ഠേന സമന്തചക്ഖു? ചുദ്ദസ ബുദ്ധഞാണാനി - ദുക്ഖേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം ബുദ്ധഞാണം...പേ॰... സബ്ബഞ്ഞുതഞാണം ബുദ്ധഞാണം, അനാവരണഞാണം ബുദ്ധഞാണം. ഇമാനി ചുദ്ദസ ബുദ്ധഞാണാനി. ഇമേസം ചുദ്ദസന്നം ബുദ്ധഞാണാനം അട്ഠ ഞാണാനി സാവകസാധാരണാനി, ഛ ഞാണാനി അസാധാരണാനി സാവകേഹി.

യാവതാ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ ഞാതോ, അഞ്ഞാതോ ദുക്ഖട്ഠോ നത്ഥീതി - സമന്തചക്ഖു. യം സമന്തചക്ഖു തം പഞ്ഞിന്ദ്രിയം. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം. യാവതാ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ; അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ ദുക്ഖട്ഠോ നത്ഥീതി - സമന്തചക്ഖു. യം സമന്തചക്ഖു തം പഞ്ഞിന്ദ്രിയം. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം. യാവതാ സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ...പേ॰... യാവതാ നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ... യാവതാ മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ... യാവതാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ അത്ഥപടിസമ്ഭിദട്ഠോ... യാവതാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ധമ്മപടിസമ്ഭിദട്ഠോ... യാവതാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദായ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദട്ഠോ... യാവതാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദട്ഠോ... യാവതാ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തേ ഞാണം... യാവതാ സത്താനം ആസയാനുസയേ ഞാണം... യാവതാ യമകപാടിഹീരേ ഞാണം... യാവതാ മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം... യാവതാ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ സമാരകസ്സ സബ്രഹ്മകസ്സ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ ദിട്ഠം സുതം മുതം വിഞ്ഞാതം പത്തം പരിയേസിതം അനുവിചരിതം മനസാ, തം

ഞാതം ദിട്ഠം വിദിതം സച്ഛികതം ഫസ്സിതം പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതം പഞ്ഞായ നത്ഥീതി - സമന്തചക്ഖു. യം സമന്തചക്ഖു തം പഞ്ഞിന്ദ്രിയം. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം, പഗ്ഗഹട്ഠേന വീരിയിന്ദ്രിയം, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിന്ദ്രിയം, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമാധിന്ദ്രിയം.

സദ്ദഹന്തോ പഗ്ഗണ്ഹാതി, പഗ്ഗണ്ഹന്തോ സദ്ദഹതി. സദ്ദഹന്തോ ഉപട്ഠാപേതി, ഉപട്ഠാപേന്തോ സദ്ദഹതി. സദ്ദഹന്തോ സമാദഹതി, സമാദഹന്തോ സദ്ദഹതി. സദ്ദഹന്തോ പജാനാതി, പജാനന്തോ സദ്ദഹതി. പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഉപട്ഠാപേതി, ഉപട്ഠാപേന്തോ പഗ്ഗണ്ഹാതി. പഗ്ഗണ്ഹന്തോ സമാദഹതി, സമാദഹന്തോ പഗ്ഗണ്ഹാതി. പഗ്ഗണ്ഹന്തോ പജാനാതി, പജാനന്തോ പഗ്ഗണ്ഹാതി. പഗ്ഗണ്ഹന്തോ സദ്ദഹതി, സദ്ദഹന്തോ പഗ്ഗണ്ഹാതി. ഉപട്ഠാപേന്തോ സമാദഹതി, സമാദഹന്തോ ഉപട്ഠാപേതി. ഉപട്ഠാപേന്തോ പജാനാതി, പജാനന്തോ ഉപട്ഠാപേതി. ഉപട്ഠാപേന്തോ സദ്ദഹതി, സദ്ദഹന്തോ ഉപട്ഠാപേതി. ഉപട്ഠാപേന്തോ പഗ്ഗണ്ഹാതി, പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഉപട്ഠാപേതി. സമാദഹന്തോ പജാനാതി, പജാനന്തോ സമാദഹതി. സമാദഹന്തോ സദ്ദഹതി, സദ്ദഹന്തോ സമാദഹതി. സമാദഹന്തോ പഗ്ഗണ്ഹാതി, പഗ്ഗണ്ഹന്തോ സമാദഹതി. സമാദഹന്തോ ഉപട്ഠാപേതി, ഉപട്ഠാപേന്തോ സമാദഹതി. പജാനന്തോ സദ്ദഹതി, സദ്ദഹന്തോ പജാനാതി. പജാനന്തോ പഗ്ഗണ്ഹാതി, പഗ്ഗണ്ഹന്തോ പജാനാതി. പജാനന്തോ ഉപട്ഠാപേതി, ഉപട്ഠാപേന്തോ പജാനാതി. പജാനന്തോ സമാദഹതി, സമാദഹന്തോ പജാനാതി.

സദ്ദഹിതത്താ പഗ്ഗഹിതം, പഗ്ഗഹിതത്താ സദ്ദഹിതം. സദ്ദഹിതത്താ ഉപട്ഠാപിതം, ഉപട്ഠാപിതത്താ സദ്ദഹിതം. സദ്ദഹിതത്താ സമാദഹിതം, സമാദഹിതത്താ സദ്ദഹിതം. സദ്ദഹിതത്താ പജാനിതം, പജാനിതത്താ സദ്ദഹിതം. പഗ്ഗഹിതത്താ ഉപട്ഠാപിതം , ഉപട്ഠാപിതത്താ പഗ്ഗഹിതം. പഗ്ഗഹിതത്താ സമാദഹിതം, സമാദഹിതത്താ പഗ്ഗഹിതം. പഗ്ഗഹിതത്താ പജാനിതം പജാനിതത്താ പഗ്ഗഹിതം. പഗ്ഗഹിതത്താ സദ്ദഹിതം, സദ്ദഹിതത്താ പഗ്ഗഹിതം. ഉപട്ഠാപിതത്താ സമാദഹിതം, സമാദഹിതത്താ ഉപട്ഠാപിതം. ഉപട്ഠാപിതത്താ പജാനിതം, പജാനിതത്താ ഉപട്ഠാപിതം. ഉപട്ഠാപിതത്താ സദ്ദഹിതം, സദ്ദഹിതത്താ ഉപട്ഠാപിതം. ഉപട്ഠാപിതത്താ പഗ്ഗഹിതം, പഗ്ഗഹിതത്താ ഉപട്ഠാപിതം. സമാദഹിതത്താ പജാനിതം, പജാനിതത്താ സമാദഹിതം. സമാദഹിതത്താ സദ്ദഹിതം, സദ്ദഹിതത്താ സമാദഹിതം. സമാദഹിതത്താ പഗ്ഗഹിതം, പഗ്ഗഹിതത്താ സമാദഹിതം. സമാദഹിതത്താ ഉപട്ഠാപിതം, ഉപട്ഠാപിതത്താ സമാദഹിതം. പജാനിതത്താ സദ്ദഹിതം, സദ്ദഹിതത്താ പജാനിതം. പജാനിതത്താ പഗ്ഗഹിതം, പഗ്ഗഹിതത്താ പജാനിതം. പജാനിതത്താ ഉപട്ഠാപിതം, ഉപട്ഠാപിതത്താ പജാനിതം. പജാനിതത്താ സമാദഹിതം, സമാദഹിതത്താ പജാനിതം.

യം ബുദ്ധചക്ഖു തം ബുദ്ധഞാണം, യം ബുദ്ധഞാണം തം ബുദ്ധചക്ഖു, യേന ചക്ഖുനാ തഥാഗതോ സത്തേ പസ്സതി അപ്പരജക്ഖേ മഹാരജക്ഖേ തിക്ഖിന്ദ്രിയേ മുദിന്ദ്രിയേ സ്വാകാരേ ദ്വാകാരേ സുവിഞ്ഞാപയേ ദുവിഞ്ഞാപയേ അപ്പേകച്ചേ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ [പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനേ (സ്യാം॰ കം॰)], അപ്പേകച്ചേ നപരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ.

**അപ്പരജക്ഖേ മഹാരജക്ഖേ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ. ആരദ്ധവീരിയോ പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, കുസീതോ പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ. ഉപട്ഠിതസ്സതി പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, മുട്ഠസ്സതി പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ. സമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, അസമാഹിതോ പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ. പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ അപ്പരജക്ഖോ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ മഹാരജക്ഖോ.

**തിക്ഖിന്ദ്രിയേ മുദിന്ദ്രിയേ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ തിക്ഖിന്ദ്രിയോ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ മുദിന്ദ്രിയോ...പേ... പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ തിക്ഖിന്ദ്രിയോ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ മുദിന്ദ്രിയോ. **സ്വാകാരേ ദ്വാകാരേ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ സ്വാകാരോ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ ദ്വാകാരോ...പേ... പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ സ്വാകാരോ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ ദ്വാകാരോ. **സുവിഞ്ഞാപയേ ദുവിഞ്ഞാപയേ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ സുവിഞ്ഞാപയോ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ ദുവിഞ്ഞാപയോ...പേ... പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ സുവിഞ്ഞാപയോ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ ദുവിഞ്ഞാപയോ.

**അപ്പേകച്ചേ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ, അപ്പേകച്ചേ നപരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ**തി സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ, അസ്സദ്ധോ പുഗ്ഗലോ നപരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ. ആരദ്ധവീരിയോ പുഗ്ഗലോ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ , കുസീതോ പുഗ്ഗലോ നപരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ...പേ... പഞ്ഞവാ പുഗ്ഗലോ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ, ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ നപരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവീ.

**ലോകോ**തി ഖന്ധലോകോ ധാതുലോകോ ആയതനലോകോ വിപത്തിഭവലോകോ വിപത്തിസമ്ഭവലോകോ സമ്പത്തിഭവലോകോ സമ്പത്തിസമ്ഭവലോകോ.

ഏകോ ലോകോ - സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ. ദ്വേ ലോകാ - നാമഞ്ച രൂപഞ്ച. തയോ ലോകാ - തിസ്സോ വേദനാ. ചത്താരോ ലോകാ - ചത്താരോ ആഹാരാ. പഞ്ച ലോകാ - പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ. ഛ ലോകാ - ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി. സത്ത ലോകാ - സത്ത വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ. അട്ഠ ലോകാ - അട്ഠ ലോകധമ്മാ. നവ ലോകാ - നവ സത്താവാസാ. ദസ ലോകാ - ദസായതനാനി. ദ്വാദസ ലോകാ - ദ്വാദസായതനാനി. അട്ഠാരസ ലോകാ - അട്ഠാരസ ധാതുയോ.

**വജ്ജ**ന്തി സബ്ബേ കിലേസാ വജ്ജാ, സബ്ബേ ദുച്ചരിതാ വജ്ജാ, സബ്ബേ അഭിസങ്ഖാരാ വജ്ജാ, സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മാ വജ്ജാ. ഇതി ഇമസ്മിഞ്ച ലോകേ ഇമസ്മിഞ്ച വജ്ജേ തിബ്ബാ ഭയസഞ്ഞാ പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോന്തി, സേയ്യഥാപി ഉക്ഖിത്താസികേ വധകേ. ഇമേഹി പഞ്ഞാസായ ആകാരേഹി ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ജാനാതി പസ്സതി അഞ്ഞാതി പടിവിജ്ഝതീതി.

ഇന്ദ്രിയസമോധാനോ പഞ്ചമോ.

തതിയഭാണവാരോ.

ഇന്ദ്രിയകഥാ നിട്ഠിതാ.

## ๑. വിമോക്ഖകഥാ

### ൧. ഉദ്ദേസോ

**൨൦൯**. പുരിമനിദാനം . "തയോമേ , ഭിക്ഖവേ, വിമോക്ഖാ. കതമേ തയോ? സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ, അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ, അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ - ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തയോ വിമോക്ഖാ.

"അപി ച, അട്ഠസട്ഠി വിമോക്ഖാ - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ, അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ, അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ; അജ്ഝത്തവുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ, ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ, ദുഭതോ വുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ; അജ്ഝത്തവുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ, ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ, ദുഭതോ വുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ; അജ്ഝത്തവുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ, ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ, ദുഭതോ വുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ; അജ്ഝത്തവുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ [അജ്ഝത്തവുട്ഠാനാ പടിപ്പസ്സദ്ധീ (സ്യാ॰)] ചത്താരോ വിമോക്ഖാ, ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ, ദുഭതോ വുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ; രൂപീ രൂപാനി പസ്സതീതി വിമോക്ഖോ, അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീതി വിമോക്ഖോ, സുഭം തേവ അധിമുത്തോ ഹോതീതി വിമോക്ഖോ; ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ; നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തി വിമോക്ഖോ; സമയവിമോക്ഖോ, അസമയവിമോക്ഖോ; സാമയികോ വിമോക്ഖോ, അസാമയികോ വിമോക്ഖോ; കുപ്പോ വിമോക്ഖോ, അകുപ്പോ വിമോക്ഖോ; ലോകിയോ വിമോക്ഖോ, ലോകുത്തരോ വിമോക്ഖോ; സാസവോ വിമോക്ഖോ, അനാസവോ വിമോക്ഖോ; സാമിസോ വിമോക്ഖോ, നിരാമിസോ വിമോക്ഖോ; നിരാമിസാനിരാമിസതരോ വിമോക്ഖോ, പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ, അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ, പണിഹിതപ്പടിപ്പസ്സദ്ധി വിമോക്ഖോ; സഞ്ഞുത്തോ വിമോക്ഖോ, വിസഞ്ഞുത്തോ വിമോക്ഖോ; ഏകത്തവിമോക്ഖോ, നാനത്തവിമോക്ഖോ , സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ, ഞാണവിമോക്ഖോ; സീതിസിയാവിമോക്ഖോ [സീതീസിയാവിമോക്ഖോ (സീ॰ അട്ഠ॰)], ഝാനവിമോക്ഖോ, അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ".

### ൨. നിദ്ദേസോ

**൨൧൦**. കതമോ **സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - "സുഞ്ഞമിദം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ"തി. സോ തത്ഥ അഭിനിവേസം ന കരോതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. അയം സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി -

“സുഞ്ഞമിദം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ”തി. സോ തത്ഥ നിമിത്തം ന കരോതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. അയം അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - “സുഞ്ഞമിദം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ”തി. സോ തത്ഥ പണിധിം ന കരോതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. അയം അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **അജ്ഝത്തവുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ഝാനാനി - അയം അജ്ഝത്തവുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ. കതമോ ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ? ചതസ്സോ അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ. കതമോ ദുഭതോ വുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ? ചത്താരോ അരിയമഗ്ഗാ - അയം ദുഭതോ വുട്ഠാനോ വിമോക്ഖോ.

കതമേ **അജ്ഝത്തവുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** പഠമം ഝാനം നീവരണേഹി വുട്ഠാതി. ദുതിയം ഝാനം വിതക്കവിചാരേഹി വുട്ഠാതി. തതിയം ഝാനം പീതിയാ വുട്ഠാതി. ചതുത്ഥം ഝാനം സുഖദുക്ഖേഹി വുട്ഠാതി. ഇമേ അജ്ഝത്തവുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

കതമേ **ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി രൂപസഞ്ഞായ പടിഘസഞ്ഞായ നാനത്തസഞ്ഞായ വുട്ഠാതി. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തി ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായ വുട്ഠാതി. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായ വുട്ഠാതി. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായ വുട്ഠാതി. ഇമേ ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

കതമേ **ദുഭതോ വുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** സോതാപത്തിമഗ്ഗോ സക്കായദിട്ഠിവിചികിച്ഛാസീലബ്ബതപരാമാസാ ദിട്ഠാനുസയാ വിചികിച്ഛാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. സകദാഗാമിമഗ്ഗോ ഓളാരികാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ ഓളാരികാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി . അനാഗാമിമഗ്ഗോ അനുസഹഗതാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ അനുസഹഗതാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. അരഹത്തമഗ്ഗോ രൂപരാഗാ അരൂപരാഗാ മാനാ ഉദ്ധച്ചാ അവിജ്ജായ മാനാനുസയാ ഭവരാഗാനുസയാ അവിജ്ജാനുസയാ വുട്ഠാതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠാതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വുട്ഠാതി. ഇമേ ദുഭതോ വുട്ഠാനാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

൨൧൭. കതമേ **അജ്ഝത്തവുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** പഠമം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ വിതക്കോ ച വിചാരോ ച പീതി ച സുഖഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച, ദുതിയം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ...പേ॰... തതിയം ഝാനം

പടിലാഭത്ഥായ...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം പടിലാഭത്ഥായ വിതക്കോ ച വിചാരോ ച പീതി ച സുഖഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച - ഇമേ അജ്ഝത്തവുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

കതമേ **ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വിതക്കോ ച വിചാരോ ച പീതി ച സുഖഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിം...പേ॰... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിം ...പേ॰... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം പടിലാഭത്ഥായ വിതക്കോ ച വിചാരോ ച പീതി ച സുഖഞ്ച ചിത്തേകഗ്ഗതാ ച - ഇമേ ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

കതമേ **ദുഭതോ വുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ **അനിച്ചാനുപസ്സനാ, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ, അനത്താനുപസ്സനാ**. സകദാഗാമിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ...പേ॰... അനാഗാമിമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലാഭത്ഥായ **അനിച്ചാനുപസ്സനാ, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ, അനത്താനുപസ്സനാ** - ഇമേ ദുഭതോ വുട്ഠാനാനം അനുലോമാ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

കതമേ **അജ്ഝത്തവുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ, ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ...പേ॰... തതിയസ്സ ഝാനസ്സ...പേ॰... ചതുത്ഥസ്സ ഝാനസ്സ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ - ഇമേ അജ്ഝത്തവുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

കതമേ **ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ...പേ॰... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ...പേ॰... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ - ഇമേ ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

കതമേ **ദുഭതോ വുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ?** സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ സോതാപത്തിഫലം, സകദാഗാമിമഗ്ഗസ്സ സകദാഗാമിഫലം , അനാഗാമിമഗ്ഗസ്സ അനാഗാമിഫലം, അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ അരഹത്തഫലം - ഇമേ ദുഭതോ വുട്ഠാനപടിപ്പസ്സദ്ധീ ചത്താരോ വിമോക്ഖാ.

൨൧൨. കഥം **രൂപീ രൂപാനി പസ്സതീതി - വിമോക്ഖോ?** ഇധേകച്ചോ അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം നീലനിമിത്തം മനസികരോതി, നീലസഞ്ഞം പടിലഭതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കരോതി, സൂപധാരിതം ഉപധാരേതി, സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കത്വാ സൂപധാരിതം [സുപധാരിതം (ക॰)] ഉപധാരേത്വാ സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേത്വാ ബഹിദ്ധാ നീലനിമിത്തേ ചിത്തം ഉപസംഹരതി, നീലസഞ്ഞം പടിലഭതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കരോതി, സൂപധാരിതം ഉപധാരേതി, സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കത്വാ ഉപധാരേത്വാ സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേത്വാ ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അജ്ഝത്തഞ്ച ബഹിദ്ധാ ച ഉഭയമിദം രൂപ"ന്തി, രൂപസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇധേകച്ചോ അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം പീതനിമിത്തം...പേ॰... ലോഹിതനിമിത്തം...പേ॰... ഓദാതനിമിത്തം മനസികരോതി, ഓദാതസഞ്ഞം

പടിലഭതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കരോതി, സൂപധാരിതം ഉപധാരേതി, സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കത്വാ സൂപധാരിതം ഉപധാരേത്വാ സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേത്വാ ബഹിദ്ധാ ഓദാതനിമിത്തേ ചിത്തം ഉപസംഹരതി, ഓദാതസഞ്ഞം പടിലഭതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കരോതി, സൂപധാരിതം ഉപധാരേതി, സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കത്വാ സൂപധാരിതം ഉപധാരേത്വാ സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേത്വാ ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അജ്ഝത്തഞ്ച ബഹിദ്ധാ ച ഉഭയമിദം രൂപ"ന്തി, രൂപസഞ്ഞീ ഹോതി. ഏവം രൂപീ രൂപാനി പസ്സതീതി - വിമോക്ഖോ.

കഥം **അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീതി - വിമോക്ഖോ?** ഇധേകച്ചോ അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം നീലനിമിത്തം ന മനസികരോതി, നീലസഞ്ഞം ന പടിലഭതി; ബഹിദ്ധാ നീലനിമിത്തേ ചിത്തം ഉപസംഹരതി, നീലസഞ്ഞം പടിലഭതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കരോതി, സൂപധാരിതം ഉപധാരേതി, സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കത്വാ സൂപധാരിതം ഉപധാരേത്വാ സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേത്വാ ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അജ്ഝത്തം അരൂപം, ബഹിദ്ധാ രൂപമിദ"ന്തി, രൂപസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇധേകച്ചോ അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം പീതനിമിത്തം...പേ॰... ലോഹിതനിമിത്തം...പേ॰... ഓദാതനിമിത്തം ന മനസികരോതി, ഓദാതസഞ്ഞം ന പടിലഭതി; ബഹിദ്ധാ ഓദാതനിമിത്തേ ചിത്തം ഉപസംഹരതി, ഓദാതസഞ്ഞം പടിലഭതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കരോതി, സൂപധാരിതം ഉപധാരേതി, സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേതി. സോ തം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതം കത്വാ സൂപധാരിതം ഉപധാരേത്വാ സ്വാവത്ഥിതം അവത്ഥാപേത്വാ ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "അജ്ഝത്തം അരൂപം ബഹിദ്ധാ രൂപമിദ"ന്തി, രൂപസഞ്ഞീ ഹോതി. ഏവം അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീതി - വിമോക്ഖോ.

കഥം **"സുഭ"ന്തേവ അധിമുത്തോ ഹോതീതി - വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന [അബ്യാപജ്ഝേന (സ്യാ॰)] ഫരിത്വാ വിഹരതി. മേത്തായ ഭാവിതത്താ സത്താ അപ്പടികൂലാ ഹോന്തി. കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... കരുണായ ഭാവിതത്താ സത്താ അപ്പടികൂലാ ഹോന്തി. മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... മുദിതായ ഭാവിതത്താ സത്താ അപ്പടികൂലാ ഹോന്തി. ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി...പേ॰... ഉപേക്ഖായ ഭാവിതത്താ സത്താ അപ്പടികൂലാ ഹോന്തി. ഏവം "സുഭം" തേവ അധിമുത്തോ ഹോതീതി - വിമോക്ഖോ.

൨൧൩. കതമോ **ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ "അനന്തോ ആകാസോ"തി

ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ.

കതമോ **വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ "അനന്തം വിഞ്ഞാണ"ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ.

കതമോ **ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ "നത്ഥി കിഞ്ചീ"തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ .

കതമോ **നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തി വിമോക്ഖോ.

കതമോ **സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തി വിമോക്ഖോ?** ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തി വിമോക്ഖോ.

കതമോ **സമയവിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ച ഝാനാനി ചതസ്സോ ച അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം സമയവിമോക്ഖോ.

കതമോ **അസമയവിമോക്ഖോ?** ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം അസമയവിമോക്ഖോ.

കതമോ **സാമയികോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ച ഝാനാനി, ചതസ്സോ ച അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം സാമയികോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **അസാമയികോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം അസാമയികോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **കുപ്പോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ച ഝാനാനി, ചതസ്സോ ച അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം കുപ്പോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **അകുപ്പോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം അകുപ്പോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **ലോകിയോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ച ഝാനാനി, ചതസ്സോ ച അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം ലോകിയോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **ലോകുത്തരോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം ലോകുത്തരോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **സാസവോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ച ഝാനാനി, ചതസ്സോ ച അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം സാസവോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **അനാസവോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം അനാസവോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **സാമിസോ വിമോക്ഖോ?** രൂപപ്പടിസഞ്ഞുത്തോ വിമോക്ഖോ - അയം സാമിസോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **നിരാമിസോ വിമോക്ഖോ?** അരൂപപ്പടിസഞ്ഞുത്തോ വിമോക്ഖോ - അയം നിരാമിസോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **നിരാമിസാ നിരാമിസതരോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം നിരാമിസാനിരാമിസതരോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ച ഝാനാനി, ചതസ്സോ ച അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. കതമോ അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ? ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **പണിഹിതപ്പടിപ്പസ്സദ്ധി വിമോക്ഖോ?** പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ ...പേ... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ - അയം പണിഹിതപ്പടിപ്പസ്സദ്ധി വിമോക്ഖോ.

കതമോ **സഞ്ഞുത്തോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ച ഝാനാനി, ചതസ്സോ ച അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം സഞ്ഞുത്തോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **വിസഞ്ഞുത്തോ വിമോക്ഖോ?** ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം വിസഞ്ഞുത്തോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ **ഏകത്തവിമോക്ഖോ?** ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - അയം ഏകത്തവിമോക്ഖോ.

കതമോ **നാനത്തവിമോക്ഖോ?** ചത്താരി ച ഝാനാനി, ചതസ്സോ ച അരൂപസമാപത്തിയോ - അയം നാനത്തവിമോക്ഖോ.

**൨൧൮**. കതമോ **സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ?** സിയാ ഏകോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ ദസ സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ ഏകോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ ഹോതി, വത്ഥുവസേന പരിയായേന. കഥഞ്ച സിയാ? അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാം നിച്ചതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ . ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാം സുഖതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. അനത്താനുപസ്സനാഞാണം അത്തതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം നന്ദിയാ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം രാഗതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം സമുദയതോ സഞ്ഞായ

മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ആദാനതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം നിമിത്തതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം പണിധിയാ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ ദസ സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ ഏകോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ...പേ... രൂപേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ ദസ സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ ഏകോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

വേദനായ...പേ... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം... പേ... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ...പേ... ജരാമരണേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ സഞ്ഞായ മുച്ചതീതി - സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ . ഏവം സിയാ, ഏകോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ ദസ സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ സഞ്ഞാവിമോക്ഖാ ഏകോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന - അയം സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ.

**൨൧൩**. കതമോ **ഞാണവിമോക്ഖോ?** സിയാ ഏകോ ഞാണവിമോക്ഖോ ദസ ഞാണവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ ഞാണവിമോക്ഖാ ഏകോ ഞാണവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന **സിയാ**തി . കഥഞ്ച സിയാ? അനിച്ചാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം നിച്ചതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. ദുക്ഖാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം സുഖതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. അനത്താനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം അത്തതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം നന്ദിയാ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. വിരാഗാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം രാഗതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. നിരോധാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം സമുദയതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം ആദാനതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. അനിമിത്താനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം നിമിത്തതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാ ഥാഭൂതം ഞാണം പണിധിയാ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം അഭിനിവേസതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ ഞാണവിമോക്ഖോ ദസ ഞാണവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ ഞാണവിമോക്ഖാ ഏകോ ഞാണവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം നിച്ചതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ...പേ... രൂപേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം അഭിനിവേസതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ ഞാണവിമോക്ഖോ ദസ ഞാണവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ ഞാണവിമോക്ഖാ ഏകോ ഞാണവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

വേദനായ ...പേ... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം... പേ... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം നിച്ചതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ...പേ... ജരാമരണേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ യഥാഭൂതം ഞാണം അഭിനിവേസതോ സമ്മോഹാ അഞ്ഞാണാ മുച്ചതീതി - ഞാണവിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ ഞാണവിമോക്ഖോ ദസ ഞാണവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ ഞാണവിമോക്ഖാ ഏകോ ഞാണവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന - അയം ഞാണവിമോക്ഖോ.

൨൧൩. കതമോ **സീതിസിയാവിമോക്ഖോ?** സിയാ ഏകോ സീതിസിയാവിമോക്ഖോ ദസ സീതിസിയാവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ സീതിസിയാവിമോക്ഖാ ഏകോ സീതിസിയാവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന **സിയാ**തി. കഥഞ്ച സിയാ? അനിച്ചാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം നിച്ചതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. ദുക്ഖാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം സുഖതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. അനത്താനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം അത്തതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം നന്ദിയാ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. വിരാഗാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം രാഗതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ . നിരോധാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം സമുദയതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം ആദാനതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. അനിമിത്താനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം നിമിത്തതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം പണിധിയാ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം അഭിനിവേസതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ സീതിസിയാവിമോക്ഖോ ദസ സീതിസിയാവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ സീതിസിയാവിമോക്ഖാ ഏകോ സീതിസിയാവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം നിച്ചതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ...പേ... രൂപേ

സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം അഭിനിവേസതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ സീതിസിയാവിമോക്ഖോ ദസ സീതിസിയാവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ സീതിസിയാവിമോക്ഖാ ഏകോ സീതിസിയാവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

വേദനായ...പേ... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം... പേ... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം നിച്ചതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ...പേ... ജരാമരണേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ അനുത്തരം സീതിഭാവം ഞാണം അഭിനിവേസതോ സന്താപപരിളാഹദരഥാ മുച്ചതീതി - സീതിസിയാവിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ സീതിസിയാവിമോക്ഖോ ദസ സീതിസിയാവിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ സീതിസിയാവിമോക്ഖാ ഏകോ സീതിസിയാവിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന - അയം സീതിസിയാവിമോക്ഖോ.

൨൭൭. കതമോ **ഝാനവിമോക്ഖോ?** നേക്ഖമ്മം ഝായതീതി [ജായതീതി (സ്യാ॰)] ഝാനം. കാമച്ഛന്ദം ഝാപേതീതി - ഝാനം. ഝായന്തോ [ജായന്തോ (സ്യാ॰)] മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝാപേന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝായന്തീതി - ധമ്മാ. ഝാപേതീതി - കിലേസേ. ഝാതേ ച ഝാപേ ച ജാനാതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. അബ്യാപാദോ ഝായതീതി - ഝാനം. ബ്യാപാദം ഝാപേതീതി - ഝാനം. ഝായന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝാപേന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝായന്തീതി - ധമ്മാ. ഝാപേതീതി - കിലേസേ. ഝാതേ ച ഝാപേ ച ജാനാതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ആലോകസഞ്ഞാ ഝായതീതി - ഝാനം. ഥിനമിദ്ധം ഝാപേതീതി - ഝാനം...പേ... അവിക്ഖേപോ ഝായതീതി - ഝാനം. ഉദ്ധച്ചം ഝാപേതീതി - ഝാനം. ധമ്മവവത്ഥാനം ഝായതീതി - ഝാനം. വിചികിച്ഛം ഝാപേതീതി - ഝാനം. ഞാണം ഝായതീതി - ഝാനം. അവിജ്ജം ഝാപേതീതി - ഝാനം. പാമോജ്ജം ഝായതീതി - ഝാനം. അരതിം ഝാപേതീതി - ഝാനം. പഠമം ഝാനം ഝായതീതി - ഝാനം. നീവരണേ ഝാപേതീതി - ഝാനം...പേ... അരഹത്തമഗ്ഗോ ഝായതീതി - ഝാനം. സബ്ബകിലേസേ ഝാപേതീതി - ഝാനം. ഝായന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝാപേന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝായന്തീതി - ധമ്മാ. ഝാപേതീതി - കിലേസേ. ഝാതേ ച ഝാപേ ച ജാനാതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ - അയം ഝാനവിമോക്ഖോ.

൨൭൮. കതമോ **അനുപാദാ ചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ?** സിയാ ഏകോ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ ദസ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖാ ഏകോ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന **സിയാ**തി . കഥഞ്ച സിയാ? അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം സുഖതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. അനത്താനുപസ്സനാഞാണം അത്തതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം നന്ദിയാ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം രാഗതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം സമുദയതോ

ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ആദാനതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം നിമിത്തതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം പണിധിയാ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ ദസ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖാ ഏകോ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ...പേ.... രൂപേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ ദസ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖാ ഹോന്തി, ദസ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖാ ഏകോ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

വേദനായ...പേ.... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം... പേ.... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ...പേ.... ജരാമരണേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ ഉപാദാനാ മുച്ചതീതി - അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ. ഏവം സിയാ ഏകോ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ ദസ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖാ ഹോന്തി , ദസ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖാ ഏകോ അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ ഹോതി വത്ഥുവസേന പരിയായേന.

അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം കതിഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി?
ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം കതിഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി?
അനത്താനുപസ്സനാഞാണം കതിഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി?
നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം...പേ.... വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം...
നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം...
അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം... അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം...
സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം കതിഹുപാദാനേഹി മുച്ചതീതി?

അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി. അനത്താനുപസ്സനാഞാണം തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി. വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി. നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം ചതൂഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ചതൂഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി.

അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം കതമേഹി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി? ദിട്ഠുപാദാനാ, സീലബ്ബതുപാദാനാ, അത്തവാദുപാദാനാ - അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം ഇമേഹി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം കതമാ ഏകുപാദാനാ [ഏകൂപാദാനാ (സീ॰ അട്ഠ॰)] മുച്ചതി? കാമുപാദാനാ - ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം ഇദം ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി. [ഇമാ ഏകുപാദാനാ (സ്യാ॰)] അനത്താനുപസ്സനാഞാണം കതമേഹി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി? ദിട്ഠുപാദാനാ, സീലബ്ബതുപാദാനാ, അത്തവാദുപാദാനാ - അനത്താനുപസ്സനാഞാണം ഇമേഹി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം കതമാ ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി? കാമുപാദാനാ - നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം ഇദം ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി. വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം കതമാ ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി? കാമുപാദാനാ - വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം ഇദം ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി. നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം കതമേഹി ചതൂഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി? കാമുപാദാനാ, ദിട്ഠുപാദാനാ, സീലബ്ബതുപാദാനാ, അത്തവാദുപാദാനാ - നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം ഇമേഹി ചതൂഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം കതമേഹി ചതൂഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി? കാമുപാദാനാ, ദിട്ഠുപാദാനാ, സീലബ്ബതുപാദാനാ, അത്തവാദുപാദാനാ - പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ഇമേഹി ചതൂഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം കതമേഹി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി? ദിട്ഠുപാദാനാ, സീലബ്ബതുപാദാനാ, അത്തവാദുപാദാനാ - അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം ഇമേഹി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം കതമാ ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി? കാമുപാദാനാ - അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം ഇദം ഏകുപാദാനാ മുച്ചതി. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം കതമേഹി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി? ദിട്ഠുപാദാനാ, സീലബ്ബതുപാദാനാ, അത്തവാദുപാദാനാ - സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം ഇമേഹി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചതി.

യഞ്ച അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം, യഞ്ച അനത്താനുപസ്സനാഞാണം, യഞ്ച അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം, യഞ്ച സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം - ഇമാനി ചത്താരി ഞാണാനി തീഹുപാദാനേഹി മുച്ചന്തി - ദിട്ഠുപാദാനാ, സീലബ്ബതുപാദാനാ, അത്തവാദുപാദാനാ. യഞ്ച ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം, യം ച നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം, യഞ്ച വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം, യഞ്ച അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം - ഇമാനി ചത്താരി ഞാണാനി ഏകുപാദാനാ മുച്ചന്തി - കാമുപാദാനാ. യഞ്ച നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം, യഞ്ച പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം - ഇമാനി ദ്വേ ഞാണാനി ചതൂഹുപാദാനേഹി മുച്ചന്തി - കാമുപാദാനാ, ദിട്ഠുപാദാനാ, സീലബ്ബതുപാദാനാ, അത്തവാദുപാദാനാ - അയം അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ.

വിമോക്ഖകഥായ പഠമഭാണവാരോ.

**൨൧൮**. തീണി ഖോ പനിമാനി വിമോക്ഖമുഖാനി ലോകനിയ്യാനായ സംവത്തന്തി. സബ്ബസങ്ഖാരേ പരിച്ഛേദപരിവടുമതോ [പരിച്ഛേദപരിവട്ടുമതോ (സ്യാ॰)] സമനുപസ്സനതായ അനിമിത്തായ ച ധാതുയാ ചിത്തസമ്പക്ഖന്ദനതായ, സബ്ബസങ്ഖാരേസു മനോസമുത്തേജനതായ അപ്പണിഹിതായ ച ധാതുയാ ചിത്തസമ്പക്ഖന്ദനതായ, സബ്ബധമ്മേ പരതോ സമനുപസ്സനതായ സുഞ്ഞതായ ച

ധാതുയാ ചിത്തസമ്പക്ഖന്ദനതായ - ഇമാനി തീണി വിമോക്ഖമുഖാനി ലോകനിയ്യാനായ സംവത്തന്തി.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കഥം സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കഥം സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കഥം സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ ഖയതോ സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി, ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ ഭയതോ സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി, അനത്തതോ മനസികരോതോ സുഞ്ഞതോ സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കിം ബഹുലം ചിത്തം ഹോതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കിം ബഹുലം ചിത്തം ഹോതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കിം ബഹുലം ചിത്തം ഹോതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലം ചിത്തം ഹോതി . ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലം ചിത്തം ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലം ചിത്തം ഹോതി.

അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ അധിമോക്ഖബഹുലോ കതമിന്ദ്രിയം പടിലഭതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ പസ്സദ്ധിബഹുലോ കതമിന്ദ്രിയം പടിലഭതി? അനത്തതോ മനസികരോന്തോ വേദബഹുലോ കതമിന്ദ്രിയം പടിലഭതി? അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ അധിമോക്ഖബഹുലോ സദ്ധിന്ദ്രിയം പടിലഭതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ പസ്സദ്ധിബഹുലോ സമാധിന്ദ്രിയം പടിലഭതി. അനത്തതോ മനസികരോന്തോ വേദബഹുലോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം പടിലഭതി.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലസ്സ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി, ഭാവനായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ [തദന്വയാനി (സ്യാ॰)] ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കോ ഭാവേതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലസ്സ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി, ഭാവനായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കോ ഭാവേതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലസ്സ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി, ഭാവനായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കോ ഭാവേതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. ഭാവനായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. യോ സമ്മാപടിപന്നോ സോ ഭാവേതി; നത്ഥി മിച്ഛാപടിപന്നസ്സ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലസ്സ സമാധിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. ഭാവനായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി , സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി , ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. യോ സമ്മാപടിപന്നോ

സോ ഭാവേതി; നത്ഥി മിച്ഛാപടിപന്നസ്സ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ. അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലസ്സ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. ഭാവനായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. യോ സമ്മാപടിപന്നോ സോ ഭാവേതി; നത്ഥി മിച്ഛാപടിപന്നസ്സ ഇന്ദ്രിയഭാവനാ.

**൨൨൦**. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലസ്സ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി? ഭാവനായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി? പടിവേധകാലേ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി? പടിവേധായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി? കേനട്ഠേന ഭാവനാ? കേനട്ഠേന പടിവേധോ? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലസ്സ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി? ഭാവനായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി , അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി? പടിവേധകാലേ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി? പടിവേധായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി? കേനട്ഠേന ഭാവനാ? കേനട്ഠേന പടിവേധോ? അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലസ്സ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി? ഭാവനായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി? പടിവേധകാലേ കതമിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി? പടിവേധായ കതിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി? കേനട്ഠേന ഭാവനാ? കേനട്ഠേന പടിവേധോ?

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. ഭാവനായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി , സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിവേധകാലേ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. പടിവേധായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ദസ്സനട്ഠേന പടിവേധോ. ഏവം പടിവിജ്ഝന്തോപി ഭാവേതി, ഭാവേന്തോപി പടിവിജ്ഝതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലസ്സ സമാധിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. ഭാവനായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിവേധകാലേ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. പടിവേധായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി,

നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ദസ്സനട്ഠേന പടിവേധോ. ഏവം പടിവിജ്ഝന്തോപി ഭാവേതി, ഭാവേന്തോപി പടിവിജ്ഝതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലസ്സ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. ഭാവനായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിവേധകാലേപി പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ആധിപതേയ്യം ഹോതി. പടിവേധായ ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. ദസ്സനട്ഠേന പടിവേധോ. ഏവം പടിവിജ്ഝന്തോപി ഭാവേതി, ഭാവേന്തോപി പടിവിജ്ഝതി.

**൨൨൧**. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കതമിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി? കതമിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സദ്ധാവിമുത്തോ [സദ്ധാധിമുത്തോ (സ്യാ॰)] ഹോതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കതമിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി? കതമിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ കായസക്ഖീ [കായസക്ഖി (സ്യാ॰ ക॰) അഭി॰ പു॰ പ॰ ൻഠ പസ്സിതബ്ബാ] ഹോതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കതമിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി? കതമിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ ദിട്ഠിപ്പത്തോ ഹോതി?

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സദ്ധാവിമുത്തോ ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ സമാധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ കായസക്ഖീ ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ ദിട്ഠിപ്പത്തോ ഹോതി.

സദ്ദഹന്തോ വിമുത്തോതി - സദ്ധാവിമുത്തോ. ഫുട്ഠത്താ സച്ഛികതോതി [സച്ഛികരോതീതി (സ്യാ॰ പീ॰)] - കായസക്ഖീ. ദിട്ഠത്താ പത്തോതി - ദിട്ഠിപ്പത്തോ. സദ്ദഹന്തോ വിമുച്ചതീതി - സദ്ധാവിമുത്തോ. ഝാനഫസ്സം പഠമം ഫുസതി, പച്ഛാ നിരോധം നിബ്ബാനം സച്ഛികരോതീതി - കായസക്ഖീ. ''ദുക്ഖാ സങ്ഖാരാ, സുഖോ നിരോധോ''തി ഞാതം ഹോതി ദിട്ഠം വിദിതം സച്ഛികതം ഫസ്സിതം പഞ്ഞായാതി - ദിട്ഠിപ്പത്തോ. യോ ചായം പുഗ്ഗലോ സദ്ധാവിമുത്തോ, യോ ച കായസക്ഖീ, യോ ച ദിട്ഠിപ്പത്തോ, സിയാ ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ സദ്ധാവിമുത്താപി കായസക്ഖീപി ദിട്ഠിപ്പത്താപി വത്ഥുവസേന പരിയായേന **സിയാ**തി. കഥഞ്ച സിയാ? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സദ്ധാവിമുത്തോ ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സദ്ധാവിമുത്തോ ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സദ്ധാവിമുത്തോ ഹോതി. ഏവം ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ.

ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ സമാധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ കായസക്ഖീ ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ സമാധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ കായസക്ഖീ ഹോതി. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ

സമാധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ കായസക്ഖീ ഹോതി. ഏവം ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ.

അനത്തതോ മനസികരോതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ ദിട്ഠിപ്പത്തോ ഹോതി. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ ദിട്ഠിപ്പത്തോ ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ ദിട്ഠിപ്പത്തോ ഹോതി. ഏവം ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

യോ ചായം പുഗ്ഗലോ സദ്ധാവിമുത്തോ, യോ ച കായസക്ഖീ, യോ ച ദിട്ഠിപ്പത്തോ, ഏവം സിയാ ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ സദ്ധാവിമുത്താപി കായസക്ഖീപി ദിട്ഠിപ്പത്താപി വത്ഥുവസേന പരിയായേന. യോ ചായം പുഗ്ഗലോ സദ്ധാവിമുത്തോ, യോ ച കായസക്ഖീ, യോ ച ദിട്ഠിപ്പത്തോ, സിയാ ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ...പേ॰... അഞ്ഞോയേവ സദ്ധാവിമുത്തോ, അഞ്ഞോ കായസക്ഖീ, അഞ്ഞോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ **സിയാ**തി. കഥഞ്ച സിയാ? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സദ്ധാവിമുത്തോ ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ സമാധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ കായസക്ഖീ ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ ദിട്ഠിപ്പത്തോ ഹോതി. യോ ചായം പുഗ്ഗലോ സദ്ധാവിമുത്തോ, യോ ച കായസക്ഖീ, യോ ച ദിട്ഠിപ്പത്തോ, ഏവം സിയാ ഇമേ തയോ പുഗ്ഗലാ സദ്ധാവിമുത്താപി കായസക്ഖീപി ദിട്ഠിപ്പത്താപി വത്ഥുവസേന പരിയായേന. അഞ്ഞോയേവ സദ്ധാവിമുത്തോ, അഞ്ഞോ കായസക്ഖീ, അഞ്ഞോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലഭതി; തേന വുച്ചതി - "സദ്ധാനുസാരീ". ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചതുന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവനാ ഹോതി. യേ ഹി കേചി സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലഭന്തി , സബ്ബേ തേ സദ്ധാനുസാരിനോ.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി; തേന വുച്ചതി - "സദ്ധാവിമുത്തോ". ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി . യേഹി കേചി സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികതാ, സബ്ബേ തേ സദ്ധാവിമുത്താ.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സകദാഗാമിമഗ്ഗം പടിലഭതി...പേ॰... സകദാഗാമിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി...പേ॰... അനാഗാമിമഗ്ഗം പടിലഭതി... അനാഗാമിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലഭതി... അരഹത്തം

[അരഹത്തഫലം (സ്യാ° ക°) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] സച്ഛികതം ഹോതി; തേന വുച്ചതി - ‘‘സദ്ധാവിമുത്തോ’’. ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി...പേ°... സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി. യേഹി കേചി സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അരഹത്തം സച്ഛികതാ, സബ്ബേ തേ സദ്ധാവിമുത്താ.

ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ സമാധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലഭതി; തേന വുച്ചതി - ‘‘കായസക്ഖീ’’. ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി , സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചതുന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവനാ ഹോതി. യേ ഹി കേചി സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലഭന്തി, സബ്ബേ തേ കായസക്ഖീ.

ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ സമാധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി...പേ°... സകദാഗാമിമഗ്ഗം പടിലഭതി...പേ°... സകദാഗാമിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി...പേ°... അനാഗാമിമഗ്ഗം പടിലഭതി...പേ°... അനാഗാമിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി...പേ°... അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലഭതി...പേ°... അരഹത്തം സച്ഛികതം ഹോതി; തേന വുച്ചതി - ‘‘കായസക്ഖീ’’. ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി. യേഹി കേചി സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അരഹത്തം സച്ഛികതാ, സബ്ബേ തേ കായസക്ഖീ.

അനത്തതോ മനസികരോതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലഭതി; തേന വുച്ചതി - ‘‘ധമ്മാനുസാരീ’’. ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി...പേ°... സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചതുന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവനാ ഹോതി. യേ ഹി കേചി പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിലഭന്തി, സബ്ബേ തേ ധമ്മാനുസാരിനോ.

അനത്തതോ മനസികരോതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി; തേന വുച്ചതി - ‘‘ദിട്ഠിപ്പത്തോ’’. ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി...പേ°... സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി. യേഹി കേചി പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികതാ, സബ്ബേ തേ ദിട്ഠിപ്പത്താ.

അനത്തതോ മനസികരോതോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ അധിമത്തത്താ സകദാഗാമിമഗ്ഗം പടിലഭതി...പേ°... സകദാഗാമിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി...പേ°... അനാഗാമിമഗ്ഗം പടിലഭതി...പേ°... അനാഗാമിഫലം സച്ഛികതം ഹോതി...പേ°... അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലഭതി...പേ°... അരഹത്തം സച്ഛികതം ഹോതി; തേന വുച്ചതി - ‘‘ദിട്ഠിപ്പത്തോ’’. ചത്താരിന്ദ്രിയാനി തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി,

അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ചത്താരിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി. യേഹി കേചി പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന അരഹത്തം സച്ഛികതാ, സബ്ബേ തേ ദിട്ഠിപ്പത്താ.

൨൨൨. യേ ഹി കേചി നേക്ഖമ്മം ഭാവിതാ വാ ഭാവേന്തി വാ ഭാവിസ്സന്തി വാ, അധിഗതാ വാ അധിഗച്ഛന്തി വാ അധിഗമിസ്സന്തി വാ, പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, പടിലദ്ധാ വാ പടിലഭന്തി വാ പടിലഭിസ്സന്തി വാ, പടിവിദ്ധാ വാ പടിവിജ്ഝന്തി വാ പടിവിജ്ഝിസ്സന്തി വാ, സച്ഛികതാ വാ സച്ഛികരോന്തി വാ സച്ഛികരിസ്സന്തി വാ, ഫസ്സിതാ വാ ഫസ്സന്തി വാ ഫസ്സിസ്സന്തി വാ, വസിപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, പാരമിപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, വേസാരജ്ജപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, സബ്ബേ തേ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

യേ ഹി കേചി അബ്യാപാദം...പേ॰... ആലോകസഞ്ഞം... അവിക്ഖേപം... ധമ്മവവത്ഥാനം... ഞാണം... പാമോജ്ജം... പഠമം ഝാനം... ദുതിയം ഝാനം... തതിയം ഝാനം... ചതുത്ഥം ഝാനം... ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിം... വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിം ... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിം... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിം... അനിച്ചാനുപസ്സനം... ദുക്ഖാനുപസ്സനം... അനത്താനുപസ്സനം... നിബ്ബിദാനുപസ്സനം... വിരാഗാനുപസ്സനം ... നിരോധാനുപസ്സനം... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനം... ഖയാനുപസ്സനം... വയാനുപസ്സനം... വിപരിണാമാനുപസ്സനം... അനിമിത്താനുപസ്സനം... അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനം... സുഞ്ഞതാനുപസ്സനം... അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനം... യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം... ആദീനവാനുപസ്സനം... പടിസങ്ഖാനുപസ്സനം... വിവട്ടനാനുപസ്സനം... സോതാപത്തിമഗ്ഗം... സകദാഗാമിമഗ്ഗം... അനാഗാമിമഗ്ഗം... അരഹത്തമഗ്ഗം....

യേ ഹി കേചി ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ... ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനേ... ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദേ... പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി... പഞ്ച ബലാനി... സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ... അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം... യേ ഹി കേചി അട്ഠ വിമോക്ഖേ ഭാവിതാ വാ ഭാവേന്തി വാ ഭാവിസ്സന്തി വാ, അധിഗതാ വാ അധിഗച്ഛന്തി വാ അധിഗമിസ്സന്തി വാ, പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, പടിലദ്ധാ വാ പടിലഭന്തി വാ പടിലഭിസ്സന്തി വാ, പടിവിദ്ധാ വാ പടിവിജ്ഝന്തി വാ പടിവിജ്ഝിസ്സന്തി വാ, സച്ഛികതാ വാ സച്ഛികരോന്തി വാ സച്ഛികരിസ്സന്തി വാ, ഫസ്സിതാ വാ ഫസ്സന്തി വാ ഫസ്സിസ്സന്തി വാ, വസിപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ പാരമിപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, വേസാരജ്ജപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, സബ്ബേ തേ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

യേ ഹി കേചി ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ...പേ॰... സബ്ബേ തേ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

യേ ഹി കേചി തിസ്സോ വിജ്ജാ പടിവിദ്ധാ വാ പടിവിജ്ഝന്തി വാ പടിവിജ്ഝിസ്സന്തി വാ...പേ... സബ്ബേ തേ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

യേ ഹി കേചി തിസ്സോ സിക്ഖാ സിക്ഖിതാ വാ സിക്ഖന്തി വാ സിക്ഖിസ്സന്തി വാ, സച്ഛികതാ വാ സച്ഛികരോന്തി വാ സച്ഛികരിസ്സന്തി വാ, ഫസ്സിതാ വാ ഫസ്സന്തി വാ ഫസ്സിസ്സന്തി വാ, വസിപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, പാരമിപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, വേസാരജ്ജപ്പത്താ വാ പാപുണന്തി വാ പാപുണിസ്സന്തി വാ, സബ്ബേ തേ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

യേ ഹി കേചി ദുക്ഖം പരിജാനന്തി സമുദയം പജഹന്തി നിരോധം സച്ഛികരോന്തി മഗ്ഗം ഭാവേന്തി, സബ്ബേ തേ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

കതിഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി? കതിഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി? ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി. ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി. ദുക്ഖസച്ചം പരിഞ്ഞാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി, സമുദയസച്ചം പഹാനപ്പടിവേധം പടിവിജ്ഝതി, നിരോധസച്ചം സച്ഛികിരിയാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി, മഗ്ഗസച്ചം ഭാവനാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി. ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി. ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝന്തോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്തോ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്തോ.

കതിഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി? കതിഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി ? നവഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി, നവഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി. ദുക്ഖസച്ചം പരിഞ്ഞാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി, സമുദയസച്ചം പഹാനപ്പടിവേധം പടിവിജ്ഝതി, നിരോധസച്ചം സച്ഛികിരിയാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി, മഗ്ഗസച്ചം ഭാവനാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി. അഭിഞ്ഞാപടിവേധോ ച സബ്ബധമ്മാനം, പരിഞ്ഞാപടിവേധോ ച സബ്ബസങ്ഖാരാനം, പഹാനപ്പടിവേധോ ച സബ്ബാകുസലാനം, ഭാവനാപടിവേധോ ച ചതുന്നം മഗ്ഗാനം, സച്ഛികിരിയാപടിവേധോ ച നിരോധസ്സ. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝന്തോ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്തോ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്തോ.

ദുതിയഭാണവാരോ.

**൨൨൩**. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കഥം സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കഥം സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കഥം സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ

ഖയതോ സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ ഭയതോ സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി. അനത്തതോ മനസികരോതോ സുഞ്ഞതോ സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠന്തി.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കിം ബഹുലം ചിത്തം ഹോതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കിം ബഹുലം ചിത്തം ഹോതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കിം ബഹുലം ചിത്തം ഹോതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലം ചിത്തം ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലം ചിത്തം ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലം ചിത്തം ഹോതി.

അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ അധിമോക്ഖബഹുലോ കതമം വിമോക്ഖം പടിലഭതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ പസ്സദ്ധിബഹുലോ കതമം വിമോക്ഖം പടിലഭതി? അനത്തതോ മനസികരോന്തോ വേദബഹുലോ കതമം വിമോക്ഖം പടിലഭതി? അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ അധിമോക്ഖബഹുലോ അനിമിത്തം വിമോക്ഖം പടിലഭതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ പസ്സദ്ധിബഹുലോ അപ്പണിഹിതം വിമോക്ഖം പടിലഭതി. അനത്തതോ മനസികരോന്തോ വേദബഹുലോ സുഞ്ഞതം വിമോക്ഖം പടിലഭതി.

**൨൨൪**. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലസ്സ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ കതി വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കോ ഭാവേതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലസ്സ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ കതി വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കോ ഭാവേതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലസ്സ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ കതി വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി , സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കോ ഭാവേതി?

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലസ്സ അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി. ഭാവനായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. യോ സമ്മാപടിപന്നോ സോ ഭാവേതി; നത്ഥി മിച്ഛാപടിപന്നസ്സ വിമോക്ഖഭാവനാ. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലസ്സ അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി. ഭാവനായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. യോ സമ്മാപടിപന്നോ സോ ഭാവേതി; നത്ഥി മിച്ഛാപടിപന്നസ്സ വിമോക്ഖഭാവനാ. അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലസ്സ സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി. ഭാവനായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ

ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി. ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ. യോ സമ്മാപടിപന്നോ സോ ഭാവേതി; നത്ഥി മിച്ഛാപടിപന്നസ്സ വിമോക്ഖഭാവനാ.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലസ്സ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ കതി വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, പടിവേധകാലേ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, പടിവേധായ കതി വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കേനട്ഠേന പടിവേധോ? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലസ്സ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ കതി വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, പടിവേധകാലേ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, പടിവേധായ കതി വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കേനട്ഠേന പടിവേധോ? അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലസ്സ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ കതി വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, പടിവേധകാലേ കതമോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, പടിവേധായ കതിവിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി , നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, കേനട്ഠേന ഭാവനാ, കേനട്ഠേന പടിവേധോ?

**൨൨൭**. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അധിമോക്ഖബഹുലസ്സ അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, പടിവേധകാലേപി അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, പടിവേധായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, ദസ്സനട്ഠേന പടിവേധോ, ഏവം പടിവിജ്ഝന്തോപി ഭാവേതി, ഭാവേന്തോപി പടിവിജ്ഝതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പസ്സദ്ധിബഹുലസ്സ അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, പടിവേധകാലേപി അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, പടിവേധായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, ദസ്സനട്ഠേന പടിവേധോ,

ഏവം പടിവിജ്ഝന്തോപി ഭാവേതി, ഭാവേന്തോപി പടിവിജ്ഝതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ വേദബഹുലസ്സ സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ഭാവനായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, പടിവേധകാലേപി സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, പടിവേധായ ദ്വേ വിമോക്ഖാ തദന്വയാ ഹോന്തി, സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി, ഏകരസാ ഹോന്തി, ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, ദസ്സനട്ഠേന പടിവേധോ, ഏവം പടിവിജ്ഝന്തോപി ഭാവേതി, ഭാവേന്തോപി പടിവിജ്ഝതി.

൨൨൬. അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കതമോ വിമോക്ഖോ അധിമത്തോ ഹോതി? കതമവിമോക്ഖസ്സ അധിമത്തത്താ സദ്ധാവിമുത്തോ ഹോതി ? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കതമോ വിമോക്ഖോ അധിമത്തോ ഹോതി? കതമവിമോക്ഖസ്സ അധിമത്തത്താ കായസക്ഖീ ഹോതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കതമോ വിമോക്ഖോ അധിമത്തോ ഹോതി? കതമവിമോക്ഖസ്സ അധിമത്തത്താ ദിട്ഠിപ്പത്തോ ഹോതി?

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ അധിമത്തോ ഹോതി. അനിമിത്തവിമോക്ഖസ്സ അധിമത്തത്താ സദ്ധാവിമുത്തോ ഹോതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ അധിമത്തോ ഹോതി. അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖസ്സ അധിമത്തത്താ കായസക്ഖീ ഹോതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ അധിമത്തോ ഹോതി. സുഞ്ഞതവിമോക്ഖസ്സ അധിമത്തത്താ ദിട്ഠിപ്പത്തോ ഹോതി.

സദ്ദഹന്തോ വിമുത്തോതി - സദ്ധാവിമുത്തോ. ഫുട്ഠത്താ സച്ഛികതോതി - കായസക്ഖീ. ദിട്ഠത്താ പത്തോതി - ദിട്ഠിപ്പത്തോ. സദ്ദഹന്തോ വിമുച്ചതീതി - സദ്ധാവിമുത്തോ. ഝാനഫസ്സം പഠമം ഫുസതി, പച്ഛാ നിരോധം നിബ്ബാനം സച്ഛികരോതീതി - കായസക്ഖീ. ''ദുക്ഖാ സങ്ഖാരാ, സുഖോ നിരോധോ''തി വിഞ്ഞാതം ഹോതി ദിട്ഠം വിദിതം സച്ഛികതം ഫസ്സിതം പഞ്ഞായാതി - ദിട്ഠിപ്പത്തോ...പേ॰... യേ ഹി കേചി നേക്ഖമ്മം ഭാവിതാ വാ ഭാവേന്തി വാ ഭാവിസ്സന്തി വാ...പേ॰... സബ്ബേ തേ അനിമിത്തവിമോക്ഖസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ, അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, സുഞ്ഞതവിമോക്ഖസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

യേ ഹി കേചി അബ്യാപാദം... ആലോകസഞ്ഞം... അവിക്ഖേപം... യേ ഹി കേചി ദുക്ഖം പരിജാനന്തി, സമുദയം പജഹന്തി, നിരോധം സച്ഛികരോന്തി, മഗ്ഗം ഭാവേന്തി, സബ്ബേ തേ അനിമിത്തവിമോക്ഖസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്താ, അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, സുഞ്ഞതവിമോക്ഖസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്താ.

കതിഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി? കതിഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി? ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി. ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി. ദുക്ഖസച്ചം പരിഞ്ഞാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി, സമുദയസച്ചം പഹാനപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി. നിരോധസച്ചം സച്ഛികിരിയാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി. മഗ്ഗസച്ചം ഭാവനാപടിവേധം

പടിവിജ്ഝതി. ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി. ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝന്തോ അനിമിത്തവിമോക്ഖസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്തോ, അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, സുഞ്ഞതവിമോക്ഖസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്തോ.

കതിഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി? കതിഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി? നവഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി. നവഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി. ദുക്ഖസച്ചം പരിഞ്ഞാപടിവേധം പടിവിജ്ഝതി...പേ॰... സച്ഛികിരിയാപടിവേധോ ച നിരോധസ്സ. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി സച്ചപ്പടിവേധോ ഹോതി. ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝന്തോ അനിമിത്തവിമോക്ഖസ്സ വസേന സദ്ധാവിമുത്തോ, അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖസ്സ വസേന കായസക്ഖീ, സുഞ്ഞതവിമോക്ഖസ്സ വസേന ദിട്ഠിപ്പത്തോ.

**൨൨൭.** അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ കതമേ ധമ്മേ യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതി? കഥം സമ്മാദസ്സനം ഹോതി? കഥം തദന്വയേന സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചതോ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി? കത്ഥ കങ്ഖാ പഹീയതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ കതമേ ധമ്മേ യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതി? കഥം സമ്മാദസ്സനം ഹോതി? കഥം തദന്വയേന സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ദുക്ഖതോ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി? കത്ഥ കങ്ഖാ പഹീയതി? അനത്തതോ മനസികരോന്തോ കതമേ ധമ്മേ യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതി? കഥം സമ്മാദസ്സനം ഹോതി? കഥം തദന്വയേന സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്തതോ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി? കത്ഥ കങ്ഖാ പഹീയതി?

അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ നിമിത്തം യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതി; തേന വുച്ചതി - സമ്മാദസ്സനം. ഏവം തദന്വയേന സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചതോ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി. ഏത്ഥ കങ്ഖാ പഹീയതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ പവത്തം യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതി; തേന വുച്ചതി - സമ്മാദസ്സനം. ഏവം തദന്വയേന സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ദുക്ഖതോ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി. ഏത്ഥ കങ്ഖാ പഹീയതി. അനത്തതോ മനസികരോന്തോ നിമിത്തഞ്ച പവത്തഞ്ച യഥാഭൂതം ജാനാതി പസ്സതി; തേന വുച്ചതി - സമ്മാദസ്സനം. ഏവം തദന്വയേന സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്തതോ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി. ഏത്ഥ കങ്ഖാ പഹീയതി.

യഞ്ച യഥാഭൂതം ഞാണം യഞ്ച സമ്മാദസ്സനം യാ ച കങ്ഖാവിതരണാ, ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനന്തി? യഞ്ച യഥാഭൂതം ഞാണം യഞ്ച സമ്മാദസ്സനം യാ ച കങ്ഖാവിതരണാ, ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കിം ഭയതോ ഉപട്ഠാതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കിം ഭയതോ ഉപട്ഠാതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കിം ഭയതോ ഉപട്ഠാതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ നിമിത്തം ഭയതോ ഉപട്ഠാതി . ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പവത്തം ഭയതോ ഉപട്ഠാതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ നിമിത്തഞ്ച പവത്തഞ്ച ഭയതോ ഉപട്ഠാതി.

യാ ച ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ യഞ്ച ആദീനവേ ഞാണം യാ ച നിബ്ബിദാ, ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ,

ബ്യഞ്ജനമേവ നാനന്തി? യാ ച ഭയതുപട്ഠാനേ പഞ്ഞാ യഞ്ച ആദീനവേ ഞാണം യാ ച നിബ്ബിദാ, ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം.

യാ ച അനത്താനുപസ്സനാ യാ ച സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ, ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനന്തി? യാ ച അനത്താനുപസ്സനാ യാ ച സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാ, ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കിം പടിസങ്ഖാ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കിം പടിസങ്ഖാ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കിം പടിസങ്ഖാ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ നിമിത്തം പടിസങ്ഖാ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പവത്തം പടിസങ്ഖാ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ നിമിത്തഞ്ച പവത്തഞ്ച പടിസങ്ഖാ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി.

യാ ച മുച്ചിതുകമ്യതാ യാ ച പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാ യാ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖാ, ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനന്തി? യാ ച മുച്ചിതുകമ്യതാ യാ ച പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാ യാ ച സങ്ഖാരുപേക്ഖാ, ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ കുതോ ചിത്തം വുട്ഠാതി, കത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ കുതോ ചിത്തം വുട്ഠാതി, കത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി? അനത്തതോ മനസികരോതോ കുതോ ചിത്തം വുട്ഠാതി, കത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ നിമിത്താ ചിത്തം വുട്ഠാതി, അനിമിത്തേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ പവത്താ ചിത്തം വുട്ഠാതി, അപ്പവത്തേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി. അനത്തതോ മനസികരോതോ നിമിത്താ ച പവത്താ ച ചിത്തം വുട്ഠാതി, അനിമിത്തേ അപ്പവത്തേ നിരോധേ നിബ്ബാനധാതുയാ [നിരോധനിബ്ബാനധാതുയാ (സീ॰)] ചിത്തം പക്ഖന്ദതി.

യാ ച ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ യേ ച ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ, ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനന്തി? യാ ച ബഹിദ്ധാവുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ യേ ച ഗോത്രഭൂ ധമ്മാ, ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം.

അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ കതമേന വിമോക്ഖേന വിമുച്ചതി? ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ കതമേന വിമോക്ഖേന വിമുച്ചതി? അനത്തതോ മനസികരോന്തോ കതമേന വിമോക്ഖേന വിമുച്ചതി? അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ അനിമിത്തവിമോക്ഖേന വിമുച്ചതി. ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖേന വിമുച്ചതി. അനത്തതോ മനസികരോന്തോ സുഞ്ഞതവിമോക്ഖേന വിമുച്ചതി. യാ ച ദുഭതോവുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ യഞ്ച മഗ്ഗേ ഞാണം , ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനന്തി? യാ ച ദുഭതോവുട്ഠാനവിവട്ടനേ പഞ്ഞാ യഞ്ച മഗ്ഗേ ഞാണം, ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം.

൨൨൮. കതിഹാകാരേഹി തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ [നാനാഖണേ (സ്യാ॰ ക॰)] ഹോന്തി? കതിഹാകാരേഹി തയോ വിമോക്ഖാ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തി? ചതൂഹാകാരേഹി തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി. സത്തഹാകാരേഹി തയോ വിമോക്ഖാ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തി.

കതമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി? ആധിപതേയ്യട്ഠേന, അധിട്ഠാനട്ഠേന, അഭിനീഹാരട്ഠേന, നിയ്യാനട്ഠേന. കഥം ആധിപതേയ്യട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി? അനിച്ചതോ മനസികരോതോ അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി, അനത്തതോ മനസികരോതോ സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ ആധിപതേയ്യോ ഹോതി. ഏവം ആധിപതേയ്യട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി.

കഥം അധിട്ഠാനട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി? അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ അനിമിത്തവിമോക്ഖസ്സ വസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതി, ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖസ്സ വസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതി, അനത്തതോ മനസികരോന്തോ സുഞ്ഞതവിമോക്ഖസ്സ വസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതി. ഏവം അധിട്ഠാനട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി.

കഥം അഭിനീഹാരട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി? അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ അനിമിത്തവിമോക്ഖസ്സ വസേന ചിത്തം അഭിനീഹരതി, ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖസ്സ വസേന ചിത്തം അഭിനീഹരതി, അനത്തതോ മനസികരോന്തോ സുഞ്ഞതവിമോക്ഖസ്സ വസേന ചിത്തം അഭിനീഹരതി. ഏവം അഭിനീഹാരട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി.

കഥം നിയ്യാനട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി? അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ അനിമിത്തവിമോക്ഖസ്സ വസേന നിരോധം നിബ്ബാനം നിയ്യാതി, ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖസ്സ വസേന നിരോധം നിബ്ബാനം നിയ്യാതി, അനത്തതോ മനസികരോന്തോ സുഞ്ഞതവിമോക്ഖസ്സ വസേന നിരോധം നിബ്ബാനം നിയ്യാതി. ഏവം നിയ്യാനട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി. ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി തയോ വിമോക്ഖാ നാനാക്ഖണേ ഹോന്തി.

കതമേഹി സത്തഹാകാരേഹി തയോ വിമോക്ഖാ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തി ? സമോധാനട്ഠേന, അധിഗമനട്ഠേന, പടിലാഭട്ഠേന പടിവേധട്ഠേന, സച്ഛികിരിയട്ഠേന, ഫസ്സനട്ഠേന, അഭിസമയട്ഠേന. കഥം സമോധാനട്ഠേന അധിഗമനട്ഠേന പടിലാഭട്ഠേന പടിവേധട്ഠേന സച്ഛികിരിയട്ഠേന ഫസ്സനട്ഠേന അഭിസമയട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തി? അനിച്ചതോ മനസികരോന്തോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. യതോ മുച്ചതി, തത്ഥ ന പണിദഹതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. യത്ഥ ന പണിദഹതി, തേന സുഞ്ഞോതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. യേന സുഞ്ഞോ, തേന നിമിത്തേന അനിമിത്തോതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. ഏവം സമോധാനട്ഠേന അധിഗമനട്ഠേന പടിലാഭട്ഠേന പടിവേധട്ഠേന

സച്ഛികിരിയട്ഠേന ഫസ്സനട്ഠേന അഭിസമയട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തി.

ദുക്ഖതോ മനസികരോന്തോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. യത്ഥ ന പണിദഹതി, തേന സുഞ്ഞോതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. യേന സുഞ്ഞോ, തേന നിമിത്തേന അനിമിത്തോതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. യേന നിമിത്തേന അനിമിത്തോ, തത്ഥ ന പണിദഹതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. ഏവം സമോധാനട്ഠേന അധിഗമനട്ഠേന പടിലാഭട്ഠേന പടിവേധട്ഠേന സച്ഛികിരിയട്ഠേന ഫസ്സനട്ഠേന അഭിസമയട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തി.

അനത്തതോ മനസികരോന്തോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. യേന സുഞ്ഞോ, തേന നിമിത്തേന അനിമിത്തോതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. യേന നിമിത്തേന അനിമിത്തോ, തത്ഥ ന പണിദഹതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. യത്ഥ ന പണിദഹതി, തേന സുഞ്ഞോതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. ഏവം സമോധാനട്ഠേന അധിഗമനട്ഠേന പടിലാഭട്ഠേന പടിവേധട്ഠേന സച്ഛികിരിയട്ഠേന ഫസ്സനട്ഠേന അഭിസമയട്ഠേന തയോ വിമോക്ഖാ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തി. ഇമേഹി സത്തഹാകാരേഹി തയോ വിമോക്ഖാ ഏകക്ഖണേ ഹോന്തി.

**൨൨൩**. അത്ഥി വിമോക്ഖോ, അത്ഥി മുഖം, അത്ഥി വിമോക്ഖമുഖം, അത്ഥി വിമോക്ഖപച്ചനീകം, അത്ഥി വിമോക്ഖാനുലോമം, അത്ഥി വിമോക്ഖവിവട്ടോ, അത്ഥി വിമോക്ഖഭാവനാ, അത്ഥി വിമോക്ഖപ്പടിപ്പസ്സദ്ധി.

കതമോ **വിമോക്ഖോ?** സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ, അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ, അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. കതമോ സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ? അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം സുഖതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. അനത്താനുപസ്സനാഞാണം അത്തതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം നന്ദിയാ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം രാഗതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം സമുദയതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ആദാനതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം നിമിത്തതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം പണിധിയാ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം സബ്ബാഭിനിവേസേഹി മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ.

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ…പേ॰… രൂപേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം സബ്ബാഭിനിവേസേഹി മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. വേദനായ…പേ॰… സഞ്ഞായ… സങ്ഖാരേസു… വിഞ്ഞാണേ… ചക്ഖുസ്മിം…പേ॰… ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ അഭിനിവേസാ മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ

വിമോക്ഖോ…പേ॰… ജരാമരണേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം സബ്ബാഭിനിവേസേഹി മുച്ചതീതി - സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ. അയം സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ? അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം സുഖതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. അനത്താനുപസ്സനാഞാണം അത്തതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം നന്ദിയാ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം രാഗതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം സമുദയതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ആദാനതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം സബ്ബനിമിത്തേഹി മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം പണിധിയാ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ.

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ …പേ॰… രൂപേ അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം സബ്ബനിമിത്തേഹി മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. രൂപേ അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം പണിധിയാ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. രൂപേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. വേദനായ…പേ॰… സഞ്ഞായ… സങ്ഖാരേസു… വിഞ്ഞാണേ… ചക്ഖുസ്മിം…പേ॰… ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ…പേ॰… ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം സബ്ബനിമിത്തേഹി മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. ജരാമരണേ അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം പണിധിയാ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. ജരാമരണേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ നിമിത്താ മുച്ചതീതി - അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ. അയം അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ.

കതമോ അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ? അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. ദുക്ഖാനുപസ്സനാഞാണം സുഖതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. അനത്താനുപസ്സനാഞാണം അത്തതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം നന്ദിയാ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. വിരാഗാനുപസ്സനാഞാണം രാഗതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. നിരോധാനുപസ്സനാഞാണം സമുദയതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ആദാനതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. അനിമിത്താനുപസ്സനാഞാണം നിമിത്തതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം

സബ്ബപണിധീഹി മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ.

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ…പേ॰… രൂപേ അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം സബ്ബപണിധീഹി മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. രൂപേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. വേദനായ…പേ॰… സഞ്ഞായ… സങ്ഖാരേസു… വിഞ്ഞാണേ… ചക്ഖുസ്മിം…പേ॰… ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാഞാണം നിച്ചതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ…പേ॰… ജരാമരണേ അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനാഞാണം സബ്ബപണിധീഹി മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. ജരാമരണേ സുഞ്ഞതാനുപസ്സനാഞാണം അഭിനിവേസതോ പണിധിയാ മുച്ചതീതി - അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. അയം അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോ. അയം വിമോക്ഖോ.

**൨൩൦**. കതമം **മുഖം?** യേ തത്ഥ ജാതാ അനവജ്ജാ കുസലാ ബോധിപക്ഖിയാധമ്മാ, ഇദം മുഖം.

കതമം **വിമോക്ഖമുഖം?** യം തേസം ധമ്മാനം ആരമ്മണം നിരോധോ നിബ്ബാനം, ഇദം വിമോക്ഖമുഖം. വിമോക്ഖഞ്ച മുഖഞ്ച വിമോക്ഖമുഖം, ഇദം വിമോക്ഖമുഖം.

കതമം **വിമോക്ഖപച്ചനീകം?** തീണി അകുസലമൂലാനി വിമോക്ഖപച്ചനീകാനി, തീണി ദുച്ചരിതാനി വിമോക്ഖപച്ചനീകാനി, സബ്ബേപി അകുസലാ ധമ്മാ വിമോക്ഖപച്ചനീകാ, ഇദം വിമോക്ഖപച്ചനീകം.

കതമം **വിമോക്ഖാനുലോമം?** തീണി കുസലമൂലാനി വിമോക്ഖാനുലോമാനി, തീണി സുചരിതാനി വിമോക്ഖാനുലോമാനി, സബ്ബേപി കുസലാ ധമ്മാ വിമോക്ഖാനുലോമാ, ഇദം വിമോക്ഖാനുലോമം.

കതമോ **വിമോക്ഖവിവട്ടോ?** സഞ്ഞാവിവട്ടോ, ചേതോവിവട്ടോ, ചിത്തവിവട്ടോ, ഞാണവിവട്ടോ, വിമോക്ഖവിവട്ടോ, സച്ചവിവട്ടോ. സഞ്ജാനന്തോ വിവട്ടതീതി - സഞ്ഞാവിവട്ടോ. ചേതയന്തോ വിവട്ടതീതി - ചേതോവിവട്ടോ. വിജാനന്തോ വിവട്ടതീതി - ചിത്തവിവട്ടോ. ഞാണം കരോന്തോ വിവട്ടതീതി - ഞാണവിവട്ടോ. വോസജ്ജന്തോ വിവട്ടതീതി - വിമോക്ഖവിവട്ടോ. തഥട്ഠേന വിവട്ടതീതി - സച്ചവിവട്ടോ.

യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ തത്ഥ ചേതോവിവട്ടോ, യത്ഥ ചേതോവിവട്ടോ തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ, യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ തത്ഥ ചിത്തവിവട്ടോ, യത്ഥ ചിത്തവിവട്ടോ തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ. യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ തത്ഥ ഞാണവിവട്ടോ, യത്ഥ ഞാണവിവട്ടോ തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ. യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ ഞാണവിവട്ടോ തത്ഥ വിമോക്ഖവിവട്ടോ, യത്ഥ വിമോക്ഖവിവട്ടോ തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ ഞാണവിവട്ടോ. യത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ

ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ ഞാണവിവട്ടോ വിമോക്ഖവിവട്ടോ തത്ഥ സച്ചവിവട്ടോ, യത്ഥ സച്ചവിവട്ടോ തത്ഥ സഞ്ഞാവിവട്ടോ ചേതോവിവട്ടോ ചിത്തവിവട്ടോ ഞാണവിവട്ടോ വിമോക്ഖവിവട്ടോ. അയം വിമോക്ഖവിവട്ടോ.

കതമാ **വിമോക്ഖഭാവനാ?** പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, തതിയസ്സ ഝാനസ്സ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, ചതുത്ഥസ്സ ഝാനസ്സ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ…പേ॰… ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ… നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, സകദാഗാമിമഗ്ഗസ്സ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, അനാഗാമിമഗ്ഗസ്സ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മം, അയം വിമോക്ഖഭാവനാ.

കതമാ **വിമോക്ഖപ്പടിപ്പസ്സദ്ധി?** പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ, ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ, തതിയസ്സ ഝാനസ്സ…പേ॰… ചതുത്ഥസ്സ ഝാനസ്സ… ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ… വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ… ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ… നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ പടിലാഭോ വാ വിപാകോ വാ, സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ സോതാപത്തിഫലം, സകദാഗാമിമഗ്ഗസ്സ സകദാഗാമിഫലം, അനാഗാമിമഗ്ഗസ്സ അനാഗാമിഫലം, അരഹത്തമഗ്ഗസ്സ അരഹത്തഫലം, അയം വിമോക്ഖപ്പടിപ്പസ്സദ്ധീതി.

തതിയഭാണവാരോ.

വിമോക്ഖകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൬. ഗതികഥാ

**൨൨൭**. ഗതിസമ്പത്തിയാ ഞാണസമ്പയുത്തേ കതിനം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? ഖത്തിയമഹാസാലാനം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം ഗഹപതിമഹാസാലാനം കാമാവചരാനം ദേവാനം ഞാണസമ്പയുത്തേ കതിനം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? രൂപാവചരാനം ദേവാനം കതിനം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? അരൂപാവചരാനം ദേവാനം കതിനം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി?

ഗതിസമ്പത്തിയാ ഞാണസമ്പയുത്തേ അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി. ഖത്തിയമഹാസാലാനം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം ഗഹപതിമഹാസാലാനം കാമാവചരാനം ദേവാനം ഞാണസമ്പയുത്തേ അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി. രൂപാവചരാനം ദേവാനം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി. അരൂപാവചരാനം ദേവാനം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി.

൨൩൨. ഗതിസമ്പത്തിയാ ഞാണസമ്പയുത്തേ കതമേസം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? കുസലകമ്മസ്സ ജവനക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ കുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - കുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ. നികന്തിക്ഖണേ ദ്വേ ഹേതൂ അകുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - അകുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ. പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ അബ്യാകതാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - "നാമരൂപപച്ചയാപി വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണപച്ചയാപി നാമരൂപം" .

പടിസന്ധിക്ഖണേ പഞ്ചക്ഖന്ധാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ചത്താരോ മഹാഭൂതാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ജീവിതസങ്ഖാരാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി , വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ നാമഞ്ച രൂപഞ്ച സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ ചുദ്ദസ ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ചത്താരോ ഖന്ധാ അരൂപിനോ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ നാമഞ്ച വിഞ്ഞാണഞ്ച സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ ചുദ്ദസ ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ അട്ഠവീസതി ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. ഗതിസമ്പത്തിയാ ഞാണസമ്പയുത്തേ ഇമേസം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി.

ഖത്തിയമഹാസാലാനം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം ഗഹപതിമഹാസാലാനം കാമാവചരാനം ദേവാനം ഞാണസമ്പയുത്തേ കതമേസം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? കുസലകമ്മസ്സ ജവനക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ കുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - "കുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ". നികന്തിക്ഖണേ ദ്വേ ഹേതൂ അകുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - "അകുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ". പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ അബ്യാകതാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - "നാമരൂപപച്ചയാപി വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണപച്ചയാപി നാമരൂപം".

പടിസന്ധിക്ഖണേ പഞ്ചക്ഖന്ധാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ചത്താരോ മഹാഭൂതാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ജീവിതസങ്ഖാരാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ നാമഞ്ച രൂപഞ്ച സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ ചുദ്ദസ ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ചത്താരോ ഖന്ധാ അരൂപിനോ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ നാമഞ്ച വിഞ്ഞാണഞ്ച സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ ചുദ്ദസ ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ അട്ഠവീസതി ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. ഖത്തിയമഹാസാലാനം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം ഗഹപതിമഹാസാലാനം കാമാവചരാനം ദേവാനം ഞാണസമ്പയുത്തേ ഇമേസം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി.

രൂപാവചരാനം ദേവാനം കതമേസം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? കുസലകമ്മസ്സ ജവനക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ കുസലാ...പേ॰... രൂപാവചരാനം ദേവാനം ഇമേസം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി.

അരൂപാവചരാനം ദേവാനം കതമേസം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? കുസലകമ്മസ്സ ജവനക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ കുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - "കുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ". നികന്തിക്ഖണേ ദ്വേ ഹേതൂ അകുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - "അകുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ". പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ അബ്യാകതാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - "നാമപച്ചയാപി വിഞ്ഞാണം വിഞ്ഞാണപച്ചയാപി നാമം".

പടിസന്ധിക്ഖണേ ചത്താരോ ഖന്ധാ അരൂപിനോ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ഹേതൂ

സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ നാമഞ്ച വിഞ്ഞാണഞ്ച സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ ചുദ്ദസ ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. അരൂപാവചരാനം ദേവാനം ഇമേസം അട്ഠന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി.

**൨൩൩**. ഗതിസമ്പത്തിയാ ഞാണവിപ്പയുത്തേ കതിനം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? ഖത്തിയമഹാസാലാനം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം ഗഹപതിമഹാസാലാനം കാമാവചരാനം ദേവാനം ഞാണവിപ്പയുത്തേ കതിനം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി?

ഗതിസമ്പത്തിയാ ഞാണവിപ്പയുത്തേ ഛന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി. ഖത്തിയമഹാസാലാനം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം ഗഹപതിമഹാസാലാനം കാമാവചരാനം ദേവാനം ഞാണവിപ്പയുത്തേ ഛന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി .

ഗതിസമ്പത്തിയാ ഞാണവിപ്പയുത്തേ കതമേസം ഛന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? കുസലകമ്മസ്സ ജവനക്ഖണേ ദ്വേ ഹേതൂ കുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - കുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ. നികന്തിക്ഖണേ ദ്വേ ഹേതൂ അകുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - അകുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ. പടിസന്ധിക്ഖണേ ദ്വേ ഹേതൂ അബ്യാകതാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - ''നാമരൂപപച്ചയാപി വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണപച്ചയാപി നാമരൂപം''.

പടിസന്ധിക്ഖണേ പഞ്ചക്ഖന്ധാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ചത്താരോ മഹാഭൂതാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ തയോ ജീവിതസങ്ഖാരാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ നാമഞ്ച രൂപഞ്ച സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ ചുദ്ദസ ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ചത്താരോ ഖന്ധാ അരൂപിനോ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ചത്താരി ഇന്ദ്രിയാനി സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ദ്വേ ഹേതൂ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ നാമഞ്ച വിഞ്ഞാണഞ്ച സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ

ദ്വാദസ ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി . പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇമേ ഛബ്ബീസതി ധമ്മാ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയാ ഹോന്തി, നിസ്സയപച്ചയാ ഹോന്തി, വിപ്പയുത്തപച്ചയാ ഹോന്തി. ഗതിസമ്പത്തിയാ ഞാണവിപ്പയുത്തേ ഇമേസം ഛന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി.

ഖത്തിയമഹാസാലാനം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം ഗഹപതിമഹാസാലാനം കാമാവചരാനം ദേവാനം ഞാണവിപ്പയുത്തേ കതമേസം ഛന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതി? കുസലകമ്മസ്സ ജവനക്ഖണേ ദ്വേ ഹേതൂ കുസലാ; തസ്മിം ഖണേ ജാതചേതനായ സഹജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. തേന വുച്ചതി - ‘‘കുസലമൂലപച്ചയാപി സങ്ഖാരാ...പേ॰... ഖത്തിയമഹാസാലാനം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാനം ഗഹപതിമഹാസാലാനം കാമാവചരാനം ദേവാനം ഞാണവിപ്പയുത്തേ ഇമേസം ഛന്നം ഹേതൂനം പച്ചയാ ഉപപത്തി ഹോതീ’’തി.

ഗതികഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൭. കമ്മകഥാ

**൨൩൪**. അഹോസി കമ്മം, അഹോസി കമ്മവിപാകോ. അഹോസി കമ്മം, നാഹോസി കമ്മവിപാകോ. അഹോസി കമ്മം, അത്ഥി കമ്മവിപാകോ. അഹോസി കമ്മം, നത്ഥി കമ്മവിപാകോ. അഹോസി കമ്മം, ഭവിസ്സതി കമ്മവിപാകോ. അഹോസി കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി കമ്മവിപാകോ. [അതീതകമ്മം]

അത്ഥി കമ്മം, അത്ഥി കമ്മവിപാകോ. അത്ഥി കമ്മം, നത്ഥി കമ്മവിപാകോ. അത്ഥി കമ്മം, ഭവിസ്സതി കമ്മവിപാകോ . അത്ഥി കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി കമ്മവിപാകോ. [പച്ചുപ്പന്നകമ്മം]

ഭവിസ്സതി കമ്മം, ഭവിസ്സതി കമ്മവിപാകോ. ഭവിസ്സതി കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി കമ്മവിപാകോ. [അനാഗതകമ്മം]

**൨൩൫**. അഹോസി കുസലം കമ്മം, അഹോസി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി കുസലം കമ്മം, നാഹോസി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി കുസലം കമ്മം, അത്ഥി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി കുസലം കമ്മം, നത്ഥി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി കുസലം കമ്മം, ഭവിസ്സതി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി കുസലം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

അത്ഥി കുസലം കമ്മം, അത്ഥി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി കുസലം കമ്മം, നത്ഥി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി കുസലം കമ്മം, ഭവിസ്സതി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി കുസലം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

ഭവിസ്സതി കുസലം കമ്മം, ഭവിസ്സതി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. ഭവിസ്സതി കുസലം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി കുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

അഹോസി അകുസലം കമ്മം, അഹോസി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി അകുസലം കമ്മം, നാഹോസി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

അഹോസി അകുസലം കമ്മം, അത്ഥി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി അകുസലം കമ്മം, നത്ഥി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി അകുസലം കമ്മം, ഭവിസ്സതി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി അകുസലം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

അത്ഥി അകുസലം കമ്മം, അത്ഥി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി അകുസലം കമ്മം, നത്ഥി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി അകുസലം കമ്മം, ഭവിസ്സതി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി അകുസലം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

ഭവിസ്സതി അകുസലം കമ്മം, ഭവിസ്സതി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. ഭവിസ്സതി അകുസലം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി അകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

അഹോസി സാവജ്ജം കമ്മം...പേ॰... അഹോസി അനവജ്ജം കമ്മം...പേ॰... അഹോസി കണ്ഹം കമ്മം...പേ॰... അഹോസി സുക്കം കമ്മം...പേ॰... അഹോസി സുഖുദ്രയം കമ്മം...പേ॰... അഹോസി ദുക്ഖുദ്രയം കമ്മം...പേ॰... അഹോസി സുഖവിപാകം കമ്മം...പേ॰... അഹോസി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, അഹോസി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, നാഹോസി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, അത്ഥി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, നത്ഥി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, ഭവിസ്സതി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അഹോസി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

അത്ഥി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, അത്ഥി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, നത്ഥി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, ഭവിസ്സതി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. അത്ഥി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ.

ഭവിസ്സതി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, ഭവിസ്സതി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ. ഭവിസ്സതി ദുക്ഖവിപാകം കമ്മം, ന ഭവിസ്സതി ദുക്ഖവിപാകസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോതി.

കമ്മകഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൮. വിപല്ലാസകഥാ

**൨൩൬**. പുരിമനിദാനം . "ചത്താരോമേ , ഭിക്ഖവേ [അ॰ നി॰ ൪.൪൯ പസ്സിതബ്ബാ], സഞ്ഞാവിപല്ലാസാ ചിത്തവിപല്ലാസാ ദിട്ഠിവിപല്ലാസാ. കതമേ ചത്താരോ? അനിച്ചേ, ഭിക്ഖവേ, നിച്ചന്തി സഞ്ഞാവിപല്ലാസോ ചിത്തവിപല്ലാസോ ദിട്ഠിവിപല്ലാസോ. ദുക്ഖേ, ഭിക്ഖവേ, സുഖന്തി സഞ്ഞാവിപല്ലാസോ ചിത്തവിപല്ലാസോ ദിട്ഠിവിപല്ലാസോ. അനത്തനി, ഭിക്ഖവേ, അത്താതി സഞ്ഞാവിപല്ലാസോ ചിത്തവിപല്ലാസോ ദിട്ഠിവിപല്ലാസോ. അസുഭേ, ഭിക്ഖവേ, സുഭന്തി സഞ്ഞാവിപല്ലാസോ

ചിത്തവിപല്ലാസോ ദിട്ഠിവിപല്ലാസോ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ സഞ്ഞാവിപല്ലാസാ ചിത്തവിപല്ലാസാ ദിട്ഠിവിപല്ലാസാ.

"ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, നസഞ്ഞാവിപല്ലാസാ നചിത്തവിപല്ലാസാ നദിട്ഠിവിപല്ലാസാ. കതമേ ചത്താരോ? അനിച്ചേ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചന്തി നസഞ്ഞാവിപല്ലാസോ നചിത്തവിപല്ലാസോ നദിട്ഠിവിപല്ലാസോ. ദുക്ഖേ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖന്തി നസഞ്ഞാവിപല്ലാസോ നചിത്തവിപല്ലാസോ നദിട്ഠിവിപല്ലാസോ. അനത്തനി, ഭിക്ഖവേ, അനത്താതി നസഞ്ഞാവിപല്ലാസോ നചിത്തവിപല്ലാസോ നദിട്ഠിവിപല്ലാസോ. അസുഭേ, ഭിക്ഖവേ, അസുഭന്തി നസഞ്ഞാവിപല്ലാസോ നചിത്തവിപല്ലാസോ നദിട്ഠിവിപല്ലാസോ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ നസഞ്ഞാവിപല്ലാസാ നചിത്തവിപല്ലാസാ നദിട്ഠിവിപല്ലാസാ"തി.

> "അനിച്ചേ നിച്ചസഞ്ഞിനോ, ദുക്ഖേ ച സുഖസഞ്ഞിനോ;
> അനത്തനി ച അത്താതി [അത്തസഞ്ഞിനോ (സ്യാ॰) അ॰ നി॰ ൪.൪൯ പസ്സിതബ്ബാ], അസുഭേ സുഭസഞ്ഞിനോ;
> മിച്ഛാദിട്ഠിഹതാ സത്താ, ഖിത്തചിത്താ വിസഞ്ഞിനോ.
>
> "തേ യോഗയുത്താ മാരസ്സ, അയോഗക്ഖേമിനോ ജനാ;
> സത്താ ഗച്ഛന്തി സംസാരം, ജാതിമരണഗാമിനോ.
>
> "യദാ ച ബുദ്ധാ ലോകസ്മിം, ഉപ്പജ്ജന്തി പഭങ്കരാ;
> തേ ഇമം ധമ്മം പകാസേന്തി, ദുക്ഖൂപസമഗാമിനം.
>
> "തേസം സുത്വാന സപ്പഞ്ഞാ, സചിത്തം പച്ചലദ്ധു [പച്ചലദ്ധും (സ്യാ॰), പച്ചലദ്ധാ അ॰ നി॰ ൪.൪൯] തേ;
> അനിച്ചം അനിച്ചതോ ദക്ഖും, ദുക്ഖമദ്ദക്ഖു ദുക്ഖതോ.
>
> "അനത്തനി അനത്താതി, അസുഭം അസുഭതദ്ദസും;
> സമ്മാദിട്ഠിസമാദാനാ, സബ്ബം ദുക്ഖം ഉപച്ചഗു"ന്തി.

ഇമേ ചത്താരോ വിപല്ലാസാ ദിട്ഠിസമ്പന്നസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പഹീനാ, അപ്പഹീനാതി. കേചി പഹീനാ, കേചി അപ്പഹീനാ? അനിച്ചേ നിച്ചന്തി സഞ്ഞാവിപല്ലാസോ ചിത്തവിപല്ലാസോ ദിട്ഠിവിപല്ലാസോ പഹീനോ. ദുക്ഖേ സുഖന്തി സഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജതി, ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, ദിട്ഠിവിപല്ലാസോ പഹീനോ. അനത്തനി അത്താതി സഞ്ഞാവിപല്ലാസോ ചിത്തവിപല്ലാസോ ദിട്ഠിവിപല്ലാസോ പഹീനോ. അസുഭേ സുഭന്തി സഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജതി, ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, ദിട്ഠിവിപല്ലാസോ പഹീനോ. ദ്വീസു വത്ഥൂസു ഛ വിപല്ലാസാ പഹീനാ . ദ്വീസു വത്ഥൂസു ദ്വേ വിപല്ലാസാ പഹീനാ, ചത്താരോ വിപല്ലാസാ അപ്പഹീനാ. ചതൂസു വത്ഥൂസു അട്ഠ വിപല്ലാസാ പഹീനാ, ചത്താരോ വിപല്ലാസാ അപ്പഹീനാതി.

വിപല്ലാസകഥാ നിട്ഠിതാ.

**൯. മഗ്ഗകഥാ**

൨൩൭. മഗ്ഗോതി കേനട്ഠേന മഗ്ഗോ? സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠിയാ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, കിലേസാനം പരിയാദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, പടിവേധാദിവിസോധനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ വോദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, വിസേസാധിഗമായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ഉത്തരി പടിവേധായ [ഉത്തരിം പടിവേധായ (സ്യാ॰)] മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സച്ചാഭിസമയായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, നിരോധേ പതിട്ഠാപനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച.

അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ മിച്ഛാസങ്കപ്പസ്സ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, കിലേസാനം പരിയാദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, പടിവേധാദിവിസോധനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ വോദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, വിസേസാധിഗമായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ഉത്തരി പടിവേധായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സച്ചാഭിസമയായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, നിരോധേ പതിട്ഠാപനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച.

പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചാ മിച്ഛാവാചായ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, കിലേസാനം പരിയാദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, പടിവേധാദിവിസോധനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ വോദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, വിസേസാധിഗമായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ഉത്തരി പടിവേധായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സച്ചാഭിസമയായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, നിരോധേ പതിട്ഠാപനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച.

സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തോ മിച്ഛാകമ്മന്തസ്സ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, കിലേസാനം പരിയാദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച പടിവേധാദിവിസോധനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ വോദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, വിസേസാധിഗമായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ഉത്തരി പടിവേധായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സച്ചാഭിസമയായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, നിരോധേ പതിട്ഠാപനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച.

വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവോ മിച്ഛാആജീവസ്സ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച…പേ॰… പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമോ മിച്ഛാവായാമസ്സ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച…പേ॰… ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതി മിച്ഛാസതിയാ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച…പേ॰… അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി മിച്ഛാസമാധിസ്സ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, കിലേസാനം പരിയാദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, പടിവേധാദിവിസോധനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ വോദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, വിസേസാധിഗമായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ഉത്തരി പടിവേധായ

മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സച്ചാഭിസമയായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, നിരോധേ പതിട്ഠാപനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച.

സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി ഓളാരികസ്സ കാമരാഗസഞ്ഞോജനസ്സ പടിഘസഞ്ഞോജനസ്സ ഓളാരികസ്സ കാമരാഗാനുസയസ്സ പടിഘാനുസയസ്സ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, കിലേസാനം പരിയാദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, പടിവേധാദിവിസോധനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ വോദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, വിസേസാധിഗമായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ഉത്തരി പടിവേധായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സച്ചാഭിസമയായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, നിരോധേ പതിട്ഠാപനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച.

അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി അനുസഹഗതസ്സ കാമരാഗസഞ്ഞോജനസ്സ പടിഘസഞ്ഞോജനസ്സ, അനുസഹഗതസ്സ കാമരാഗാനുസയസ്സ പടിഘാനുസയസ്സ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, കിലേസാനം പരിയാദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, പടിവേധാദിവിസോധനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ വോദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച , വിസേസാധിഗമായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ഉത്തരി പടിവേധായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സച്ചാഭിസമയായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, നിരോധേ പതിട്ഠാപനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച.

അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി രൂപരാഗസ്സ അരൂപരാഗസ്സ മാനസ്സ ഉദ്ധച്ചസ്സ അവിജ്ജായ, മാനാനുസയസ്സ ഭവരാഗാനുസയസ്സ അവിജ്ജാനുസയസ്സ പഹാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, കിലേസാനം പരിയാദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, പടിവേധാദിവിസോധനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ചിത്തസ്സ, വോദാനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, വിസേസാധിഗമായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, ഉത്തരി പടിവേധായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച, സച്ചാഭിസമയായ മഗ്ഗോ ചേവ, ഹേതു ച, നിരോധേ പതിട്ഠാപനായ മഗ്ഗോ ചേവ ഹേതു ച.

ദസ്സനമഗ്ഗോ സമ്മാദിട്ഠി, അഭിനിരോപനമഗ്ഗോ സമ്മാസങ്കപ്പോ , പരിഗ്ഗഹമഗ്ഗോ സമ്മാവാചാ, സമുട്ഠാനമഗ്ഗോ സമ്മാകമ്മന്തോ, വോദാനമഗ്ഗോ സമ്മാആജീവോ, പഗ്ഗഹമഗ്ഗോ സമ്മാവായാമോ, ഉപട്ഠാനമഗ്ഗോ സമ്മാസതി, അവിക്ഖേപമഗ്ഗോ സമ്മാസമാധി. ഉപട്ഠാനമഗ്ഗോ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പവിചയമഗ്ഗോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പഗ്ഗഹമഗ്ഗോ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഫരണമഗ്ഗോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഉപസമമഗ്ഗോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, അവിക്ഖേപമഗ്ഗോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പടിസങ്ഖാനമഗ്ഗോ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ.

അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയമഗ്ഗോ സദ്ധാബലം, കോസജ്ജേ അകമ്പിയമഗ്ഗോ വീരിയബലം, പമാദേ അകമ്പിയമഗ്ഗോ സതിബലം, ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയമഗ്ഗോ സമാധിബലം, അവിജ്ജായ അകമ്പിയമഗ്ഗോ പഞ്ഞാബലം. അധിമോക്ഖമഗ്ഗോ സദ്ധിന്ദ്രിയം, പഗ്ഗഹമഗ്ഗോ വീരിയിന്ദ്രിയം, ഉപട്ഠാനമഗ്ഗോ സതിന്ദ്രിയം, അവിക്ഖേപമഗ്ഗോ സമാധിന്ദ്രിയം, ദസ്സനമഗ്ഗോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം.

ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാ മഗ്ഗോ, അകമ്പിയട്ഠേന ബലാ മഗ്ഗോ, നിയ്യാനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ മഗ്ഗോ, ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗങ്ഗാ മഗ്ഗോ, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനാ മഗ്ഗോ, പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനാ മഗ്ഗോ, ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദാ മഗ്ഗോ, തഥട്ഠേന സച്ചാനി മഗ്ഗോ, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥോ മഗ്ഗോ, അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ മഗ്ഗോ, ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ മഗ്ഗോ, അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധാ മഗ്ഗോ, സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി മഗ്ഗോ, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി മഗ്ഗോ, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി മഗ്ഗോ, മുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖോ മഗ്ഗോ, പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജാ മഗ്ഗോ, പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തി മഗ്ഗോ, സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം മഗ്ഗോ, ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന മഗ്ഗോ, മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന മഗ്ഗോ, ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന മഗ്ഗോ, വേദനാ സമോസരണട്ഠേന മഗ്ഗോ, സമാധി പമുഖട്ഠേന മഗ്ഗോ, സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന മഗ്ഗോ, പഞ്ഞാ തതുത്തരട്ഠേന മഗ്ഗോ, വിമുത്തി സാരട്ഠേന മഗ്ഗോ, അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന മഗ്ഗോതി.

മഗ്ഗകഥാ നിട്ഠിതാ.

**൧൦. മണ്ഡപേയ്യകഥാ**

**൨൩൭.** "മണ്ഡപേയ്യമിദം , ഭിക്ഖവേ, ബ്രഹ്മചരിയം. സത്ഥാ സമ്മുഖീഭൂതോ തിധത്തമണ്ഡോ [തിവിധോ മണ്ഡോ (ബഹൂസു) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ]. സത്ഥരി സമ്മുഖീഭൂതേ ദേസനാമണ്ഡോ, പടിഗ്ഗഹമണ്ഡോ, ബ്രഹ്മചരിയമണ്ഡോ".

കതമോ **ദേസനാമണ്ഡോ?** ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം [ഉത്താനികമ്മം (ക॰)], ചതുന്നം സതിപട്ഠാനാനം...പേ॰... ചതുന്നം സമ്മപ്പധാനാനം... ചതുന്നം ഇദ്ധിപാദാനം... പഞ്ചന്നം ഇന്ദ്രിയാനം... പഞ്ചന്നം ബലാനം... സത്തന്നം ബോജ്ഝങ്ഗാനം... അരിയസ്സ അട്ഠങ്ഗികസ്സ മഗ്ഗസ്സ ആചിക്ഖനാ ദേസനാ പഞ്ഞാപനാ പട്ഠപനാ വിവരണാ വിഭജനാ ഉത്താനീകമ്മം - അയം ദേസനാമണ്ഡോ.

കതമോ **പടിഗ്ഗഹമണ്ഡോ?** ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ ദേവാ മനുസ്സാ യേ വാ പനഞ്ഞേപി കേചി വിഞ്ഞാതാരോ - അയം പടിഗ്ഗഹമണ്ഡോ.

കതമോ **ബ്രഹ്മചരിയമണ്ഡോ?** അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി, സമ്മാസമാധി - അയം ബ്രഹ്മചരിയമണ്ഡോ.

**൨൩൯**. അധിമോക്ഖമണ്ഡോ സദ്ധിന്ദ്രിയം, അസ്സദ്ധിയം കസടോ; അസ്സദ്ധിയം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമോക്ഖമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. പഗ്ഗഹമണ്ഡോ വീരിയിന്ദ്രിയം, കോസജ്ജം കസടോ; കോസജ്ജം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ പഗ്ഗഹമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സതിന്ദ്രിയം, പമാദോ കസടോ; പമാദം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സതിന്ദ്രിയസ്സ ഉപട്ഠാനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമാധിന്ദ്രിയം, ഉദ്ധച്ചം കസടോ; ഉദ്ധച്ചം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അവിക്ഖേപമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. ദസ്സനമണ്ഡോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം, അവിജ്ജം കസടോ; അവിജ്ജം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ദസ്സനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം.

അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സദ്ധാബലം, അസ്സദ്ധിയം കസടോ; അസ്സദ്ധിയം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സദ്ധാബലസ്സ അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. കോസജ്ജേ അകമ്പിയമണ്ഡോ വീരിയബലം, കോസജ്ജം കസടോ; കോസജ്ജം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ വീരിയബലസ്സ കോസജ്ജേ അകമ്പിയമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. പമാദേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സതിബലം, പമാദോ കസടോ; പമാദം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സതിബലസ്സ പമാദേ അകമ്പിയമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സമാധിബലം, ഉദ്ധച്ചം കസടോ; ഉദ്ധച്ചം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമാധിബലസ്സ ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. അവിജ്ജായ അകമ്പിയമണ്ഡോ പഞ്ഞാബലം, അവിജ്ജാ കസടോ; അവിജ്ജം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ പഞ്ഞാബലസ്സ അവിജ്ജായ അകമ്പിയമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം.

ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗാ, പമാദോ കസടോ; പമാദം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപട്ഠാനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. പവിചയമണ്ഡോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, അവിജ്ജാ കസടോ; അവിജ്ജം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പവിചയമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. പഗ്ഗഹമണ്ഡോ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, കോസജ്ജം കസടോ; കോസജ്ജം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പഗ്ഗഹമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. ഫരണമണ്ഡോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പരിളാഹോ കസടോ; പരിളാഹം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഫരണമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. ഉപസമമണ്ഡോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ , ദുട്ഠുല്ലം കസടോ; ദുട്ഠുല്ലം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപസമമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഉദ്ധച്ചം കസടോ; ഉദ്ധച്ചം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ അവിക്ഖേപമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. പടിസങ്ഖാനമണ്ഡോ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, അപ്പടിസങ്ഖാ കസടോ; അപ്പടിസങ്ഖം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പടിസങ്ഖാനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം.

ദസ്സനമണ്ഡോ സമ്മാദിട്ഠി, മിച്ഛാദിട്ഠി കസടോ; മിച്ഛാദിട്ഠിം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്മാദിട്ഠിയാ ദസ്സനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. അഭിനിരോപനമണ്ഡോ സമ്മാസങ്കപ്പോ, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ കസടോ; മിച്ഛാസങ്കപ്പം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ അഭിനിരോപനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. പരിഗ്ഗഹമണ്ഡോ സമ്മാവാചാ, മിച്ഛാവാചാ കസടോ; മിച്ഛാവാചം

കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്മാവാചായ പരിഗ്ഗഹമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. സമുട്ഠാനമണ്ഡോ സമ്മാകമ്മന്തോ, മിച്ഛാകമ്മന്തോ കസടോ; മിച്ഛാകമ്മന്തം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്മാകമ്മന്തസ്സ സമുട്ഠാനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. വോദാനമണ്ഡോ സമ്മാആജീവോ, മിച്ഛാആജീവോ കസടോ; മിച്ഛാആജീവം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്മാആജീവസ്സ വോദാനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. പഗ്ഗഹമണ്ഡോ സമ്മാവായാമോ, മിച്ഛാവായാമോ കസടോ; മിച്ഛാവായാമം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്മാവായാമസ്സ പഗ്ഗഹമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സമ്മാസതി, മിച്ഛാസതി കസടോ; മിച്ഛാസതിം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്മാസതിയാ ഉപട്ഠാനമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം. അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമ്മാസമാധി, മിച്ഛാസമാധി കസടോ; മിച്ഛാസമാധിം കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്മാസമാധിസ്സ അവിക്ഖേപമണ്ഡം പിവതീതി - മണ്ഡപേയ്യം.

**൨൮൦**. അത്ഥി മണ്ഡോ, അത്ഥി പേയ്യം, അത്ഥി കസടോ. അധിമോക്ഖമണ്ഡോ സദ്ധിന്ദ്രിയം, അസ്സദ്ധിയം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. പഗ്ഗഹമണ്ഡോ വീരിയിന്ദ്രിയം, കോസജ്ജം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സതിന്ദ്രിയം, പമാദോ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമാധിന്ദ്രിയം, ഉദ്ധച്ചം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. ദസ്സനമണ്ഡോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം, അവിജ്ജാ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം.

അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സദ്ധാബലം, അസ്സദ്ധിയം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. കോസജ്ജേ അകമ്പിയമണ്ഡോ വീരിയബലം, കോസജ്ജം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. പമാദേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സതിബലം, പമാദോ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സമാധിബലം, ഉദ്ധച്ചം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. അവിജ്ജായ അകമ്പിയമണ്ഡോ പഞ്ഞാബലം, അവിജ്ജാ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം.

ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പമാദോ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. പവിചയമണ്ഡോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, അവിജ്ജാ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. പഗ്ഗഹമണ്ഡോ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, കോസജ്ജം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. ഫരണമണ്ഡോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പരിളാഹോ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. ഉപസമമണ്ഡോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ദുട്ഠുല്ലം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഉദ്ധച്ചം കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. പടിസങ്ഖാനമണ്ഡോ

ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, അപടിസങ്ഖാ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം.

ദസ്സനമണ്ഡോ സമ്മാദിട്ഠി, മിച്ഛാദിട്ഠി കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. അഭിനിരോപനമണ്ഡോ സമ്മാസങ്കപ്പോ, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. പരിഗ്ഗഹമണ്ഡോ സമ്മാവാചാ, മിച്ഛാവാചാ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. സമുട്ഠാനമണ്ഡോ സമ്മാകമ്മന്തോ, മിച്ഛാകമ്മന്തോ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. വോദാനമണ്ഡോ സമ്മാആജീവോ, മിച്ഛാആജീവോ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. പഗ്ഗഹമണ്ഡോ സമ്മാവായാമോ, മിച്ഛാവായാമോ കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സമ്മാസതി, മിച്ഛാസതി കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം. അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമ്മാസമാധി, മിച്ഛാസമാധി കസടോ; യോ തത്ഥ അത്ഥരസോ ധമ്മരസോ വിമുത്തിരസോ - ഇദം പേയ്യം.

ദസ്സനമണ്ഡോ സമ്മാദിട്ഠി... അഭിനിരോപനമണ്ഡോ സമ്മാസങ്കപ്പോ... പരിഗ്ഗഹമണ്ഡോ സമ്മാവാചാ... സമുട്ഠാനമണ്ഡോ സമ്മാകമ്മന്തോ... വോദാനമണ്ഡോ സമ്മാആജീവോ... പഗ്ഗഹമണ്ഡോ സമ്മാവായാമോ... ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സമ്മാസതി... അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമ്മാസമാധി.

ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ... പവിചയമണ്ഡോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ... പഗ്ഗഹമണ്ഡോ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ... ഫരണമണ്ഡോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ... ഉപസമമണ്ഡോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ... അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ... പടിസങ്ഖാനമണ്ഡോ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ.

അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സദ്ധാബലം... കോസജ്ജേ അകമ്പിയമണ്ഡോ വീരിയബലം... പമാദേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സതിബലം... ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയമണ്ഡോ സമാധിബലം... അവിജ്ജായ അകമ്പിയമണ്ഡോ പഞ്ഞാബലം.

അധിമോക്ഖമണ്ഡോ സദ്ധിന്ദ്രിയം... പഗ്ഗഹമണ്ഡോ വീരിയിന്ദ്രിയം... ഉപട്ഠാനമണ്ഡോ സതിന്ദ്രിയം... അവിക്ഖേപമണ്ഡോ സമാധിന്ദ്രിയം... ദസ്സനമണ്ഡോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം.

ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാ മണ്ഡോ, അകമ്പിയട്ഠേന ബലാ മണ്ഡോ, നിയ്യാനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ മണ്ഡോ, ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗോ മണ്ഡോ, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനാ മണ്ഡോ, പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനാ മണ്ഡോ, ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദാ മണ്ഡോ, തഥട്ഠേന സച്ചാ മണ്ഡോ, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥോ മണ്ഡോ, അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ മണ്ഡോ, ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ മണ്ഡോ, അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധാ മണ്ഡോ, സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി മണ്ഡോ, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി മണ്ഡോ, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി മണ്ഡോ, മുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖോ മണ്ഡോ, പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജാ മണ്ഡോ, പരിച്ചാഗട്ഠേന

വിമുത്തി മണ്ഡോ, സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം മണ്ഡോ, പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം മണ്ഡോ, ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന മണ്ഡോ, മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന മണ്ഡോ, ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന മണ്ഡോ, വേദനാ സമോസരണട്ഠേന മണ്ഡോ, സമാധി പമുഖട്ഠേന മണ്ഡോ, സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന മണ്ഡോ, പഞ്ഞാ തതുത്തരട്ഠേന മണ്ഡോ, വിമുത്തി സാരട്ഠേന മണ്ഡോ, അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന മണ്ഡോതി.

ചതുത്ഥഭാണവാരോ.

മണ്ഡപേയ്യകഥാ നിട്ഠിതാ.

മഹാവഗ്ഗോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഞാണദിട്ഠീ ച അസ്സാസാ, ഇന്ദ്രിയം വിമോക്ഖപഞ്ചമാ;
ഗതികമ്മവിപല്ലാസാ, മഗ്ഗോ മണ്ഡേന തേ ദസാതി.

ഏസ നികായധരേഹി ഠപിതോ, അസമോ [അസ്സമോ (സ്യാ॰)] പഠമോ പവരോ

വരവഗ്ഗോതി [വരമഗ്ഗോതി (സ്യാ॰)].

# ൨. യുഗനദ്ധവഗ്ഗോ

### ൧. യുഗനദ്ധകഥാ

൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ആയസ്മാ ആനന്ദോ കോസമ്ബിയം വിഹരതി ഘോസിതാരാമേ. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ആവുസോ ഭിക്ഖവോ''തി. ''ആവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഏതദവോച -

''യോ ഹി കോചി, ആവുസോ, ഭിക്ഖു വാ ഭിക്ഖുനീ വാ മമ സന്തികേ അരഹത്തപത്തം [അരഹത്തം (സ്യാ॰), അരഹത്തപത്തിം അം॰ നി॰ ൪.൧൭൦] ബ്യാകരോതി, സബ്ബസോ ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി ഏതേസം വാ അഞ്ഞതരേന. കതമേഹി ചതൂഹി?

''ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സമഥപുബ്ബങ്ഗമം വിപസ്സനം ഭാവേതി. തസ്സ സമഥപുബ്ബങ്ഗമം വിപസ്സനം ഭാവയതോ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. സോ തം മഗ്ഗം ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി [ബഹുലിം കരോതി (ക॰) അം॰ നി॰ ൪.൧൭൦ പസ്സിതബ്ബാ]. തസ്സ തം മഗ്ഗം ആസേവതോ ഭാവയതോ ബഹുലീകരോതോ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു വിപസ്സനാപുബ്ബങ്ഗമം സമഥം ഭാവേതി. തസ്സ വിപസ്സനാപുബ്ബങ്ഗമം സമഥം ഭാവയതോ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. സോ തം മഗ്ഗം ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി. തസ്സ തം മഗ്ഗം ആസേവതോ ഭാവയതോ ബഹുലീകരോതോ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം [യുഗനന്ധം (ക॰ സീ॰ അട്ഠ॰)] ഭാവേതി. തസ്സ സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവയതോ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. സോ തം മഗ്ഗം ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി. തസ്സ തം മഗ്ഗം ആസേവതോ ഭാവയതോ ബഹുലീകരോതോ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ധമ്മുദ്ധച്ചവിഗ്ഗഹിതം മാനസം ഹോതി. സോ, ആവുസോ, സമയോ യം തം ചിത്തം അജ്ഝത്തമേവ [അജ്ഝത്തഞ്ഞേവ (സ്യാ॰ ക॰)] സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. തസ്സ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. സോ തം മഗ്ഗം ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി. തസ്സ തം മഗ്ഗം ആസേവതോ ഭാവയതോ ബഹുലീകരോതോ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

''യോ ഹി കോചി, ആവുസോ, ഭിക്ഖു വാ ഭിക്ഖുനീ വാ മമ സന്തികേ അരഹത്തപത്തം ബ്യാകരോതി, സബ്ബസോ ഇമേഹി ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി, ഏതേസം വാ അഞ്ഞതരേനാ''തി.

### ൧. സുത്തന്തനിദ്ദേസോ

൨. കഥം **സമഥപുബ്ബങ്ഗമം വിപസ്സനം ഭാവേതി?** നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. തത്ഥ ജാതേ ധമ്മേ അനിച്ചതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, അനത്തതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ. ഇതി പഠമം സമഥോ, പച്ഛാ വിപസ്സനാ. തേന വുച്ചതി - "സമഥപുബ്ബങ്ഗമം വിപസ്സനം ഭാവേതീ"തി. **ഭാവേതീ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ, ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ.

**മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ**തി കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി? ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചാ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തോ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവോ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമോ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതി മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി - ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി.

**സോ തം മഗ്ഗം ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി ആസേവതീ**തി കഥം ആസേവതി? ആവജ്ജന്തോ ആസേവതി, ജാനന്തോ ആസേവതി, പസ്സന്തോ ആസേവതി, പച്ചവേക്ഖന്തോ ആസേവതി, ചിത്തം അധിട്ഠഹന്തോ ആസേവതി, സദ്ധായ അധിമുച്ചന്തോ ആസേവതി, വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ആസേവതി, സതിം ഉപട്ഠാപേന്തോ ആസേവതി, ചിത്തം സമാദഹന്തോ ആസേവതി, പഞ്ഞായ പജാനന്തോ ആസേവതി, അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനന്തോ ആസേവതി, പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനന്തോ ആസേവതി, പഹാതബ്ബം പജഹന്തോ ആസേവതി , ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ ആസേവതി, സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ ആസേവതി - ഏവം ആസേവതി.

**ഭാവേതീ**തി കഥം ഭാവേതി? ആവജ്ജന്തോ ഭാവേതി, ജാനന്തോ ഭാവേതി, പസ്സന്തോ ഭാവേതി, പച്ചവേക്ഖന്തോ ഭാവേതി, ചിത്തം അധിട്ഠഹന്തോ ഭാവേതി, സദ്ധായ അധിമുച്ചന്തോ ഭാവേതി, വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഭാവേതി, സതിം ഉപട്ഠാപേന്തോ ഭാവേതി, ചിത്തം സമാദഹന്തോ ഭാവേതി, പഞ്ഞായ പജാനന്തോ ഭാവേതി, അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനന്തോ ഭാവേതി, പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനന്തോ ഭാവേതി, പഹാതബ്ബം പജഹന്തോ ഭാവേതി, ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ ഭാവേതി, സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ ഭാവേതി - ഏവം ഭാവേതി.

**ബഹുലീകരോതീ**തി കഥം ബഹുലീകരോതി? ആവജ്ജന്തോ ബഹുലീകരോതി, ജാനന്തോ ബഹുലീകരോതി, പസ്സന്തോ ബഹുലീകരോതി, പച്ചവേക്ഖന്തോ ബഹുലീകരോതി, ചിത്തം അധിട്ഠഹന്തോ ബഹുലീകരോതി, സദ്ധായ അധിമുച്ചന്തോ ബഹുലീകരോതി, വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ബഹുലീകരോതി, സതിം ഉപട്ഠാപേന്തോ ബഹുലീകരോതി, ചിത്തം സമാദഹന്തോ ബഹുലീകരോതി, പഞ്ഞായ പജാനന്തോ ബഹുലീകരോതി, അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനന്തോ ബഹുലീകരോതി, പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനന്തോ ബഹുലീകരോതി, പഹാതബ്ബം പജഹന്തോ ബഹുലീകരോതി, ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ ബഹുലീകരോതി, സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ ബഹുലീകരോതി - ഏവം ബഹുലീകരോതി.

**തസ്സ തം മഗ്ഗം ആസേവതോ ഭാവയതോ ബഹുലീകരോതോ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തീ**തി കഥം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി? സോതാപത്തിമഗ്ഗേന, സക്കായദിട്ഠി, വിചികിച്ഛാ, സീലബ്ബതപരാമാസോ - ഇമാനി തീണി സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി; ദിട്ഠാനുസയോ, വിചികിച്ഛാനുസയോ - ഇമേ ദ്വേ അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികം കാമരാഗസഞ്ഞോജനം, പടിഘസഞ്ഞോജനം - ഇമാനി ദ്വേ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി; ഓളാരികോ കാമരാഗാനുസയോ, പടിഘാനുസയോ - ഇമേ ദ്വേ അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനുസഹഗതം കാമരാഗസഞ്ഞോജനം, പടിഘസഞ്ഞോജനം - ഇമാനി ദ്വേ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി; അനുസഹഗതോ കാമരാഗാനുസയോ, പടിഘാനുസയോ - ഇമേ ദ്വേ അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. അരഹത്തമഗ്ഗേന രൂപരാഗോ, അരൂപരാഗോ, മാനോ, ഉദ്ധച്ചം, അവിജ്ജാ - ഇമാനി പഞ്ച സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി; മാനാനുസയോ, ഭവരാഗാനുസയോ , അവിജ്ജാനുസയോ - ഇമേ തയോ അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

**ന**. അബ്യാപാദവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി...പേ॰... ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസവസേന പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. തത്ഥ ജാതേ ധമ്മേ അനിച്ചതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, അനത്തതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ. ഇതി പഠമം സമഥോ, പച്ഛാ വിപസ്സനാ. തേന വുച്ചതി - "സമഥപുബ്ബങ്ഗമം വിപസ്സനം ഭാവേതീ"തി. **ഭാവേതീ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ, ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ.

**മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ**തി കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി? ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി... പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി.

**സോ തം മഗ്ഗം ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതി ആസേവതീ**തി കഥം ആസേവതി? ആവജ്ജന്തോ ആസേവതി...പേ॰... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ ആസേവതി, ഏവം ആസേവതി. **ഭാവേതീ**തി കഥം ഭാവേതി? ആവജ്ജന്തോ ഭാവേതി, ജാനന്തോ ഭാവേതി...പേ॰... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ ഭാവേതി, ഏവം ഭാവേതി. **ബഹുലീകരോതീ**തി കഥം ബഹുലീകരോതി? ആവജ്ജന്തോ ബഹുലീകരോതി, ജാനന്തോ ബഹുലീകരോതി...പേ॰... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ ബഹുലീകരോതി, ഏവം ബഹുലീകരോതി.

**തസ്സ തം മഗ്ഗം ആസേവതോ ഭാവയതോ ബഹുലീകരോതോ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തീ**തി കഥം സഞ്ഞോജനാ പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി? സോതാപത്തിമഗ്ഗേന സക്കായദിട്ഠി വിചികിച്ഛാ സീലബ്ബതപരാമാസോ - ഇമാനി തീണി സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി; ദിട്ഠാനുസയോ, വിചികിച്ഛാനുസയോ - ഇമേ ദ്വേ അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികം കാമരാഗസഞ്ഞോജനം, പടിഘസഞ്ഞോജനം - ഇമാനി ദ്വേ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി; ഓളാരികോ കാമരാഗാനുസയോ പടിഘാനുസയോ - ഇമേ ദ്വേ അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. അനാഗാമിമഗ്ഗേന അനുസഹഗതം കാമരാഗസഞ്ഞോജനം, പടിഘസഞ്ഞോജനം - ഇമാനി ദ്വേ സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി; അനുസഹഗതോ കാമരാഗാനുസയോ, പടിഘാനുസയോ - ഇമേ ദ്വേ അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. അരഹത്തമഗ്ഗേന രൂപരാഗോ, അരൂപരാഗോ, മാനോ, ഉദ്ധച്ചം, അവിജ്ജാ - ഇമാനി പഞ്ച സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി; മാനാനുസയോ, ഭവരാഗാനുസയോ, അവിജ്ജാനുസയോ - ഇമേ തയോ അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. ഏവം സമഥപുബ്ബങ്ഗമം വിപസ്സനം ഭാവേതി.

ੳ. കഥം **വിപസ്സനാപുബ്ബങ്ഗമം സമഥം ഭാവേതി?** അനിച്ചതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, അനത്തതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ. തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനഞ്ച വോസഗ്ഗാരമ്മണതാ [വോസ്സഗ്ഗാരമ്മണതാ (സ്യാ॰ ക॰)] ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ. സമാധി ഇതി പഠമം വിപസ്സനാ, പച്ഛാ സമഥോ. തേന വുച്ചതി - ''വിപസ്സനാപുബ്ബങ്ഗമം സമഥം ഭാവേതീ''തി. **ഭാവേതീ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ॰... **മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ**തി കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി...പേ॰... ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

രൂപം അനിച്ചതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, രൂപം ദുക്ഖതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, രൂപം അനത്തതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ. തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനഞ്ച വോസഗ്ഗാരമ്മണതാ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. ഇതി പഠമം വിപസ്സനാ, പച്ഛാ സമഥോ. തേന വുച്ചതി - ''വിപസ്സനാപുബ്ബങ്ഗമം സമഥം ഭാവേതീ''തി. **ഭാവേതീ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ॰... **മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ**തി കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി...പേ॰... ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം ... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം അനിച്ചതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ, ജരാമരണം ദുക്ഖതോ... പേ॰... അനത്തതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ. തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനഞ്ച വോസഗ്ഗാരമ്മണതാ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി. ഇതി പഠമം വിപസ്സനാ, പച്ഛാ സമഥോ. തേന വുച്ചതി - ''വിപസ്സനാപുബ്ബങ്ഗമം സമഥം ഭാവേതീ''തി. **ഭാവേതീ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ॰... **മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ**തി കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി...പേ॰... ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. ഏവം വിപസ്സനാപുബ്ബങ്ഗമം സമഥം ഭാവേതി.

൩. കഥം **സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** സോളസഹി ആകാരേഹി സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി. ആരമ്മണട്ഠേന ഗോചരട്ഠേന പഹാനട്ഠേന പരിച്ചാഗട്ഠേന വുട്ഠാനട്ഠേന വിവട്ടനട്ഠേന സന്തട്ഠേന പണീതട്ഠേന വിമുത്തട്ഠേന അനാസവട്ഠേന തരണട്ഠേന അനിമിത്തട്ഠേന

അപ്പണിഹിതട്ഠേന സുഞ്ഞതട്ഠേന ഏകരസട്ഠേന അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധട്ഠേന.

കഥം **ആരമ്മണട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി നിരോധാരമ്മണോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ നിരോധാരമ്മണാ. ഇതി ആരമ്മണട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "ആരമ്മണട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി. **ഭാവേതീ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ॰... **മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ**തി കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി... പേ॰... ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. ഏവം ആരമ്മണട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി.

കഥം **ഗോചരട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ നിരോധഗോചരാ. ഇതി ഗോചരട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി . തേന വുച്ചതി - "ഗോചരട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **പഹാനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജാസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ നിരോധഗോചരാ. ഇതി പഹാനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "പഹാനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **പരിച്ചാഗട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച പരിച്ചജതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജാസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച പരിച്ചജതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ നിരോധഗോചരാ. ഇതി പരിച്ചാഗട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "പരിച്ചാഗട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **വുട്ഠാനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചസഹഗതകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജാസഹഗതകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വുട്ഠഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ നിരോധഗോചരാ. ഇതി വുട്ഠാനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "വുട്ഠാനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **വിവട്ടനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചസഹഗതകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിവട്ടതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജാസഹഗതകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിവട്ടതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ നിരോധഗോചരാ. ഇതി വിവട്ടനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "വിവട്ടനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **സന്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി സന്തോ ഹോന്തി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ സന്താ ഹോതി നിരോധഗോചരാ. ഇതി സന്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "സന്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **പണീതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി പണീതോ ഹോതി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ പണീതാ ഹോതി നിരോധഗോചരാ . ഇതി പണീതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "പണീതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **വിമുത്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി കാമാസവാ വിമുത്തോ ഹോതി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ അവിജ്ജാസവാ വിമുത്താ ഹോതി നിരോധഗോചരാ. ഇതി രാഗവിരാഗാ ചേതോവിമുത്തി അവിജ്ജാവിരാഗാ പഞ്ഞാ വിമുത്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "വിമുത്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **അനാസവട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി കാമാസവേന അനാസവോ ഹോതി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ അവിജ്ജാസവേന അനാസവാ ഹോതി നിരോധഗോചരാ. ഇതി അനാസവട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "അനാസവട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **തരണട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച തരതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജാസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച തരതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ നിരോധഗോചരാ. ഇതി തരണട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "തരണട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **അനിമിത്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി സബ്ബനിമിത്തേഹി അനിമിത്തോ ഹോതി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ സബ്ബനിമിത്തേഹി അനിമിത്താ ഹോതി നിരോധഗോചരാ. ഇതി അനിമിത്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "അനിമിത്തട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **അപ്പണിഹിതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി സബ്ബപണിധീഹി അപ്പണിഹിതോ ഹോതി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ സബ്ബപണിധീഹി അപ്പണിഹിതാ ഹോതി നിരോധഗോചരാ. ഇതി അപ്പണിഹിതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "അപ്പണിഹിതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി.

കഥം **സുഞ്ഞതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി?** ഉദ്ധച്ചം പജഹതോ ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമാധി സബ്ബാഭിനിവേസേഹി സുഞ്ഞോ ഹോതി നിരോധഗോചരോ, അവിജ്ജം പജഹതോ അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ സബ്ബാഭിനിവേസേഹി സുഞ്ഞാ ഹോതി നിരോധഗോചരാ. ഇതി സുഞ്ഞതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ഏകരസാ ഹോന്തി, യുഗനദ്ധാ ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നാതിവത്തന്തീതി. തേന വുച്ചതി - "സുഞ്ഞതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതീ"തി. **ഭാവേതീ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ॰... **മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ**തി കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി...പേ॰... ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. ഏവം സുഞ്ഞതട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി. ഇമേഹി സോളസഹി ആകാരേഹി സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി, ഏവം സമഥവിപസ്സനം യുഗനദ്ധം ഭാവേതി.

സുത്തന്തനിദ്ദേസോ.

### ൨. ധമ്മുദ്ധച്ചവാരനിദ്ദേസോ

൬. കഥം **ധമ്മുദ്ധച്ചവിഗ്ഗഹിതം മാനസം ഹോതി?** അനിച്ചതോ മനസികരോതോ ഓഭാസോ ഉപ്പജ്ജതി, ഓഭാസോ ധമ്മോതി ഓഭാസം ആവജ്ജതി, തതോ വിക്ഖേപോ ഉദ്ധച്ചം. തേന ഉദ്ധച്ചേന വിഗ്ഗഹിതമാനസോ അനിച്ചതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, ദുക്ഖതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, അനത്തതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. തേന വുച്ചതി - "ധമ്മുദ്ധച്ചവിഗ്ഗഹിതമാനസോ ഹോതി സോ സമയോ, യം തം ചിത്തം അജ്ഝത്തമേവ സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി . **തസ്സ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ"**തി കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി...പേ॰... ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

അനിച്ചതോ മനസികരോതോ ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി, പീതി ഉപ്പജ്ജതി, പസ്സദ്ധി ഉപ്പജ്ജതി, സുഖം ഉപ്പജ്ജതി, അധിമോക്ഖോ ഉപ്പജ്ജതി, പഗ്ഗഹോ ഉപ്പജ്ജതി,

ഉപട്ഠാനം ഉപ്പജ്ജതി, ഉപേക്ഖാ ഉപ്പജ്ജതി, നികന്തി ഉപ്പജ്ജതി, 'നികന്തി ധമ്മോ'തി നികന്തിം ആവജ്ജതി. തതോ വിക്ഖേപോ ഉദ്ധച്ചം. തേന ഉദ്ധച്ചേന വിഗ്ഗഹിതമാനസോ അനിച്ചതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, ദുക്ഖതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, അനത്തതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. തേന വുച്ചതി - "ധമ്മുദ്ധച്ചവിഗ്ഗഹിതമാനസോ ഹോതി സോ സമയോ, യം തം ചിത്തം അജ്ഝത്തമേവ സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. **തസ്സ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ**"തി. കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി... പേ॰... ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി, ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി.

ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ...പേ॰... അനത്തതോ മനസികരോതോ ഓഭാസോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി, പീതി ഉപ്പജ്ജതി, പസ്സദ്ധി ഉപ്പജ്ജതി, സുഖം ഉപ്പജ്ജതി, അധിമോക്ഖോ ഉപ്പജ്ജതി, പഗ്ഗഹോ ഉപ്പജ്ജതി, ഉപട്ഠാനം ഉപ്പജ്ജതി, ഉപേക്ഖാ ഉപ്പജ്ജതി, നികന്തി ഉപ്പജ്ജതി, 'നികന്തി ധമ്മോ'തി നികന്തിം ആവജ്ജതി. തതോ വിക്ഖേപോ ഉദ്ധച്ചം. തേന ഉദ്ധച്ചേന വിഗ്ഗഹിതമാനസോ അനത്തതോ ഉപട്ഠാനം, അനിച്ചതോ ഉപട്ഠാനം, ദുക്ഖതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി . തേന വുച്ചതി - "ധമ്മുദ്ധച്ചവിഗ്ഗഹിതമാനസോ...പേ॰... ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി".

രൂപം അനിച്ചതോ മനസികരോതോ...പേ॰... രൂപം ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ... രൂപം അനത്തതോ മനസികരോതോ... വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം അനിച്ചതോ മനസികരോതോ...പേ॰... ജരാമരണം ദുക്ഖതോ മനസികരോതോ, ജരാമരണം അനത്തതോ മനസികരോതോ ഓഭാസോ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി, പീതി ഉപ്പജ്ജതി, പസ്സദ്ധി ഉപ്പജ്ജതി, സുഖം ഉപ്പജ്ജതി, അധിമോക്ഖോ ഉപ്പജ്ജതി, പഗ്ഗഹോ ഉപ്പജ്ജതി, ഉപട്ഠാനം ഉപ്പജ്ജതി, ഉപേക്ഖാ ഉപ്പജ്ജതി, നികന്തി ഉപ്പജ്ജതി, 'നികന്തി ധമ്മോ'തി നികന്തിം ആവജ്ജതി. തതോ വിക്ഖേപോ ഉദ്ധച്ചം. തേന ഉദ്ധച്ചേന വിഗ്ഗഹിതമാനസോ. ജരാമരണം അനത്തതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ജരാമരണം അനിച്ചതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, ജരാമരണം ദുക്ഖതോ ഉപട്ഠാനം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. തേന വുച്ചതി - "ധമ്മുദ്ധച്ചവിഗ്ഗഹിതമാനസോ ഹോതി. സോ സമയോ, യം തം ചിത്തം അജ്ഝത്തമേവ സന്തിട്ഠതി സന്നിസീദതി ഏകോദി ഹോതി സമാധിയതി. തസ്സ മഗ്ഗോ സഞ്ജായതീ"തി. കഥം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി...പേ॰... ഏവം മഗ്ഗോ സഞ്ജായതി. ഏവം സഞ്ഞോജനാനി പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീഹോന്തി. ഏവം ധമ്മുദ്ധച്ചവിഗ്ഗഹിതം മാനസം ഹോതി.

൭. ഓഭാസേ ചേവ ഞാണേ ച, പീതിയാ ച വികമ്പതി;
പസ്സദ്ധിയാ സുഖേ ചേവ, യേഹി ചിത്തം പവേധതി.

അധിമോക്ഖേ ച പഗ്ഗാഹേ, ഉപട്ഠാനേ ച കമ്പതി;
ഉപേക്ഖാവജ്ജനായ ചേവ, ഉപേക്ഖായ ച നികന്തിയാ.

ഇമാനി ദസ ഠാനാനി, പഞ്ഞാ യസ്സ പരിച്ചിതാ;
ധമ്മുദ്ധച്ചകുസലോ ഹോതി, ന ച സമ്മോഹ ഗച്ഛതി.

വിക്ഖിപതി ചേവ കിലിസ്സതി ച, ചവതി ചിത്തഭാവനാ;
വിക്ഖിപതി ന കിലിസ്സതി, ഭാവനാ പരിഹായതി.

വിക്ഖിപതി ന കിലിസ്സതി, ഭാവനാ ന പരിഹായതി;
ന ച വിക്ഖിപതേ ചിത്തം ന കിലിസ്സതി, ന ചവതി ചിത്തഭാവനാ.

ഇമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി ചിത്തസ്സ സങ്ഖേപവിക്ഖേപവിഗ്ഗഹിതം [സങ്ഖേപം വിക്ഖേപം വിഗ്ഗഹിതം (സ്യാ॰)] ദസ ഠാനേ സമ്പജാനാതീതി.

യുഗനന്ധകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൨. സച്ചകഥാ

**൮.** പുരിമനിദാനം . ''ചത്താരിമാനി , ഭിക്ഖവേ [സം॰ നി॰ ൫.൧൦൯൦], തഥാനി അവിതഥാനി അനഞ്ഞഥാനി. കതമാനി ചത്താരി? 'ഇദം ദുക്ഖ'ന്തി, ഭിക്ഖവേ, തഥമേതം അവിതഥമേതം അനഞ്ഞഥമേതം ; 'അയം ദുക്ഖസമുദയോ'തി തഥമേതം അവിതഥമേതം അനഞ്ഞഥമേതം, 'അയം ദുക്ഖനിരോധോ'തി തഥമേതം അവിതഥമേതം അനഞ്ഞഥമേതം, 'അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ'തി തഥമേതം അവിതഥമേതം അനഞ്ഞഥമേതം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരി തഥാനി അവിതഥാനി അനഞ്ഞഥാനി''.

#### ൧. പഠമസുത്തന്തനിദ്ദേസോ

കഥം ദുക്ഖം തഥട്ഠേന സച്ചം? ചത്താരോ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ. ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠോ, സങ്ഖതട്ഠോ, സന്താപട്ഠോ, വിപരിണാമട്ഠോ - ഇമേ ചത്താരോ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ. ഏവം ദുക്ഖം തഥട്ഠേന സച്ചം.

കഥം സമുദയോ തഥട്ഠേന സച്ചം? ചത്താരോ സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ. സമുദയസ്സ ആയൂഹനട്ഠോ, നിദാനട്ഠോ, സംയോഗട്ഠോ പലിബോധട്ഠോ - ഇമേ ചത്താരോ സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ. ഏവം സമുദയോ തഥട്ഠേന സച്ചം.

കഥം നിരോധോ തഥട്ഠേന സച്ചം? ചത്താരോ നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ. നിരോധസ്സ നിസ്സരണട്ഠോ, വിവേകട്ഠോ, അസങ്ഖതട്ഠോ, അമതട്ഠോ - ഇമേ ചത്താരോ നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ. ഏവം നിരോധോ തഥട്ഠേന സച്ചം.

കഥം മഗ്ഗോ തഥട്ഠേന സച്ചം? ചത്താരോ മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ. മഗ്ഗസ്സ നിയ്യാനട്ഠോ, ഹേതുട്ഠോ, ദസ്സനട്ഠോ, ആധിപതേയ്യട്ഠോ - ഇമേ ചത്താരോ മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠാ തഥാ അവിതഥാ അനഞ്ഞഥാ. ഏവം മഗ്ഗോ തഥട്ഠേന സച്ചം.

**൯.** കതിഹാകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? ചതൂഹാകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. തഥട്ഠേന, അനത്തട്ഠേന, സച്ചട്ഠേന, പടിവേധട്ഠേന - ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം.

ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കഥം തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? ചതൂഹാകാരേഹി തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ തഥട്ഠോ, സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ തഥട്ഠോ, നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ തഥട്ഠോ, മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ തഥട്ഠോ - ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കഥം അനത്തട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? ചതൂഹാകാരേഹി അനത്തട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ അനത്തട്ഠോ, സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ അനത്തട്ഠോ, നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ അനത്തട്ഠോ, മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ അനത്തട്ഠോ - ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി അനത്തട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കഥം സച്ചട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ സച്ചട്ഠോ, സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ സച്ചട്ഠോ, നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ സച്ചട്ഠോ, മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ സച്ചട്ഠോ - ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി സച്ചട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കഥം പടിവേധട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? ചതൂഹാകാരേഹി പടിവേധട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ - ഇമേഹി ചതൂഹാകാരേഹി പടിവേധട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

**൧൦**. കതിഹാകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? യം അനിച്ചം തം ദുക്ഖം, യം ദുക്ഖം തം അനിച്ചം, യം അനിച്ചഞ്ച ദുക്ഖഞ്ച തം അനത്താ. യം അനിച്ചഞ്ച ദുക്ഖഞ്ച അനത്താ ച തം തഥം. യം അനിച്ചം ച ദുക്ഖഞ്ച അനത്താ ച തഥഞ്ച തം സച്ചം. യം അനിച്ചഞ്ച ദുക്ഖഞ്ച അനത്താ ച തഥഞ്ച സച്ചഞ്ച തം ഏകസങ്ഗഹിതം. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കതിഹാകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? നവഹാകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. തഥട്ഠേന, അനത്തട്ഠേന, സച്ചട്ഠേന, പടിവേധട്ഠേന, അഭിഞ്ഞട്ഠേന, പരിഞ്ഞട്ഠേന, പഹാനട്ഠേന, ഭാവനട്ഠേന, സച്ഛികിരിയട്ഠേന - ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി

ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കഥം തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? നവഹാകാരേഹി തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ തഥട്ഠോ, സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ തഥട്ഠോ, നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ തഥട്ഠോ, മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ തഥട്ഠോ, അഭിഞ്ഞായ അഭിഞ്ഞട്ഠോ തഥട്ഠോ, പരിഞ്ഞായ പരിഞ്ഞട്ഠോ തഥട്ഠോ, പഹാനസ്സ പഹാനട്ഠോ തഥട്ഠോ, ഭാവനായ ഭാവനട്ഠോ തഥട്ഠോ, സച്ഛികിരിയായ സച്ഛികിരിയട്ഠോ തഥട്ഠോ - ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കഥം അനത്തട്ഠേന... സച്ചട്ഠേന... പടിവേധട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? നവഹാകാരേഹി പടിവേധട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, അഭിഞ്ഞായ അഭിഞ്ഞട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, പരിഞ്ഞായ പരിഞ്ഞട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, പഹാനസ്സ പഹാനട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, ഭാവനായ ഭാവനട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ, സച്ഛികിരിയായ സച്ഛികിരിയട്ഠോ പടിവേധട്ഠോ - ഇമേഹി നവഹാകാരേഹി പടിവേധട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

൧൧. കതിഹാകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. തഥട്ഠേന, അനത്തട്ഠേന, സച്ചട്ഠേന, പടിവേധട്ഠേന, അഭിജാനനട്ഠേന, പരിജാനനട്ഠേന, ധമ്മട്ഠേന, തഥട്ഠേന, ഞാതട്ഠേന, സച്ഛികിരിയട്ഠേന, ഫസ്സനട്ഠേന, അഭിസമയട്ഠേന - ഇമേഹി ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കഥം തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? സോളസഹി ആകാരേഹി തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠോ, സങ്ഖതട്ഠോ, സന്താപട്ഠോ, വിപരിണാമട്ഠോ, തഥട്ഠോ; സമുദയസ്സ ആയൂഹനട്ഠോ, നിദാനട്ഠോ, സംയോഗട്ഠോ, പലിബോധട്ഠോ തഥട്ഠോ; നിരോധസ്സ നിസ്സരണട്ഠോ, വിവേകട്ഠോ, അസങ്ഖതട്ഠോ, അമതട്ഠോ തഥട്ഠോ; മഗ്ഗസ്സ നിയ്യാനട്ഠോ, ഹേതുട്ഠോ, ദസ്സനട്ഠോ, ആധിപതേയ്യട്ഠോ തഥട്ഠോ - ഇമേഹി സോളസഹി ആകാരേഹി തഥട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

കഥം അനത്തട്ഠേന...പേ॰... സച്ചട്ഠേന... പടിവേധട്ഠേന... അഭിജാനനട്ഠേന... പരിജാനനട്ഠേന... ധമ്മട്ഠേന... തഥട്ഠേന... ഞാതട്ഠേന... സച്ഛികിരിയട്ഠേന...

ഫസ്സനട്ഠേന... അഭിസമയട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി? സോളസഹി ആകാരേഹി അഭിസമയട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി. ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠോ, സങ്ഖതട്ഠോ, സന്താപട്ഠോ, വിപരിണാമട്ഠോ, അഭിസമയട്ഠോ; സമുദയസ്സ ആയൂഹനട്ഠോ, നിദാനട്ഠോ, സംയോഗട്ഠോ, പലിബോധട്ഠോ, അഭിസമയട്ഠോ; നിരോധസ്സ നിസ്സരണട്ഠോ , വിവേകട്ഠോ, അസങ്ഖതട്ഠോ, അമതട്ഠോ, അഭിസമയട്ഠോ; മഗ്ഗസ്സ നിയ്യാനട്ഠോ, ഹേതുട്ഠോ, ദസ്സനട്ഠോ, ആധിപതേയ്യട്ഠോ, അഭിസമയട്ഠോ - ഇമേഹി സോളസഹി ആകാരേഹി അഭിസമയട്ഠേന ചത്താരി സച്ചാനി ഏകസങ്ഗഹിതാനി. യം ഏകസങ്ഗഹിതം തം ഏകത്തം. ഏകത്തം ഏകേന ഞാണേന പടിവിജ്ഝതീതി - ചത്താരി സച്ചാനി ഏകപ്പടിവേധാനി.

൫൨. സച്ചാനം കതി ലക്ഖണാനി? സച്ചാനം ദ്വേ ലക്ഖണാനി. സങ്ഖതലക്ഖണഞ്ച, അസങ്ഖതലക്ഖണഞ്ച - സച്ചാനം ഇമാനി ദ്വേ ലക്ഖണാനി.

സച്ചാനം കതി ലക്ഖണാനി? സച്ചാനം ഛ ലക്ഖണാനി. സങ്ഖതാനം സച്ചാനം ഉപ്പാദോ പഞ്ഞായതി, വയോ പഞ്ഞായതി, ഠിതാനം അഞ്ഞഥത്തം പഞ്ഞായതി അസങ്ഖതസ്സ സച്ചസ്സ ന ഉപ്പാദോ പഞ്ഞായതി , ന വയോ പഞ്ഞായതി, ന ഠിതസ്സ അഞ്ഞഥത്തം പഞ്ഞായതി - സച്ചാനം ഇമാനി ഛ ലക്ഖണാനി.

സച്ചാനം കതി ലക്ഖണാനി? സച്ചാനം ദ്വാദസ ലക്ഖണാനി. ദുക്ഖസച്ചസ്സ ഉപ്പാദോ പഞ്ഞായതി, വയോ പഞ്ഞായതി, ഠിതസ്സ അഞ്ഞഥത്തം പഞ്ഞായതി; സമുദയസച്ചസ്സ ഉപ്പാദോ പഞ്ഞായതി, വയോ പഞ്ഞായതി, ഠിതസ്സ അഞ്ഞഥത്തം പഞ്ഞായതി; മഗ്ഗസച്ചസ്സ ഉപ്പാദോ പഞ്ഞായതി, വയോ പഞ്ഞായതി, ഠിതസ്സ അഞ്ഞഥത്തം പഞ്ഞായതി; നിരോധസച്ചസ്സ ന ഉപ്പാദോ പഞ്ഞായതി, ന വയോ പഞ്ഞായതി, ന ഠിതസ്സ അഞ്ഞഥത്തം പഞ്ഞായതി - സച്ചാനം ഇമാനി ദ്വാദസ ലക്ഖണാനി.

ചതുന്നം സച്ചാനം കതി കുസലാ, കതി അകുസലാ, കതി അബ്യാകതാ? സമുദയസച്ചം അകുസലം, മഗ്ഗസച്ചം കുസലം , നിരോധസച്ചം അബ്യാകതം. ദുക്ഖസച്ചം സിയാ കുസലം, സിയാ അകുസലം, സിയാ അബ്യാകതം.

സിയാ തീണി സച്ചാനി ഏകസച്ചേന സങ്ഗഹിതാനി, ഏകസച്ചം തീഹി സച്ചേഹി സങ്ഗഹിതം? വത്ഥുവസേന പരിയായേന സിയാതി. കഥഞ്ച സിയാ? യം ദുക്ഖസച്ചം അകുസലം, സമുദയസച്ചം അകുസലം - ഏവം അകുസലട്ഠേന ദ്വേ സച്ചാനി ഏകസച്ചേന സങ്ഗഹിതാനി, ഏകസച്ചം ദ്വീഹി സച്ചേഹി സങ്ഗഹിതം. യം ദുക്ഖസച്ചം കുസലം, മഗ്ഗസച്ചം കുസലം - ഏവം കുസലട്ഠേന ദ്വേ സച്ചാനി ഏകസച്ചേന സങ്ഗഹിതാനി , ഏകസച്ചം ദ്വീഹി സച്ചേഹി സങ്ഗഹിതം. യം ദുക്ഖസച്ചം അബ്യാകതം, നിരോധസച്ചം അബ്യാകതം - ഏവം അബ്യാകതട്ഠേന ദ്വേ സച്ചാനി ഏകസച്ചേന സങ്ഗഹിതാനി, ഏകസച്ചം ദ്വീഹി സച്ചേഹി സങ്ഗഹിതം. ഏവം സിയാ തീണി സച്ചാനി ഏകസച്ചേന സങ്ഗഹിതാനി, ഏകസച്ചം തീഹി സച്ചേഹി സങ്ഗഹിതം വത്ഥുവസേന പരിയായേനാതി.

## ൨. ദുതിയസുത്തന്തപാളി

**൧൩**. "പുബ്ബേ മേ, ഭിക്ഖവേ [സം॰ നി॰ ൩.൨൭], സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി - 'കോ നു ഖോ രൂപസ്സ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം; കോ വേദനായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം; കോ സഞ്ഞായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം; കോ സങ്ഖാരാനം അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം; കോ വിഞ്ഞാണസ്സ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ'ന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - 'യം ഖോ രൂപം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം - അയം രൂപസ്സ അസ്സാദോ. യം രൂപം അനിച്ചം, തം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം - അയം രൂപസ്സ ആദീനവോ. യോ രൂപസ്മിം ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം - ഇദം രൂപസ്സ നിസ്സരണം. യം വേദനം പടിച്ച...പേ॰... യം സഞ്ഞം പടിച്ച... യം സങ്ഖാരേ പടിച്ച... യം വിഞ്ഞാണം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം - അയം വിഞ്ഞാണസ്സ അസ്സാദോ. യം വിഞ്ഞാണം അനിച്ചം തം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം - അയം വിഞ്ഞാണസ്സ ആദീനവോ. യോ വിഞ്ഞാണസ്മിം ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം - ഇദം വിഞ്ഞാണസ്സ നിസ്സരണം".

"യാവകീവഞ്ചാഹം , ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഉപാദാനക്ഖന്ധാനം ഏവം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം നാബ്ഭഞ്ഞാസിം, നേവ താവാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ 'അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി പച്ചഞ്ഞാസിം [അഭിസമ്ബുദ്ധോ പച്ചഞ്ഞാസിം (സ്യാ॰) സം॰ നി॰ ൩.൨൭ പസ്സിതബ്ബാ] യതോ ച ഖോഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഉപാദാനക്ഖന്ധാനം ഏവം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അഥാഹം, ഭിക്ഖവേ, 'സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി പച്ചഞ്ഞാസിം. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി - 'അകുപ്പാ മേ വിമുത്തി [ചേതോവിമുത്തി (സ്യാ॰ ക॰) സം॰ നി॰ ൩.൨൭ പസ്സിതബ്ബാ]. അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'"തി.

### ൩. ദുതിയസുത്തന്തനിദ്ദേസോ

**൧൪**. യം രൂപം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം രൂപസ്സ അസ്സാദോതി - പഹാനപ്പടിവേധോ സമുദയസച്ചം. യം രൂപം അനിച്ചം തം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അയം രൂപസ്സ ആദീനവോതി - പരിഞ്ഞാപടിവേധോ ദുക്ഖസച്ചം. യോ രൂപസ്മിം ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം രൂപസ്സ നിസ്സരണന്തി - സച്ഛികിരിയാപടിവേധോ നിരോധസച്ചം. യാ ഇമേസു തീസു ഠാനേസു ദിട്ഠി സങ്കപ്പോ വാചാ കമ്മന്തോ ആജീവോ വായാമോ സതി സമാധി - ഭാവനാപടിവേധോ മഗ്ഗസച്ചം.

യം വേദനം പടിച്ച...പേ॰... യം സഞ്ഞം പടിച്ച... യം സങ്ഖാരേ പടിച്ച... യം വിഞ്ഞാണം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം വിഞ്ഞാണസ്സ അസ്സാദോതി - പഹാനപ്പടിവേധോ സമുദയസച്ചം. യം വിഞ്ഞാണം അനിച്ചം തം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അയം വിഞ്ഞാണസ്സ ആദീനവോതി -

പരിഞ്ഞാപടിവേധോ ദുക്ഖസച്ചം. യോ വിഞ്ഞാണസ്മിം ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം വിഞ്ഞാണസ്സ നിസ്സരണന്തി - സച്ഛികിരിയാപടിവേധോ നിരോധസച്ചം. യാ ഇമേസു തീസു ഠാനേസു ദിട്ഠി സങ്കപ്പോ വാചാ കമ്മന്തോ ആജീവോ വായാമോ സതി സമാധി - ഭാവനാപടിവേധോ മഗ്ഗസച്ചം.

൧൧. **സച്ചന്തി** കതിഹാകാരേഹി സച്ചം? എസനട്ഠേന , പരിഗ്ഗഹട്ഠേന, പടിവേധട്ഠേന. കഥം എസനട്ഠേന സച്ചം? ജരാമരണം കിംനിദാനം, കിംസമുദയം, കിംജാതികം, കിംപഭവന്തി - എവം എസനട്ഠേന സച്ചം. ജരാമരണം ജാതിനിദാനം, ജാതിസമുദയം, ജാതിജാതികം, ജാതിപ്പഭവന്തി - എവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. ജരാമരണഞ്ച പജാനാതി, ജരാമരണസമുദയഞ്ച പജാനാതി, ജരാമരണനിരോധഞ്ച പജാനാതി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - എവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

ജാതി കിംനിദാനാ, കിംസമുദയാ, കിംജാതികാ, കിംപഭവാതി - എവം എസനട്ഠേന സച്ചം. ജാതി ഭവനിദാനാ, ഭവസമുദയാ, ഭവജാതികാ, ഭവപ്പഭവാതി - എവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. ജാതിഞ്ച പജാനാതി, ജാതിസമുദയഞ്ച പജാനാതി, ജാതിനിരോധഞ്ച പജാനാതി, ജാതിനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - എവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

ഭവോ കിംനിദാനോ, കിംസമുദയോ, കിംജാതികോ, കിംപഭവോതി - എവം എസനട്ഠേന സച്ചം . ഭവോ ഉപാദാനനിദാനോ, ഉപാദാനസമുദയോ, ഉപാദാനജാതികോ, ഉപാദാനപ്പഭവോതി - എവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. ഭവം ച പജാനാതി, ഭവസമുദയഞ്ച പജാനാതി, ഭവനിരോധഞ്ച പജാനാതി, ഭവനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - എവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

ഉപാദാനം കിംനിദാനം, കിംസമുദയം, കിംജാതികം, കിംപഭവന്തി - എവം എസനട്ഠേന സച്ചം. ഉപാദാനം തണ്ഹാനിദാനം, തണ്ഹാസമുദയം, തണ്ഹാജാതികം, തണ്ഹാപഭവന്തി - എവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. ഉപാദാനഞ്ച പജാനാതി, ഉപാദാനസമുദയഞ്ച പജാനാതി, ഉപാദാനനിരോധഞ്ച പജാനാതി ഉപാദാനനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - എവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

തണ്ഹാ കിംനിദാനാ, കിംസമുദയാ, കിംജാതികാ, കിംപഭവാതി - എവം എസനട്ഠേന സച്ചം. തണ്ഹാ വേദനാനിദാനാ, വേദനാസമുദയാ, വേദനാജാതികാ, വേദനാപഭവാതി - എവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. തണ്ഹഞ്ച പജാനാതി, തണ്ഹാസമുദയഞ്ച പജാനാതി, തണ്ഹാനിരോധഞ്ച പജാനാതി, തണ്ഹാനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - എവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

വേദനാ കിംനിദാനാ, കിംസമുദയാ, കിംജാതികാ, കിംപഭവാതി - എവം എസനട്ഠേന സച്ചം. വേദനാ ഫസ്സനിദാനാ, ഫസ്സസമുദയാ, ഫസ്സജാതികാ, ഫസ്സപ്പഭവാതി - എവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. വേദനഞ്ച പജാനാതി, വേദനാസമുദയഞ്ച പജാനാതി, വേദനാനിരോധഞ്ച പജാനാതി, വേദനാനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - എവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

ഫസ്സോ കിംനിദാനോ, കിംസമുദയോ, കിംജാതികോ, കിംപഭവോതി - എവം എസനട്ഠേന സച്ചം. ഫസ്സോ സളായതനനിദാനോ, സളായതനസമുദയോ,

സളായതനജാതികോ, സളായതനപ്പഭവോതി - ഏവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. ഫസ്സഞ്ച പജാനാതി, ഫസ്സസമുദയഞ്ച പജാനാതി, ഫസ്സനിരോധഞ്ച പജാനാതി, ഫസ്സനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - ഏവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

സളായതനം കിംനിദാനം, കിംസമുദയം, കിംജാതികം, കിംപഭവന്തി - ഏവം ഏസനട്ഠേന സച്ചം. സളായതനം നാമരൂപനിദാനം, നാമരൂപസമുദയം, നാമരൂപജാതികം, നാമരൂപപ്പഭവന്തി - ഏവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. സളായതനഞ്ച പജാനാതി, സളായതനസമുദയഞ്ച പജാനാതി, സളായതനനിരോധഞ്ച പജാനാതി, സളായതനനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - ഏവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

നാമരൂപം കിംനിദാനം, കിംസമുദയം, കിംജാതികം, കിംപഭവന്തി - ഏവം ഏസനട്ഠേന സച്ചം. നാമരൂപം വിഞ്ഞാണനിദാനം, വിഞ്ഞാണസമുദയം, വിഞ്ഞാണജാതികം, വിഞ്ഞാണപ്പഭവന്തി - ഏവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. നാമരൂപഞ്ച പജാനാതി, നാമരൂപസമുദയഞ്ച പജാനാതി, നാമരൂപനിരോധഞ്ച പജാനാതി, നാമരൂപനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - ഏവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

വിഞ്ഞാണം കിംനിദാനം, കിംസമുദയം, കിംജാതികം, കിംപഭവന്തി - ഏവം ഏസനട്ഠേന സച്ചം. വിഞ്ഞാണം സങ്ഖാരനിദാനം, സങ്ഖാരസമുദയം, സങ്ഖാരജാതികം , സങ്ഖാരപ്പഭവന്തി - ഏവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. വിഞ്ഞാണഞ്ച പജാനാതി, വിഞ്ഞാണസമുദയഞ്ച പജാനാതി, വിഞ്ഞാണനിരോധഞ്ച പജാനാതി, വിഞ്ഞാണനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - ഏവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

സങ്ഖാരാ കിംനിദാനാ, കിംസമുദയാ, കിംജാതികാ, കിംപഭവാതി - ഏവം ഏസനട്ഠേന സച്ചം. സങ്ഖാരാ അവിജ്ജാനിദാനാ, അവിജ്ജാസമുദയാ, അവിജ്ജാജാതികാ, അവിജ്ജാപഭവാതി - ഏവം പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സച്ചം. സങ്ഖാരേ ച പജാനാതി, സങ്ഖാരസമുദയഞ്ച പജാനാതി, സങ്ഖാരനിരോധഞ്ച പജാനാതി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദഞ്ച പജാനാതി - ഏവം പടിവേധട്ഠേന സച്ചം.

**൭൩**. ജരാമരണം ദുക്ഖസച്ചം, ജാതി സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. ജാതി ദുക്ഖസച്ചം, ഭവോ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. ഭവോ ദുക്ഖസച്ചം, ഉപാദാനം സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. ഉപാദാനം ദുക്ഖസച്ചം, തണ്ഹാ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. തണ്ഹാ ദുക്ഖസച്ചം, വേദനാ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. വേദനാ ദുക്ഖസച്ചം, ഫസ്സോ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. ഫസ്സോ ദുക്ഖസച്ചം, സളായതനം സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. സളായതനം ദുക്ഖസച്ചം, നാമരൂപം സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. നാമരൂപം ദുക്ഖസച്ചം, വിഞ്ഞാണം സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. വിഞ്ഞാണം

ദുക്ഖസച്ചം, സങ്ഖാരാ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. സങ്ഖാരാ ദുക്ഖസച്ചം, അവിജ്ജാ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം.

ജരാമരണം സിയാ ദുക്ഖസച്ചം, സിയാ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചം. ജാതി സിയാ ദുക്ഖസച്ചം , സിയാ സമുദയസച്ചം...പേ॰... ഭവോ സിയാ ദുക്ഖസച്ചം, സിയാ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ മഗ്ഗസച്ചന്തി.

ഭാണവാരോ.

സച്ചകഥാ നിട്ഠിതാ.

**൩. ബോജ്ഝങ്ഗകഥാ**

**൧൭**. സാവത്ഥിനിദാനം. ''സത്തിമേ , ഭിക്ഖവേ [സം॰ നി॰ ൫.൨൦൦], ബോജ്ഝങ്ഗാ. കതമേ സത്ത? സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ , ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ - ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ''.

**ബോജ്ഝങ്ഗാ**തി കേനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ? ബോധായ സംവത്തന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനുബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പടിബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമ്ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ബുജ്ഝനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനുബുജ്ഝനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പടിബുജ്ഝനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, സമ്ബുജ്ഝനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ബോധേന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനുബോധേന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പടിബോധേന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമ്ബോധേന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ബോധനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനുബോധനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പടിബോധനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, സമ്ബോധനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ബോധിപക്ഖിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനുബോധിപക്ഖിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പടിബോധിപക്ഖിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, സമ്ബോധിപക്ഖിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ബുദ്ധിലഭനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ബുദ്ധിപടിലഭനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ബുദ്ധിരോപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ബുദ്ധിഅഭിരോപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ബുദ്ധിപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ബുദ്ധിസമ്പാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ.

**മൂലമൂലകാദിദസകം**

൧൮൮. മൂലട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, മൂലചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, മൂലപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, മൂലപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ , മൂലപരിപൂരണട്ഠേന [മൂലപരിപൂരട്ഠേന (സ്യാ॰ ക॰) ഏവമുപരിപി] ബോജ്ഝങ്ഗാ, മൂലപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, മൂലപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, മൂലപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, മൂലപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, മൂലപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ഹേതുട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, ഹേതുപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

പച്ചയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, പച്ചയപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

വിസുദ്ധട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിസുദ്ധിപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

അനവജ്ജട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനവജ്ജപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

നേക്ഖമ്മട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, നേക്ഖമ്മപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

വിമുത്തട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിമുത്തിപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

അനാസവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനാസവചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനാസവപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനാസവപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനാസവപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനാസവപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ , അനാസവപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനാസവപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനാസവപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനാസവപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

വിവേകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വിവേകപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

വോസഗ്ഗട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗചരിയട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗപരിഗ്ഗഹട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗപരിവാരട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗപരിപൂരണട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗപരിപാകട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗപടിസമ്ഭിദട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ, വോസഗ്ഗപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവപ്പത്താനമ്പി ബോജ്ഝങ്ഗാ.

**൧൯**. മൂലട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഹേതുട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പച്ചയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിസുദ്ധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനവജ്ജട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നേക്ഖമ്മട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിമുത്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനാസവട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിവേകട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ . വോസഗ്ഗട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

മൂലചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഹേതുചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പച്ചയചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിസുദ്ധിചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനവജ്ജചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നേക്ഖമ്മചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിമുത്തിചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനാസവചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

വിവേകചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വോസഗ്ഗചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

മൂലപരിഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ…പേ॰… വോസഗ്ഗപരിഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മൂലപരിവാരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ…പേ॰… വോസഗ്ഗപരിവാരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മൂലപരിപൂരണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ…പേ॰… വോസഗ്ഗപരിപൂരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മൂലപരിപാകട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ…പേ॰… വോസഗ്ഗപരിപാകട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മൂലപടിസമ്ഭിദട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ…പേ॰… വോസഗ്ഗപടിസമ്ഭിദട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മൂലപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ…പേ॰… വോസഗ്ഗപടിസമ്ഭിദാപാപനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മൂലപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ…പേ॰… വോസഗ്ഗപടിസമ്ഭിദായ വസീഭാവട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ…പേ॰….

പരിഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പരിവാരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പരിപൂരണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകഗ്ഗട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അവിക്ഖേപട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അവിസാരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനാവിലട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനിഞ്ജനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തുപട്ഠാനവസേന ചിത്തസ്സ ഠിതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ആരമ്മണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഗോചരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പഹാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പരിച്ചാഗട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വുട്ഠാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിവട്ടനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സന്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പണീതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിമുത്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനാസവട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. തരണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനിമിത്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അപ്പണിഹിതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സുഞ്ഞതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകരസട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനതിവത്തനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. യുഗനദ്ധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിയ്യാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഹേതുട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ദസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ആധിപതേയ്യട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

സമഥസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിപസ്സനായ അനുപസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമഥവിപസ്സനാനം ഏകരസട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. യുഗനദ്ധസ്സ അനതിവത്തനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സിക്ഖായ സമാദാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ആരമ്മണസ്സ ഗോചരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ലീനസ്സ ചിത്തസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഉദ്ധതസ്സ ചിത്തസ്സ നിഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഉഭോവിസുദ്ധാനം അജ്ഝുപേക്ഖനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിസേസാധിഗമട്ഠം

ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഉത്തരി പടിവേധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സച്ചാഭിസമയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിരോധേ പതിട്ഠാപകട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമോക്ഖട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ॰... പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ദസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സദ്ധാബലസ്സ അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ॰... പഞ്ഞാബലസ്സ അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ॰... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പടിസങ്ഖാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമ്മാദിട്ഠിയാ ദസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ॰... സമ്മാസമാധിസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ഇന്ദ്രിയാനം ആധിപതേയ്യട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ബലാനം അകമ്പിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിയ്യാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മഗ്ഗസ്സ ഹേതുട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സതിപട്ഠാനാനം ഉപട്ഠാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമ്മപ്പധാനാനം പദഹനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഇദ്ധിപാദാനം ഇജ്ഝനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സച്ചാനം തഥട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പയോഗാനംംംം പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഫലാനം സച്ഛികിരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

വിതക്കസ്സ അഭിനിരോപനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിചാരസ്സ ഉപവിചാരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പീതിയാ ഫരണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സുഖസ്സ അഭിസന്ദനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ആവജ്ജനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിജാനനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പജാനനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സഞ്ജാനനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകോദട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അഭിഞ്ഞായ ഞാതട്ഠം [അഭിഞ്ഞേയ്യട്ഠം (സ്യാ॰)] ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പരിഞ്ഞായ തീരണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പഹാനസ്സ പരിച്ചാഗട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഭാവനായ ഏകരസട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ . സച്ഛികിരിയായ ഫസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ . ഖന്ധാനം ഖന്ധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ധാതൂനം ധാതുട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ആയതനാനം ആയതനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സങ്ഖതാനം സങ്ഖതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അസങ്ഖതസ്സ അസങ്ഖതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ചിത്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്താനന്തരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ വുട്ഠാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ വിവട്ടനട്ഠം [വിവജ്ജനട്ഠം (സ്യാ॰)] ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ ഹേതുട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ പച്ചയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ വത്ഥുട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ ഭൂമട്ഠം [ഭുമ്മട്ഠം (സ്യാ॰) പടി॰ മ॰ ഫ.ഫർ പസ്സിതബ്ബാ]

ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ ആരമ്മണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ ഗോചരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ ചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ ഗതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ അഭിനീഹാരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ നിയ്യാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ചിത്തസ്സ നിസ്സരണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ഏകത്തേ ആവജ്ജനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ വിജാനനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പജാനനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സഞ്ജാനനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ഏകോദട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ( ) [(ഏകത്തേ ഉപനിബന്ധനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ) (സബ്ബത്ഥ)]. ഏകത്തേ പക്ഖന്ദനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പസീദനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സന്തിട്ഠനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ വിമുച്ചനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ഏതം സന്തന്തി പസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ യാനീകതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ വത്ഥുകതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ അനുട്ഠിതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പരിചിതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സുസമാരദ്ധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ . ഏകത്തേ പരിഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പരിവാരട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പരിപൂരണട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സമോധാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ അധിട്ഠാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ആസേവനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ഭാവനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ബഹുലീകമ്മട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സുസമുഗ്ഗതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സുവിമുത്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ബുജ്ഝനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ അനുബുജ്ഝനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പടിബുജ്ഝനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സമ്ബുജ്ഝനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ബോധനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ അനുബോധനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പടിബോധനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സമ്ബുജ്ഝനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ബോധിപക്ഖിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ അനുബോധിപക്ഖിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പടിബോധിപക്ഖിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സമ്ബോധിപക്ഖിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ജോതനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ ഉജ്ജോതനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ അനുജോതനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ പടിജോതനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഏകത്തേ സഞ്ജോതനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

പതാപനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിരോചനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ . കിലേസാനം സന്താപനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

അമലട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിമലട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിമ്മലട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിവേകട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിവേകചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിരാഗട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിരാഗചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിരോധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിരോധചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വോസഗ്ഗട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വോസഗ്ഗചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിമുത്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിമുത്തിചരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ഛന്ദട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ മൂലട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ പാദട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ പധാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ ഇജ്ഝനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ അധിമോക്ഖട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ പഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ ഉപട്ഠാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ അവിക്ഖേപട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഛന്ദസ്സ ദസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

വീരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ॰... ചിത്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ॰... വീമംസട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ മൂലട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ പാദട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ പധാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ ഇജ്ഝനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ അധിമോക്ഖട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ പഗ്ഗഹട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ ഉപട്ഠാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ അവിക്ഖേപട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വീമംസായ ദസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ദുക്ഖട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ദുക്ഖസ്സ സങ്ഖതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ദുക്ഖസ്സ സന്താപട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ദുക്ഖസ്സ വിപരിണാമട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമുദയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമുദയസ്സ ആയൂഹനട്ഠം നിദാനട്ഠം സഞ്ഞോഗട്ഠം പലിബോധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിരോധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിരോധസ്സ നിസ്സരണട്ഠം വിവേകട്ഠം അസങ്ഖതട്ഠം അമതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മഗ്ഗട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മഗ്ഗസ്സ നിയ്യാനട്ഠം ഹേതുട്ഠം ദസ്സനട്ഠം ആധിപതേയ്യട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

തഥട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനത്തട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സച്ചട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പടിവേധട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അഭിജാനനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പരിജാനനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ധമ്മട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ധാതുട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഞാതട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സച്ഛികിരിയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി -

ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഫസ്സനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അഭിസമയട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

നേക്ഖമ്മം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അബ്യാപാദം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ആലോകസഞ്ഞം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അവിക്ഖേപം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ധമ്മവവത്ഥാനം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഞാണം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പാമോജ്ജം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പഠമം ഝാനം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ... പേ... അരഹത്തമഗ്ഗം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അരഹത്തഫലസമാപത്തിം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

അധിമോക്ഖട്ഠേന സദ്ധിന്ദ്രിയം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ... ദസ്സനട്ഠേന പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠേന സദ്ധാബലം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ... അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠേന പഞ്ഞാബലം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ... പടിസങ്ഖാനട്ഠേന ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠിം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ...പേ... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധിം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അകമ്പിയട്ഠേന ബലം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. നിയ്യാനട്ഠം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. തഥട്ഠേന സച്ചം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനുപസ്സനട്ഠേ വിപസ്സനം ...പേ... ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധിം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധിം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധിം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തിം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

ഛന്ദം മൂലട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. മനസികാരം സമുട്ഠാനട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഫസ്സം സമോധാനട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വേദനം സമോസരണട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സമാധിം പമുഖട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. സതിം ആധിപതേയ്യട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. പഞ്ഞം തതുത്തരട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ. വിമുത്തിം സാരട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി -

ബോജ്ഝങ്ഗാ. അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന ബുജ്ഝന്തീതി - ബോജ്ഝങ്ഗാ.

൨൦. സാവത്ഥിനിദാനം. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ആവുസോ ഭിക്ഖവോ"തി [ആവുസോതി (സ്യാ॰) സം॰ നി॰ ൫.൧൮൫ പസ്സിതബ്ബാ]. "ആവുസോ"തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഏതദവോച -

"സത്തിമേ, ആവുസോ, ബോജ്ഝങ്ഗാ . കതമേ സത്ത? സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ...പേ॰... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ - ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ. ഇമേസം ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സത്തന്നം ബോജ്ഝങ്ഗാനം യേന യേന ബോജ്ഝങ്ഗേന ആകങ്ഖാമി പുബ്ബണ്ഹസമയം വിഹരിതും, തേന തേന ബോജ്ഝങ്ഗേന പുബ്ബണ്ഹസമയം വിഹരാമി. യേന യേന ബോജ്ഝങ്ഗേന ആകങ്ഖാമി മജ്ഝന്ഹികസമയം...പേ॰... സായന്ഹസമയം വിഹരിതും, തേന തേന ബോജ്ഝങ്ഗേന സായന്ഹസമയം വിഹരാമി. സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഇതി ചേ മേ, 'ആവുസോ, ഹോതി, അപ്പമാണോ'തി മേ ഹോതി, 'സുസമാരദ്ധോ'തി മേ ഹോതി. തിട്ഠന്തഞ്ച നം [തിട്ഠന്തം ചരം (സ്യാ॰) സം॰ നി॰ ൫.൧൮൫ പസ്സിതബ്ബാ] 'തിട്ഠതീ'തി പജാനാമി. സചേപി മേ ചവതി, 'ഇദപ്പച്ചയാ മേ ചവതീ'തി പജാനാമി. ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ...പേ॰... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഇതി ചേ മേ, ആവുസോ, ഹോതി, 'അപ്പമാണോ'തി മേ ഹോതി, 'സുസമാരദ്ധോ'തി മേ ഹോതി. തിട്ഠന്തഞ്ച നം 'തിട്ഠതീ'തി പജാനാമി. സചേപി മേ ചവതി, 'ഇദപ്പച്ചയാ മേ ചവതീ'തി പജാനാമി.

"സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, രഞ്ഞോ വാ രാജമഹാമത്തസ്സ വാ നാനാരത്താനം ദുസ്സാനം ദുസ്സകരണ്ഡകോ പൂരോ അസ്സ. സോ യഞ്ഞദേവ ദുസ്സയുഗം ആകങ്ഖേയ്യ പുബ്ബണ്ഹസമയം പാരുപിതും, തം തദേവ ദുസ്സയുഗം പുബ്ബണ്ഹസമയം പാരുപേയ്യ. യഞ്ഞദേവ ദുസ്സയുഗം ആകങ്ഖേയ്യ മജ്ഝന്ഹികസമയം...പേ॰... സായന്ഹസമയം പാരുപിതും, തം തദേവ ദുസ്സയുഗം സായന്ഹസമയം പാരുപേയ്യ. ഏവമേവ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, ഇമേസം സത്തന്നം ബോജ്ഝങ്ഗാനം യേന യേന ബോജ്ഝങ്ഗേന ആകങ്ഖാമി പുബ്ബണ്ഹസമയം വിഹരിതും, തേന തേന ബോജ്ഝങ്ഗേന പുബ്ബണ്ഹസമയം വിഹരാമി. യേന യേന ബോജ്ഝങ്ഗേന ആകങ്ഖാമി മജ്ഝന്ഹികസമയം... പേ॰... സായന്ഹസമയം വിഹരിതും, തേന തേന ബോജ്ഝങ്ഗേന സായന്ഹസമയം വിഹരാമി. സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഇതി ചേ മേ, ആവുസോ, ഹോതി, 'അപ്പമാണോ'തി മേ ഹോതി, 'സുസമാരദ്ധോ'തി മേ ഹോതി. തിട്ഠന്തഞ്ച നം 'തിട്ഠതീ'തി പജാനാമി. സചേപി മേ ചവതി, 'ഇദപ്പച്ചയാ മേ ചവതീ'തി പജാനാമി...പേ॰... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഇതി ചേ മേ, ആവുസോ, ഹോതി, 'അപ്പമാണോ'തി മേ ഹോതി, 'സുസമാരദ്ധോ'തി മേ ഹോതി. തിട്ഠന്തഞ്ച നം 'തിട്ഠതീ'തി പജാനാമി. സചേപി മേ ചവതി, 'ഇദപ്പച്ചയാ മേ ചവതീ'തി പജാനാമി".

**സുത്തന്തനിദ്ദേസോ**

൨൯. കഥം **സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഇതി ചേ മേ ഹോതീ**തി ബോജ്ഝങ്ഗോ? യാവതാ നിരോധൂപട്ഠാതി താവതാ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. ഇതി ചേ മേ ഹോതീതി ബോജ്ഝങ്ഗോ. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ യാവതാ അച്ചി താവതാ വണ്ണോ, യാവതാ വണ്ണോ താവതാ അച്ചി. ഏവമേവ യാവതാ നിരോധൂപട്ഠാതി താവതാ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. ഇതി ചേ മേ ഹോതീതി ബോജ്ഝങ്ഗോ.

കഥം **അപ്പമാണോ ഇതി ചേ മേ ഹോതീ**തി ബോജ്ഝങ്ഗോ? പമാണബദ്ധാ [പമാണവന്താ (സ്യാ॰), അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] കിലേസാ, സബ്ബേ ച പരിയുട്ഠാനാ, യേ ച സങ്ഖാരാ പോനോഭവികാ അപ്പമാണോ നിരോധോ അചലട്ഠേന അസങ്ഖതട്ഠേന. യാവതാ നിരോധൂപട്ഠാതി താവതാ അപ്പമാണോ. ഇതി ചേ മേ ഹോതീതി ബോജ്ഝങ്ഗോ.

കഥം **സുസമാരദ്ധോ ഇതി ചേ മേ ഹോതീ**തി - ബോജ്ഝങ്ഗോ? വിസമാ കിലേസാ, സബ്ബേ ച പരിയുട്ഠാനാ, യേ ച സങ്ഖാരാ പോനോഭവികാ, സമധമ്മോ നിരോധോ സന്തട്ഠേന പണീതട്ഠേന. യാവതാ നിരോധൂപട്ഠാതി താവതാ സുസമാരദ്ധോ ഇതി ചേ മേ ഹോതീതി ബോജ്ഝങ്ഗോ.

കഥം **''തിട്ഠന്തഞ്ച നം തിട്ഠതീ''തി പജാനാമി; സചേപി ചവതി ''ഇദപ്പച്ചയാ ചവതീ''തി പജാനാമി?** കതിഹാകാരേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി? കതിഹാകാരേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി? അട്ഠഹാകാരേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി. അട്ഠഹാകാരേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി.

കതമേഹി **അട്ഠഹാകാരേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി?** അനുപ്പാദം ആവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, ഉപ്പാദം അനാവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, അപ്പവത്തം ആവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, പവത്തം അനാവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, അനിമിത്തം ആവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, നിമിത്തം അനാവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, നിരോധം ആവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, സങ്ഖാരേ അനാവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി.

കതമേഹി **അട്ഠഹാകാരേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി?** ഉപ്പാദം ആവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, അനുപ്പാദം അനാവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, പവത്തം ആവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, അപ്പവത്തം അനാവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, നിമിത്തം ആവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, അനിമിത്തം അനാവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, സങ്ഖാരേ ആവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, നിരോധം അനാവജ്ജിതത്താ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി. ഏവം ''തിട്ഠന്തഞ്ച നം തിട്ഠതീ''തി പജാനാമി. സചേപി ചവതി, ''ഇദപ്പച്ചയാ മേ ചവതീ''തി പജാനാമി...പേ॰....

കഥം **ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഇതി ചേ മേ ഹോതീ**തി ബോജ്ഝങ്ഗോ? യാവതാ നിരോധൂപട്ഠാതി താവതാ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഇതി ചേ മേ ഹോതീതി ബോജ്ഝങ്ഗോ. സേയ്യഥാപി തേലപ്പദീപസ്സ ഝായതോ യാവതാ അച്ചി താവതാ വണ്ണോ, യാവതാ വണ്ണോ താവതാ അച്ചി. ഏവമേവ യാവതാ നിരോധൂപട്ഠാതി താവതാ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഇതി ചേ ഹോതീതി ബോജ്ഝങ്ഗോ.

കഥം **അപ്പമാണോ ഇതി ചേ ഹോതീ**തി ബോജ്ഝങ്ഗോ? പമാണബദ്ധാ കിലേസാ, സബ്ബേ ച പരിയുട്ഠാനാ, യേ ച സങ്ഖാരാ പോനോഭവികാ അപ്പമാണോ നിരോധോ അചലട്ഠേന അസങ്ഖതട്ഠേന. യാവതാ നിരോധൂപട്ഠാതി താവതാ അപ്പമാണോ ഇതി ചേ ഹോതീതി ബോജ്ഝങ്ഗോ.

കഥം **സുസമാരദ്ധോ ഇതി ചേ ഹോതീ**തി ബോജ്ഝങ്ഗോ? വിസമാ കിലേസാ, സബ്ബേ ച പരിയുട്ഠാനാ, യേ ച സങ്ഖാരാ പോനോഭവികാ സമധമ്മോ നിരോധോ സന്തട്ഠേന പണീതട്ഠേന. യാവതാ നിരോധൂപട്ഠാതി താവതാ സുസമാരദ്ധോ ഇതി ചേ ഹോതീതി ബോജ്ഝങ്ഗോ.

കഥം **"തിട്ഠന്തഞ്ച നം തിട്ഠതീ"തി പജാനാമി; സചേപി ചവതി "ഇദപ്പച്ചയാ മേ ചവതീ"തി പജാനാമി?** കതിഹാകാരേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി? കതിഹാകാരേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി ? അട്ഠഹാകാരേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി. അട്ഠഹാകാരേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി.

കതമേഹി **അട്ഠഹാകാരേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി?** അനുപ്പാദം ആവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, ഉപ്പാദം അനാവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, അപ്പവത്തം ആവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, പവത്തം അനാവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, അനിമിത്തം ആവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, നിമിത്തം അനാവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, നിരോധം ആവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി, സങ്ഖാരേ അനാവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ തിട്ഠതി.

കതമേഹി **അട്ഠഹാകാരേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി?** ഉപ്പാദം ആവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, അനുപ്പാദം അനാവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, പവത്തം ആവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, അപ്പവത്തം അനാവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, നിമിത്തം ആവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി , അനിമിത്തം അനാവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, സങ്ഖാരേ ആവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി, നിരോധം അനാവജ്ജിതത്താ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ചവതി. ഏവം "തിട്ഠന്തഞ്ച നം തിട്ഠതീ"തി പജാനാമി; സചേപി ചവതി, "ഇദപ്പച്ചയാ മേ ചവതീ"തി പജാനാമി.

## ൪. മേത്താകഥാ

൨൨. സാവത്ഥിനിദാനം . “മേത്തായ , ഭിക്ഖവേ, ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവിതായ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ ഏകാദസാനിസംസാ പാടികങ്ഖാ. കതമേ ഏകാദസ? സുഖം സുപതി, സുഖം പടിബുജ്ഝതി, ന പാപകം സുപിനം പസ്സതി, മനുസ്സാനം പിയോ ഹോതി, അമനുസ്സാനം പിയോ ഹോതി, ദേവതാ രക്ഖന്തി, നാസ്സ അഗ്ഗി വാ വിസം വാ സത്ഥം വാ കമതി, തുവടം ചിത്തം സമാധിയതി, മുഖവണ്ണോ വിപ്പസീദതി, അസമ്മൂള്ഹോ കാലങ്കരോതി, ഉത്തരി [ഉത്തരിം (സ്യാ॰ പീ॰) അ॰ നി॰ ൧൧.൧൫ പസ്സിതബ്ബാ] അപ്പടിവിജ്ഝന്തോ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ ഹോതി. മേത്തായ, ഭിക്ഖവേ, ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവിതായ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ - ഇമേ ഏകാദസാനിസംസാ പാടികങ്ഖാ” .

അത്ഥി അനോധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി, അത്ഥി ഓധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി, അത്ഥി ദിസാഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി. കതിഹാകാരേഹി അനോധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി, കതിഹാകാരേഹി ഓധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി, കതിഹാകാരേഹി ദിസാഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി? പഞ്ചഹാകാരേഹി അനോധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി, സത്തഹാകാരേഹി ഓധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി, ദസഹാകാരേഹി ദിസാഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി.

കതമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അനോധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി? സബ്ബേ സത്താ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ [അബ്യാപജ്ഝാ (സ്യാ॰)] അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തു. സബ്ബേ പാണാ...പേ॰... സബ്ബേ ഭൂതാ...പേ॰... സബ്ബേ പുഗ്ഗലാ...പേ॰... സബ്ബേ അത്തഭാവപരിയാപന്നാ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തൂതി. ഇമേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി അനോധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി.

കതമേഹി സത്തഹാകാരേഹി ഓധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി? സബ്ബാ ഇത്ഥിയോ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തു. സബ്ബേ പുരിസാ...പേ॰... സബ്ബേ അരിയാ...പേ॰... സബ്ബേ അനരിയാ...പേ॰... സബ്ബേ ദേവാ...പേ॰... സബ്ബേ മനുസ്സാ...പേ॰... സബ്ബേ വിനിപാതികാ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തൂതി. ഇമേഹി സത്തഹാകാരേഹി ഓധിസോ ഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി.

കതമേഹി ദസഹാകാരേഹി ദിസാഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി? സബ്ബേ പുരത്ഥിമായ ദിസായ സത്താ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തു . സബ്ബേ പച്ഛിമായ ദിസായ സത്താ...പേ॰... സബ്ബേ ഉത്തരായ ദിസായ സത്താ...പേ॰... സബ്ബേ ദക്ഖിണായ ദിസായ സത്താ...പേ॰... സബ്ബേ പുരത്ഥിമായ അനുദിസായ സത്താ...പേ॰... സബ്ബേ പച്ഛിമായ അനുദിസായ

സത്താ…പേ॰… സബ്ബേ ഉത്തരായ അനുദിസായ സത്താ…പേ॰… സബ്ബേ ദക്ഖിണായ അനുദിസായ സത്താ…പേ॰… സബ്ബേ ഹേട്ഠിമായ ദിസായ സത്താ…പേ॰… സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ സത്താ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തു. സബ്ബേ പുരത്ഥിമായ ദിസായ പാണാ…പേ॰… ഭൂതാ… പുഗ്ഗലാ… അത്തഭാവപരിയാപന്നാ… സബ്ബാ ഇത്ഥിയോ… സബ്ബേ പുരിസാ… സബ്ബേ അരിയാ… സബ്ബേ അനരിയാ… സബ്ബേ ദേവാ… സബ്ബേ മനുസ്സാ… സബ്ബേ വിനിപാതികാ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തു. സബ്ബേ പച്ഛിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ…പേ॰… സബ്ബേ ഉത്തരായ ദിസായ വിനിപാതികാ… സബ്ബേ ദക്ഖിണായ ദിസായ വിനിപാതികാ… സബ്ബേ പുരത്ഥിമായ അനുദിസായ വിനിപാതികാ… സബ്ബേ പച്ഛിമായ അനുദിസായ വിനിപാതികാ… സബ്ബേ ഉത്തരായ അനുദിസായ വിനിപാതികാ… സബ്ബേ ദക്ഖിണായ അനുദിസായ വിനിപാതികാ… സബ്ബേ ഹേട്ഠിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ… സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ അനീഘാ സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തൂതി. ഇമേഹി ദസഹാകാരേഹി ദിസാഫരണാ മേത്താചേതോവിമുത്തി.

### ൨. ഇന്ദ്രിയവാരോ

൨൩. സബ്ബേസം സത്താനം പീളനം വജ്ജേത്വാ അപീളനായ, ഉപഘാതം വജ്ജേത്വാ അനുപഘാതേന, സന്താപം വജ്ജേത്വാ അസന്താപേന, പരിയാദാനം വജ്ജേത്വാ അപരിയാദാനേന, വിഹേസം വജ്ജേത്വാ അവിഹേസായ, സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു മാ വേരിനോ, സുഖിനോ ഹോന്തു മാ ദുക്ഖിനോ, സുഖിതത്താ ഹോന്തു മാ ദുക്ഖിതത്താതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി സബ്ബേ സത്തേ മേത്തായതീതി - മേത്താ. തം ധമ്മം ചേതയതീതി - ചേതോ. സബ്ബബ്യാപാദപരിയുട്ഠാനേഹി വിമുച്ചതീതി - വിമുത്തി. മേത്താ ച ചേതോ ച വിമുത്തി ചാതി - മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സദ്ധായ അധിമുച്ചതി. സദ്ധിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹാതി. വീരിയിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സതിം ഉപട്ഠാപേതി. സതിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - ചിത്തം സമാദഹതി. സമാധിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - പഞ്ഞായ പജാനാതി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഇന്ദ്രിയേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ആസേവീയതി. ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഇന്ദ്രിയേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ഭാവീയതി. ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ബഹുലീകതാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഇന്ദ്രിയേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ബഹുലീകരീയതി. ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ അലങ്കാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഇന്ദ്രിയേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സ്വാലങ്കതാ ഹോതി. ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഇന്ദ്രിയേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിക്ഖതാ ഹോതി. ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിവാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഇന്ദ്രിയേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിവുതാ ഹോതി. ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി, ഭാവനാ ഹോന്തി, ബഹുലീകതാ ഹോന്തി, അലങ്കാരാ ഹോന്തി, പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി, പരിവാരാ ഹോന്തി, പാരിപൂരീ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി, പക്ഖന്ദനാ ഹോന്തി, പസീദനാ [സംസീദനാ (ക॰ സീ॰ അട്ഠ॰)] ഹോന്തി, സന്തിട്ഠനാ ഹോന്തി, വിമുച്ചനാ ഹോന്തി, "ഏതം സന്ത"ന്തി ഫസ്സനാ ഹോന്തി, യാനീകതാ ഹോന്തി , വത്ഥുകതാ ഹോന്തി, അനുട്ഠിതാ ഹോന്തി, പരിചിതാ ഹോന്തി, സുസമാരദ്ധാ ഹോന്തി, സുഭാവിതാ ഹോന്തി, സ്വാധിട്ഠിതാ ഹോന്തി, സുസമുഗ്ഗതാ ഹോന്തി , സുവിമുത്താ ഹോന്തി, നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

### ൨. ബലവാരോ

**൨൪**. സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - അസ്സദ്ധിയേ ന കമ്പതി. സദ്ധാബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - കോസജ്ജേ ന കമ്പതി. വീരിയബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - പമാദേ ന കമ്പതി. സതിബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - ഉദ്ധച്ചേ ന കമ്പതി. സമാധിബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - അവിജ്ജായ ന കമ്പതി. പഞ്ഞാബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

ഇമാനി പഞ്ച ബലാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ബലേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ആസേവീയതി. ഇമാനി പഞ്ച ബലാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ബലേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ഭാവീയതി. ഇമാനി പഞ്ച ബലാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ബഹുലീകതാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ബലേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ബഹുലീകരീയതി. ഇമാനി പഞ്ച ബലാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ അലങ്കാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ബലേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സ്വാലങ്കതാ ഹോതി. ഇമാനി പഞ്ച ബലാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ബലേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിക്ഖതാ ഹോതി. ഇമാനി പഞ്ച ബലാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിവാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ബലേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിവുതാ ഹോതി. ഇമാനി പഞ്ച ബലാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി, ഭാവനാ ഹോന്തി, ബഹുലീകതാ ഹോന്തി, അലങ്കാരാ ഹോന്തി, പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി, പരിവാരാ ഹോന്തി, പാരിപൂരീ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി, പക്ഖന്ദനാ ഹോന്തി, പസീദനാ ഹോന്തി, സന്തിട്ഠനാ ഹോന്തി, വിമുച്ചനാ ഹോന്തി, "ഏതം സന്ത"ന്തി ഫസ്സനാ ഹോന്തി, യാനീകതാ ഹോന്തി, വത്ഥുകതാ ഹോന്തി, അനുട്ഠിതാ ഹോന്തി, പരിചിതാ ഹോന്തി, സുസമാരദ്ധാ ഹോന്തി, സുഭാവിതാ ഹോന്തി, സ്വാധിട്ഠിതാ ഹോന്തി, സുസമുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, സുവിമുത്താ ഹോന്തി നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

### ന. ബോജ്ഝങ്ഗവാരോ

൨൭. സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സതിം ഉപട്ഠാപേതി. സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - പഞ്ഞായ പവിചിനാതി. ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹാതി. വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - പരിളാഹം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതി. പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - ദുട്ഠുല്ലം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതി. പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - ചിത്തം സമാദഹതി. സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ

ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - ഞാണേന കിലേസേ പടിസങ്ഖാതി. ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി സത്തഹി ബോജ്ഝങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ആസേവീയതി. ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി സത്തഹി ബോജ്ഝങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ഭാവീയതി. ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ബഹുലീകതാ ഹോന്തി. ഇമേഹി സത്തഹി ബോജ്ഝങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ബഹുലീകരീയതി. ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ അലങ്കാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി സത്തഹി ബോജ്ഝങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സ്വാലങ്കതാ ഹോതി. ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി സത്തഹി ബോജ്ഝങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിക്ഖതാ ഹോതി. ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിവാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി സത്തഹി ബോജ്ഝങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിവുതാ ഹോതി. ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി, ഭാവനാ ഹോന്തി, ബഹുലീകതാ ഹോന്തി, അലങ്കാരാ ഹോന്തി, പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി, പരിവാരാ ഹോന്തി, പാരിപൂരീ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി, പക്ഖന്ദനാ ഹോന്തി, പസീദനാ ഹോന്തി, സന്തിട്ഠനാ ഹോന്തി, വിമുച്ചനാ ഹോന്തി, "ഏതം സന്ത"ന്തി ഫസ്സനാ ഹോന്തി, യാനീകതാ ഹോന്തി, വത്ഥുകതാ ഹോന്തി, അനുട്ഠിതാ ഹോന്തി, പരിചിതാ ഹോന്തി, സുസമാരദ്ധാ ഹോന്തി, സുഭാവിതാ ഹോന്തി, സ്വാധിട്ഠിതാ ഹോന്തി, സുസമുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, സുവിമുത്താ ഹോന്തി, നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

### ൪. മഗ്ഗങ്ഗവാരോ

**൨൬**. സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ പസ്സതി. സമ്മാദിട്ഠിപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ അഭിനിരോപേതി. സമ്മാസങ്കപ്പപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ പരിഗ്ഗണ്ഹാതി. സമ്മാവാചാപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ സമുട്ഠാപേതി. സമ്മാകമ്മന്തപരിഭാവിതാ ഹോതി

മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ വോദാപേതി . സമ്മാആജീവപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ പഗ്ഗണ്ഹാതി. സമ്മാവായാമപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ ഉപട്ഠാപേതി. സമ്മാസതിപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ സമാദഹതി. സമ്മാസമാധിപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി മഗ്ഗങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ആസേവീയതി. ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഭാവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി മഗ്ഗങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ഭാവീയതി. ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ബഹുലീകതാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി മഗ്ഗങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ബഹുലീകരീയതി. ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ അലങ്കാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി മഗ്ഗങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സ്വാലങ്കതാ ഹോന്തി. ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി മഗ്ഗങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിക്ഖതാ ഹോതി. ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിവാരാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി മഗ്ഗങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിവുതാ ഹോതി. ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി , ഭാവനാ ഹോന്തി , ബഹുലീകതാ ഹോന്തി, അലങ്കാരാ ഹോന്തി, പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി, പരിവാരാ ഹോന്തി, പാരിപൂരീ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി, സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി, പക്ഖന്ദനാ ഹോന്തി, പസീദനാ ഹോന്തി, സന്തിട്ഠനാ ഹോന്തി, വിമുച്ചനാ ഹോന്തി, ‘‘ഏതം സന്ത’’ന്തി ഫസ്സനാ ഹോന്തി, യാനീകതാ ഹോന്തി, വത്ഥുകതാ ഹോന്തി, അനുട്ഠിതാ ഹോന്തി, പരിചിതാ ഹോന്തി, സുസമാരദ്ധാ ഹോന്തി, സുഭാവിതാ ഹോന്തി, സ്വാധിട്ഠിതാ ഹോന്തി, സുസമുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, സുവിമുത്താ ഹോന്തി നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

**൨൭**. സബ്ബേസം പാണാനം...പേ॰... സബ്ബേസം ഭൂതാനം... സബ്ബേസം പുഗ്ഗലാനം... സബ്ബേസം അത്തഭാവപരിയാപന്നാനം... സബ്ബാസം ഇത്ഥീനം... സബ്ബേസം പുരിസാനം... സബ്ബേസം അരിയാനം... സബ്ബേസം അനരിയാനം... സബ്ബേസം ദേവാനം... സബ്ബേസം മനുസ്സാനം... സബ്ബേസം വിനിപാതികാനം പീളനം വജ്ജേത്വാ അപീളനായ, ഉപഘാതം വജ്ജേത്വാ അനുപഘാതേന, സന്താപം വജ്ജേത്വാ അസന്താപേന, പരിയാദാനം വജ്ജേത്വാ അപരിയാദാനേന,

വിഹേസം വജ്ജേത്വാ അവിഹേസായ, സബ്ബേ വിനിപാതികാ അവേരിനോ ഹോന്തു മാ വേരിനോ, സുഖിനോ ഹോന്തു മാ ദുക്ഖിനോ, സുഖിതത്താ ഹോന്തു മാ ദുക്ഖിതത്താതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി സബ്ബേ വിനിപാതികേ മേത്തായതീതി - മേത്താ. തം ധമ്മം ചേതയതീതി - ചേതോ. സബ്ബബ്യാപാദപരിയുട്ഠാനേഹി വിമുച്ചതീതി - വിമുത്തി. മേത്താ ച ചേതോ ച വിമുത്തി ചാതി - മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ വിനിപാതികാ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സദ്ധായ അധിമുച്ചതി. സദ്ധിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി...പേ०... നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

സബ്ബേസം പുരത്ഥിമായ ദിസായ സത്താനം...പേ०... സബ്ബേസം പച്ഛിമായ ദിസായ സത്താനം... സബ്ബേസം ഉത്തരായ ദിസായ സത്താനം... സബ്ബേസം ദക്ഖിണായ ദിസായ സത്താനം... സബ്ബേസം പുരത്ഥിമായ അനുദിസായ സത്താനം... സബ്ബേസം പച്ഛിമായ അനുദിസായ സത്താനം... സബ്ബേസം ഉത്തരായ അനുദിസായ സത്താനം... സബ്ബേസം ദക്ഖിണായ അനുദിസായ സത്താനം... സബ്ബേസം ഹേട്ഠിമായ ദിസായ സത്താനം... സബ്ബേസം ഉപരിമായ ദിസായ സത്താനം പീളനം വജ്ജേത്വാ അപീളനായ, ഉപഘാതം വജ്ജേത്വാ അനുപഘാതേന, സന്താപം വജ്ജേത്വാ അസന്താപേന, പരിയാദാനം വജ്ജേത്വാ അപരിയാദാനേന, വിഹേസം വജ്ജേത്വാ അവിഹേസായ, സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു മാ വേരിനോ, സുഖിനോ ഹോന്തു മാ ദുക്ഖിനോ, സുഖിതത്താ ഹോന്തു മാ ദുക്ഖിതത്താതി - ഇമേഹി അട്ഠഹാകാരേഹി സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ സത്തേ മേത്തായതീതി - മേത്താ. തം ധമ്മം ചേതയതീതി - ചേതോ. സബ്ബബ്യാപാദപരിയുട്ഠാനേഹി വിമുച്ചതീതി - വിമുത്തി. മേത്താ ച ചേതോ ച വിമുത്തി ചാതി - മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ സത്താ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സദ്ധായ അധിമുച്ചതി. സദ്ധിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി...പേ०... നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

സബ്ബേസം പുരത്ഥിമായ ദിസായ പാണാനം...പേ०... ഭൂതാനം... പുഗ്ഗലാനം അത്തഭാവപരിയാപന്നാനം... സബ്ബാസം ഇത്ഥീനം... സബ്ബേസം പുരിസാനം... സബ്ബേസം അരിയാനം... സബ്ബേസം അനരിയാനം... സബ്ബേസം ദേവാനം... സബ്ബേസം മനുസ്സാനം... സബ്ബേസം വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം പച്ഛിമായ ദിസായ വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം ഉത്തരായ ദിസായ വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം ദക്ഖിണായ ദിസായ വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം പുരത്ഥിമായ അനുദിസായ വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം പച്ഛിമായ അനുദിസായ വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം ഉത്തരായ അനുദിസായ വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം ദക്ഖിണായ അനുദിസായ വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം ഹേട്ഠിമായ ദിസായ വിനിപാതികാനം... സബ്ബേസം ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികാനം പീളനം വജ്ജേത്വാ അപീളനായ, ഉപഘാതം വജ്ജേത്വാ അനുപഘാതേന, സന്താപം വജ്ജേത്വാ അസന്താപേന, പരിയാദാനം വജ്ജേത്വാ അപരിയാദാനേന, വിഹേസം വജ്ജേത്വാ അവിഹേസായ, സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ അവേരിനോ ഹോന്തു മാ വേരിനോ, സുഖിനോ ഹോന്തു മാ ദുക്ഖിനോ, സുഖിതത്താ ഹോന്തു മാ ദുക്ഖിതത്താതി - ഇമേഹി

അട്ഠഹാകാരേഹി സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികേ മേത്തായതീതി - മേത്താ. തം ധമ്മം ചേതയതീതി - ചേതോ. സബ്ബബ്യാപാദപരിയുട്ഠാനേഹി വിമുച്ചതീതി - വിമുത്തി. മേത്താ ച ചേതോ ച വിമുത്തി ചാതി - മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സദ്ധായ അധിമുച്ചതി. സദ്ധിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹാതി. വീരിയിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

സതിം ഉപട്ഠാപേതി. സതിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. ചിത്തം സമാദഹതി. സമാധിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. പഞ്ഞായ പജാനാതി. പഞ്ഞിന്ദ്രിയപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

ഇമാനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഇന്ദ്രിയേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ആസേവീയതി...പേ॰... നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - അസ്സദ്ധിയേ ന കമ്പതി. സദ്ധാബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. കോസജ്ജേ ന കമ്പതി. വീരിയബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. പമാദേ ന കമ്പതി. സതിബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. ഉദ്ധച്ചേ ന കമ്പതി. സമാധിബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. അവിജ്ജായ ന കമ്പതി. പഞ്ഞാബലപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

ഇമാനി പഞ്ച ബലാനി മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി പഞ്ചഹി ബലേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ആസേവീയതി... പേ॰... നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സതിം ഉപട്ഠാപേതി. സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

പഞ്ഞായ പവിചിനാതി. ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹാതി. വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. പരിളാഹം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതി. പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. ദുട്ഠുല്ലം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതി. പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. ചിത്തം സമാദഹതി. സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി

മേത്താചേതോവിമുത്തി. ഞാണേന കിലേസേ പടിസങ്ഖാതി. ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി സത്തഹി ബോജ്ഝങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ആസേവീയതി...പേ॰... നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തി.

സബ്ബേ ഉപരിമായ ദിസായ വിനിപാതികാ അവേരിനോ ഹോന്തു, ഖേമിനോ ഹോന്തു, സുഖിനോ ഹോന്തൂതി - സമ്മാ പസ്സതി. സമ്മാദിട്ഠി പരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. സമ്മാ അഭിനിരോപേതി. സമ്മാസങ്കപ്പപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. സമ്മാ പരിഗ്ഗണ്ഹാതി. സമ്മാവാചാപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. സമ്മാ സമുട്ഠാപേതി. സമ്മാകമ്മന്തപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. സമ്മാ വോദാപേതി. സമ്മാ ആജീവപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. സമ്മാ പഗ്ഗണ്ഹാതി. സമ്മാവായാമപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. സമ്മാ ഉപട്ഠാതി. സമ്മാസതിപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി. സമ്മാ സമാദഹതി. സമ്മാസമാധിപരിഭാവിതാ ഹോതി മേത്താചേതോവിമുത്തി.

ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി മഗ്ഗങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി ആസേവീയതി...പേ॰... ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ പരിഭാവിതാ ഹോന്തി. ഇമേഹി അട്ഠഹി മഗ്ഗങ്ഗേഹി മേത്താചേതോവിമുത്തി സുപരിവുതാ ഹോതി. ഇമേ അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവനാ ഹോന്തി, ഭാവനാ ഹോന്തി, ബഹുലീകതാ ഹോന്തി, അലങ്കാരാ ഹോന്തി, പരിക്ഖാരാ ഹോന്തി, പരിവാരാ ഹോന്തി, പാരിപൂരീ ഹോന്തി, സഹഗതാ ഹോന്തി, സഹജാതാ ഹോന്തി , സംസട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്പയുത്താ ഹോന്തി, പക്ഖന്ദനാ ഹോന്തി, പസീദനാ ഹോന്തി, സന്തിട്ഠനാ ഹോന്തി, വിമുച്ചനാ ഹോന്തി, ''ഏതം സന്ത''ന്തി ഫസ്സനാ ഹോന്തി, യാനീകതാ ഹോന്തി, വത്ഥുകതാ ഹോന്തി, അനുട്ഠിതാ ഹോന്തി, പരിചിതാ ഹോന്തി, സുസമാരദ്ധാ ഹോന്തി, സുഭാവിതാ ഹോന്തി, സ്വാധിട്ഠിതാ ഹോന്തി, സുസമുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, സുവിമുത്താ ഹോന്തി നിബ്ബത്തേന്തി ജോതേന്തി പതാപേന്തീതി.

മേത്താകഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൭. വിരാഗകഥാ

**൨൨**. വിരാഗോ മഗ്ഗോ, വിമുത്തി ഫലം. കഥം **വിരാഗോ മഗ്ഗോ?** സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠിയാ വിരജ്ജതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിരജ്ജതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിരജ്ജതി. വിരാഗോ വിരാഗാരമ്മണോ വിരാഗഗോചരോ വിരാഗേ സമുദാഗതോ [സമുപാഗതോ (സ്യാ॰)] വിരാഗേ ഠിതോ വിരാഗേ പതിട്ഠിതോ.

**വിരാഗോതി** ദ്വേ വിരാഗാ - നിബ്ബാനഞ്ച വിരാഗോ, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ വിരാഗാ ഹോന്തീതി - വിരാഗാ.

സഹജാതാനി സത്തങ്ഗാനി വിരാഗം ഗച്ഛന്തീതി - വിരാഗോ മഗ്ഗോ. ഏതേന മഗ്ഗേന ബുദ്ധാ ച സാവകാ ച അഗതം ദിസം നിബ്ബാനം ഗച്ഛന്തീതി - അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. യാവതാ പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം പരപ്പവാദാനം മഗ്ഗാ, അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ അഗ്ഗോ ച സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ [വിമോക്ഖോ (സ്യാ॰), മോക്ഖോ (അട്ഠ॰)] ച ഉത്തമോ ച പവരോ ചാതി - മഗ്ഗാനം അട്ഠങ്ഗികോ സേട്ഠോ.

അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ മിച്ഛാസങ്കപ്പാ വിരജ്ജതി. പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചാ മിച്ഛാവാചായ വിരജ്ജതി. സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തോ മിച്ഛാകമ്മന്താ വിരജ്ജതി. വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവോ മിച്ഛാആജീവാ വിരജ്ജതി. പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമോ മിച്ഛാവായാമാ വിരജ്ജതി. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതി മിച്ഛാസതിയാ വിരജ്ജതി. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി മിച്ഛാസമാധിതോ വിരജ്ജതി. തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിരജ്ജതി. ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിരജ്ജതി. വിരാഗോ വിരാഗാരമ്മണോ വിരാഗഗോചരോ വിരാഗേ സമുദാഗതോ വിരാഗേ ഠിതോ വിരാഗേ പതിട്ഠിതോ.

**വിരാഗോ**തി ദ്വേ വിരാഗാ - നിബ്ബാനഞ്ച വിരാഗോ, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ വിരാഗാ ഹോന്തീതി - വിരാഗാ. സഹജാതാനി സത്തങ്ഗാനി വിരാഗം ഗച്ഛന്തീതി - വിരാഗോ മഗ്ഗോ . ഏതേന മഗ്ഗേന ബുദ്ധാ ച സാവകാ ച അഗതം ദിസം നിബ്ബാനം ഗച്ഛന്തീതി - അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. യാവതാ പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം പരപ്പവാദാനം മഗ്ഗാ, അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ അഗ്ഗോ ച സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ ച ഉത്തമോ ച പവരോ ചാതി - മഗ്ഗാനം അട്ഠങ്ഗികോ സേട്ഠോ.

സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി ഓളാരികാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ ഓളാരികാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വിരജ്ജതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിരജ്ജതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിരജ്ജതി. വിരാഗോ വിരാഗാരമ്മണോ വിരാഗഗോചരോ വിരാഗേ സമുദാഗതോ വിരാഗേ ഠിതോ വിരാഗേ പതിട്ഠിതോ.

**വിരാഗോ**തി ദ്വേ വിരാഗാ - നിബ്ബാനഞ്ച വിരാഗോ, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ വിരാഗാ ഹോന്തീതി - വിരാഗാ. സഹജാതാനി സത്തങ്ഗാനി വിരാഗം ഗച്ഛന്തീതി - വിരാഗോ മഗ്ഗോ. ഏതേന മഗ്ഗേന ബുദ്ധാ ച സാവകാ ച അഗതം ദിസം നിബ്ബാനം ഗച്ഛന്തീതി - അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. യാവതാ പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം പരപ്പവാദാനം മഗ്ഗാ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ അഗ്ഗോ ച സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ ച ഉത്തമോ ച പവരോ ചാതി - മഗ്ഗാനം അട്ഠങ്ഗികോ സേട്ഠോ.

അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി അനുസഹഗതാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ അനുസഹഗതാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വിരജ്ജതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിരജ്ജതി, ബഹിദ്ധാ ച

സബ്ബനിമിത്തേഹി വിരജ്ജതി. വിരാഗോ വിരാഗാരമ്മണോ...പേ॰... മഗ്ഗാനം അട്ഠങ്ഗികോ സേട്ഠോ.

അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി രൂപരാഗാ അരൂപരാഗാ മാനാ ഉദ്ധച്ചാ അവിജ്ജായ മാനാനുസയാ ഭവരാഗാനുസയാ അവിജ്ജാനുസയാ വിരജ്ജതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിരജ്ജതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിരജ്ജതി വിരാഗോ വിരാഗാരമ്മണോ വിരാഗഗോചരോ വിരാഗേ സമുദാഗതോ വിരാഗേ ഠിതോ വിരാഗേ പതിട്ഠിതോ.

**വിരാഗോ**തി ദ്വേ വിരാഗാ - നിബ്ബാനഞ്ച വിരാഗോ, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ വിരാഗാ ഹോന്തീതി - വിരാഗാ. സഹജാതാനി സത്തങ്ഗാനി വിരാഗം ഗച്ഛന്തീതി - വിരാഗോ മഗ്ഗോ. ഏതേന മഗ്ഗേന ബുദ്ധാ ച സാവകാ ച അഗതം ദിസം നിബ്ബാനം ഗച്ഛന്തീതി - അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ . യാവതാ പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം പരപ്പവാദാനം മഗ്ഗാ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ അഗ്ഗോ ച സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ ച ഉത്തമോ ച പവരോ ചാതി - മഗ്ഗാനം അട്ഠങ്ഗികോ സേട്ഠോ.

ദസ്സനവിരാഗോ സമ്മാദിട്ഠി. അഭിനിരോപനവിരാഗോ സമ്മാസങ്കപ്പോ. പരിഗ്ഗഹവിരാഗോ സമ്മാവാചാ. സമുട്ഠാനവിരാഗോ സമ്മാകമ്മന്തോ. വോദാനവിരാഗോ സമ്മാആജീവോ . പഗ്ഗഹവിരാഗോ സമ്മാവായാമോ. ഉപട്ഠാനവിരാഗോ സമ്മാസതി. അവിക്ഖേപവിരാഗോ സമ്മാസമാധി. ഉപട്ഠാനവിരാഗോ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. പവിചയവിരാഗോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. പഗ്ഗഹവിരാഗോ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. ഫരണവിരാഗോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. ഉപസമവിരാഗോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. അവിക്ഖേപവിരാഗോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. പടിസങ്ഖാനവിരാഗോ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയവിരാഗോ സദ്ധാബലം. കോസജ്ജേ അകമ്പിയവിരാഗോ വീരിയബലം. പമാദേ അകമ്പിയവിരാഗോ സതിബലം. ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയവിരാഗോ സമാധിബലം. അവിജ്ജായ അകമ്പിയവിരാഗോ പഞ്ഞാബലം. അധിമോക്ഖവിരാഗോ സദ്ധിന്ദ്രിയം. പഗ്ഗഹവിരാഗോ വീരിയിന്ദ്രിയം. ഉപട്ഠാനവിരാഗോ സതിന്ദ്രിയം. അവിക്ഖേപവിരാഗോ സമാധിന്ദ്രിയം. ദസ്സനവിരാഗോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം. ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാനി വിരാഗോ. അകമ്പിയട്ഠേന ബലം വിരാഗോ. നിയ്യാനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ വിരാഗോ. ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗോ വിരാഗോ. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനാ വിരാഗോ. പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനാ വിരാഗോ. ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദാ വിരാഗോ. തഥട്ഠേന സച്ചാ വിരാഗോ. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥോ വിരാഗോ. അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ വിരാഗോ. ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ വിരാഗോ. അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധം വിരാഗോ. സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി വിരാഗോ. അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി വിരാഗോ. ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി വിരാഗോ. വിമുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖോ വിരാഗോ. പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജാ വിരാഗോ. പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തി വിരാഗോ. സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം വിരാഗോ. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന വിരാഗോ. മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന വിരാഗോ. ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന വിരാഗോ.

വേദനാ സമോസരണട്ഠേന വിരാഗോ. സമാധി പമുഖട്ഠേന വിരാഗോ. സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന വിരാഗോ. പഞ്ഞാ തതുത്തരട്ഠേന വിരാഗോ. വിമുത്തി സാരട്ഠേന വിരാഗോ. അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന മഗ്ഗോ.

ദസ്സനമഗ്ഗോ സമ്മാദിട്ഠി, അഭിനിരോപനമഗ്ഗോ സമ്മാസങ്കപ്പോ...പേ... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന മഗ്ഗോ. ഏവം വിരാഗോ മഗ്ഗോ.

**൨൯**. കഥം **വിമുത്തി ഫലം?** സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠിയാ വിമുത്താ ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിമുത്താ ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിമുത്താ ഹോതി, വിമുത്തി വിമുത്താരമ്മണാ വിമുത്തിഗോചരാ വിമുത്തിയാ സമുദാഗതാ വിമുത്തിയാ ഠിതാ വിമുത്തിയാ പതിട്ഠിതാ. **വിമുത്തീ**തി ദ്വേ മുത്തിയോ - നിബ്ബാനഞ്ച വിമുത്തി, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ ച വിമുത്താ ഹോന്തീതി - വിമുത്തി ഫലം.

അഭിനിരോപനട്ഠേന സമ്മാസങ്കപ്പോ മിച്ഛാസങ്കപ്പാ വിമുത്തോ ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിമുത്തോ ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിമുത്തോ ഹോതി, വിമുത്തി വിമുത്താരമ്മണാ വിമുത്തിഗോചരാ വിമുത്തിയാ സമുദാഗതാ വിമുത്തിയാ ഠിതാ വിമുത്തിയാ പതിട്ഠിതാ. **വിമുത്തീ**തി ദ്വേ വിമുത്തിയോ - നിബ്ബാനഞ്ച വിമുത്തി, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ വിമുത്താ ഹോന്തീതി - വിമുത്തി ഫലം.

പരിഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവാചാ മിച്ഛാവാചായ വിമുത്താ ഹോതി, സമുട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാകമ്മന്തോ മിച്ഛാകമ്മന്താ വിമുത്തോ ഹോതി, വോദാനട്ഠേന സമ്മാആജീവോ മിച്ഛാആജീവാ വിമുത്തോ ഹോതി, പഗ്ഗഹട്ഠേന സമ്മാവായാമോ മിച്ഛാവായാമാ വിമുത്തോ ഹോതി, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സമ്മാസതി മിച്ഛാസതിയാ വിമുത്താ ഹോതി, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി മിച്ഛാസമാധിതോ വിമുത്തോ ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിമുത്തോ ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിമുത്തോ ഹോതി, വിമുത്തി വിമുത്താരമ്മണാ വിമുത്തിഗോചരാ വിമുത്തിയാ സമുദാഗതാ വിമുത്തിയാ ഠിതാ വിമുത്തിയാ പതിട്ഠിതാ. വിമുത്തീതി. ദ്വേ വിമുത്തിയോ - നിബ്ബാനഞ്ച വിമുത്തി, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ വിമുത്താ ഹോന്തീതി - വിമുത്തി ഫലം.

സകദാഗാമിഫലക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി ഓളാരികാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ ഓളാരികാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വിമുത്തോ ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിമുത്തോ ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിമുത്തോ ഹോതി, വിമുത്തി വിമുത്താരമ്മണാ വിമുത്തിഗോചരാ വിമുത്തിയാ സമുദാഗതാ വിമുത്തിയാ ഠിതാ വിമുത്തിയാ പതിട്ഠിതാ. **വിമുത്തീ**തി ദ്വേ വിമുത്തിയോ - നിബ്ബാനഞ്ച വിമുത്തി, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ വിമുത്താ ഹോന്തീതി - വിമുത്തി ഫലം.

അനാഗാമിഫലക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി അനുസഹഗതാ കാമരാഗസഞ്ഞോജനാ പടിഘസഞ്ഞോജനാ അനുസഹഗതാ കാമരാഗാനുസയാ പടിഘാനുസയാ വിമുത്തോ ഹോതി,

തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിമുത്തോ ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിമുത്തോ ഹോതി, വിമുത്തി വിമുത്താരമ്മണാ വിമുത്തിഗോചരാ വിമുത്തിയാ സമുദാഗതാ വിമുത്തിയാ ഠിതാ വിമുത്തിയാ പതിട്ഠിതാ...പേ....

അരഹത്തഫലക്ഖണേ ദസ്സനട്ഠേന സമ്മാദിട്ഠി...പേ... അവിക്ഖേപട്ഠേന സമ്മാസമാധി രൂപരാഗാ അരൂപരാഗാ മാനാ ഉദ്ധച്ചാ അവിജ്ജായ മാനാനുസയാ ഭവരാഗാനുസയാ അവിജ്ജാനുസയാ വിമുത്തോ ഹോതി, തദനുവത്തകകിലേസേഹി ച ഖന്ധേഹി ച വിമുത്തോ ഹോതി, ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേഹി വിമുത്തോ ഹോതി, വിമുത്തി വിമുത്താരമ്മണാ വിമുത്തിഗോചരാ വിമുത്തിയാ സമുദാഗതാ വിമുത്തിയാ ഠിതാ വിമുത്തിയാ പതിട്ഠിതാ. **വിമുത്തീ**തി ദ്വേ വിമുത്തിയോ - നിബ്ബാനഞ്ച വിമുത്തി, യേ ച നിബ്ബാനാരമ്മണതാ ജാതാ ധമ്മാ സബ്ബേ വിമുത്താ ഹോന്തീതി - വിമുത്തി ഫലം.

ദസ്സനവിമുത്തി സമ്മാദിട്ഠി...പേ... അവിക്ഖേപവിമുത്തി സമ്മാസമാധി, ഉപട്ഠാനവിമുത്തി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പടിസങ്ഖാനവിമുത്തി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ. അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയവിമുത്തി സദ്ധാബലം... പേ... അവിജ്ജായ അകമ്പിയവിമുത്തി പഞ്ഞാബലം. അധിമോക്ഖവിമുത്തി സദ്ധിന്ദ്രിയം...പേ... ദസ്സനവിമുത്തി പഞ്ഞിന്ദ്രിയം.

ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാ വിമുത്തി. അകമ്പിയട്ഠേന ബലാ വിമുത്തി, നിയ്യാനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ വിമുത്തി, ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗോ വിമുത്തി, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനാ വിമുത്തി, പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനാ വിമുത്തി, ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദാ വിമുത്തി, തഥട്ഠേന സച്ചാ വിമുത്തി, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥോ വിമുത്തി, അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ വിമുത്തി, ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ വിമുത്തി, അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധം വിമുത്തി, സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി വിമുത്തി, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി വിമുത്തി, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി വിമുത്തി, വിമുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖോ വിമുത്തി, പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജാ വിമുത്തി, പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തി വിമുത്തി, പടിപ്പസ്സദ്ധിയട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം വിമുത്തി, ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന വിമുത്തി, മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന വിമുത്തി, ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന വിമുത്തി, വേദനാ സമോസരണട്ഠേന വിമുത്തി, സമാധി പമുഖട്ഠേന വിമുത്തി, സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന വിമുത്തി, പഞ്ഞാ തതുത്തരട്ഠേന വിമുത്തി, വിമുത്തി സാരട്ഠേന വിമുത്തി, അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന വിമുത്തി. ഏവം വിമുത്തി ഫലം. ഏവം വിരാഗോ മഗ്ഗോ , വിമുത്തി ഫലന്തി.

വിരാഗകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൯. പടിസമ്ഭിദാകഥാ

### ൧. ധമ്മചക്കപവത്തനവാരോ

**൩൦**. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ ബാരാണസിയം വിഹരതി ഇസിപതനേ മിഗദായേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ പഞ്ചവഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി -

“ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, അന്താ പബ്ബജിതേന ന സേവിതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ചായം കാമേസു കാമസുഖല്ലികാനുയോഗോ ഹീനോ ഗമ്മോ പോഥുജ്ജനികോ അനരിയോ അനത്ഥസംഹിതോ; യോ ചായം അത്തകിലമഥാനുയോഗോ ദുക്ഖോ അനരിയോ അനത്ഥസംഹിതോ. ഏതേ ഖോ [ഏുതേ തേ (സ്യാ॰ കം॰ സീ॰ അട്ഠ॰) സം॰ നി॰ ൫.൧൦൮൧; മഹാവ॰ ൧൩ പസ്സിതബ്ബാ], ഭിക്ഖവേ, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി.

“കതമാ ച സാ, ഭിക്ഖവേ, മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി…പേ॰… സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ സാ, ഭിക്ഖവേ, മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി.

“ഇദം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം അരിയസച്ചം. ജാതിപി ദുക്ഖാ, ജരാപി ദുക്ഖാ, ബ്യാധിപി ദുക്ഖോ, മരണമ്പി ദുക്ഖം, അപ്പിയേഹി സമ്പയോഗോ ദുക്ഖോ, പിയേഹി വിപ്പയോഗോ ദുക്ഖോ, യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം; സംഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ. ഇദം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം - യായം തണ്ഹാ പോനോഭവികാ നന്ദിരാഗസഹഗതാ തത്രതത്രാഭിനന്ദിനീ , സേയ്യഥിദം - കാമതണ്ഹാ, ഭവതണ്ഹാ, വിഭവതണ്ഹാ. ഇദം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ചം - യോ തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധോ ചാഗോ പടിനിസ്സഗ്ഗോ മുത്തി അനാലയോ. ഇദം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം - അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി…പേ॰… സമ്മാസമാധി.

“‘ഇദം ദുക്ഖം അരിയസച്ച’ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി. ‘തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖം അരിയസച്ചം പരിഞ്ഞേയ്യ’ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… പരിഞ്ഞാതന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

“‘ഇദം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ച’ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി. ‘തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം പഹാതബ്ബ’ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… പഹീനന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

“‘ഇദം ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ച’ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി. ‘തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ചം സച്ഛികാതബ്ബ’ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ…പേ॰…

സച്ഛികതന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

'''ഇദം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ച'ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി. 'തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം ഭാവേതബ്ബ'ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ... പേ०... ഭാവിതന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

''യാവകീവഞ്ച മേ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസു ചതൂസു അരിയസച്ചേസു ഏവം തിപരിവട്ടം ദ്വാദസാകാരം യഥാഭൂതം ഞാണദസ്സനം ന സുവിസുദ്ധം അഹോസി , നേവ താവാഹം, ഭിക്ഖവേ , സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ 'അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി പച്ചഞ്ഞാസിം. യതോ ച ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസു ചതൂസു അരിയസച്ചേസു ഏവം തിപരിവട്ടം ദ്വാദസാകാരം യഥാഭൂതം ഞാണദസ്സനം സുവിസുദ്ധം അഹോസി, അഥാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ 'അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി പച്ചഞ്ഞാസിം. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി - 'അകുപ്പാ മേ വിമുത്തി, അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ പഞ്ചവഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ ആയസ്മതോ കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി - ''യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം, സബ്ബം തം നിരോധധമ്മ''ന്തി.

പവത്തിതേ ച പന ഭഗവതാ ധമ്മചക്കേ ഭുമ്മാ [ഭൂമാ (ക०)] ദേവാ സദ്ദമനുസ്സാവേസും - ''ഏതം ഭഗവതാ ബാരാണസിയം ഇസിപതനേ മിഗദായേ അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിതം അപ്പടിവത്തിയം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മി''ന്തി. ഭുമ്മാനം ദേവാനം സദ്ദം സുത്വാ ചാതുമഹാരാജികാ [ചാതുമ്മഹാരാജികാ (സ്യാ०)] ദേവാ സദ്ദമനുസ്സാവേസും...പേ०... ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സദ്ദം സുത്വാ താവതിംസാ ദേവാ...പേ०... യാമാ ദേവാ...പേ०... തുസിതാ ദേവാ...പേ०... നിമ്മാനരതീ ദേവാ...പേ०... പരനിമ്മിതവസവത്തീ ദേവാ...പേ०... ബ്രഹ്മകായികാ ദേവാ സദ്ദമനുസ്സാവേസും - ''ഏതം ഭഗവതാ ബാരാണസിയം ഇസിപതനേ മിഗദായേ അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിതം അപ്പടിവത്തിയം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മി''ന്തി.

ഇതിഹ തേന ഖണേന തേന ലയേന തേന മുഹുത്തേന യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛി. അയഞ്ച ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു സംകമ്പി സമ്പകമ്പി

സമ്പവേധി, അപ്പമാണോ ച ഉളാരോ ഓഭാസോ ലോകേ പാതുരഹോസി അതിക്കമ്മ [അതിക്കമ്മേവ (സ്യാ॰ ക॰) സം॰ നി॰ ൫.൧൦൮൧ പസ്സിതബ്ബാ] ദേവാനം ദേവാനുഭാവന്തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി - ''അഞ്ഞാസി വത, ഭോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ; അഞ്ഞാസി വത, ഭോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ''തി. ഇതി ഹിദം ആയസ്മതോ കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞോ ത്വേവ [അഞ്ഞാകോണ്ഡഞ്ഞോത്വേവ (സ്യാ॰)] നാമം അഹോസി.

[ക] 'ഇദം ദുക്ഖം അരിയസച്ച'ന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി''.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ഞാണം ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? പഞ്ഞാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? വിജ്ജാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന. **ഞാണം ഉദപാദീ**തി - ഞാതട്ഠേന. **പഞ്ഞാ ഉദപാദീ**തി - പജാനനട്ഠേന. **വിജ്ജാ ഉദപാദീ**തി - പടിവേധട്ഠേന. **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ഞാണം ധമ്മോ, പഞ്ഞാ ധമ്മോ, വിജ്ജാ ധമ്മോ, ആലോകോ ധമ്മോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മേസു ഞാണം ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ''.

ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ, ഞാതട്ഠോ അത്ഥോ, പജാനനട്ഠോ അത്ഥോ, പടിവേധട്ഠോ അത്ഥോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച അത്ഥാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''അത്ഥേസു ഞാണം അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ''.

പഞ്ച ധമ്മേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ, പഞ്ച അത്ഥേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ. ഇമാ ദസ നിരുത്തിയോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''നിരുത്തീസു ഞാണം നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ''.

പഞ്ചസു ധമ്മേസു ഞാണാനി, പഞ്ചസു അത്ഥേസു ഞാണാനി, ദസസു നിരുത്തീസു ഞാണാനി. ഇമാനി വീസതി ഞാണാനി പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''പടിഭാനേസു ഞാണം പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ''.

'''തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖം അരിയസച്ചം പരിഞ്ഞേയ്യ'ന്തി...പേ॰... പരിഞ്ഞാതന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി''.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ഞാണം ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? പഞ്ഞാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? വിജ്ജാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന. **ഞാണം ഉദപാദീ**തി - ഞാതട്ഠേന. **പഞ്ഞാ ഉദപാദീ**തി - പജാനനട്ഠേന. **വിജ്ജാ ഉദപാദീ**തി - പടിവേധട്ഠേന. **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ഞാണം ധമ്മോ, പഞ്ഞാ ധമ്മോ, വിജ്ജാ ധമ്മോ, ആലോകോ ധമ്മോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച . യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മേസു ഞാണം ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ''.

ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ, ഞാതട്ഠോ അത്ഥോ, പജാനനട്ഠോ അത്ഥോ, പടിവേധട്ഠോ അത്ഥോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച അത്ഥാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''അത്ഥേസു ഞാണം അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ''.

പഞ്ച ധമ്മേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ, പഞ്ച അത്ഥേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ. ഇമാ ദസ നിരുത്തിയോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''നിരുത്തീസു ഞാണം നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ''.

പഞ്ചസു ധമ്മേസു ഞാണാനി, പഞ്ചസു അത്ഥേസു ഞാണാനി, ദസസു നിരുത്തീസു ഞാണാനി. ഇമാനി വീസതി ഞാണാനി പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''പടിഭാനേസു ഞാണം പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ''.

ദുക്ഖേ അരിയസച്ചേ പന്നരസ ധമ്മാ, പന്നരസ അത്ഥാ, തിംസ നിരുത്തിയോ, സട്ഠി ഞാണാനി.

[ഖ] '''ഇദം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ച'ന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. 'തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം പഹാതബ്ബ'ന്തി...പേ॰... പഹീനന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰ ... ആലോകോ ഉദപാദി... പേ॰...''.

ദുക്ഖസമുദയേ അരിയസച്ചേ പന്നരസ ധമ്മാ, പന്നരസ അത്ഥാ, തിംസ നിരുത്തിയോ, സട്ഠി ഞാണാനി.

[ഗ] '''ഇദം ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ച'ന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. 'തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ചം സച്ഛികാതബ്ബ'ന്തി...പേ॰... സച്ഛികതന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰...''.

ദുക്ഖനിരോധേ അരിയസച്ചേ പന്നരസ ധമ്മാ, പന്നരസ അത്ഥാ, തിംസ നിരുത്തിയോ, സട്ഠി ഞാണാനി.

[ഘ] '''ഇദം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ച'ന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. 'തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം ഭാവേതബ്ബ'ന്തി...പേ॰... ഭാവിതന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰...''.

ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ അരിയസച്ചേ പന്നരസ ധമ്മാ, പന്നരസ അത്ഥാ, തിംസ നിരുത്തിയോ, സട്ഠി ഞാണാനി.

ചതൂസു അരിയസച്ചേസു സട്ഠി ധമ്മാ, സട്ഠി അത്ഥാ, വീസതിസതനിരുത്തിയോ, ചത്താലീസഞ്ച ദ്വേ ച ഞാണസതാനി.

## ൨. സതിപട്ഠാനവാരോ

**൩൧**. '''അയം കായേ കായാനുപസ്സനാ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. സാ ഖോ പനായം കായേ കായാനുപസ്സനാ ഭാവേതബ്ബാതി മേ, ഭിക്ഖവേ,...പേ॰... ഭാവിതാതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി''.

''അയം വേദനാസു...പേ॰... അയം ചിത്തേ...പേ॰... അയം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. സാ ഖോ പനായം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാ ഭാവേതബ്ബാ തി...പേ॰... ഭാവിതാതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി''.

[ക] '''അയം കായേ കായാനുപസ്സനാ'തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰... സാ ഖോ പനായം കായേ കായാനുപസ്സനാ ഭാവേതബ്ബാതി...പേ॰... ഭാവിതാതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി''.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ഞാണം ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? പഞ്ഞാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? വിജ്ജാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന. **ഞാണം ഉദപാദീ**തി - ഞാതട്ഠേന. **പഞ്ഞാ ഉദപാദീ**തി - പജാനനട്ഠേന. **വിജ്ജാ ഉദപാദീ**തി - പടിവേധട്ഠേന. **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ഞാണം ധമ്മോ, പഞ്ഞാ ധമ്മോ, വിജ്ജാ ധമ്മോ, ആലോകോ ധമ്മോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മേസു ഞാണം ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ''.

ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ, ഞാതട്ഠോ അത്ഥോ, പജാനനട്ഠോ അത്ഥോ, പടിവേധട്ഠോ അത്ഥോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച അത്ഥാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''അത്ഥേസു ഞാണം അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ''.

പഞ്ച ധമ്മേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ, പഞ്ച അത്ഥേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ . ഇമാ ദസ നിരുത്തിയോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''നിരുത്തീസു ഞാണം നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ''.

പഞ്ചസു ധമ്മേസു ഞാണാനി, പഞ്ചസു അത്ഥേസു ഞാണാനി, ദസസു നിരുത്തീസു ഞാണാനി. ഇമാനി വീസതി ഞാണാനി പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''പടിഭാനേസു ഞാണം പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ''.

കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ പന്നരസ ധമ്മാ, പന്നരസ അത്ഥാ, തിംസ നിരുത്തിയോ, സട്ഠി ഞാണാനി.

[ഖ-ഘ] ''അയം വേദനാസു...പേ... അയം ചിത്തേ...പേ... അയം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ... സാ ഖോ പനായം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാ ഭാവേതബ്ബാ തി...പേ... ഭാവിതാതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ...''.

ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാ സതിപട്ഠാനേ പന്നരസ ധമ്മാ, പന്നരസ അത്ഥാ, തിംസ നിരുത്തിയോ, സട്ഠി ഞാണാനി.

ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സട്ഠി ധമ്മാ, സട്ഠി അത്ഥാ, വീസതിസതനിരുത്തിയോ, ചത്താലീസഞ്ച ദ്വേ ച ഞാണസതാനി.

### ൩. ഇദ്ധിപാദവാരോ

**൩൨.** ''അയം ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി. സോ ഖോ പനായം ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ ഭാവേതബ്ബോതി മേ, ഭിക്ഖവേ...പേ... ഭാവിതോതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി.

''അയം വീരിയസമാധി...പേ... അയം ചിത്തസമാധി...പേ... അയം വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി. സോ ഖോ പനായം വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ

ഇദ്ധിപാദോ ഭാവേതബ്ബോതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി''.

[ക] '''അയം ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ'തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰... സോ ഖോ പനായം ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ ഭാവേതബ്ബോതി...പേ॰... ഭാവിതോതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി''.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ഞാണം ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? പഞ്ഞാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? വിജ്ജാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന. **ഞാണം ഉദപാദീ**തി - ഞാതട്ഠേന. **പഞ്ഞാ ഉദപാദീ**തി - പജാനനട്ഠേന. **വിജ്ജാ ഉദപാദീ**തി - പടിവേധട്ഠേന. **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ഞാണം ധമ്മോ, പഞ്ഞാ ധമ്മോ, വിജ്ജാ ധമ്മോ, ആലോകോ ധമ്മോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മേസു ഞാണം ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ''.

ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ, ഞാതട്ഠോ അത്ഥോ, പജാനനട്ഠോ അത്ഥോ, പടിവേധട്ഠോ അത്ഥോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച അത്ഥാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''അത്ഥേസു ഞാണം അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ''.

പഞ്ച ധമ്മേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ, പഞ്ച അത്ഥേ സന്ദസ്സേതും ബ്യഞ്ജനനിരുത്താഭിലാപാ. ഇമാ ദസ നിരുത്തിയോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''നിരുത്തീസു ഞാണം നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ''.

പഞ്ചസു ധമ്മേസു ഞാണാനി, പഞ്ചസു അത്ഥേസു ഞാണാനി, ദസസു നിരുത്തീസു ഞാണാനി. ഇമാനി വീസതി ഞാണാനി പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ ആരമ്മണാ ചേവ ഹോന്തി ഗോചരാ ച. യേ തസ്സാ ആരമ്മണാ തേ തസ്സാ ഗോചരാ. യേ തസ്സാ ഗോചരാ തേ തസ്സാ ആരമ്മണാ. തേന വുച്ചതി - ''പടിഭാനേസു ഞാണം പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ''.

ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതേ ഇദ്ധിപാദേ പന്നരസ ധമ്മാ, പന്നരസ അത്ഥാ, തിംസ നിരുത്തിയോ, സട്ഠി ഞാണാനി.

[ഖ-ഘ] ''അയം വീരിയസമാധി...പേ॰... അയം ചിത്തസമാധി...പേ॰... അയം വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰...

സോ ഖോ പനായം വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ ഭാവേതബ്ബോതി...പേ॰... ഭാവിതോതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰...''.

വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതേ ഇദ്ധിപാദേ പന്നരസ ധമ്മാ, പന്നരസ അത്ഥാ, തിംസ നിരുത്തിയോ, സട്ഠി ഞാണാനി.

ചതൂസു ഇദ്ധിപാദേസു സട്ഠി ധമ്മാ, സട്ഠി അത്ഥാ, വീസതിസതനിരുത്തിയോ, ചത്താലീസഞ്ച ദ്വേ ച ഞാണസതാനി.

### ൪. സത്തബോധിസത്തവാരോ

**൩൩**. '''സമുദയോ സമുദയോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. 'നിരോധോ നിരോധോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി''. വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ വേയ്യാകരണേ ദസ ധമ്മാ, ദസ അത്ഥാ, വീസതി നിരുത്തിയോ, ചത്താലീസം [ചത്താലീസ (ക॰)] ഞാണാനി.

'''സമുദയോ സമുദയോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സിഖിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ...പേ॰... വേസ്സഭുസ്സ ബോധിസത്തസ്സ...പേ॰... കകുസന്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സ...പേ॰... കോണാഗമനസ്സ ബോധിസത്തസ്സ...പേ॰... കസ്സപസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. 'നിരോധോ നിരോധോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കസ്സപസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി''. കസ്സപസ്സ ബോധിസത്തസ്സ വേയ്യാകരണേ ദസ ധമ്മാ, ദസ അത്ഥാ, വീസതി നിരുത്തിയോ, ചത്താലീസ ഞാണാനി.

'''സമുദയോ സമുദയോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഗോതമസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. 'നിരോധോ നിരോധോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഗോതമസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി''. ഗോതമസ്സ ബോധിസത്തസ്സ വേയ്യാകരണേ ദസ ധമ്മാ, ദസ അത്ഥാ, വീസതി നിരുത്തിയോ, ചത്താലീസ ഞാണാനി.

സത്തന്നം ബോധിസത്താനം സത്തസു വേയ്യാകരണേസു സത്തതി ധമ്മാ, സത്തതി അത്ഥാ, ചത്താലീസസതം [ചത്താരീസസതാ (സ്യാ॰)] നിരുത്തിയോ, അസീതി ച ദ്വേ ച ഞാണസതാനി.

### ൫. അഭിഞ്ഞാദിവാരോ

**൩൪**. '''യാവതാ അഭിഞ്ഞായ അഭിഞ്ഞട്ഠോ ഞാതോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ അഭിഞ്ഞട്ഠോ നത്ഥീ'തി - ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി''. അഭിഞ്ഞായ അഭിഞ്ഞട്ഠേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ , പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

‘‘‘യാവതാ പരിഞ്ഞായ പരിഞ്ഞട്ഠോ...പേ.... യാവതാ പഹാനസ്സ പഹാനട്ഠോ...പേ.... യാവതാ ഭാവനായ ഭാവനട്ഠോ...പേ.... യാവതാ സച്ഛികിരിയായ സച്ഛികിരിയട്ഠോ ഞാതോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ സച്ഛികിരിയട്ഠോ നത്ഥീ’തി - ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി’’. സച്ഛികിരിയായ സച്ഛികിരിയട്ഠേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

അഭിഞ്ഞായ അഭിഞ്ഞട്ഠേ, പരിഞ്ഞായ പരിഞ്ഞട്ഠേ, പഹാനായ പഹാനട്ഠേ, ഭാവനായ ഭാവനട്ഠേ, സച്ഛികിരിയായ സച്ഛികിരിയട്ഠേ പഞ്ചവീസസതം ധമ്മാ, പഞ്ചവീസസതം അത്ഥാ, അഡ്ഢതേയ്യാനി നിരുത്തിസതാനി, പഞ്ച ഞാണസതാനി.

### ൯. ഖന്ധാദിവാരോ

**൩൭**. ‘‘‘യാവതാ ഖന്ധാനം ഖന്ധട്ഠോ, ഞാതോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ ഖന്ധട്ഠോ നത്ഥീ’തി - ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി’’. ഖന്ധാനം ഖന്ധട്ഠേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

‘‘‘യാവതാ ധാതൂനം ധാതുട്ഠോ...പേ.... യാവതാ ആയതനാനം ആയതനട്ഠോ...പേ.... യാവതാ സങ്ഖതാനം സങ്ഖതട്ഠോ...പേ.... യാവതാ അസങ്ഖതസ്സ അസങ്ഖതട്ഠോ ഞാതോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ അസങ്ഖതട്ഠോ നത്ഥീ’തി - ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ.... ആലോകോ ഉദപാദി’’. അസങ്ഖതസ്സ അസങ്ഖതട്ഠേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

ഖന്ധാനം ഖന്ധട്ഠേ, ധാതൂനം ധാതുട്ഠേ, ആയതനാനം ആയതനട്ഠേ സങ്ഖതാനം സങ്ഖതട്ഠേ, അസങ്ഖതസ്സ അസങ്ഖതട്ഠേ പഞ്ചവീസതിസതം ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതിസതം അത്ഥാ, അഡ്ഢതേയ്യാനി നിരുത്തിസതാനി, പഞ്ച ഞാണസതാനി.

### ൭. സച്ചവാരോ

**൩൯**. ‘‘‘യാവതാ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠോ, ഞാതോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ ദുക്ഖട്ഠോ നത്ഥീ’തി - ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി’’. ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖട്ഠേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

‘‘‘യാവതാ സമുദയസ്സ സമുദയട്ഠോ...പേ.... യാവതാ നിരോധസ്സ നിരോധട്ഠോ...പേ.... യാവതാ മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠോ ഞാതോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ മഗ്ഗട്ഠോ നത്ഥീ’തി - ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ.... ആലോകോ ഉദപാദി’’. മഗ്ഗസ്സ മഗ്ഗട്ഠേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

ചതൂസു അരിയസച്ചേസു സതം ധമ്മാ, സതം അത്ഥാ, ദ്വേ നിരുത്തിസതാനി, ചത്താരി ഞാണസതാനി.

### ൫. പടിസമ്ഭിദാവാരോ

**൩൭.** "'യാവതാ അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ അത്ഥപടിസമ്ഭിദട്ഠോ, ഞാതോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ അത്ഥപടിസമ്ഭിദട്ഠോ നത്ഥീ'തി - ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ°... ആലോകോ ഉദപാദി". അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ അത്ഥപടിസമ്ഭിദട്ഠേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

"'യാവതാ ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ധമ്മപടിസമ്ഭിദട്ഠോ...പേ°... യാവതാ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദായ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദട്ഠോ...പേ°... യാവതാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദട്ഠോ, ഞാതോ ദിട്ഠോ വിദിതോ സച്ഛികതോ ഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതോ പഞ്ഞായ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദട്ഠോ നത്ഥീ'തി - ചക്ഖും ഉദപാദി ...പേ°... ആലോകോ ഉദപാദി". പടിഭാനപടിസമ്ഭിദട്ഠേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

ചതൂസു പടിസമ്ഭിദാസു സതം ധമ്മാ, സതം അത്ഥാ, ദ്വേ നിരുത്തിസതാനി, ചത്താരി ഞാണസതാനി.

### ൬. ഛബുദ്ധധമ്മവാരോ

**൩൮.** "'യാവതാ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തേ ഞാണം, ഞാതം ദിട്ഠം വിദിതം സച്ഛികതം ഫസ്സിതം പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതം പഞ്ഞായ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തേ ഞാണം നത്ഥീ'തി - ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ°... ആലോകോ ഉദപാദി". ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തേ ഞാണേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

"'യാവതാ സത്താനം ആസയാനുസയേ ഞാണം...പേ°... യാവതാ യമകപാടിഹീരേ ഞാണം ...പേ°... യാവതാ മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ ഞാണം...പേ°... യാവതാ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം...പേ°... യാവതാ അനാവരണം ഞാണം, ഞാതം ദിട്ഠം വിദിതം സച്ഛികതം ഫസ്സിതം പഞ്ഞായ. അഫസ്സിതം പഞ്ഞായ അനാവരണം ഞാണം നത്ഥീ'തി - ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി , വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി". അനാവരണേ ഞാണേ പഞ്ചവീസതി ധമ്മാ, പഞ്ചവീസതി അത്ഥാ, പഞ്ഞാസ നിരുത്തിയോ, സതം ഞാണാനി.

ഛസു ബുദ്ധധമ്മേസു ദിയഡ്ഢസതം ധമ്മാ, ദിയഡ്ഢസതം അത്ഥാ, തീണി നിരുത്തിസതാനി, ഛ ഞാണസതാനി.

പടിസമ്ഭിദാധികരണേ [പടിസമ്ഭിദാപകരണേ (സ്യാ°)] അഡ്ഢനവധമ്മസതാനി [അഡ്ഢനവമാനി ധമ്മസതാനി (സ്യാ°), അഡ്ഢനവമധമ്മസതാനി (ക°)], അഡ്ഢനവഅത്ഥസതാനി, നിരുത്തിസഹസ്സഞ്ച

സത്ത ച നിരുത്തിസതാനി, തീണി ച ഞാണസഹസ്സാനി, ചത്താരി ച ഞാണസതാനീതി.

പടിസമ്ഭിദാകഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൭. ധമ്മചക്കകഥാ

### ൧. സച്ചവാരോ

**൩൯**. ഏകം സമയം ഭഗവാ ബാരാണസിയം വിഹരതി...പേ॰... ഇതി ഹിദം ആയസ്മതോ കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ ''അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞോ'' ത്വേവ നാമം അഹോസി.

[ക] ''ഇദം ദുക്ഖം അരിയസച്ച''ന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ഞാണം ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? പഞ്ഞാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? വിജ്ജാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന. **ഞാണം ഉദപാദീ**തി - ഞാതട്ഠേന. **പഞ്ഞാ ഉദപാദീ**തി - പജാനനട്ഠേന . **വിജ്ജാ ഉദപാദീ**തി - പടിവേധട്ഠേന. **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ. ഞാണം ധമ്മോ, ഞാതട്ഠോ അത്ഥോ. പഞ്ഞാ ധമ്മോ, പജാനനട്ഠോ അത്ഥോ. വിജ്ജാ ധമ്മോ, പടിവേധട്ഠോ അത്ഥോ. ആലോകോ ധമ്മോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പഞ്ച അത്ഥാ ദുക്ഖവത്ഥുകാ സച്ചവത്ഥുകാ സച്ചാരമ്മണാ സച്ചഗോചരാ സച്ചസങ്ഗഹിതാ സച്ചപരിയാപന്നാ സച്ചേ സമുദാഗതാ സച്ചേ ഠിതാ സച്ചേ പതിട്ഠിതാ.

**൪൦**. **ധമ്മചക്ക**ന്തി കേനട്ഠേന ധമ്മചക്കം? ധമ്മഞ്ച പവത്തേതി ചക്കഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ചക്കഞ്ച പവത്തേതി ധമ്മഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേന പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മചരിയായ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പതിട്ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പതിട്ഠാപേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ വസിപ്പത്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ വസിം പാപേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം . ധമ്മേ പാരമിപ്പത്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പാരമിം പാപേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ വേസാരജ്ജപ്പത്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ വേസാരജ്ജം പാപേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മം സക്കരോന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മം ഗരും കരോന്തോ [ഗരുകരോന്തോ (സ്യാ॰)] പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മം മാനേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മം പൂജേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം . ധമ്മം അപചായമാനോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മദ്ധജോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മകേതു പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മാധിപതേയ്യോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. തം ഖോ പന

ധമ്മചക്കം അപ്പടിവത്തിയം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിന്തി - ധമ്മചക്കം.

സദ്ധിന്ദ്രിയം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. വീരിയിന്ദ്രിയം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സതിന്ദ്രിയം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമാധിന്ദ്രിയം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സദ്ധാബലം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. വീരിയബലം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സതിബലം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമാധിബലം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. പഞ്ഞാബലം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം . സമ്മാദിട്ഠി ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമ്മാസങ്കപ്പോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമ്മാവാചാ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമ്മാകമ്മന്തോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമ്മാആജീവോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമ്മാവായാമോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമ്മാസതി ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമ്മാസമാധി ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം.

ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. അകമ്പിയട്ഠേന ബലം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. നിയ്യാനികട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനാ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. പദഹനട്ഠേന സമ്മപ്പധാനാ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദാ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. തഥട്ഠേന സച്ചാ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. മുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖോ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജാ ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തി ധമ്മോ . തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി -

ധമ്മചക്കം. പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. വേദനാ സമോസരണട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സമാധി പമുഖട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. പഞ്ഞാ തതുത്തരട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. വിമുത്തി സാരട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം.

''തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖം അരിയസച്ചം പരിഞ്ഞേയ്യ''ന്തി...പേ॰... പരിഞ്ഞാതന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന...പേ॰... **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന. ചക്ഖും ധമ്മോ, ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ...പേ॰... ആലോകോ ധമ്മോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പഞ്ച അത്ഥാ ദുക്ഖവത്ഥുകാ സച്ചവത്ഥുകാ സച്ചാരമ്മണാ സച്ചഗോചരാ സച്ചസങ്ഗഹിതാ സച്ചപരിയാപന്നാ സച്ചേ സമുദാഗതാ സച്ചേ ഠിതാ സച്ചേ പതിട്ഠിതാ.

**ധമ്മചക്ക**ന്തി കേനട്ഠേന ധമ്മചക്കം? ധമ്മഞ്ച പവത്തേതി ചക്കഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ചക്കഞ്ച പവത്തേതി ധമ്മഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേന പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മപരിയായ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പതിട്ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന ധമ്മോ തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം.

[ഖ-ഘ] ''ഇദം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ച''ന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰... ''തം ഖോ പനിദം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം പഹാതബ്ബ''ന്തി...പേ॰... ''പഹീന''ന്തി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന...പേ॰... **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ...പേ॰... ആലോകോ ധമ്മോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പഞ്ച അത്ഥാ സമുദയവത്ഥുകാ സച്ചവത്ഥുകാ...പേ॰... നിരോധവത്ഥുകാ സച്ചവത്ഥുകാ...പേ॰... മഗ്ഗവത്ഥുകാ സച്ചവത്ഥുകാ സച്ചാരമ്മണാ സച്ചഗോചരാ സച്ചസങ്ഗഹിതാ സച്ചപരിയാപന്നാ സച്ചേ സമുദാഗതാ സച്ചേ ഠിതാ സച്ചേ പതിട്ഠിതാ.

**ധമ്മചക്ക**ന്തി കേനട്ഠേന ധമ്മചക്കം? ധമ്മഞ്ച പവത്തേതി ചക്കഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ചക്കഞ്ച പവത്തേതി ധമ്മഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേന പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മചരിയായ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പതിട്ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം.

## ൨. സതിപട്ഠാനവാരോ

**൪൧**. ''‘അയം കായേ കായാനുപസ്സനാ’തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. സാ ഖോ പനായം കായേ കായാനുപസ്സനാ ഭാവേതബ്ബാതി മേ, ഭിക്ഖവേ,...പേ॰... ഭാവിതാതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി''.

''അയം വേദനാസു...പേ॰... അയം ചിത്തേ... അയം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി. സാ ഖോ പനായം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാ ഭാവേതബ്ബാതി മേ, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ഭാവിതാതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി''.

അയം കായേ കായാനുപസ്സനാതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰... സാ ഖോ പനായം കായേ കായാനുപസ്സനാ ഭാവേതബ്ബാതി...പേ॰... ഭാവിതാതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന...പേ॰... **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ...പേ॰... ആലോകോ ധമ്മോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പഞ്ച അത്ഥാ കായവത്ഥുകാ സതിപട്ഠാനവത്ഥുകാ...പേ॰... വേദനാവത്ഥുകാ സതിപട്ഠാനവത്ഥുകാ... ചിത്തവത്ഥുകാ സതിപട്ഠാനവത്ഥുകാ... ധമ്മവത്ഥുകാ സതിപട്ഠാനവത്ഥുകാ സതിപട്ഠാനാരമ്മണാ സതിപട്ഠാനഗോചരാ സതിപട്ഠാനസങ്ഗഹിതാ സതിപട്ഠാനപരിയാപന്നാ സതിപട്ഠാനേ സമുദാഗതാ സതിപട്ഠാനേ ഠിതാ സതിപട്ഠാനേ പതിട്ഠിതാ.

**ധമ്മചക്ക**ന്തി കേനട്ഠേന ധമ്മചക്കം? ധമ്മഞ്ച പവത്തേതി ചക്കഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ചക്കഞ്ച പവത്തേതി ധമ്മഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേന പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മചരിയായ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പതിട്ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം ...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം.

## ൯. ഇദ്ധിപാദവാരോ

**൪൨**. '''അയം ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ'തി മേ , ഭിക്ഖവേ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി. 'സോ ഖോ പനായം ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ ഭാവേതബ്ബോ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ...പേ... ഭാവിതോതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി.

''അയം വീരിയസമാധി...പേ... അയം ചിത്തസമാധി...പേ... അയം വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി. സോ ഖോ പനായം വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ ഭാവേതബ്ബോതി മേ, ഭിക്ഖവേ...പേ... ഭാവിതോതി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി''.

അയം ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ... സോ ഖോ പനായം ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ ഭാവേതബ്ബോതി...പേ... ഭാവിതോതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ഞാണം ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? പഞ്ഞാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? വിജ്ജാ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന. **ഞാണം ഉദപാദീ**തി - ഞാതട്ഠേന. **പഞ്ഞാ ഉദപാദീ**തി - പജാനനട്ഠേന. **വിജ്ജാ ഉദപാദീ**തി - പടിവേധട്ഠേന. **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ. ഞാണം ധമ്മോ, ഞാതട്ഠോ അത്ഥോ. പഞ്ഞാ ധമ്മോ, പജാനനട്ഠോ അത്ഥോ. വിജ്ജാ ധമ്മോ, പടിവേധട്ഠോ അത്ഥോ. ആലോകോ ധമ്മോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പഞ്ച അത്ഥാ ഛന്ദവത്ഥുകാ ഇദ്ധിപാദവത്ഥുകാ ഇദ്ധിപാദാരമ്മണാ ഇദ്ധിപാദഗോചരാ ഇദ്ധിപാദസങ്ഗഹിതാ ഇദ്ധിപാദപരിയാപന്നാ ഇദ്ധിപാദേ സമുദാഗതാ ഇദ്ധിപാദേ ഠിതാ ഇദ്ധിപാദേ പതിട്ഠിതാ.

**ധമ്മചക്ക**ന്തി കേനട്ഠേന ധമ്മചക്കം? ധമ്മഞ്ച പവത്തേതി ചക്കഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ചക്കഞ്ച പവത്തേതി ധമ്മഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേന പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മചരിയായ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പതിട്ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പതിട്ഠാപേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ വസിപ്പത്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ വസിം പാപേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പാരമിപ്പത്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പാരമിം പാപേന്തോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം...പേ... ധമ്മം അപചായമാനോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മദ്ധജോ പവത്തേതീതി -

ധമ്മചക്കം. ധമ്മകേതു പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മാധിപതേയ്യോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. തം ഖോ പന ധമ്മചക്കം അപ്പടിവത്തിയം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ കേനചി വാ ലോകസ്മിന്തി - ധമ്മചക്കം.

സദ്ധിന്ദ്രിയം ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം.

അയം വീരിയസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി...പേ॰... സോ ഖോ പനായം വീരിയസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതോ ഇദ്ധിപാദോ ഭാവേതബ്ബോതി...പേ॰... ഭാവിതോതി പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദി.

ചക്ഖും ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന...പേ॰... ആലോകോ ഉദപാദീതി - കേനട്ഠേന? **ചക്ഖും ഉദപാദീ**തി - ദസ്സനട്ഠേന...പേ॰... **ആലോകോ ഉദപാദീ**തി - ഓഭാസട്ഠേന.

ചക്ഖും ധമ്മോ, ദസ്സനട്ഠോ അത്ഥോ...പേ॰... ആലോകോ ധമ്മോ, ഓഭാസട്ഠോ അത്ഥോ. ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ പഞ്ച അത്ഥാ വീരിയവത്ഥുകാ ഇദ്ധിപാദവത്ഥുകാ...പേ॰... ചിത്തവത്ഥുകാ ഇദ്ധിപാദവത്ഥുകാ... വീമംസാവത്ഥുകാ ഇദ്ധിപാദവത്ഥുകാ ഇദ്ധിപാദാരമ്മണാ ഇദ്ധിപാദഗോചരാ ഇദ്ധിപാദസങ്ഗഹിതാ ഇദ്ധിപാദപരിയാപന്നാ ഇദ്ധിപാദേ സമുദാഗതാ ഇദ്ധിപാദേ ഠിതാ ഇദ്ധിപാദേ പതിട്ഠിതാ .

**ധമ്മചക്ക**ന്തി കേനട്ഠേന ധമ്മചക്കം? ധമ്മഞ്ച പവത്തേതി ചക്കഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ചക്കഞ്ച പവത്തേതി ധമ്മഞ്ചാതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേന പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മചരിയായ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം. ധമ്മേ പതിട്ഠിതോ പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കം...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന ധമ്മോ. തം ധമ്മം പവത്തേതീതി - ധമ്മചക്കന്തി.

ധമ്മചക്കകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൮. ലോകുത്തരകഥാ

**൪൬**. കതമേ ധമ്മാ ലോകുത്തരാ? ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ, ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ, പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി, പഞ്ച ബലാനി, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ചത്താരോ അരിയമഗ്ഗാ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി, നിബ്ബാനഞ്ച - ഇമേ ധമ്മാ ലോകുത്തരാ.

**ലോകുത്തരാ**തി കേനട്ഠേന ലോകുത്തരാ? ലോകം തരന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ ഉത്തരന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകതോ ഉത്തരന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ ഉത്തരന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം അതിക്കമന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം സമതിക്കമന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം സമതിക്കന്താതി

- ലോകുത്തരാ. ലോകേന അതിരേകാതി - ലോകുത്തരാ. ലോകന്തം തരന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ നിസ്സരന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകതോ നിസ്സരന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ നിസ്സരന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ നിസ്സടാതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേന നിസ്സടാതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ നിസ്സടാതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ ന തിട്ഠന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകസ്മിം ന തിട്ഠന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ ന ലിമ്പന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേന ന ലിമ്പന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ അസംലിത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേന അസംലിത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ അനുപലിത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേന അനുപലിത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ വിപ്പമുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേന വിപ്പമുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ വിപ്പമുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകതോ വിപ്പമുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ വിപ്പമുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ വിസഞ്ഞുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേന വിസഞ്ഞുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ വിസഞ്ഞുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകസ്മിം വിസഞ്ഞുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകതോ വിസഞ്ഞുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ വിസഞ്ഞുത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ സുജ്ഝന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകതോ സുജ്ഝന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ സുജ്ഝന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ വിസുജ്ഝന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകതോ വിസുജ്ഝന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ വിസുജ്ഝന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ വുട്ഠഹന്തീതി [ഉദ്ധരന്തീതി (ക॰), ഉട്ഠഹന്തീതി (സീ॰ അട്ഠ॰)] - ലോകുത്തരാ. ലോകതോ വുട്ഠഹന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ വുട്ഠഹന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകാ വിവട്ടന്തീതി - ലോകുത്തരാ . ലോകതോ വിവട്ടന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകമ്ഹാ വിവട്ടന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ ന സജ്ജന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ ന ഗയ്ഹന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകേ ന ബജ്ഝന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം സമുച്ഛിന്ദന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം സമുച്ഛിന്നത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം പടിപ്പസ്സമ്ഭേന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം പടിപ്പസ്സമ്ഭിതത്താതി - ലോകുത്തരാ. ലോകസ്സ അപഥാതി - ലോകുത്തരാ. ലോകസ്സ അഗതീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകസ്സ അവിസയാതി - ലോകുത്തരാ. ലോകസ്സ അസാധാരണാതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം വമന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം ന പച്ചാവമന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം പജഹന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം ന ഉപാദിയന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം വിസിനേന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം ന ഉസ്സിനേന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം വിധൂപേന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം ന സംധൂപേന്തീതി - ലോകുത്തരാ. ലോകം സമതിക്കമ്മ അഭിഭുയ്യ തിട്ഠന്തീതി - ലോകുത്തരാ.

ലോകുത്തരകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൯. ബലകഥാ

**൪൪**. സാവത്ഥിനിദാനം [സം॰ നി॰ ๑.൩൦๑-൩൧൬ പസ്സിതബ്ബാ]. ‘‘പഞ്ചിമാനി , ഭിക്ഖവേ, ബലാനി. കതമാനി പഞ്ച? സദ്ധാബലം, വീരിയബലം, സതിബലം, സമാധിബലം, പഞ്ഞാബലം - ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച ബലാനി.

‘‘അപി ച, അട്ഠസട്ഠി ബലാനി - സദ്ധാബലം, വീരിയബലം, സതിബലം, സമാധിബലം, പഞ്ഞാബലം, ഹിരിബലം, ഓത്തപ്പബലം, പടിസങ്ഖാനബലം, ഭാവനാബലം, അനവജ്ജബലം, സങ്ഗഹബലം, ഖന്തിബലം, പഞ്ഞത്തിബലം,

നിജ്ഝത്തിബലം, ഇസ്സരിയബലം , അധിട്ഠാനബലം, സമഥബലം, വിപസ്സനാബലം, ദസ സേഖബലാനി, ദസ അസേഖബലാനി, ദസ ഖീണാസവബലാനി, ദസ ഇദ്ധിബലാനി, ദസ തഥാഗതബലാനി".

കതമം **സദ്ധാബലം?** അസ്സദ്ധിയേ ന കമ്പതീതി - സദ്ധാബലം. സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനട്ഠേന സദ്ധാബലം, കിലേസാനം പരിയാദാനട്ഠേന സദ്ധാബലം, പടിവേധാദിവിസോധനട്ഠേന സദ്ധാബലം, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനട്ഠേന സദ്ധാബലം, ചിത്തസ്സ വോദാനട്ഠേന സദ്ധാബലം, വിസേസാധിഗമട്ഠേന സദ്ധാബലം, ഉത്തരി പടിവേധട്ഠേന സദ്ധാബലം, സച്ചാഭിസമയട്ഠേന സദ്ധാബലം, നിരോധേ പതിട്ഠാപകട്ഠേന സദ്ധാബലം. ഇദം സദ്ധാബലം.

കതമം **വീരിയബലം?** കോസജ്ജേ ന കമ്പതീതി - വീരിയബലം. സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനട്ഠേന വീരിയബലം, കിലേസാനം പരിയാദാനട്ഠേന വീരിയബലം, പടിവേധാദിവിസോധനട്ഠേന വീരിയബലം, ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനട്ഠേന വീരിയബലം, ചിത്തസ്സ വോദാനട്ഠേന വീരിയബലം, വിസേസാധിഗമട്ഠേന വീരിയബലം, ഉത്തരി പടിവേധട്ഠേന വീരിയബലം, സച്ചാഭിസമയട്ഠേന വീരിയബലം, നിരോധേ പതിട്ഠാപകട്ഠേന വീരിയബലം. ഇദം വീരിയബലം.

കതമം **സതിബലം?** പമാദേ ന കമ്പതീതി - സതിബലം. സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനട്ഠേന സതിബലം...പേ॰... നിരോധേ പതിട്ഠാപകട്ഠേന സതിബലം. ഇദം സതിബലം.

കതമം **സമാധിബലം?** ഉദ്ധച്ചേ ന കമ്പതീതി - സമാധിബലം. സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനട്ഠേന സമാധിബലം...പേ॰... നിരോധേ പതിട്ഠാപകട്ഠേന സമാധിബലം. ഇദം സമാധിബലം.

കതമം **പഞ്ഞാബലം?** അവിജ്ജായ ന കമ്പതീതി - പഞ്ഞാബലം. സഹജാതാനം ധമ്മാനം ഉപത്ഥമ്ഭനട്ഠേന പഞ്ഞാബലം...പേ॰... നിരോധേ പതിട്ഠാപകട്ഠേന പഞ്ഞാബലം. ഇദം പഞ്ഞാബലം.

കതമം **ഹിരിബലം?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം ഹിരീയതീതി [ഹിരിയതീതി (സ്യാ॰ ക॰)] - ഹിരിബലം. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം ഹിരീയതീതി - ഹിരിബലം. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം ഹിരീയതീതി - ഹിരിബലം. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം ഹിരീയതീതി - ഹിരിബലം. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം ഹിരീയതീതി - ഹിരിബലം. ഞാണേന അവിജ്ജം ഹിരീയതീതി - ഹിരിബലം. പാമോജ്ജേന അരതിം ഹിരീയതീതി - ഹിരിബലം. പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ ഹിരീയതീതി - ഹിരിബലം...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ ഹിരീയതീതി - ഹിരിബലം. ഇദം ഹിരിബലം.

കതമം **ഓത്തപ്പബലം?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം ഓത്തപ്പതീതി - ഓത്തപ്പബലം. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം ഓത്തപ്പതീതി - ഓത്തപ്പബലം. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം ഓത്തപ്പതീതി - ഓത്തപ്പബലം. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം ഓത്തപ്പതീതി - ഓത്തപ്പബലം. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം ഓത്തപ്പതീതി - ഓത്തപ്പബലം. ഞാണേന അവിജ്ജം ഓത്തപ്പതീതി -

ഓത്തപ്പബലം . പാമോജ്ജേന അരതിം ഓത്തപ്പതീതി - ഓത്തപ്പബലം. പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ ഓത്തപ്പതീതി - ഓത്തപ്പബലം...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ ഓത്തപ്പതീതി - ഓത്തപ്പബലം. ഇദം ഓത്തപ്പബലം.

കതമം **പടിസങ്ഖാനബലം?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം. ഞാണേന അവിജ്ജം പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം . പാമോജ്ജേന അരതിം പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം. പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം. ഇദം പടിസങ്ഖാനബലം.

കതമം **ഭാവനാബലം?** കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം. ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം. ഉദ്ധച്ചം പജഹന്തോ അവിക്ഖേപം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം. വിചികിച്ഛം പജഹന്തോ ധമ്മവവത്ഥാനം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം. അവിജ്ജം പജഹന്തോ ഞാണം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം. അരതിം പജഹന്തോ പാമോജ്ജം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം. നീവരണേ പജഹന്തോ പഠമം ഝാനം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗം ഭാവേതീതി - ഭാവനാബലം. ഇദം ഭാവനാബലം.

കതമം **അനവജ്ജബലം?** കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹീനത്താ നേക്ഖമ്മേ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം. ബ്യാപാദസ്സ പഹീനത്താ അബ്യാപാദേ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം. ഥിനമിദ്ധസ്സ പഹീനത്താ ആലോകസഞ്ഞായ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം. ഉദ്ധച്ചസ്സ പഹീനത്താ അവിക്ഖേപേ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം. വിചികിച്ഛായ പഹീനത്താ ധമ്മവവത്ഥാനേ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം. അവിജ്ജായ പഹീനത്താ ഞാണേ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം. അരതിയാ പഹീനത്താ പാമോജ്ജേ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി അനവജ്ജബലം. നീവരണാനം പഹീനത്താ പഠമജ്ഝാനേ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹീനത്താ അരഹത്തമഗ്ഗേ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം. ഇദം അനവജ്ജബലം.

കതമം **സങ്ഗഹബലം?** കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തം സങ്ഗണ്ഹാതീതി - സങ്ഗഹബലം. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദവസേന ചിത്തം സങ്ഗണ്ഹാതീതി - സങ്ഗഹബലം. ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തം സങ്ഗണ്ഹാതീതി - സങ്ഗഹബലം...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ചിത്തം സങ്ഗണ്ഹാതീതി - സങ്ഗഹബലം. ഇദം സങ്ഗഹബലം.

കതമം **ഖന്തിബലം?** കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹീനത്താ നേക്ഖമ്മം ഖമതീതി - ഖന്തിബലം. ബ്യാപാദസ്സ പഹീനത്താ അബ്യാപാദോ ഖമതീതി - ഖന്തിബലം.

ഥിനമിദ്ധസ്സ പഹീനത്താ ആലോകസഞ്ഞാ ഖമതീതി - ഖന്തിബലം. ഉദ്ധച്ചസ്സ പഹീനത്താ അവിക്ഖേപോ ഖമതീതി - ഖന്തിബലം. വിചികിച്ഛായ പഹീനത്താ ധമ്മവവത്ഥാനം ഖമതീതി - ഖന്തിബലം. അവിജ്ജായ പഹീനത്താ ഞാണം ഖമതീതി - ഖന്തിബലം. അരതിയാ പഹീനത്താ പാമോജ്ജം ഖമതീതി - ഖന്തിബലം. നീവരണാനം പഹീനത്താ പഠമം ഝാനം ഖമതീതി - ഖന്തിബലം... പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹീനത്താ അരഹത്തമഗ്ഗോ ഖമതീതി - ഖന്തിബലം. ഇദം ഖന്തിബലം.

കതമം **പഞ്ഞത്തിബലം?** കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തം പഞ്ഞപേതീതി - പഞ്ഞത്തിബലം. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദവസേന ചിത്തം പഞ്ഞപേതീതി - പഞ്ഞത്തിബലം. ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തം പഞ്ഞപേതീതി - പഞ്ഞത്തിബലം...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ചിത്തം പഞ്ഞപേതീതി - പഞ്ഞത്തിബലം. ഇദം പഞ്ഞത്തിബലം.

കതമം **നിജ്ഝത്തിബലം?** കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തം നിജ്ഝാപേതീതി - നിജ്ഝത്തിബലം. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദവസേന ചിത്തം നിജ്ഝാപേതീതി - നിജ്ഝത്തിബലം. ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തം നിജ്ഝാപേതീതി - നിജ്ഝത്തിബലം...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ചിത്തം നിജ്ഝാപേതീതി - നിജ്ഝത്തിബലം. ഇദം നിജ്ഝത്തിബലം.

കതമം **ഇസ്സരിയബലം?** കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തം വസം വത്തേതീതി - ഇസ്സരിയബലം. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദവസേന ചിത്തം വസം വത്തേതീതി - ഇസ്സരിയബലം. ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തം വസം വത്തേതീതി - ഇസ്സരിയബലം...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ചിത്തം വസം വത്തേതീതി - ഇസ്സരിയബലം. ഇദം ഇസ്സരിയബലം.

കതമം **അധിട്ഠാനബലം?** കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനബലം. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനബലം. ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനബലം...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനബലം. ഇദം അധിട്ഠാനബലം.

കതമം **സമഥബലം?** നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം, അബ്യാപാദവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം, ആലോകസഞ്ഞാവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ അവിക്ഖേപോ സമഥബലം.

**സമഥബല**ന്തി കേനട്ഠേന സമഥബലം? പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ദുതിയേന ഝാനേന വിതക്കവിചാരേ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. തതിയേന ഝാനേന പീതിയാ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം.

ചതുത്ഥേന ഝാനേന സുഖദുക്ഖേ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ രൂപസഞ്ഞായ പടിഘസഞ്ഞായ നാനത്തസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം . വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - സമഥബലം. ഉദ്ധച്ചേ ച ഉദ്ധച്ചസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച ന കമ്പതി ന ചലതി ന വേധതീതി - സമഥബലം. ഇദം സമഥബലം.

കതമം **വിപസ്സനാബലം?** അനിച്ചാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം, രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം, രൂപേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം...പേ॰... രൂപേ പടിനസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം, വേദനായ... പേ॰... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം...പേ॰... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം, ജരാമരണേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം...പേ॰... ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ വിപസ്സനാബലം. വിപസ്സനാബലന്തി കേനട്ഠേന വിപസ്സനാബലം? അനിച്ചാനുപസ്സനായ നിച്ചസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. ദുക്ഖാനുപസ്സനായ സുഖസഞ്ഞായ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. അനത്താനുപസ്സനായ അത്തസഞ്ഞായ കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ നന്ദിയാ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. വിരാഗാനുപസ്സനായ രാഗേ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. നിരോധാനുപസ്സനാ സമുദയേ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം . പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ ആദാനേ ന കമ്പതീതി - വിപസ്സനാബലം. അവിജ്ജായ അവിജ്ജാസഹഗതകിലേസേ ച ഖന്ധേ ച ന കമ്പതി ന ചലതി ന വേധതീതി - വിപസ്സനാബലം. ഇദം വിപസ്സനാബലം.

കതമാനി **ദസ സേഖബലാനി, ദസ അസേഖബലാനി?** സമ്മാദിട്ഠിം [സമ്മാദിട്ഠി (ക॰) ഏവമീദിസേസു നവസു പദേസു ദുതിയന്തവചനേന. ദീ॰ നി॰ ന.ന.ർവ്വ പസ്സിതബ്ബാ] സിക്ഖതീതി - സേഖബലം. തത്ഥ സിക്ഖിതത്താ അസേഖബലം. സമ്മാസങ്കപ്പം സിക്ഖതീതി - സേഖബലം. തത്ഥ സിക്ഖിതത്താ - അസേഖബലം . സമ്മാവാചം...പേ॰... സമ്മാകമ്മന്തം... സമ്മാആജീവം... സമ്മാവായാമം... സമ്മാസതിം... സമ്മാസമാധിം... സമ്മാഞാണം...പേ॰... സമ്മാവിമുത്തിം സിക്ഖതീതി - സേഖബലം. തത്ഥ സിക്ഖിതത്താ - അസേഖബലം. ഇമാനി ദസ സേഖബലാനി, ദസ അസേഖബലാനി.

കതമാനി **ദസ ഖീണാസവബലാനി?** [അ॰ നി॰ ഫ.ൻം പസ്സിതബ്ബാ] ഇധ ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനിച്ചതോ സബ്ബേ സങ്ഖാരാ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി. യമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനിച്ചതോ സബ്ബേ സങ്ഖാരാ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി, ഇദമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയം പടിജാനാതി - "ഖീണാ മേ ആസവാ"തി.

പുന ചപരം ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അങ്ഗാരകാസൂപമാ കാമാ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി. യമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ

അങ്ഗാരകാസൂപമാ കാമാ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി, ഇദമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയം പടിജാനാതി - "ഖീണാ മേ ആസവാ"തി.

പുന ചപരം ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിവേകനിന്നം ചിത്തം ഹോതി വിവേകപോണം വിവേകപബ്ഭാരം വിവേകട്ഠം നേക്ഖമ്മാഭിരതം ബ്യന്തീഭൂതം [ബ്യന്തിഭൂതം (ക॰)] സബ്ബസോ ആസവട്ഠാനിയേഹി ധമ്മേഹി. യമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിവേകനിന്നം ചിത്തം ഹോതി വിവേകപോണം വിവേകപബ്ഭാരം വിവേകട്ഠം നേക്ഖമ്മാഭിരതം ബ്യന്തിഭൂതം സബ്ബസോ ആസവട്ഠാനിയേഹി ധമ്മേഹി, ഇദമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയം പടിജാനാതി - "ഖീണാ മേ ആസവാ"തി.

പുന ചപരം ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ഭാവിതാ ഹോന്തി സുഭാവിതാ. യമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ഭാവിതാ ഹോന്തി സുഭാവിതാ, ഇദമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയം പടിജാനാതി - "ഖീണാ മേ ആസവാ"തി.

പുന ചപരം ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ ഭാവിതാ ഹോന്തി സുഭാവിതാ...പേ॰... ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ഹോന്തി സുഭാവിതാ... പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി... പഞ്ച ബലാനി ഭാവിതാനി ഹോന്തി സുഭാവിതാനി... സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ ഭാവിതാ ഹോന്തി സുഭാവിതാ...പേ॰... അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഭാവിതോ ഹോതി സുഭാവിതോ. യമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഭാവിതോ ഹോതി സുഭാവിതോ, ഇദമ്പി ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയം പടിജാനാതി - "ഖീണാ മേ ആസവാ"തി. ഇമാനി ദസ ഖീണാസവബലാനി.

കതമാനി **ദസ ഇദ്ധിബലാനി?** അധിട്ഠാനാ ഇദ്ധി, വികുബ്ബനാ ഇദ്ധി, മനോമയാ ഇദ്ധി, ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, അരിയാ ഇദ്ധി, കമ്മവിപാകജാ ഇദ്ധി, പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി, വിജ്ജാമയാ ഇദ്ധി, തത്ഥ തത്ഥ സമ്മാ പയോഗപ്പച്ചയാ ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധി - ഇമാനി ദസ ഇദ്ധിബലാനി.

കതമാനി **ദസ തഥാഗതബലാനി?** ഇധ തഥാഗതോ ഠാനഞ്ച ഠാനതോ അട്ഠാനഞ്ച അട്ഠാനതോ യഥാഭൂതം പജാനാതി. യമ്പി തഥാഗതോ ഠാനഞ്ച ഠാനതോ അട്ഠാനഞ്ച അട്ഠാനതോ യഥാഭൂതം പജാനാതി, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ തഥാഗതബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ തഥാഗതോ ആസഭം ഠാനം പടിജാനാതി പരിസാസു സീഹനാദം നദതി, ബ്രഹ്മചക്കം പവത്തേതി.

പുന ചപരം തഥാഗതോ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാനം കമ്മസമാദാനാനം ഠാനസോ ഹേതുസോ വിപാകം യഥാഭൂതം പജാനാതി. യമ്പി തഥാഗതോ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാനം കമ്മസമാദാനാനം ഠാനസോ ഹേതുസോ വിപാകം യഥാഭൂതം പജാനാതി, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ തഥാഗതബലം ഹോതി, യം ബലം

ആഗമ്മ തഥാഗതോ ആസഭം ഠാനം പടിജാനാതി, പരിസാസു സീഹനാദം, നദതി, ബ്രഹ്മചക്കം പവത്തേതി.

പുന ചപരം തഥാഗതോ സബ്ബത്ഥഗാമിനിം പടിപദം [സബ്ബത്ഥഗാമിനീപടിപദം (സ്യാ॰) മ॰ നി॰ ൧.൧൪൮ പസ്സിതബ്ബാ] യഥാഭൂതം പജാനാതി. യമ്പി തഥാഗതോ സബ്ബത്ഥഗാമിനിം പടിപദം യഥാഭൂതം പജാനാതി, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ തഥാഗതബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ തഥാഗതോ ആസഭം ഠാനം പടിജാനാതി, പരിസാസു സീഹനാദം നദതി, ബ്രഹ്മചക്കം പവത്തേതി.

പുന ചപരം തഥാഗതോ അനേകധാതുനാനാധാതുലോകം യഥാഭൂതം പജാനാതി. യമ്പി തഥാഗതോ അനേകധാതുനാനാധാതുലോകം യഥാഭൂതം പജാനാതി, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ...പേ॰....

പുന ചപരം തഥാഗതോ സത്താനം നാനാധിമുത്തികതം യഥാഭൂതം പജാനാതി. യമ്പി തഥാഗതോ സത്താനം നാനാധിമുത്തികതം യഥാഭൂതം പജാനാതി, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ...പേ॰....

പുന ചപരം തഥാഗതോ പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തം യഥാഭൂതം പജാനാതി. യമ്പി തഥാഗതോ പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തം യഥാഭൂതം പജാനാതി, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ...പേ॰....

പുന ചപരം തഥാഗതോ ഝാനവിമോക്ഖസമാധിസമാപത്തീനം സംകിലേസം വോദാനം വുട്ഠാനം യഥാഭൂതം പജാനാതി. യമ്പി തഥാഗതോ ഝാനവിമോക്ഖസമാധിസമാപത്തീനം സംകിലേസം വോദാനം വുട്ഠാനം യഥാഭൂതം പജാനാതി, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ...പേ॰....

പുന ചപരം തഥാഗതോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ...പേ॰... ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. യമ്പി തഥാഗതോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി. സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ...പേ॰... ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ...പേ॰....

പുന ചപരം തഥാഗതോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ...പേ॰... യമ്പി തഥാഗതോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ...പേ॰... ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ...പേ॰....

പുന ചപരം തഥാഗതോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. യമ്പി തഥാഗതോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, ഇദമ്പി തഥാഗതസ്സ തഥാഗതബലം ഹോതി, യം ബലം ആഗമ്മ തഥാഗതോ ആസഭം ഠാനം പടിജാനാതി, പരിസാസു സീഹനാദം നദതി, ബ്രഹ്മചക്കം പവത്തേതി. ഇമാനി ദസ തഥാഗതബലാനി.

൪൩. കേനട്ഠേന സദ്ധാബലം? കേനട്ഠേന വീരിയബലം? കേനട്ഠേന സതിബലം? കേനട്ഠേന സമാധിബലം? കേനട്ഠേന പഞ്ഞാബലം? കേനട്ഠേന ഹിരിബലം? കേനട്ഠേന ഓത്തപ്പബലം? കേനട്ഠേന പടിസങ്ഖാനബലം...പേ॰... കേനട്ഠേന തഥാഗതബലം?

അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയട്ഠേന സദ്ധാബലം. കോസജ്ജേ അകമ്പിയട്ഠേന വീരിയബലം. പമാദേ അകമ്പിയട്ഠേന സതിബലം. ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയട്ഠേന സമാധിബലം. അവിജ്ജായ അകമ്പിയട്ഠേന പഞ്ഞാബലം . ഹിരീയതി പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേതി - ഹിരിബലം. ഓത്തപ്പതി പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേതി - ഓത്തപ്പബലം. ഞാണേന കിലേസേ പടിസങ്ഖാതീതി - പടിസങ്ഖാനബലം. തഥ ജാതാ ധമ്മാ ഏകരസാ ഹോന്തീതി - ഭാവനാബലം. തഥ നത്ഥി കിഞ്ചി വജ്ജന്തി - അനവജ്ജബലം. തേന ചിത്തം സങ്ഗണ്ഹാതീതി - സങ്ഗഹബലം. തം തസ്സ ഖമതീതി - [തം ഖമതീതി (ക॰)] ഖന്തിബലം. തേന ചിത്തം പഞ്ഞപേതീതി - പഞ്ഞത്തിബലം. തേന ചിത്തം നിജ്ഝാപേതീതി - നിജ്ഝത്തിബലം. തേന ചിത്തം വസം വത്തേതീതി - ഇസ്സരിയബലം. തേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനബലം. തേന ചിത്തം ഏകഗ്ഗന്തി - സമഥബലം. തഥ ജാതേ ധമ്മേ അനുപസ്സതീതി - വിപസ്സനാബലം. തഥ സിക്ഖതീതി - സേഖബലം. തഥ സിക്ഖിതത്താ - അസേഖബലം. തേന ആസവാ ഖീണാതി - ഖീണാസവബലം. തസ്സ ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധിബലം. അപ്പമേയ്യട്ഠേന തഥാഗതബലന്തി.

ബലകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൧൦. സുഞ്ഞകഥാ

൪൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

'''സുഞ്ഞോ ലോകോ, സുഞ്ഞോ ലോകോ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി . കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, 'സുഞ്ഞോ ലോകോ'തി വുച്ചതീ''തി? ''യസ്മാ ഖോ, ആനന്ദ, സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ, തസ്മാ 'സുഞ്ഞോ ലോകോ'തി വുച്ചതി. കിഞ്ചാനന്ദ [കിഞ്ച ആനന്ദ സം॰ നി॰ ൪.൮൫], സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ? ചക്ഖു ഖോ, ആനന്ദ, സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. രൂപാ സുഞ്ഞാ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ സുഞ്ഞോ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. യമ്പിദം [യദിദം (ക॰) സം॰ നി॰ ൪.൮൫ പസ്സിതബ്ബം] ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ.

''സോതം സുഞ്ഞം...പേ॰... സദ്ദാ സുഞ്ഞാ... ഘാനം സുഞ്ഞം... ഗന്ധാ സുഞ്ഞാ... ജിവ്ഹാ സുഞ്ഞാ... രസാ സുഞ്ഞാ... കായോ സുഞ്ഞോ... ഫോട്ഠബ്ബാ സുഞ്ഞാ... മനോ സുഞ്ഞോ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. ധമ്മാ സുഞ്ഞാ അത്തേന

വാ അത്തനിയേന വാ. മനോവിഞ്ഞാണം സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. മനോസമ്ഫസ്സോ സുഞ്ഞോ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. യസ്മാ ഖോ, ആനന്ദ, സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ തസ്മാ 'സുഞ്ഞോ ലോകോ'തി വുച്ചതീ''തി.

### ൧. മാതികാ

**൪൭**. സുഞ്ഞസുഞ്ഞം [സുഞ്ഞം സുഞ്ഞം (സ്യാ॰)], സങ്ഖാരസുഞ്ഞം, വിപരിണാമസുഞ്ഞം, അഗ്ഗസുഞ്ഞം, ലക്ഖണസുഞ്ഞം, വിക്ഖമ്ഭനസുഞ്ഞം, തദങ്ഗസുഞ്ഞം, സമുച്ഛേദസുഞ്ഞം, പടിപ്പസ്സദ്ധിസുഞ്ഞം , നിസ്സരണസുഞ്ഞം, അജ്ഝത്തസുഞ്ഞം , ബഹിദ്ധാസുഞ്ഞം, ദുഭതോസുഞ്ഞം, സഭാഗസുഞ്ഞം, വിസഭാഗസുഞ്ഞം, എസനാസുഞ്ഞം, പരിഗ്ഗഹസുഞ്ഞം, പടിലാഭസുഞ്ഞം, പടിവേധസുഞ്ഞം, ഏകത്തസുഞ്ഞം, നാനത്തസുഞ്ഞം, ഖന്തിസുഞ്ഞം, അധിട്ഠാനസുഞ്ഞം, പരിയോഗാഹണസുഞ്ഞം [പരിയോഗാഹനസുഞ്ഞം (സ്യാ॰)], സമ്പജാനസ്സ പവത്തപരിയാദാനം സബ്ബസുഞ്ഞതാനം പരമത്ഥസുഞ്ഞം.

### ൨. നിദ്ദേസോ

**൪൮**. കതമം **സുഞ്ഞസുഞ്ഞം?** ചക്ഖു സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ. സോതം സുഞ്ഞം...പേ॰... ഘാനം സുഞ്ഞം... ജിവ്ഹാ സുഞ്ഞാ... കായോ സുഞ്ഞോ... മനോ സുഞ്ഞോ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ. ഇദം സുഞ്ഞസുഞ്ഞം.

കതമം **സങ്ഖാരസുഞ്ഞം?** തയോ സങ്ഖാരാ - പുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരോ, അപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരോ, ആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരോ. പുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരോ അപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരേന ച ആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരേന ച സുഞ്ഞോ. അപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരോ പുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരേന ച ആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരേന ച സുഞ്ഞോ. ആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരോ പുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരേന ച അപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരേന ച സുഞ്ഞോ. ഇമേ തയോ സങ്ഖാരാ.

അപരേപി തയോ സങ്ഖാരാ - കായസങ്ഖാരോ, വചീസങ്ഖാരോ, ചിത്തസങ്ഖാരോ. കായസങ്ഖാരോ വചീസങ്ഖാരേന ച ചിത്തസങ്ഖാരേന ച സുഞ്ഞോ. വചീസങ്ഖാരോ കായസങ്ഖാരേന ച ചിത്തസങ്ഖാരേന ച സുഞ്ഞോ. ചിത്തസങ്ഖാരോ കായസങ്ഖാരേന ച വചീസങ്ഖാരേന ച സുഞ്ഞോ. ഇമേ തയോ സങ്ഖാരാ.

അപരേപി തയോ സങ്ഖാരാ - അതീതാ സങ്ഖാരാ, അനാഗതാ സങ്ഖാരാ, പച്ചുപ്പന്നാ സങ്ഖാരാ. അതീതാ സങ്ഖാരാ അനാഗതേഹി ച പച്ചുപ്പന്നേഹി ച സങ്ഖാരേഹി സുഞ്ഞാ. അനാഗതാ സങ്ഖാരാ അതീതേഹി ച പച്ചുപ്പന്നേഹി ച സങ്ഖാരേഹി സുഞ്ഞാ പച്ചുപ്പന്നാ സങ്ഖാരാ അതീതേഹി ച അനാഗതേഹി ച സങ്ഖാരേഹി സുഞ്ഞാ. ഇമേ തയോ സങ്ഖാരാ; ഇദം സങ്ഖാരസുഞ്ഞം.

കതമം **വിപരിണാമസുഞ്ഞം?** ജാതം രൂപം സഭാവേന സുഞ്ഞം. വിഗതം രൂപം വിപരിണതഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച. ജാതാ വേദനാ സഭാവേന സുഞ്ഞാ. വിഗതാ വേദനാ വിപരിണതാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച ...പേ॰... ജാതാ സഞ്ഞാ... ജാതാ സങ്ഖാരാ... ജാതം വിഞ്ഞാണം... ജാതം ചക്ഖു...പേ॰... ജാതോ ഭവോ സഭാവേന സുഞ്ഞോ. വിഗതോ ഭവോ വിപരിണതോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. ഇദം വിപരിണാമസുഞ്ഞം.

കതമം **അഗ്ഗസുഞ്ഞം?** അഗ്ഗമേതം പദം സേട്ഠമേതം പദം വിസിട്ഠമേതം [വിസേട്ഠമേതം (ക॰)] പദം യദിദം സബ്ബസങ്ഖാരസമഥോ സബ്ബൂപധിപടിനിസ്സഗ്ഗോ തണ്ഹക്ഖയോ വിരാഗോ നിരോധോ നിബ്ബാനം. ഇദം അഗ്ഗസുഞ്ഞം.

കതമം **ലക്ഖണസുഞ്ഞം?** ദ്വേ ലക്ഖണാനി - ബാലലക്ഖണഞ്ച പണ്ഡിതലക്ഖണഞ്ച. ബാലലക്ഖണം പണ്ഡിതലക്ഖണേന സുഞ്ഞം. പണ്ഡിതലക്ഖണം ബാലലക്ഖണേന സുഞ്ഞം. തീണി ലക്ഖണാനി - ഉപ്പാദലക്ഖണം, വയലക്ഖണം, ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണം. ഉപ്പാദലക്ഖണം വയലക്ഖണേന ച ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം. വയലക്ഖണം ഉപ്പാദലക്ഖണേന ച ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം, ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണം ഉപ്പാദലക്ഖണേന ച വയലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം.

രൂപസ്സ ഉപ്പാദലക്ഖണം വയലക്ഖണേന ച ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം. രൂപസ്സ വയലക്ഖണം ഉപ്പാദലക്ഖണേന ച ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം. രൂപസ്സ ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണം ഉപ്പാദലക്ഖണേന ച വയലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം. വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരാനം... വിഞ്ഞാണസ്സ... ചക്ഖുസ്സ... ജരാമരണസ്സ ഉപ്പാദലക്ഖണം വയലക്ഖണേന ച ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം. ജരാമരണസ്സ വയലക്ഖണം ഉപ്പാദലക്ഖണേന ച ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം. ജരാമരണസ്സ ഠിതഞ്ഞഥത്തലക്ഖണം ഉപ്പാദലക്ഖണേന ച വയലക്ഖണേന ച സുഞ്ഞം. ഇദം ലക്ഖണസുഞ്ഞം.

കതമം **വിക്ഖമ്ഭനസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദോ വിക്ഖമ്ഭിതോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദോ വിക്ഖമ്ഭിതോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം വിക്ഖമ്ഭിതഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം വിക്ഖമ്ഭിതഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛാ വിക്ഖമ്ഭിതാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഞാണേന അവിജ്ജാ വിക്ഖമ്ഭിതാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. പാമോജ്ജേന അരതി വിക്ഖമ്ഭിതാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. പഠമേന ഝാനേന നീവരണാ വിക്ഖമ്ഭിതാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസാ വിക്ഖമ്ഭിതാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഇദം വിക്ഖമ്ഭനസുഞ്ഞം.

കതമം **തദങ്ഗസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദോ തദങ്ഗസുഞ്ഞോ. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദോ തദങ്ഗസുഞ്ഞോ. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം തദങ്ഗസുഞ്ഞം. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം തദങ്ഗസുഞ്ഞം. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛാ തദങ്ഗസുഞ്ഞാ. ഞാണേന അവിജ്ജാ തദങ്ഗസുഞ്ഞാ. പാമോജ്ജേന അരതി തദങ്ഗസുഞ്ഞാ. പഠമേന ഝാനേന നീവരണാ തദങ്ഗസുഞ്ഞാ...പേ॰...

വിവട്ടനാനുപസ്സനായ സഞ്ഞോഗാഭിനിവേസോ തദങ്ഗസുഞ്ഞോ. ഇദം തദങ്ഗസുഞ്ഞം.

കതമം **സമുച്ഛേദസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദോ സമുച്ഛിന്നോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദോ സമുച്ഛിന്നോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം സമുച്ഛിന്നഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം സമുച്ഛിന്നഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛാ സമുച്ഛിന്നാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഞാണേന അവിജ്ജാ സമുച്ഛിന്നാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. പാമോജ്ജേന അരതി സമുച്ഛിന്നാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. പഠമേന ഝാനേന നീവരണാ സമുച്ഛിന്നാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസാ സമുച്ഛിന്നാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഇദം സമുച്ഛേദസുഞ്ഞം.

കതമം **പടിപ്പസ്സദ്ധിസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം പടിപ്പസ്സദ്ധഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം പടിപ്പസ്സദ്ധഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച . ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഞാണേന അവിജ്ജാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. പാമോജ്ജേന അരതി പടിപ്പസ്സദ്ധാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. പഠമേന ഝാനേന നീവരണാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഇദം പടിപ്പസ്സദ്ധിസുഞ്ഞം.

കതമം **നിസ്സരണസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദോ നിസ്സടോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദോ നിസ്സടോ ചേവ സുഞ്ഞോ ച. ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം നിസ്സടഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച. അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം നിസ്സടഞ്ചേവ സുഞ്ഞഞ്ച. ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛാ നിസ്സടാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഞാണേന അവിജ്ജാ നിസ്സടാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. പാമോജ്ജേന അരതി നിസ്സടാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. പഠമേന ഝാനേന നീവരണാ നിസ്സടാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച …പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസാ നിസ്സടാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഇദം നിസ്സരണസുഞ്ഞം.

കതമം **അജ്ഝത്തസുഞ്ഞം?** അജ്ഝത്തം ചക്ഖും സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ. അജ്ഝത്തം സോതം സുഞ്ഞം… അജ്ഝത്തം ഘാനം സുഞ്ഞം… അജ്ഝത്തം ജിവ്ഹാ സുഞ്ഞാ… അജ്ഝത്തം കായോ സുഞ്ഞോ… അജ്ഝത്തം മനോ സുഞ്ഞോ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ. ഇദം അജ്ഝത്തസുഞ്ഞം.

കതമം **ബഹിദ്ധാസുഞ്ഞം?** ബഹിദ്ധാ രൂപാ സുഞ്ഞാ…പേ॰… ബഹിദ്ധാ ധമ്മാ സുഞ്ഞാ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ. ഇദം ബഹിദ്ധാസുഞ്ഞം.

കതമം **ദുഭതോസുഞ്ഞം?** യഞ്ച അജ്ഝത്തം ചക്ഖു യേ ച ബഹിദ്ധാ രൂപാ ഉഭയമേതം സുഞ്ഞം [ഉഭയതോ തം സുഞ്ഞാ (സ്യാ॰)] അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ. യഞ്ച അജ്ഝത്തം സോതം യേ ച ബഹിദ്ധാ

സദ്ദാ…പേ॰… യഞ്ച അജ്ഝത്തം ഘാനം യേ ച ബഹിദ്ധാ ഗന്ധാ… യാ ച അജ്ഝത്തം ജിവ്ഹാ യേ ച ബഹിദ്ധാ രസാ… യോ ച അജ്ഝത്തം കായോ യേ ച ബഹിദ്ധാ ഫോട്ഠബ്ബാ… യോ ച അജ്ഝത്തം മനോ യേ ച ബഹിദ്ധാ ധമ്മാ ഉഭയമേതം സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ നിച്ചേന വാ ധുവേന വാ സസ്സതേന വാ അവിപരിണാമധമ്മേന വാ. ഇദം ദുഭതോസുഞ്ഞം.

കതമം **സഭാഗസുഞ്ഞം?** ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി സഭാഗാനി ചേവ സുഞ്ഞാനി ച. ഛ ബാഹിരാനി ആയതനാനി സഭാഗാനി ചേവ സുഞ്ഞാനി ച. ഛ വിഞ്ഞാണകായാ സഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഛ ഫസ്സകായാ സഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഛ വേദനാകായാ സഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഛ സഞ്ഞാകായാ സഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഛ ചേതനാകായാ സഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഇദം സഭാഗസുഞ്ഞം.

കതമം **വിസഭാഗസുഞ്ഞം?** ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി ഛഹി ബാഹിരേഹി ആയതനേഹി വിസഭാഗാനി ചേവ സുഞ്ഞാനി ച. ഛ ബാഹിരാനി ആയതനാനി ഛഹി വിഞ്ഞാണകായേഹി വിസഭാഗാനി ചേവ സുഞ്ഞാനി ച. ഛ വിഞ്ഞാണകായാ ഛഹി ഫസ്സകായേഹി വിസഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഛ ഫസ്സകായാ ഛഹി വേദനാകായേഹി വിസഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഛ വേദനാകായാ ഛഹി സഞ്ഞാകായേഹി വിസഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഛ സഞ്ഞാകായാ ഛഹി ചേതനാകായേഹി വിസഭാഗാ ചേവ സുഞ്ഞാ ച. ഇദം വിസഭാഗസുഞ്ഞം.

കതമം **ഏസനാസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മേസനാ കാമച്ഛന്ദേന സുഞ്ഞാ. അബ്യാപാദേസനാ ബ്യാപാദേന സുഞ്ഞാ. ആലോകസഞ്ഞേസനാ ഥിനമിദ്ധേന സുഞ്ഞാ. അവിക്ഖേപേസനാ ഉദ്ധച്ചേന സുഞ്ഞാ. ധമ്മവവത്ഥാനേസനാ വിചികിച്ഛായ സുഞ്ഞാ. ഞാണേസനാ അവിജ്ജായ സുഞ്ഞാ. പാമോജ്ജേസനാ അരതിയാ സുഞ്ഞാ. പഠമജ്ഝാനേസനാ നീവരണേഹി സുഞ്ഞാ…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗേസനാ സബ്ബകിലേസേഹി സുഞ്ഞാ. ഇദം ഏസനാസുഞ്ഞം.

കതമം **പരിഗ്ഗഹസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മപരിഗ്ഗഹോ കാമച്ഛന്ദേന സുഞ്ഞോ. അബ്യാപാദപരിഗ്ഗഹോ ബ്യാപാദേന സുഞ്ഞോ. ആലോകസഞ്ഞാപരിഗ്ഗഹോ ഥിനമിദ്ധേന സുഞ്ഞോ. അവിക്ഖേപപരിഗ്ഗഹോ ഉദ്ധച്ചേന സുഞ്ഞോ . ധമ്മവവത്ഥാനപരിഗ്ഗഹോ വിചികിച്ഛായ സുഞ്ഞോ. ഞാണപരിഗ്ഗഹോ അവിജ്ജായ സുഞ്ഞോ. പാമോജ്ജപരിഗ്ഗഹോ അരതിയാ സുഞ്ഞോ. പഠമജ്ഝാനപരിഗ്ഗഹോ നീവരണേഹി സുഞ്ഞോ…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗപരിഗ്ഗഹോ സബ്ബകിലേസേഹി സുഞ്ഞോ. ഇദം പരിഗ്ഗഹസുഞ്ഞം.

കതമം **പടിലാഭസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മപടിലാഭോ കാമച്ഛന്ദേന സുഞ്ഞോ. അബ്യാപാദപടിലാഭോ ബ്യാപാദേന സുഞ്ഞോ. ആലോകസഞ്ഞാപടിലാഭോ ഥിനമിദ്ധേന സുഞ്ഞോ. അവിക്ഖേപപടിലാഭോ ഉദ്ധച്ചേന സുഞ്ഞോ. ധമ്മവവത്ഥാനപടിലാഭോ വിചികിച്ഛായ സുഞ്ഞോ. ഞാണപടിലാഭോ അവിജ്ജായ സുഞ്ഞോ. പാമോജ്ജപടിലാഭോ അരതിയാ സുഞ്ഞോ. പഠമജ്ഝാനപടിലാഭോ നീവരണേഹി സുഞ്ഞോ…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗപടിലാഭോ സബ്ബകിലേസേഹി സുഞ്ഞോ. ഇദം പടിലാഭസുഞ്ഞം.

കതമം **പടിവേധസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മപ്പടിവേധോ കാമച്ഛന്ദേന സുഞ്ഞോ. അബ്യാപാദപ്പടിവേധോ ബ്യാപാദേന സുഞ്ഞോ. ആലോകസഞ്ഞാപ്പടിവേധോ ഥിനമിദ്ധേന സുഞ്ഞോ. അവിക്ഖേപപ്പടിവേധോ ഉദ്ധച്ചേന സുഞ്ഞോ. ധമ്മവവത്ഥാനപ്പടിവേധോ വിചികിച്ഛായ സുഞ്ഞോ. ഞാണപ്പടിവേധോ അവിജ്ജായ സുഞ്ഞോ. പാമോജ്ജപ്പടിവേധോ അരതിയാ സുഞ്ഞോ. പഠമജ്ഝാനപ്പടിവേധോ നീവരണേഹി സുഞ്ഞോ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗപ്പടിവേധോ സബ്ബകിലേസേഹി സുഞ്ഞോ. ഇദം പടിവേധസുഞ്ഞം.

കതമം **ഏകത്തസുഞ്ഞം, നാനത്തസുഞ്ഞം?** കാമച്ഛന്ദോ നാനത്തം, നേക്ഖമ്മം ഏകത്തം. നേക്ഖമ്മേകത്തം ചേതയതോ കാമച്ഛന്ദേന സുഞ്ഞം. ബ്യാപാദോ നാനത്തം, അബ്യാപാദോ ഏകത്തം. അബ്യാപാദേകത്തം ചേതയതോ ബ്യാപാദേന സുഞ്ഞം. ഥിനമിദ്ധം നാനത്തം, ആലോകസഞ്ഞാ ഏകത്തം. ആലോകസഞ്ഞേകത്തം ചേതയതോ ഥിനമിദ്ധേന സുഞ്ഞം. ഉദ്ധച്ചം നാനത്തം, അവിക്ഖേപോ ഏകത്തം. അവിക്ഖേപേകത്തം ചേതയതോ ഉദ്ധച്ചേന സുഞ്ഞം. വിചികിച്ഛാ നാനത്തം, ധമ്മവവത്ഥാനം ഏകത്തം. ധമ്മവവത്ഥാനേകത്തം ചേതയതോ വിചികിച്ഛായ സുഞ്ഞം. അവിജ്ജാ നാനത്തം, ഞാണം ഏകത്തം. ഞാണേകത്തം ചേതയതോ അവിജ്ജായ സുഞ്ഞം. അരതി നാനത്തം, പാമോജ്ജം ഏകത്തം. പാമോജ്ജേകത്തം ചേതയതോ അരതിയാ സുഞ്ഞം. നീവരണാ നാനത്തം, പഠമജ്ഝാനം ഏകത്തം. പഠമജ്ഝാനേകത്തം ചേതയതോ നീവരണേഹി സുഞ്ഞം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാ നാനത്തം, അരഹത്തമഗ്ഗോ ഏകത്തം. അരഹത്തമഗ്ഗേകത്തം ചേതയതോ സബ്ബകിലേസേഹി സുഞ്ഞം. ഇദം ഏകത്തസുഞ്ഞം നാനത്തസുഞ്ഞം.

കതമം **ഖന്തിസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മഖന്തി കാമച്ഛന്ദേന സുഞ്ഞാ. അബ്യാപാദഖന്തി ബ്യാപാദേന സുഞ്ഞാ. ആലോകസഞ്ഞാഖന്തി ഥിനമിദ്ധേന സുഞ്ഞാ. അവിക്ഖേപഖന്തി ഉദ്ധച്ചേന സുഞ്ഞാ. ധമ്മവവത്ഥാനഖന്തി വിചികിച്ഛായ സുഞ്ഞാ. ഞാണഖന്തി അവിജ്ജായ സുഞ്ഞാ. പാമോജ്ജഖന്തി അരതിയാ സുഞ്ഞാ. പഠമജ്ഝാനഖന്തി നീവരണേഹി സുഞ്ഞാ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗഖന്തി സബ്ബകിലേസേഹി സുഞ്ഞാ. ഇദം ഖന്തിസുഞ്ഞം.

കതമം **അധിട്ഠാനസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മാധിട്ഠാനം കാമച്ഛന്ദേന സുഞ്ഞം. അബ്യാപാദാധിട്ഠാനം ബ്യാപാദേന സുഞ്ഞം. ആലോകസഞ്ഞാധിട്ഠാനം ഥിനമിദ്ധേന സുഞ്ഞം. അവിക്ഖേപാധിട്ഠാനം ഉദ്ധച്ചേന സുഞ്ഞം. ധമ്മവവത്ഥാനാധിട്ഠാനം വിചികിച്ഛായ സുഞ്ഞം. ഞാണാധിട്ഠാനം അവിജ്ജായ സുഞ്ഞം. പാമോജ്ജാധിട്ഠാനം അരതിയാ സുഞ്ഞം. പഠമജ്ഝാനാധിട്ഠാനം നീവരണേഹി സുഞ്ഞം...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗാധിട്ഠാനം സബ്ബകിലേസേഹി സുഞ്ഞം. ഇദം അധിട്ഠാനസുഞ്ഞം.

കതമം **പരിയോഗാഹണസുഞ്ഞം?** നേക്ഖമ്മപരിയോഗാഹണം കാമച്ഛന്ദേന സുഞ്ഞം. അബ്യാപാദപരിയോഗാഹണം ബ്യാപാദേന സുഞ്ഞം. ആലോകസഞ്ഞാപരിയോഗാഹണം ഥിനമിദ്ധേന സുഞ്ഞം. അവിക്ഖേപപരിയോഗാഹണം ഉദ്ധച്ചേന സുഞ്ഞം. ധമ്മവവത്ഥാനപരിയോഗാഹണം വിചികിച്ഛായ സുഞ്ഞം. ഞാണപരിയോഗാഹണം അവിജ്ജായ സുഞ്ഞം. പാമോജ്ജപരിയോഗാഹണം അരതിയാ സുഞ്ഞം. പഠമജ്ഝാനപരിയോഗാഹണം നീവരണേഹി സുഞ്ഞം...

പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗപരിയോഗാഹണം സബ്ബകിലേസേഹി സുഞ്ഞം. ഇദം പരിയോഗാഹണസുഞ്ഞം.

കതമം **സമ്പജാനസ്സ പവത്തപരിയാദാനം സബ്ബസുഞ്ഞതാനം പരമത്ഥസുഞ്ഞം?** ഇധ സമ്പജാനോ നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദസ്സ പവത്തം പരിയാദിയതി, അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദസ്സ പവത്തം പരിയാദിയതി, ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധസ്സ പവത്തം പരിയാദിയതി, അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചസ്സ പവത്തം പരിയാദിയതി, ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛായ പവത്തം പരിയാദിയതി, ഞാണേന അവിജ്ജായ പവത്തം പരിയാദിയതി, പാമോജ്ജേന അരതിയാ പവത്തം പരിയാദിയതി, പഠമേന ഝാനേന നീവരണാനം പവത്തം പരിയാദിയതി…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസാനം പവത്തം പരിയാദിയതി. അഥ വാ പന സമ്പജാനസ്സ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായന്തസ്സ ഇദം ചേവ ചക്ഖുപവത്തം പരിയാദിയതി, അഞ്ഞഞ്ച ചക്ഖുപവത്തം ന ഉപ്പജ്ജതി. ഇദഞ്ചേവ സോതപവത്തം…പേ॰… ഘാനപവത്തം… ജിവ്ഹാപവത്തം… കായപവത്തം… മനോപവത്തം പരിയാദിയതി, അഞ്ഞഞ്ച മനോപവത്തം ന ഉപ്പജ്ജതി. ഇദം സമ്പജാനസ്സ പവത്തപരിയാദാനം സബ്ബസുഞ്ഞതാനം പരമത്ഥസുഞ്ഞന്തി.

സുഞ്ഞകഥാ നിട്ഠിതാ.

യുഗനദ്ധവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

യുഗനദ്ധാ സച്ചബോജ്ഝങ്ഗാ, മേത്താ വിരാഗപഞ്ചമാ;
പടിസമ്ഭിദാ ധമ്മചക്കം, ലോകുത്തരബലസുഞ്ഞാതി.

ഏസ നികായധരേഹി ഠപിതോ, അസമോ ദുതിയോ പവരോ

വരവഗ്ഗോതി.

# ൻ. പഞ്ഞാവഗ്ഗോ

## ൧. മഹാപഞ്ഞാകഥാ

൧. അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അനത്താനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി?

അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ നിബ്ബേധികപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. അനത്താനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ മഹാപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ തിക്ഖപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. വിരാഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ വിപുലപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. നിരോധാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഗമ്ഭീരപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ അസാമന്തപഞ്ഞം [അസ്സാമന്തപഞ്ഞം (സ്യാ॰)] പരിപൂരേതി. ഇമാ സത്ത പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പണ്ഡിച്ചം പരിപൂരേന്തി. ഇമാ അട്ഠ പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പുഥുപഞ്ഞം പരിപൂരേന്തി. ഇമാ നവ പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഹാസപഞ്ഞം പരിപൂരേന്തി.

ഹാസപഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ. തസ്സാ അത്ഥവവത്ഥാനതോ അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. ധമ്മവവത്ഥാനതോ ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. നിരുത്തിവവത്ഥാനതോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. പടിഭാനവവത്ഥാനതോ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. തസ്സിമാ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദായോ അധിഗതാ ഹോന്തി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ.

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി...പേ॰... രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി...പേ॰... രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ അസാമന്തപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. ഇമാ സത്ത പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പണ്ഡിച്ചം പരിപൂരേന്തി. ഇമാ അട്ഠ പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പുഥുപഞ്ഞം പരിപൂരേന്തി. ഇമാ നവ പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഹാസപഞ്ഞം പരിപൂരേന്തി.

ഹാസപഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ. തസ്സാ അത്ഥവവത്ഥാനതോ അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. ധമ്മവവത്ഥാനതോ ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. നിരുത്തിവവത്ഥാനതോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. പടിഭാനവവത്ഥാനതോ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ

അധിഗതാ ഹോതി, സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. തസ്സിമാ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദായോ അധിഗതാ ഹോന്തി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ.

വേദനായ...പേ०... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം... പേ०... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി...പേ०... ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി...പേ०... ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ അസാമന്തപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. ഇമാ സത്ത പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പണ്ഡിച്ചം പരിപൂരേന്തി. ഇമാ അട്ഠ പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പുഥുപഞ്ഞം പരിപൂരേന്തി. ഇമാ നവ പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഹാസപഞ്ഞം പരിപൂരേന്തി.

ഹാസപഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ. തസ്സാ അത്ഥവവത്ഥാനതോ അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ . ധമ്മവവത്ഥാനതോ ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. നിരുത്തിവവത്ഥാനതോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. പടിഭാനവവത്ഥാനതോ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. തസ്സിമാ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദായോ അധിഗതാ ഹോന്തി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ.

൨. രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? രൂപേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? രൂപേ അനത്താനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ അനത്താനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? രൂപേ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? രൂപേ വിരാഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ വിരാഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? രൂപേ നിരോധാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ നിരോധാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി?

രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. രൂപേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ നിബ്ബേധികപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ ദുക്ഖാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. രൂപേ അനത്താനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ മഹാപഞ്ഞം പരിപൂരേതി.

അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ അനത്താനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. രൂപേ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ തിക്ഖപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ നിബ്ബിദാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. രൂപേ വിരാഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ വിപുലപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ വിരാഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. രൂപേ നിരോധാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഗമ്ഭീരപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ നിരോധാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ അസാമന്തപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ രൂപേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. ഇമാ സത്ത പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പണ്ഡിച്ചം പരിപൂരേന്തി. ഇമാ അട്ഠ പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പുഥുപഞ്ഞം പരിപൂരേന്തി. ഇമാ നവ പഞ്ഞാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ഹാസപഞ്ഞം പരിപൂരേന്തി.

ഹാസപഞ്ഞാ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ. തസ്സാ അത്ഥവവത്ഥാനതോ അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. ധമ്മവവത്ഥാനതോ ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. നിരുത്തിവവത്ഥാനതോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. പടിഭാനവവത്ഥാനതോ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. തസ്സിമാ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദായോ അധിഗതാ ഹോന്തി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ.

വേദനായ...പേ... സഞ്ഞായ... സങ്ഖാരേസു... വിഞ്ഞാണേ... ചക്ഖുസ്മിം... പേ... ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി...പേ... ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ ജരാമരണേ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ കതമം പഞ്ഞം പരിപൂരേതി? ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി. അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേ ജരാമരണേ അനിച്ചാനുപസ്സനാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ ജവനപഞ്ഞം പരിപൂരേതി...പേ... തസ്സിമാ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദായോ അധിഗതാ ഹോന്തി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ.

൩. "ചത്താരോമേ , ഭിക്ഖവേ [സം॰ നി॰ ൫.൧൦൫൫], ധമ്മാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ സംവത്തന്തി. കതമേ ചത്താരോ? സപ്പുരിസസംസേവോ, സദ്ധമ്മസ്സവനം, യോനിസോമനസികാരോ, ധമ്മാനുധമ്മപടിപത്തി - ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ധമ്മാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ സംവത്തന്തി.

"ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സകദാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ സംവത്തന്തി...പേ... അനാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ സംവത്തന്തി...പേ... അരഹത്തഫലസച്ഛികിരിയായ

സംവത്തന്തി. കതമേ ചത്താരോ? സപ്പുരിസസംസേവോ, സദ്ധമ്മസ്സവനം, യോനിസോമനസികാരോ, ധമ്മാനുധമ്മപടിപത്തി - ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ധമ്മാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ അരഹത്തമഗ്ഗഫലസച്ഛികിരിയായ സംവത്തന്തി.

“ചത്താരോമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പഞ്ഞാപടിലാഭായ സംവത്തന്തി...പേ॰... പഞ്ഞാബുദ്ധിയാ സംവത്തന്തി, പഞ്ഞാവേപുല്ലായ സംവത്തന്തി, മഹാപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, പുഥുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, വിപുലപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, ഗമ്ഭീരപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, അസാമന്തപഞ്ഞതായ [അസ്സാമന്തപഞ്ഞതായ (സ്യാ॰) സം॰ നി॰ ൩. പസ്സിതബ്ബാ] സംവത്തന്തി, ഭൂരിപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, പഞ്ഞാബാഹുല്ലായ സംവത്തന്തി, സീഘപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, ലഹുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, ഹാസപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, ജവനപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, തിക്ഖപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി, നിബ്ബേധികപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി. കതമേ ചത്താരോ? സപ്പുരിസസംസേവോ, സദ്ധമ്മസ്സവനം, യോനിസോമനസികാരോ, ധമ്മാനുധമ്മപടിപത്തി - ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ധമ്മാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പഞ്ഞാപടിലാഭായ സംവത്തന്തി, പഞ്ഞാബുദ്ധിയാ സംവത്തന്തി...പേ॰... നിബ്ബേധികപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തി”.

### ൧. സോളസപഞ്ഞാനിദ്ദേസോ

**ᅟ൪. പഞ്ഞാപടിലാഭായ സംവത്തന്തീ**തി കതമോ പഞ്ഞാപടിലാഭോ? ചതുന്നം മഗ്ഗഞാണാനം, ചതുന്നം ഫലഞാണാനം, ചതുന്നം പടിസമ്ഭിദാഞാണാനം, ഛന്നം അഭിഞ്ഞാഞാണാനം, തേസത്തതീനം ഞാണാനം, സത്തസത്തതീനം ഞാണാനം ലാഭോ പടിലാഭോ പത്തി സമ്പത്തി ഫസ്സനാ [ഫുസനാ (ക॰)] സച്ഛികിരിയാ ഉപസമ്പദാ. പഞ്ഞാപടിലാഭായ സംവത്തന്തീതി - അയം പഞ്ഞാ പടിലാഭോ.

**പഞ്ഞാബുദ്ധിയാ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ പഞ്ഞാബുദ്ധി? സത്തന്നഞ്ച സേക്ഖാനം പുഥുജ്ജനകല്യാണകസ്സ ച പഞ്ഞാ വഡ്ഢതി, അരഹതോ പഞ്ഞാ വഡ്ഢതി. വഡ്ഢിതവഡ്ഢനാ പഞ്ഞാബുദ്ധിയാ സംവത്തന്തീതി - അയം പഞ്ഞാബുദ്ധി.

**പഞ്ഞാവേപുല്ലായ സംവത്തന്തീ**തി കതമം പഞ്ഞാവേപുല്ലം? സത്തന്നം സേക്ഖാനം പുഥുജ്ജനകല്യാണകസ്സ ച പഞ്ഞാവേപുല്ലം ഗച്ഛതി. അരഹതോ പഞ്ഞാ വേപുല്ലഗതാ പഞ്ഞാവേപുല്ലായ സംവത്തന്തീതി - ഇദം പഞ്ഞാവേപുല്ലം.

**മഹാപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ മഹാപഞ്ഞാ? മഹന്തേ അത്ഥേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ ധമ്മേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താ നിരുത്തിയോ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താനി പടിഭാനാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ സീലക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ സമാധിക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ പഞ്ഞാക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ വിമുത്തിക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ . മഹന്തേ വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താനി ഠാനാട്ഠാനാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താ

വിഹാരസമാപത്തിയോ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താനി അരിയസച്ചാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ സതിപട്ഠാനേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ സമ്മപ്പധാനേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ ഇദ്ധിപാദേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താനി ഇന്ദ്രിയാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താനി ബലാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തേ ബോജ്ഝങ്ഗേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തം അരിയമഗ്ഗം [മഹന്തേ അരിയമഗ്ഗേ (ക॰)] പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താനി സാമഞ്ഞഫലാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്താ അഭിഞ്ഞായോ [മഹാഭിഞ്ഞായോ (ക॰)] പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹന്തം പരമത്ഥം നിബ്ബാനം പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - മഹാപഞ്ഞാ. മഹാപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം മഹാപഞ്ഞാ.

**പുഥുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ പുഥുപഞ്ഞാ? പുഥുനാനാഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാധാതൂസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാആയതനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാപടിച്ചസമുപ്പാദേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാസുഞ്ഞതമനുപലബ്ഭേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാഅത്ഥേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാധമ്മേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാനിരുത്തീസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാപടിഭാനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാസീലക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാസമാധിക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാപഞ്ഞാക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാവിമുത്തിക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാവിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാഠാനാട്ഠാനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാവിഹാരസമാപത്തീസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാഅരിയസച്ചേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാസതിപട്ഠാനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാസമ്മപ്പധാനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാഇദ്ധിപാദേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാഇന്ദ്രിയേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാബലേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാബോജ്ഝങ്ഗേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാഅരിയമഗ്ഗേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാസാമഞ്ഞഫലേസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുനാനാഅഭിഞ്ഞാസു ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുജ്ജനസാധാരണേ ധമ്മേ അതിക്കമ്മ [സമതിക്കമ്മ (സ്യാ॰)] പരമത്ഥേ നിബ്ബാനേ ഞാണം പവത്തതീതി - പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം പുഥുപഞ്ഞാ.

**വിപുലപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ വിപുലപഞ്ഞാ? വിപുലേ അത്ഥേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ ധമ്മേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലാ നിരുത്തിയോ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ.

വിപുലാനി പടിഭാനാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ സീലക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ സമാധിക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ പഞ്ഞാക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ വിമുത്തിക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലാനി ഠാനാട്ഠാനാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലാ വിഹാരസമാപത്തിയോ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലാനി അരിയസച്ചാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ സതിപട്ഠാനേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ സമ്മപ്പധാനേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ ഇദ്ധിപാദേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലാനി ഇന്ദ്രിയാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലാനി ബലാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ ബോജ്ഝങ്ഗേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലേ അരിയമഗ്ഗേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലാനി സാമഞ്ഞഫലാനി പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലാ അഭിഞ്ഞായോ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലം പരമത്ഥം നിബ്ബാനം പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി - വിപുലപഞ്ഞാ. വിപുലപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം വിപുലപഞ്ഞാ.

**ഗമ്ഭീരപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ? ഗമ്ഭീരേസു ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരാസു ധാതൂസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു ആയതനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു പടിച്ചസമുപ്പാദേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു സുഞ്ഞതമനുപലബ്ഭേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു അത്ഥേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു ധമ്മേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരാസു നിരുത്തീസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു പടിഭാനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു സീലക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു സമാധിക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ . ഗമ്ഭീരേസു പഞ്ഞാക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു വിമുത്തിക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു ഠാനാട്ഠാനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരാസു വിഹാരസമാപത്തീസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു അരിയസച്ചേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു സതിപട്ഠാനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു സമ്മപ്പധാനേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു ഇദ്ധിപാദേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു ഇന്ദ്രിയേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു ബലേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു ബോജ്ഝങ്ഗേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു അരിയമഗ്ഗേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേസു സാമഞ്ഞഫലേസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരാസു അഭിഞ്ഞാസു ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരേ പരമത്ഥേ

നിബ്ബാനേ ഞാണം പവത്തതീതി - ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. ഗമ്ഭീരപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ.

**അസാമന്തപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ അസാമന്തപഞ്ഞാ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അത്ഥവവത്ഥാനതോ അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ, ധമ്മവവത്ഥാനതോ ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ, നിരുത്തിവവത്ഥാനതോ നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ, പടിഭാനവവത്ഥാനതോ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ, തസ്സ അത്ഥേ ച ധമ്മേ ച നിരുത്തിയാ ച പടിഭാനേ ച ന അഞ്ഞോ കോചി സക്കോതി അഭിസമ്ഭവിതും. അനഭിസമ്ഭവനീയോ ച സോ അഞ്ഞേഹീതി - അസാമന്തപഞ്ഞോ.

പുഥുജ്ജനകല്യാണകസ്സ പഞ്ഞാ അട്ഠമകസ്സ പഞ്ഞായ ദൂരേ വിദൂരേ സുവിദൂരേ ന സന്തികേ ന സാമന്താ. പുഥുജ്ജനകല്യാണകം ഉപാദായ അട്ഠമകോ അസാമന്തപഞ്ഞോ. അട്ഠമകസ്സ പഞ്ഞാ സോതാപന്നസ്സ പഞ്ഞായ ദൂരേ വിദൂരേ സുവിദൂരേ ന സന്തികേ ന സാമന്താ. അട്ഠമകം ഉപാദായ സോതാപന്നോ അസാമന്തപഞ്ഞോ. സോതാപന്നസ്സ പഞ്ഞാ സകദാഗാമിസ്സ പഞ്ഞായ ദൂരേ വിദൂരേ സുവിദൂരേ ന സന്തികേ ന സാമന്താ. സോതാപന്നം ഉപാദായ സകദാഗാമീ അസാമന്തപഞ്ഞോ. സകദാഗാമിസ്സ പഞ്ഞാ അനാഗാമിസ്സ പഞ്ഞായ ദൂരേ വിദൂരേ സുവിദൂരേ ന സന്തികേ ന സാമന്താ. സകദാഗാമിം ഉപാദായ അനാഗാമീ അസാമന്തപഞ്ഞോ. അനാഗാമിസ്സ പഞ്ഞാ അരഹതോ പഞ്ഞായ ദൂരേ വിദൂരേ സുവിദൂരേ ന സന്തികേ ന സാമന്താ. അനാഗാമിം ഉപാദായ അരഹാ അസാമന്തപഞ്ഞോ. അരഹതോ പഞ്ഞാ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധസ്സ [പച്ചേകബുദ്ധസ്സ (സ്യാ॰ ക॰) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] പഞ്ഞായ ദൂരേ വിദൂരേ സുവിദൂരേ ന സന്തികേ ന സാമന്താ. അരഹന്തം ഉപാദായ പച്ചേകബുദ്ധോ അസാമന്തപഞ്ഞോ. പച്ചേകബുദ്ധഞ്ച സദേവകഞ്ച ലോകം ഉപാദായ തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഗ്ഗോ അസാമന്തപഞ്ഞോ.

൫. പഞ്ഞാപഭേദകുസലോ പഭിന്നഞാണോ അധിഗതപ്പടിസമ്ഭിദോ ചതുവേസാരജ്ജപ്പത്തോ ദസബലധാരീ പുരിസാസഭോ പുരിസസീഹോ പുരിസനാഗോ പുരിസാജഞ്ഞോ പുരിസധോരയ്ഹോ അനന്തഞാണോ അനന്തതേജോ അനന്തയസോ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ ധനവാ നേതാ വിനേതാ അനുനേതാ പഞ്ഞാപേതാ നിജ്ഝാപേതാ പേക്ഖേതാ പസാദേതാ. സോ ഹി ഭഗവാ അനുപ്പന്നസ്സ മഗ്ഗസ്സ ഉപ്പാദേതാ, അസഞ്ജാതസ്സ മഗ്ഗസ്സ സഞ്ജനേതാ [സഞ്ജാനേതാ (സ്യാ॰)], അനക്ഖാതസ്സ മഗ്ഗസ്സ അക്ഖാതാ, മഗ്ഗഞ്ഞൂ മഗ്ഗവിദൂ മഗ്ഗകോവിദോ മഗ്ഗാനുഗാമീ [മഗ്ഗാനുഗാ (സ്യാ॰) മഹാനി॰ ന്ന്ന് പസ്സിതബ്ബോ] ച പനസ്സ ഏതരഹി സാവകാ വിഹരന്തി പച്ഛാ സമന്നാഗതാ.

സോ ഹി ഭഗവാ ജാനം ജാനാതി, പസ്സം പസ്സതി, ചക്ഖുഭൂതോ ഞാണഭൂതോ ധമ്മഭൂതോ ബ്രഹ്മഭൂതോ വത്താ പവത്താ അത്ഥസ്സ നിന്നേതാ അമതസ്സ ദാതാ ധമ്മസ്സാമീ തഥാഗതോ. നത്ഥി തസ്സ ഭഗവതോ അഞ്ഞാതം അദിട്ഠം അവിദിതം അസച്ഛികതം അഫസ്സിതം പഞ്ഞായ. അതീതം അനാഗതം പച്ചുപ്പന്നം [അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം (സ്യാ॰) മഹാനി॰ ന്ന്ന്] ഉപാദായ സബ്ബേ ധമ്മാ സബ്ബാകാരേന ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണമുഖേ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി. യം കിഞ്ചി നേയ്യം നാമ അത്ഥി തം സബ്ബം ജാനിതബ്ബം [സബ്ബം ധമ്മം ജാനിതബ്ബം

(കം)]. അത്തഥോ വാ പരത്ഥോ വാ ഉഭയത്ഥോ വാ ദിട്ഠധമ്മികോ വാ അത്ഥോ സമ്പരായികോ വാ അത്ഥോ ഉത്താനോ വാ അത്ഥോ ഗമ്ഭീരോ വാ അത്ഥോ ഗൂള്ഹോ വാ അത്ഥോ പടിച്ഛന്നോ വാ അത്ഥോ നേയ്യോ വാ അത്ഥോ നീതോ വാ അത്ഥോ അനവജ്ജോ വാ അത്ഥോ നിക്കിലേസോ വാ അത്ഥോ വോദാനോ വാ അത്ഥോ പരമത്ഥോ വാ അത്ഥോ, സബ്ബം തം അന്തോബുദ്ധഞാണേ പരിവത്തതി.

സബ്ബം കായകമ്മം ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണാനുപരിവത്തി . സബ്ബം വചീകമ്മം ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണാനുപരിവത്തി. സബ്ബം മനോകമ്മം ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണാനുപരിവത്തി. അതീതേ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ അപ്പടിഹതം ഞാണം. അനാഗതേ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ അപ്പടിഹതം ഞാണം. പച്ചുപ്പന്നേ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ അപ്പടിഹതം ഞാണം. യാവതകം നേയ്യം താവതകം ഞാണം, യാവതകം ഞാണം താവതകം നേയ്യം. നേയ്യപരിയന്തികം ഞാണം, ഞാണപരിയന്തികം നേയ്യം. നേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഞാണം നപ്പവത്തതി. ഞാണം അതിക്കമിത്വാ നേയ്യപഥോ നത്ഥി. അഞ്ഞമഞ്ഞപരിയന്തട്ഠായിനോ തേ ധമ്മാ. യഥാ ദ്വിന്നം സമുഗ്ഗപടലാനം സമ്മാ ഫുസിതാനം [സുഫുസ്സിതാനം (സ്യാ· കം·)] ഹേട്ഠിമം സമുഗ്ഗപടലം ഉപരിമം നാതിവത്തതി, ഉപരിമം സമുഗ്ഗപടലം ഹേട്ഠിമം നാതിവത്തതി, അഞ്ഞമഞ്ഞപരിയന്തട്ഠായിനോ; ഏവമേവ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ നേയ്യഞ്ച ഞാണഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞപരിയന്തട്ഠായിനോ. യാവതകം നേയ്യം താവതകം ഞാണം, യാവതകം ഞാണം താവതകം നേയ്യം. നേയ്യപരിയന്തികം ഞാണം, ഞാണപരിയന്തികം നേയ്യം. നേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഞാണം നപ്പവത്തതി. ഞാണം അതിക്കമിത്വാ നേയ്യപഥോ നത്ഥി. അഞ്ഞമഞ്ഞപരിയന്തട്ഠായിനോ തേ ധമ്മാ. സബ്ബധമ്മേസു ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണം പവത്തതി.

സബ്ബേ ധമ്മാ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ആവജ്ജനപ്പടിബദ്ധാ ആകങ്ഖപ്പടിബദ്ധാ മനസികാരപ്പടിബദ്ധാ ചിത്തുപ്പാദപ്പടിബദ്ധാ. സബ്ബസത്തേസു ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണം പവത്തതി. സബ്ബേസം സത്താനം ബുദ്ധോ ആസയം ജാനാതി, അനുസയം ജാനാതി, ചരിതം [ചരിയം (സ്യാ·) മഹാനി· ന്ൻ പസ്സിതബ്ബാ] ജാനാതി, അധിമുത്തിം ജാനാതി . അപ്പരജക്ഖേ മഹാരജക്ഖേ തിക്ഖിന്ദ്രിയേ മുദിന്ദ്രിയേ സ്വാകാരേ ദ്വാകാരേ സുവിഞ്ഞാപയേ ദുവിഞ്ഞാപയേ ഭബ്ബാഭബ്ബേ സത്തേ പജാനാതി. സദേവകോ ലോകോ സമാരകോ സബ്രഹ്മകോ സസ്സമണബ്രാഹ്മണീ പജാ സദേവമനുസ്സാ അന്തോബുദ്ധഞാണേ പരിവത്തതി.

യഥാ യേ കേചി മച്ഛകച്ഛപാ, അന്തമസോ തിമിതിമിങ്ഗലം ഉപാദായ, അന്തോമഹാസമുദ്ദേ പരിവത്തന്തി, ഏവമേവം സദേവകോ ലോകോ സമാരകോ സബ്രഹ്മകോ സസ്സമണബ്രാഹ്മണീ പജാ സദേവമനുസ്സാ അന്തോബുദ്ധഞാണേ പരിവത്തതി. യഥാ യേ കേചി പക്ഖിനോ, അന്തമസോ ഗരുളം വേനതേയ്യം ഉപാദായ, ആകാസസ്സ പദേസേ പരിവത്തന്തി; ഏവമേവ യേപി തേ സാരിപുത്തസമാ പഞ്ഞായ തേപി ബുദ്ധഞാണസ്സ പദേസേ പരിവത്തന്തി. ബുദ്ധഞാണം ദേവമനുസ്സാനം പഞ്ഞം ഫരിത്വാ അതിഘംസിത്വാ തിട്ഠതി. യേപി തേ ഖത്തിയപണ്ഡിതാ ബ്രാഹ്മണപണ്ഡിതാ ഗഹപതിപണ്ഡിതാ സമണപണ്ഡിതാ നിപുണാ കതപരപ്പവാദാ വാലവേധിരൂപാ വോഭിന്ദന്താ [തേ ഭിന്ദന്താ (സ്യാ· കം·)] മഞ്ഞേ ചരന്തി പഞ്ഞാഗതേന ദിട്ഠിഗതാനി, തേ പഞ്ഹം അഭിസങ്ഖരിത്വാ അഭിസങ്ഖരിത്വാ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛന്തി

ഗൂള്ഹാനി ച പടിച്ഛന്നാനി ച, കഥിതാ വിസജ്ജിതാ ച തേ പഞ്ഹാ ഭഗവതാ ഹോന്തി നിദ്ദിട്ഠകാരണാ [നിദ്ദിട്ഠികാരണാ (സ്യാ॰)]. ഉപക്ഖിത്തകാ ച തേ ഭഗവതോ സമ്പജ്ജന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തത്ഥ അതിരോചതി യദിദം പഞ്ഞായാതി. അഗ്ഗോ അസാമന്തപഞ്ഞോ, അസാമന്തപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം അസാമന്തപഞ്ഞാ.

**൩. ഭൂരിപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ ഭൂരിപഞ്ഞാ? രാഗം അഭിഭുയ്യതീതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. അഭിഭവിതാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. ദോസം അഭിഭുയ്യതീതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. അഭിഭവിതാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. മോഹം അഭിഭുയ്യതീതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. അഭിഭവിതാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. കോധം...പേ॰... ഉപനാഹം ... മക്ഖം... പളാസം... ഇസ്സം... മച്ഛരിയം... മായം... സാഠെയ്യം... ഥമ്ഭം... സാരമ്ഭം... മാനം... അതിമാനം... മദം... പമാദം... സബ്ബേ കിലേസേ... സബ്ബേ ദുച്ചരിതേ... സബ്ബേ അഭിസങ്ഖാരേ...പേ॰... സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മേ അഭിഭുയ്യതീതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. അഭിഭവിതാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. രാഗോ അരി. തം അരിം മദ്ദനിപഞ്ഞാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. ദോസോ അരി. തം അരിം മദ്ദനിപഞ്ഞാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. മോഹോ അരി. തം അരിം മദ്ദനിപഞ്ഞാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. കോധോ...പേ॰... ഉപനാഹോ... മക്ഖോ... പളാസോ... ഇസ്സാ... മച്ഛരിയം... മായാ... സാഠെയ്യം... ഥമ്ഭോ... സാരമ്ഭോ... മാനോ... അതിമാനോ... മദോ... പമാദോ... സബ്ബേ കിലേസാ... സബ്ബേ ദുച്ചരിതാ... സബ്ബേ അഭിസങ്ഖാരാ...പേ॰... സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മാ അരി. തം അരിം മദ്ദനിപഞ്ഞാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. ഭൂരി വുച്ചതി പഥവീ [പഠവീ (സ്യാ॰)]. തായ പഥവിസമായ വിത്ഥതായ വിപുലായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. അപി ച, പഞ്ഞായ മേതം അധിവചനം. ഭൂരി മേധാ പരിണായികാതി - ഭൂരിപഞ്ഞാ. ഭൂരിപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം ഭൂരിപഞ്ഞാ.

**പഞ്ഞാബാഹുല്ലായ സംവത്തന്തീ**തി കതമം പഞ്ഞാബാഹുല്ലം? ഇധേകച്ചോ പഞ്ഞാഗരുകോ ഹോതി പഞ്ഞാചരിതോ പഞ്ഞാസയോ പഞ്ഞാധിമുത്തോ പഞ്ഞാധജോ പഞ്ഞാകേതു പഞ്ഞാധിപതേയ്യോ വിചയബഹുലോ പവിചയബഹുലോ ഓക്ഖായനബഹുലോ സമോക്ഖായനബഹുലോ [സമ്പേക്ഖായനബഹുലോ (സ്യാ॰ ക॰) മഹാനി॰ ൨൦൪ പസ്സിതബ്ബാ] സമ്പേക്ഖായനധമ്മോ വിഭൂതവിഹാരീ തച്ചരിതോ തഗ്ഗരുകോ തബ്ബഹുലോ തന്നിന്നോ തപ്പോണോ തപ്പബ്ഭാരോ തദധിമുത്തോ തദധിപതേയ്യോ. യഥാ ഗണഗരുകോ വുച്ചതി "ഗണബാഹുലികോ"തി, ചീവരഗരുകോ വുച്ചതി "ചീവരബാഹുലികോ"തി, പത്തഗരുകോ വുച്ചതി "പത്തബാഹുലികോ"തി, സേനാസനഗരുകോ വുച്ചതി "സേനാസനബാഹുലികോ"തി; ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പഞ്ഞാ ഗരുകോ ഹോതി പഞ്ഞാചരിതോ പഞ്ഞാസയോ പഞ്ഞാധിമുത്തോ പഞ്ഞാധജോ പഞ്ഞാകേതു പഞ്ഞാധിപതേയ്യോ വിചയബഹുലോ പവിചയബഹുലോ ഓക്ഖായനബഹുലോ സമോക്ഖായനബഹുലോ സമ്പേക്ഖായനധമ്മോ വിഭൂതവിഹാരീ തച്ചരിതോ തഗ്ഗരുകോ തബ്ബഹുലോ തന്നിന്നോ തപ്പോണോ തപ്പബ്ഭാരോ തദധിമുത്തോ തദധിപതേയ്യോ. പഞ്ഞാബാഹുല്ലായ സംവത്തന്തീതി - ഇദം പഞ്ഞാബാഹുല്ലം.

**സീഘപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ സീഘപഞ്ഞാ? സീഘം സീഘം സീലാനി പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ഇന്ദ്രിയസംവരം പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതം

പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ജാഗരിയാനുയോഗം പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം സീലക്ഖന്ധം പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം സമാധിക്ഖന്ധം പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം പഞ്ഞാക്ഖന്ധം പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ . സീഘം സീഘം വിമുത്തിക്ഖന്ധം പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധം പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ഠാനാട്ഠാനാനി പടിവിജ്ഝതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം വിഹാരസമാപത്തിയോ പരിപൂരേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം അരിയസച്ചാനി പടിവിജ്ഝതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം സതിപട്ഠാനേ ഭാവേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം സമ്മപ്പധാനേ ഭാവേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ഇദ്ധിപാദേ ഭാവേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ഇന്ദ്രിയാനി ഭാവേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ബലാനി ഭാവേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ബോജ്ഝങ്ഗേ ഭാവേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം സാമഞ്ഞഫലാനി സച്ഛികരോതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം അഭിഞ്ഞായോ പടിവിജ്ഝതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം പരമത്ഥം നിബ്ബാനം സച്ഛികരോതീതി - സീഘപഞ്ഞാ. സീഘപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം സീഘപഞ്ഞാ.

**ലഹുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ ലഹുപഞ്ഞാ? ലഹും ലഹും സീലാനി പരിപൂരേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും ഇന്ദ്രിയസംവരം പരിപൂരേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതം പരിപൂരേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും ജാഗരിയാനുയോഗം പരിപൂരേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും സീലക്ഖന്ധം ...പേ... സമാധിക്ഖന്ധം ... പഞ്ഞാക്ഖന്ധം... വിമുത്തിക്ഖന്ധം... വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധം പരിപൂരേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും ഠാനാട്ഠാനാനി പടിവിജ്ഝതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും വിഹാരസമാപത്തിയോ പരിപൂരേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും അരിയസച്ചാനി പടിവിജ്ഝതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും സതിപട്ഠാനേ ഭാവേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും സമ്മപ്പധാനേ ഭാവേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും ഇദ്ധിപാദേ ഭാവേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും ഇന്ദ്രിയാനി ഭാവേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും ബലാനി ഭാവേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും ബോജ്ഝങ്ഗേ ഭാവേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും സാമഞ്ഞഫലാനി സച്ഛികരോതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും അഭിഞ്ഞായോ പടിവിജ്ഝതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹും ലഹും പരമത്ഥം നിബ്ബാനം സച്ഛികരോതീതി - ലഹുപഞ്ഞാ. ലഹുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം ലഹുപഞ്ഞാ.

**ഹാസപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ ഹാസപഞ്ഞാ? ഇധേകച്ചോ ഹാസബഹുലോ വേദബഹുലോ തുട്ഠിബഹുലോ പാമോജ്ജബഹുലോ സീലാനി പരിപൂരേതീതി - ഹാസപഞ്ഞാ. ഹാസബഹുലോ വേദബഹുലോ തുട്ഠിബഹുലോ പാമോജ്ജബഹുലോ ഇന്ദ്രിയസംവരം പരിപൂരേതീതി - ഹാസപഞ്ഞാ. ഹാസബഹുലോ വേദബഹുലോ തുട്ഠിബഹുലോ പാമോജ്ജബഹുലോ ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതം പരിപൂരേതീതി - ഹാസപഞ്ഞാ.

ഹാസബഹുലോ വേദബഹുലോ തുട്ഠിബഹുലോ പാമോജ്ജബഹുലോ ജാഗരിയാനുയോഗം പരിപൂരേതീതി - ഹാസപഞ്ഞാ. ഹാസബഹുലോ വേദബഹുലോ തുട്ഠിബഹുലോ പാമോജ്ജബഹുലോ സീലക്ഖന്ധം...പേ॰... സമാധിക്ഖന്ധം... പഞ്ഞാക്ഖന്ധം... വിമുത്തിക്ഖന്ധം... വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധം പരിപൂരേതീതി...പേ॰... ഠാനാട്ഠാനാനി പടിവിജ്ഝതീതി... വിഹാരസമാപത്തിയോ പരിപൂരേതീതി ... അരിയസച്ചാനി പടിവിജ്ഝതീതി... സതിപട്ഠാനേ ഭാവേതീതി... സമ്മപ്പധാനേ ഭാവേതീതി... ഇദ്ധിപാദേ ഭാവേതീതി... ഇന്ദ്രിയാനി ഭാവേതീതി... ബലാനി ഭാവേതീതി... ബോജ്ഝങ്ഗേ ഭാവേതീതി ... അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതീതി...പേ॰... സാമഞ്ഞഫലാനി സച്ഛികരോതീതി - ഹാസപഞ്ഞാ. ഹാസബഹുലോ വേദബഹുലോ തുട്ഠിബഹുലോ പാമോജ്ജബഹുലോ അഭിഞ്ഞായോ പടിവിജ്ഝതീതി - ഹാസപഞ്ഞാ. ഹാസബഹുലോ വേദബഹുലോ തുട്ഠിബഹുലോ പാമോജ്ജബഹുലോ പരമത്ഥം നിബ്ബാനം സച്ഛികരോതീതി - ഹാസപഞ്ഞാ. ഹാസപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം ഹാസപഞ്ഞാ.

൭. **ജവനപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ ജവനപഞ്ഞാ? യം കിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം രൂപം അനിച്ചതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. ദുക്ഖതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. അനത്തതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. യാ കാചി വേദനാ...പേ॰... യാ കാചി സഞ്ഞാ... യേ കേചി സങ്ഖാരാ... യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം വിഞ്ഞാണം അനിച്ചതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. ദുക്ഖതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. അനത്തതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. ചക്ഖു...പേ॰... ജരാമരണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. ദുക്ഖതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ . അനത്തതോ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ.

രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം ഖയട്ഠേന ദുക്ഖം ഭയട്ഠേന അനത്താ അസാരകട്ഠേനാതി തുലയിത്വാ തീരയിത്വാ വിഭാവയിത്വാ വിഭൂതം കത്വാ രൂപനിരോധേ നിബ്ബാനേ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. വേദനാ...പേ॰... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖു...പേ॰... ജരാമരണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം ഖയട്ഠേന ദുക്ഖം ഭയട്ഠേന അനത്താ അസാരകട്ഠേനാതി തുലയിത്വാ തീരയിത്വാ വിഭാവയിത്വാ വിഭൂതം കത്വാ ജരാമരണനിരോധേ [ജരാമരണം രൂപനിരോധേ (സ്യാ॰)] നിബ്ബാനേ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ.

രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മന്തി തുലയിത്വാ തീരയിത്വാ വിഭാവയിത്വാ വിഭൂതം കത്വാ രൂപനിരോധേ നിബ്ബാനേ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. വേദനാ...പേ॰... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം... ചക്ഖു...പേ॰... ജരാമരണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മന്തി തുലയിത്വാ തീരയിത്വാ

വിഭാവയിത്വാ വിഭൂതം കത്വാ ജരാമരണനിരോധേ നിബ്ബാനേ ഖിപ്പം ജവതീതി - ജവനപഞ്ഞാ. ജവനപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം ജവനപഞ്ഞാ.

**തിക്ഖപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ തിക്ഖപഞ്ഞാ? ഖിപ്പം കിലേസേ ഛിന്ദതീതി - തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഉപ്പന്നം കാമവിതക്കം നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി [ബ്യന്തിം കരോതി (ക॰)] അനഭാവം ഗമേതീതി - തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഉപ്പന്നം ബ്യാപാദവിതക്കം നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതീതി - തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഉപ്പന്നം വിഹിംസാവിതക്കം നാധിവാസേതി...പേ॰... ഉപ്പന്നുപ്പന്നേ പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതീതി - തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഉപ്പന്നം രാഗം നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതീതി - തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഉപ്പന്നം ദോസം...പേ॰... ഉപ്പന്നം മോഹം ... ഉപ്പന്നം കോധം... ഉപ്പന്നം ഉപനാഹം... മക്ഖം... പളാസം... ഇസ്സം... മച്ഛരിയം... മായം... സാഠേയ്യം... ഥമ്ഭം... സാരമ്ഭം... മാനം... അതിമാനം... മദം... പമാദം... സബ്ബേ കിലേസേ... സബ്ബേ ദുച്ചരിതേ... സബ്ബേ അഭിസങ്ഖാരേ...പേ॰... സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മേ നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതീതി - തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഏകസ്മിം ആസനേ ചത്താരോ ച അരിയമഗ്ഗാ ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദായോ ഛ അഭിഞ്ഞായോ അധിഗതാ ഹോന്തി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായാതി - തിക്ഖപഞ്ഞാ. തിക്ഖപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം തിക്ഖപഞ്ഞാ.

**നിബ്ബേധികപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ**തി കതമാ നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ? ഇധേകച്ചോ സബ്ബസങ്ഖാരേസു ഉബ്ബേഗബഹുലോ ഹോതി ഉത്താസബഹുലോ ഉക്കണ്ഠനബഹുലോ അരതിബഹുലോ അനഭിരതിബഹുലോ. ബഹിമുഖോ ന രമതി സബ്ബസങ്ഖാരേസു. അനിബ്ബിദ്ധപുബ്ബം അപ്പദാലിതപുബ്ബം ലോഭക്ഖന്ധം നിബ്ബിജ്ഝതി പദാലേതീതി - നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ. അനിബ്ബിദ്ധപുബ്ബം അപ്പദാലിതപുബ്ബം ദോസക്ഖന്ധം നിബ്ബിജ്ഝതി പദാലേതീതി - നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ. അനിബ്ബിദ്ധപുബ്ബം അപ്പദാലിതപുബ്ബം മോഹക്ഖന്ധം നിബ്ബിജ്ഝതി പദാലേതീതി - നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ . അനിബ്ബിദ്ധപുബ്ബം അപ്പദാലിതപുബ്ബം കോധം...പേ॰... ഉപനാഹം... മക്ഖം... പളാസം... ഇസ്സം... മച്ഛരിയം... മായം... സാഠേയ്യം... ഥമ്ഭം... സാരമ്ഭം... മാനം... അതിമാനം... മദം... പമാദം... സബ്ബേ കിലേസേ... സബ്ബേ ദുച്ചരിതേ... സബ്ബേ അഭിസങ്ഖാരേ...പേ॰... സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മേ നിബ്ബിജ്ഝതി പദാലേതീതി - നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ. നിബ്ബേധികപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി - അയം നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ.

ഇമാ സോളസ പഞ്ഞായോ. ഇമാഹി സോളസഹി പഞ്ഞാഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ പടിസമ്ഭിദപ്പത്തോ.

### ൨. പുഗ്ഗലവിസേസനിദ്ദേസോ

**൮.** ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ - ഏകോ പുബ്ബയോഗസമ്പന്നോ, ഏകോ ന പുബ്ബയോഗസമ്പന്നോ. യോ പുബ്ബയോഗസമ്പന്നോ സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ, ദ്വേപി പുബ്ബയോഗസമ്പന്നാ - ഏകോ ബഹുസ്സുതോ, ഏകോ ന ബഹുസ്സുതോ . യോ ബഹുസ്സുതോ, സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ, ദ്വേപി പുബ്ബയോഗസമ്പന്നാ, ദ്വേപി ബഹുസ്സുതാ - ഏകോ ദേസനാബഹുലോ, ഏകോ ന ദേസനാബഹുലോ. യോ ദേസനാബഹുലോ, സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ, ദ്വേപി പുബ്ബയോഗസമ്പന്നാ, ദ്വേപി ബഹുസ്സുതാ, ദ്വേപി ദേസനാബഹുലാ - ഏകോ ഗരൂപനിസ്സിതോ, ഏകോ ന ഗരൂപനിസ്സിതോ . യോ ഗരൂപനിസ്സിതോ, സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ, ദ്വേപി പുബ്ബയോഗസമ്പന്നാ, ദ്വേപി ബഹുസ്സുതാ, ദ്വേപി ദേസനാബഹുലാ, ദ്വേപി ഗരൂപനിസ്സിതാ - ഏകോ വിഹാരബഹുലോ, ഏകോ ന വിഹാരബഹുലോ. യോ വിഹാരബഹുലോ, സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ, ദ്വേപി പുബ്ബയോഗസമ്പന്നാ, ദ്വേപി ബഹുസ്സുതാ, ദ്വേപി ദേസനാബഹുലാ, ദ്വേപി ഗരൂപനിസ്സിതാ, ദ്വേപി വിഹാരബഹുലാ - ഏകോ പച്ചവേക്ഖണാബഹുലോ , ഏകോ ന പച്ചവേക്ഖണാബഹുലോ. യോ പച്ചവേക്ഖണാബഹുലോ, സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ, ദ്വേപി പുബ്ബയോഗസമ്പന്നാ, ദ്വേപി ബഹുസ്സുതാ, ദ്വേപി ദേസനാബഹുലാ, ദ്വേപി ഗരൂപനിസ്സിതാ, ദ്വേപി വിഹാരബഹുലാ, ദ്വേപി പച്ചവേക്ഖണാബഹുലാ - ഏകോ സേഖപടിസമ്ഭിദപ്പത്തോ, ഏകോ അസേഖപടിസമ്ഭിദപ്പത്തോ. യോ അസേഖപടിസമ്ഭിദപ്പത്തോ, സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ, ദ്വേപി പുബ്ബയോഗസമ്പന്നാ, ദ്വേപി ബഹുസ്സുതാ, ദ്വേപി ദേസനാബഹുലാ, ദ്വേപി ഗരൂപനിസ്സിതാ, ദ്വേപി വിഹാരബഹുലാ, ദ്വേപി പച്ചവേക്ഖണാബഹുലാ, ദ്വേപി അസേഖപടിസമ്ഭിദപ്പത്താ - ഏകോ സാവകപാരമിപ്പത്തോ, ഏകോ ന സാവകപാരമിപ്പത്തോ. യോ സാവകപാരമിപ്പത്തോ , സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

ദ്വേ പുഗ്ഗലാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ, ദ്വേപി പുബ്ബയോഗസമ്പന്നാ, ദ്വേപി ബഹുസ്സുതാ, ദ്വേപി ദേസനാബഹുലാ, ദ്വേപി ഗരൂപനിസ്സിതാ, ദ്വേപി വിഹാരബഹുലാ, ദ്വേപി പച്ചവേക്ഖണാബഹുലാ, ദ്വേപി അസേഖപടിസമ്ഭിദപ്പത്താ - ഏകോ സാവകപാരമിപ്പത്തോ, ഏകോ

പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ. യോ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ, സോ തേന അതിരേകോ ഹോതി, അധികോ ഹോതി, വിസേസോ ഹോതി. തസ്സ ഞാണം പഭിജ്ജതി.

പച്ചേകബുദ്ധഞ്ച സദേവകഞ്ച ലോകം ഉപാദായ തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഗ്ഗോ പടിസമ്ഭിദപ്പത്തോ പഞ്ഞാപഭേദകുസലോ പഭിന്നഞാണോ അധിഗതപടിസമ്ഭിദോ ചതുവേസാരജ്ജപ്പത്തോ ദസബലധാരീ പുരിസാസഭോ പുരിസസീഹോ...പേ॰... യേപി തേ ഖത്തിയപണ്ഡിതാ ബ്രാഹ്മണപണ്ഡിതാ ഗഹപതിപണ്ഡിതാ സമണപണ്ഡിതാ നിപുണാ കതപരപ്പവാദാ വാലവേധിരൂപാ വോഭിന്ദന്താ മഞ്ഞേ ചരന്തി പഞ്ഞാഗതേന ദിട്ഠിഗതാനി, തേ പഞ്ഹം അഭിസങ്ഖരിത്വാ അഭിസങ്ഖരിത്വാ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛന്തി ഗൂള്ഹാനി ച പടിച്ഛന്നാനി ച. കഥിതാ വിസജ്ജിതാ ച തേ പഞ്ഹാ ഭഗവതാ ഹോന്തി നിദ്ദിട്ഠകാരണാ, ഉപക്ഖിത്തകാ ച തേ ഭഗവതോ സമ്പജ്ജന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തത്ഥ അതിരോചതി, യദിദം പഞ്ഞായാതി അഗ്ഗോ പടിസമ്ഭിദപ്പത്തോതി.

മഹാപഞ്ഞാകഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൨. ഇദ്ധികഥാ

**൧**. കാ ഇദ്ധി? കതി ഇദ്ധിയോ? ഇദ്ധിയാ കതി ഭൂമിയോ, കതി പാദാ, കതി പദാനി, കതി മൂലാനി? **കാ ഇദ്ധീ**തി? ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധി. **കതി ഇദ്ധിയോ**തി? ദസ ഇദ്ധിയോ. **ഇദ്ധിയാ കതി ഭൂമിയോ**തി? ഇദ്ധിയാ ചതസ്സോ ഭൂമിയോ, ചത്താരോ പാദാ, അട്ഠ പദാനി, സോളസ മൂലാനി.

**൨**. കതമാ **ദസ ഇദ്ധിയോ?** അധിട്ഠാനാ ഇദ്ധി, വികുബ്ബനാ ഇദ്ധി, മനോമയാ ഇദ്ധി, ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, അരിയാ ഇദ്ധി, കമ്മവിപാകജാ ഇദ്ധി, പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി, വിജ്ജാമയാ ഇദ്ധി, തത്ഥ തത്ഥ സമ്മാ പയോഗപച്ചയാ [സമ്മപ്പയോഗപച്ചയാ (സ്യാ॰ ക॰)] ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധി.

**ഇദ്ധിയാ കതമാ ചതസ്സോ ഭൂമിയോ?** വിവേകജാഭൂമി പഠമം ഝാനം, പീതിസുഖഭൂമി ദുതിയം ഝാനം, ഉപേക്ഖാസുഖഭൂമി തതിയം ഝാനം, അദുക്ഖമസുഖാഭൂമി ചതുത്ഥം ഝാനം. ഇദ്ധിയാ ഇമാ ചതസ്സോ ഭൂമിയോ ഇദ്ധിലാഭായ ഇദ്ധിപടിലാഭായ ഇദ്ധിവികുബ്ബനതായ ഇദ്ധിവിസവിതായ ഇദ്ധിവസീഭാവായ ഇദ്ധിവേസാരജ്ജായ സംവത്തന്തീതി.

**ഇദ്ധിയാ കതമേ ചത്താരോ പാദാ?** ഇധ ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, ചിത്തസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, വീരിയസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി, വീമംസാസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. ഇദ്ധിയാ ഇമേ ചത്താരോ പാദാ ഇദ്ധിലാഭായ ഇദ്ധിപടിലാഭായ ഇദ്ധിവികുബ്ബനതായ ഇദ്ധിവിസവിതായ ഇദ്ധിവസീഭാവായ ഇദ്ധിവേസാരജ്ജായ സംവത്തന്തീതി.

**ഇദ്ധിയാ കതമാനി അട്ഠ പദാനി?** ഛന്ദം ചേ ഭിക്ഖു നിസ്സായ ലഭതി സമാധിം, ലഭതി ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം. ഛന്ദോ ന സമാധി, സമാധി ന ഛന്ദോ.

അഞ്ഞോ ഛന്ദോ, അഞ്ഞോ സമാധി. വീരിയം ചേ ഭിക്ഖു നിസ്സായ ലഭതി സമാധിം, ലഭതി ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം. വീരിയം ന സമാധി, സമാധി ന വീരിയം. അഞ്ഞം വീരിയം, അഞ്ഞോ സമാധി. ചിത്തം ചേ ഭിക്ഖു നിസ്സായ ലഭതി സമാധിം, ലഭതി ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം. ചിത്തം ന സമാധി, സമാധി ന ചിത്തം. അഞ്ഞം ചിത്തം, അഞ്ഞോ സമാധി. വീമംസം ചേ ഭിക്ഖു നിസ്സായ ലഭതി സമാധിം, ലഭതി ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം. വീമംസാ ന സമാധി, സമാധി ന വീമംസാ. അഞ്ഞാ വീമംസാ, അഞ്ഞോ സമാധി. ഇദ്ധിയാ ഇമാനി അട്ഠ പദാനി ഇദ്ധിലാഭായ ഇദ്ധിപടിലാഭായ ഇദ്ധിവികുബ്ബനതായ ഇദ്ധിവിസവിതായ ഇദ്ധിവസീഭാവായ ഇദ്ധിവേസാരജ്ജായ സംവത്തന്തീതി.

**ഇദ്ധിയാ കതമാനി സോളസ മൂലാനി?** അനോനതം [അനോണതം (ക॰)] ചിത്തം കോസജ്ജേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. അനുന്നതം [(അനുണ്ണതം (ക॰)] ചിത്തം ഉദ്ധച്ചേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. അനഭിനതം ചിത്തം രാഗേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. അനപനതം ചിത്തം ബ്യാപാദേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. അനിസ്സിതം ചിത്തം ദിട്ഠിയാ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. അപ്പടിബദ്ധം ചിത്തം ഛന്ദരാഗേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. വിപ്പമുത്തം ചിത്തം കാമരാഗേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം . വിസഞ്ഞുത്തം ചിത്തം കിലേസേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. വിമരിയാദികതം ചിത്തം കിലേസമരിയാദേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. ഏകത്തഗതം [ഏകഗ്ഗതം (സ്യാ॰)] ചിത്തം നാനത്തകിലേസേഹി [നാനത്തകിലേസേ (സ്യാ॰)] ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. സദ്ധായ പരിഗ്ഗഹിതം ചിത്തം അസ്സദ്ധിയേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. വീരിയേന പരിഗ്ഗഹിതം ചിത്തം കോസജ്ജേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. സതിയാ പരിഗ്ഗഹിതം ചിത്തം പമാദേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. സമാധിനാ പരിഗ്ഗഹിതം ചിത്തം ഉദ്ധച്ചേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. പഞ്ഞായ പരിഗ്ഗഹിതം ചിത്തം അവിജ്ജായ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. ഓഭാസഗതം ചിത്തം അവിജ്ജന്ധകാരേ ന ഇഞ്ജതീതി - ആനേഞ്ജം. ഇദ്ധിയാ ഇമാനി സോളസ മൂലാനി ഇദ്ധിലാഭായ ഇദ്ധിപടിലാഭായ ഇദ്ധിവികുബ്ബനതായ ഇദ്ധിവിസവിതായ ഇദ്ധിവസീഭാവായ ഇദ്ധിവേസാരജ്ജായ സംവത്തന്തീതി.

### ദസഇദ്ധിനിദ്ദേസോ

**൧. കതമാ അധിട്ഠാനാ ഇദ്ധി?** ഇധ ഭിക്ഖു അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി - ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി; ആവിഭാവം തിരോഭാവം; തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി ആകാസേ. പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോതി, സേയ്യഥാപി ഉദകേ. ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനേ [അഭിജ്ജമാനോ (ക॰) ദീ॰ നി॰ ൧.൨൩൮ പസ്സിതബ്ബാ] ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി പഥവിയം. ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമതി, സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ. ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരാമസതി പരിമജ്ജതി. യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതീതി.

**ഇധാ**തി ഇമിസ്സാ ദിട്ഠിയാ ഇമിസ്സാ ഖന്തിയാ ഇമിസ്സാ രുചിയാ ഇമസ്മിം ആദായേ ഇമസ്മിം ധമ്മേ ഇമസ്മിം വിനയേ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ഇമസ്മിം പാവചനേ ഇമസ്മിം ബ്രഹ്മചരിയേ ഇമസ്മിം സത്ഥുസാസനേ. തേന വുച്ചതി - “ഇധാ”തി. **ഭിക്ഖൂ**തി പുഥുജ്ജനകല്യാണകോ വാ ഹോതി ഭിക്ഖു

സേഖോ വാ അരഹാ വാ അകുപ്പധമ്മോ. **അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതീ**തി നാനപ്പകാരം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി. **ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതീ**തി പകതിയാ ഏകോ ബഹുകം ആവജ്ജതി, സതം വാ സഹസ്സം വാ സതസഹസ്സം വാ ആവജ്ജതി. ആവജ്ജിത്വാ ഞാണേന അധിട്ഠാതി - ''ബഹുലോ ഹോമീ''തി [ഹോതൂതി (കം॰)]. ബഹുലോ ഹോതി. യഥായസ്മാ ചൂളപന്ഥകോ [ചുല്ലപന്ഥകോ (സ്യാ॰)] ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി, ഏവമേവം സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി. **ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതീ**തി പകതിയാ ബഹുകോ ഏകം ആവജ്ജതി; ആവജ്ജിത്വാ ഞാണേന അധിട്ഠാതി - ''ഏകോ ഹോമീ''തി. ഏകോ ഹോതി. യഥായസ്മാ ചൂളപന്ഥകോ ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി, ഏവമേവം സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി.

൧൧. **ആവിഭാവ**ന്തി കേനചി അനാവടം ഹോതി അപ്പടിച്ഛന്നം വിവടം പാകടം. **തിരോഭാവ**ന്തി കേനചി ആവടം ഹോതി പടിച്ഛന്നം പിഹിതം പടികുജ്ജിതം. **തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി ആകാസേ**തി പകതിയാ ആകാസകസിണസമാപത്തിയാ ലാഭീ ഹോതി. തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം ആവജ്ജതി. ആവജ്ജിത്വാ ഞാണേന അധിട്ഠാതി - ''ആകാസോ ഹോതൂ''തി. ആകാസോ ഹോതി. തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛതി. യഥാ മനുസ്സാ പകതിയാ അനിദ്ധിമന്തോ കേനചി അനാവടേ അപരിക്ഖിത്തേ അസജ്ജമാനാ ഗച്ഛന്തി, ഏവമേവം സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി ആകാസേ.

**പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോതി, സേയ്യഥാപി ഉദകേ**തി പകതിയാ ആപോകസിണസമാപത്തിയാ ലാഭീ ഹോതി. പഥവിം ആവജ്ജതി. ആവജ്ജിത്വാ ഞാണേന അധിട്ഠാതി - ''ഉദകം ഹോതൂ''തി. ഉദകം ഹോതി. സോ പഥവിയാ ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോതി. യഥാ മനുസ്സാ പകതിയാ അനിദ്ധിമന്തോ ഉദകേ ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോന്തി, ഏവമേവം സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ പഥവിയാ ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോതി, സേയ്യഥാപി ഉദകേ.

**ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനേ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി പഥവിയ**ന്തി പകതിയാ പഥവീകസിണസമാപത്തിയാ ലാഭീ ഹോതി. ഉദകം ആവജ്ജതി. ആവജ്ജിത്വാ ഞാണേന അധിട്ഠാതി - ''പഥവീ ഹോതൂ''തി. പഥവീ ഹോതി. സോ അഭിജ്ജമാനേ ഉദകേ ഗച്ഛതി. യഥാ മനുസ്സാ പകതിയാ അനിദ്ധിമന്തോ അഭിജ്ജമാനായ പഥവിയാ ഗച്ഛന്തി, ഏവമേവം സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ അഭിജ്ജമാനേ ഉദകേ ഗച്ഛതി, സേയ്യഥാപി പഥവിയം.

**ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമതി, സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ**തി പകതിയാ പഥവീകസിണസമാപത്തിയാ ലാഭീ ഹോതി. ആകാസം ആവജ്ജതി . ആവജ്ജിത്വാ ഞാണേന അധിട്ഠാതി - ''പഥവീ ഹോതൂ''തി. പഥവീ ഹോതി. സോ ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ ചങ്കമതിപി തിട്ഠതിപി നിസീദതിപി സേയ്യമ്പി കപ്പേതി. യഥാ മനുസ്സാ പകതിയാ അനിദ്ധിമന്തോ പഥവിയാ ചങ്കമന്തിപി തിട്ഠന്തിപി നിസീദന്തിപി സേയ്യമ്പി കപ്പേന്തി, ഏവമേവം സോ ഇദ്ധിമാ

ചേതോവസിപ്പത്തോ ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ ചങ്കമതിപി തിട്ഠതിപി നിസീദതിപി സേയ്യമ്പി കപ്പേതി, സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ.

൧൨. **ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരാമസതി പരിമജ്ജതീ**തി ഇധ സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ നിസിന്നകോ വാ നിപന്നകോ വാ ചന്ദിമസൂരിയേ ആവജ്ജതി. ആവജ്ജിത്വാ ഞാണേന അധിട്ഠാതി - ''ഹത്ഥപാസേ ഹോതൂ''തി. ഹത്ഥപാസേ ഹോതി. സോ നിസിന്നകോ വാ നിപന്നകോ വാ ചന്ദിമസൂരിയേ പാണിനാ ആമസതി പരാമസതി പരിമജ്ജതി. യഥാ മനുസ്സാ പകതിയാ അനിദ്ധിമന്തോ കിഞ്ചിദേവ രൂപഗതം ഹത്ഥപാസേ ആമസന്തി പരാമസന്തി പരിമജ്ജന്തി, ഏവമേവം സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ നിസിന്നകോ വാ നിപന്നകോ വാ ചന്ദിമസൂരിയേ പാണിനാ ആമസതി പരാമസതി പരിമജ്ജതി.

**യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതീ**തി സചേ സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ ബ്രഹ്മലോകം ഗന്തുകാമോ ഹോതി, ദൂരേപി സന്തികേ അധിട്ഠാതി - ''സന്തികേ ഹോതൂ''തി. സന്തികേ ഹോതി. സന്തികേപി ദൂരേ അധിട്ഠാതി - ''ദൂരേ ഹോതൂ''തി. ദൂരേ ഹോതി. ബഹുകമ്പി ഥോകം അധിട്ഠാതി - ''ഥോകം ഹോതൂ''തി. ഥോകം ഹോതി. ഥോകമ്പി ബഹുകം അധിട്ഠാതി - ''ബഹുകം ഹോതൂ''തി. ബഹുകം ഹോതി. ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ തസ്സ ബ്രഹ്മുനോ രൂപം പസ്സതി. ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ തസ്സ ബ്രഹ്മുനോ സദ്ദം സുണാതി. ചേതോപരിയഞാണേന തസ്സ ബ്രഹ്മുനോ ചിത്തം പജാനാതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ ദിസ്സമാനേന കായേന ബ്രഹ്മലോകം ഗന്തുകാമോ ഹോതി, കായവസേന ചിത്തം പരിണാമേതി, കായവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതി. കായവസേന ചിത്തം പരിണാമേത്വാ, കായവസേന ചിത്തം അധിട്ഠഹിത്വാ, സുഖസഞ്ഞഞ്ച ലഹുസഞ്ഞഞ്ച ഓക്കമിത്വാ ദിസ്സമാനേന കായേന ബ്രഹ്മലോകം ഗച്ഛതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ അദിസ്സമാനേന കായേന ബ്രഹ്മലോകം ഗന്തുകാമോ ഹോതി, ചിത്തവസേന കായം പരിണാമേതി, ചിത്തവസേന കായം അധിട്ഠാതി. ചിത്തവസേന കായം പരിണാമേത്വാ, ചിത്തവസേന കായം അധിട്ഠഹിത്വാ സുഖസഞ്ഞഞ്ച ലഹുസഞ്ഞഞ്ച ഓക്കമിത്വാ അദിസ്സമാനേന കായേന ബ്രഹ്മലോകം ഗച്ഛതി. സോ തസ്സ ബ്രഹ്മുനോ പുരതോ രൂപിം [രൂപം (സ്യാ॰ ക॰) ദീ॰ നി॰ ൧.൨൩൭ പസ്സിതബ്ബാ] അഭിനിമ്മിനാതി മനോമയം സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗിം [സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗം (സ്യാ॰ ക॰)] അഹീനിന്ദ്രിയം. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ ചങ്കമതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ ചങ്കമതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ തിട്ഠതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ തിട്ഠതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ നിസീദതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ നിസീദതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ സേയ്യം കപ്പേതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ സേയ്യം കപ്പേതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ ധൂമായതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ ധൂമായതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ പജ്ജലതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ പജ്ജലതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ ധമ്മം ഭാസതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ ധമ്മം ഭാസതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ പഞ്ഹം പുച്ഛതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ പഞ്ഹം പുച്ഛതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ പഞ്ഹം പുട്ഠോ വിസജ്ജേതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ പഞ്ഹം പുട്ഠോ വിസജ്ജേതി. സചേ സോ ഇദ്ധിമാ തേന ബ്രഹ്മുനാ സദ്ധിം സന്തിട്ഠതി സല്ലപതി സാകച്ഛം സമാപജ്ജതി, നിമ്മിതോപി തത്ഥ തേന ബ്രഹ്മുനാ സദ്ധിം സന്തിട്ഠതി സല്ലപതി സാകച്ഛം സമാപജ്ജതി. യഞ്ഞദേവ സോ ഇദ്ധിമാ

കരോതി, തം തദേവ ഹി സോ നിമ്മിതോ കരോതീതി - അയം അധിട്ഠാനാ ഇദ്ധി.

**൧൩. കതമാ വികുബ്ബനാ ഇദ്ധി?** സിഖിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അഭിഭൂ നാമ സാവകോ ബ്രഹ്മലോകേ ഠിതോ സഹസ്സിലോകധാതും [സഹസ്സീലോകധാതും (സ്യാ॰) വത്ഥു സം॰ നി॰ ൧.൧൮൫] സരേന വിഞ്ഞാപേസി. സോ ദിസ്സമാനേനപി കായേന ധമ്മം ദേസേസി; അദിസ്സമാനേനപി കായേന ധമ്മം ദേസേസി; ദിസ്സമാനേനപി ഹേട്ഠിമേന ഉപഡ്ഢകായേന അദിസ്സമാനേനപി ഉപരിമേന ഉപഡ്ഢകായേന ധമ്മം ദേസേസി. ദിസ്സമാനേനപി ഉപരിമേന ഉപഡ്ഢകായേന, അദിസ്സമാനേനപി ഹേട്ഠിമേന ഉപഡ്ഢകായേന ധമ്മം ദേസേസി. സോ പകതിവണ്ണം വിജഹിത്വാ കുമാരകവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, നാഗവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, സുപണ്ണവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, യക്ഖവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, ഇന്ദവണ്ണം വാ [അസുരവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, ഇന്ദവണ്ണം വാ (സ്യാ॰)] ദസ്സേതി, ദേവവണ്ണം വാ ദസ്സേതി , ബ്രഹ്മവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, സമുദ്ദവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, പബ്ബതവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, വനവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, സീഹവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, ബ്യഗ്ഘവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, ദീപിവണ്ണം വാ ദസ്സേതി, ഹത്ഥിമ്പി ദസ്സേതി, അസ്സമ്പി ദസ്സേതി, രഥമ്പി ദസ്സേതി, പത്തിമ്പി ദസ്സേതി, വിവിധമ്പി സേനാബ്യൂഹം ദസ്സേതീതി - അയം വികുബ്ബനാ ഇദ്ധി.

**൧൪. കതമാ മനോമയാ ഇദ്ധി?** ഇധ ഭിക്ഖു ഇമമ്ഹാ കായാ അഞ്ഞം കായം അഭിനിമ്മിനാതി രൂപിം മനോമയം സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗിം അഹീനിന്ദ്രിയം. സേയ്യഥാപി പുരിസോ മുഞ്ജമ്ഹാ ഈസികം പവാഹേയ്യ. തസ്സ ഏവമസ്സ - "അയം മുഞ്ജോ, അയം ഈസികാ. അഞ്ഞോ മുഞ്ജോ, അഞ്ഞാ ഈസികാ. മുഞ്ജമ്ഹാ ത്വേവ ഈസികാ പവാള്ഹാ"തി. സേയ്യഥാ വാ പന പുരിസോ അസിം കോസിയാ പവാഹേയ്യ. തസ്സ ഏവമസ്സ - "അയം അസി, അയം കോസി. അഞ്ഞോ അസി, അഞ്ഞാ കോസി. കോസിയാ ത്വേവ അസി പവാള്ഹോ"തി. സേയ്യഥാ വാ പന പുരിസോ അഹിം കരണ്ഡാ ഉദ്ധരേയ്യ. തസ്സ ഏവമസ്സ - "അയം അഹി, അയം കരണ്ഡോ. അഞ്ഞോ അഹി, അഞ്ഞോ കരണ്ഡോ. കരണ്ഡാ ത്വേവ അഹി ഉബ്ഭതോ"തി. ഏവമേവം ഭിക്ഖു ഇമമ്ഹാ കായാ അഞ്ഞം കായം അഭിനിമ്മിനാതി രൂപിം മനോമയം സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗിം അഹീനിന്ദ്രിയം. അയം മനോമയാ ഇദ്ധി.

**൧൫. കതമാ ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി?** അനിച്ചാനുപസ്സനാ നിച്ചസഞ്ഞായ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി - ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി. ദുക്ഖാനുപസ്സനാ സുഖസഞ്ഞായ... അനത്താനുപസ്സനാ അത്തസഞ്ഞായ... നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ നന്ദിയാ... വിരാഗാനുപസ്സനായ രാഗസ്സ... നിരോധാനുപസ്സനായ സമുദയസ്സ... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ ആദാനസ്സ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി - ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി. ആയസ്മതോ ബാകുലസ്സ ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, ആയസ്മതോ സംകിച്ചസ്സ ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, ആയസ്മതോ ഭൂതപാലസ്സ ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി. അയം ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി.

**൧൬. കതമാ സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി?** പഠമേന ഝാനേന നീവരണാനം പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി - സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി. ദുതിയേന ഝാനേന വിതക്കവിചാരാനം പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി - സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി. തതിയേന ഝാനേന പീതിയാ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി...പേ॰... ചതുത്ഥേന ഝാനേന സുഖദുക്ഖാനം പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി...പേ॰...

ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ രൂപസഞ്ഞായ പടിഘസഞ്ഞായ നാനത്തസഞ്ഞായ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി...പേ॰... വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞായ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി...പേ॰... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞായ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി...പേ॰... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞായ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി - സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി. ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, ആയസ്മതോ സഞ്ജീവസ്സ സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി , ആയസ്മതോ ഖാണുകോണ്ഡഞ്ഞസ്സ സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, ഉത്തരായ ഉപാസികായ സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, സാമാവതിയാ ഉപാസികായ സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി. അയം സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി.

൧൭. കതമാ **അരിയാ ഇദ്ധി?** ഇധ ഭിക്ഖു [മ॰ നി॰ ൩.൪൭൩ പസ്സിതബ്ബാ] സചേ ആകങ്ഖതി - ‘‘പടികൂലേ അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’’ന്തി, അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘‘അപ്പടികൂലേ പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’’ന്തി, പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘‘പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’’ന്തി, അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘‘അപ്പടികൂലേ ച പടികൂലേ ച പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരേയ്യ’’ന്തി, പടികൂലസഞ്ഞീ തത്ഥ വിഹരതി. സചേ ആകങ്ഖതി - ‘‘പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച തദുഭയം അഭിനിവജ്ജേത്വാ ഉപേക്ഖകോ വിഹരേയ്യം സതോ സമ്പജാനോ’’തി, ഉപേക്ഖകോ തത്ഥ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ.

കഥം **പടികൂലേ അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരതി?** അനിട്ഠസ്മിം വത്ഥുസ്മിം മേത്തായ വാ ഫരതി, ധാതുതോ വാ ഉപസംഹരതി. ഏവം പടികൂലേ അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരതി.

കഥം **അപ്പടികൂലേ പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരതി?** ഇട്ഠസ്മിം വത്ഥുസ്മിം അസുഭായ വാ ഫരതി, അനിച്ചതോ വാ ഉപസംഹരതി. ഏവം അപ്പടികൂലേ പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരതി.

കഥം **പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരതി?** അനിട്ഠസ്മിഞ്ച ഇട്ഠസ്മിഞ്ച വത്ഥുസ്മിം മേത്തായ വാ ഫരതി, ധാതുതോ വാ ഉപസംഹരതി. ഏവം പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരതി .

കഥം **അപ്പടികൂലേ ച പടികൂലേ ച പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരതി?** ഇട്ഠസ്മിഞ്ച അനിട്ഠസ്മിഞ്ച വത്ഥുസ്മിം അസുഭായ വാ ഫരതി, അനിച്ചതോ വാ ഉപസംഹരതി. ഏവം അപ്പടികൂലേ ച പടികൂലേ ച പടികൂലസഞ്ഞീ വിഹരതി.

കഥം **പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച തദുഭയം അഭിനിവജ്ജേത്വാ ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ?** ഇധ ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം

സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ നേവ സുമനോ ഹോതി ന ദുമ്മനോ, ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഏവം പടികൂലേ ച അപ്പടികൂലേ ച തദുഭയം അഭിനിവജ്ജേത്വാ ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. അയം അരിയാ ഇദ്ധി.

൧൮. കതമാ **കമ്മവിപാകജാ ഇദ്ധി?** സബ്ബേസം പക്ഖീനം, സബ്ബേസം ദേവാനം, ഏകച്ചാനം മനുസ്സാനം, ഏകച്ചാനം വിനിപാതികാനം. അയം കമ്മവിപാകജാ ഇദ്ധി.

കതമാ **പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി?** രാജാ ചക്കവത്തീ [ചക്കവത്തി (സ്യാ॰)] വേഹാസം ഗച്ഛതി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ, അന്തമസോ അസ്സബന്ധഗോപുരിസേ [അസ്സബന്ധഗോപകേ പുരിസേ (സ്യാ॰)] ഉപാദായ. ജോതികസ്സ ഗഹപതിസ്സ പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി, ജടിലസ്സ ഗഹപതിസ്സ പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി, മേണ്ഡകസ്സ ഗഹപതിസ്സ പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി, ഘോസിതസ്സ ഗഹപതിസ്സ പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി, പഞ്ചന്നം മഹാപുഞ്ഞാനം പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി. അയം പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി.

കതമാ **വിജ്ജാമയാ ഇദ്ധി?** വിജ്ജാധരാ വിജ്ജം പരിജപ്പേത്വാ വേഹാസം ഗച്ഛന്തി, ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ ഹത്ഥിമ്പി ദസ്സേന്തി, അസ്സമ്പി ദസ്സേന്തി, രഥമ്പി ദസ്സേന്തി, പത്തിമ്പി ദസ്സേന്തി, വിവിധമ്പി സേനാബ്യൂഹം ദസ്സേന്തി. അയം വിജ്ജാമയാ ഇദ്ധി.

കഥം **തത്ഥ തത്ഥ സമ്മാ പയോഗപച്ചയാ ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധി?** നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി - തത്ഥ തത്ഥ സമ്മാ പയോഗപച്ചയാ ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധി. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദസ്സ പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി - തത്ഥ തത്ഥ സമ്മാ പയോഗപച്ചയാ ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസാനം പഹാനട്ഠോ ഇജ്ഝതീതി - തത്ഥ തത്ഥ സമ്മാ പയോഗപച്ചയാ ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധി. ഏവം തത്ഥ തത്ഥ സമ്മാ പയോഗപച്ചയാ ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധി. ഇമാ ദസ ഇദ്ധിയോ.

ഇദ്ധികഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൧. അഭിസമയകഥാ

൧൯. **അഭിസമയോതി** . കേന അഭിസമേതി? ചിത്തേന അഭിസമേതി.

ഹഞ്ചി ചിത്തേന അഭിസമേതി, തേന ഹി അഞ്ഞാണീ അഭിസമേതി? ന അഞ്ഞാണീ അഭിസമേതി. ഞാണേന അഭിസമേതി.

ഹഞ്ചി ഞാണേന അഭിസമേതി, തേന ഹി അചിത്തേന ച ഞാണേന ച അചിത്തകോ [തേന ഹി അചിത്തകോ (സ്യാ॰)] അഭിസമേതി? ന അചിത്തകോ അഭിസമേതി. ചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

ഹഞ്ചി ചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി, തേന ഹി കാമാവചരചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ന കാമാവചരചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

തേന ഹി രൂപാവചരചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ന രൂപാവചരചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

തേന ഹി അരൂപാവചരചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ന അരൂപാവചരചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

തേന ഹി കമ്മസ്സകതചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ന കമ്മസ്സകതചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

തേന ഹി സച്ചാനുലോമികചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ന സച്ചാനുലോമികചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

തേന ഹി അതീതചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ന അതീതചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

തേന ഹി അനാഗതചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ന അനാഗതചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

തേന ഹി പച്ചുപ്പന്നലോകിയചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ന പച്ചുപ്പന്നലോകിയചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.
ലോകുത്തരമഗ്ഗക്ഖണേ പച്ചുപ്പന്നചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

കഥം ലോകുത്തരമഗ്ഗക്ഖണേ പച്ചുപ്പന്നചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി? ലോകുത്തരമഗ്ഗക്ഖണേ ഉപ്പാദാധിപതേയ്യം ചിത്തം ഞാണസ്സ ഹേതു പച്ചയോ ച. തംസമ്പയുത്തം നിരോധഗോചരം ദസ്സനാധിപതേയ്യം ഞാണം ചിത്തസ്സ ഹേതു പച്ചയോ ച. തംസമ്പയുത്തം ഞാണം നിരോധഗോചരം. ഏവം ലോകുത്തരമഗ്ഗക്ഖണേ പച്ചുപ്പന്നചിത്തേന ച ഞാണേന ച അഭിസമേതി.

**൨൦. കിം നു എത്തകോയേവ അഭിസമയോതി? ന ഹി. ലോകുത്തര**മഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനാഭിസമയോ സമ്മാദിട്ഠി, അഭിനിരോപനാഭിസമയോ സമ്മാസങ്കപ്പോ, പരിഗ്ഗഹാഭിസമയോ സമ്മാവാചാ, സമുട്ഠാനാഭിസമയോ സമ്മാകമ്മന്തോ, വോദാനാഭിസമയോ സമ്മാആജീവോ, പഗ്ഗഹാഭിസമയോ സമ്മാവായാമോ, ഉപട്ഠാനാഭിസമയോ സമ്മാസതി, അവിക്ഖേപാഭിസമയോ സമ്മാസമാധി; ഉപട്ഠാനാഭിസമയോ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പവിചയാഭിസമയോ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പഗ്ഗഹാഭിസമയോ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഫരണാഭിസമയോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, ഉപസമാഭിസമയോ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, അവിക്ഖേപാഭിസമയോ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, പടിസങ്ഖാനാഭിസമയോ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ; അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയാഭിസമയോ സദ്ധാബലം, കോസജ്ജേ അകമ്പിയാഭിസമയോ വീരിയബലം, പമാദേ അകമ്പിയാഭിസമയോ സതിബലം, ഉദ്ധച്ചേ അകമ്പിയാഭിസമയോ സമാധിബലം, അവിജ്ജായ അകമ്പിയാഭിസമയോ പഞ്ഞാബലം; അധിമോക്ഖാഭിസമയോ സദ്ധിന്ദ്രിയം, പഗ്ഗഹാഭിസമയോ വീരിയിന്ദ്രിയം, ഉപട്ഠാനാഭിസമയോ സതിന്ദ്രിയം, അവിക്ഖേപാഭിസമയോ സമാധിന്ദ്രിയം, ദസ്സനാഭിസമയോ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം. ആധിപതേയ്യട്ഠേന ഇന്ദ്രിയാഭിസമയോ, അകമ്പിയട്ഠേന ബലാഭിസമയോ,

നിയ്യാനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാഭിസമയോ, ഹേതുട്ഠേന മഗ്ഗാഭിസമയോ, ഉപട്ഠാനട്ഠേന സതിപട്ഠാനാഭിസമയോ, പദഹട്ഠേന സമ്മപ്പധാനാഭിസമയോ , ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധിപാദാഭിസമയോ, തഥട്ഠേന സച്ചാഭിസമയോ, അവിക്ഖേപട്ഠേന സമഥാഭിസമയോ, അനുപസ്സനട്ഠേന വിപസ്സനാഭിസമയോ, ഏകരസട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാഭിസമയോ, അനതിവത്തനട്ഠേന യുഗനദ്ധാഭിസമയോ, സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധിഅഭിസമയോ, അവിക്ഖേപട്ഠേന വിസുദ്ധിഅഭിസമയോ, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധിഅഭിസമയോ, മുത്തട്ഠേന വിമോക്ഖാഭിസമയോ, പടിവേധട്ഠേന വിജ്ജാഭിസമയോ, പരിച്ചാഗട്ഠേന വിമുത്തിഅഭിസമയോ, സമുച്ഛേദട്ഠേന ഖയേ ഞാണം അഭിസമയോ. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന അഭിസമയോ, മനസികാരോ സമുട്ഠാനട്ഠേന അഭിസമയോ, ഫസ്സോ സമോധാനട്ഠേന അഭിസമയോ, വേദനാ സമോസരണട്ഠേന അഭിസമയോ, സമാധി പമുഖട്ഠേന അഭിസമയോ , സതി ആധിപതേയ്യട്ഠേന അഭിസമയോ, പഞ്ഞാ തതുത്തരട്ഠേന അഭിസമയോ, വിമുത്തി സാരട്ഠേന അഭിസമയോ, അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന അഭിസമയോ.

൨൧. കിം നു ഏത്തകോയേവ അഭിസമയോതി? ന ഹി. സോതാപത്തിമഗ്ഗക്ഖണേ ദസ്സനാഭിസമയോ സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന അഭിസമയോ.

കിം നു ഏത്തകോയേവ അഭിസമയോതി? ന ഹി. സോതാപത്തിഫലക്ഖണേ ദസ്സനാഭിസമയോ സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം അഭിസമയോ. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന അഭിസമയോ...പേ॰... അമതോഗധം ® നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന അഭിസമയോ.

കിം നു ഏത്തകോയേവ അഭിസമയോതി?

ന ഹി. സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ...പേ॰... സകദാഗാമിഫലക്ഖണേ... അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേ... അനാഗാമിഫലക്ഖണേ... അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ...പേ॰... അരഹത്തഫലക്ഖണേ ദസ്സനാഭിസമയോ സമ്മാദിട്ഠി, അഭിനിരോപനാഭിസമയോ സമ്മാസങ്കപ്പോ...പേ॰... പടിപ്പസ്സദ്ധട്ഠേന അനുപ്പാദേ ഞാണം അഭിസമയോ. ഛന്ദോ മൂലട്ഠേന അഭിസമയോ...പേ॰... അമതോഗധം നിബ്ബാനം പരിയോസാനട്ഠേന അഭിസമയോ.

യ്വായം [സ്വായം (സ്യാ॰ പീ॰)] കിലേസേ പജഹതി, അതീതേ കിലേസേ പജഹതി...പേ॰... അനാഗതേ കിലേസേ പജഹതി, പച്ചുപ്പന്നേ കിലേസേ പജഹതി, അതീതേ കിലേസേ പജഹതീതി. ഹഞ്ചി അതീതേ കിലേസേ പജഹതി, തേന ഹി ഖീണം ഖേപേതി, നിരുദ്ധം നിരോധേതി, വിഗതം വിഗമേതി, അത്ഥങ്ഗതം അത്ഥങ്ഗമേതി, അതീതം യം ന അത്ഥി തം പജഹതീതി? ന അതീതേ കിലേസേ പജഹതീതി. അനാഗതേ കിലേസേ പജഹതീതി. ഹഞ്ചി അനാഗതേ കിലേസേ പജഹതി, തേന ഹി അജാതം പജഹതി, അനിബ്ബത്തം പജഹതി, അനുപ്പന്നം പജഹതി, അപാതുഭൂതം പജഹതി, അനാഗതം യം ന അത്ഥി തം പജഹതീതി? ന അനാഗതേ കിലേസേ പജഹതീതി. പച്ചുപ്പന്നേ കിലേസേ പജഹതീതി. ഹഞ്ചി പച്ചുപ്പന്നേ കിലേസേ പജഹതി, തേന ഹി രത്തോ രാഗം പജഹതി, ദുട്ഠോ ദോസം പജഹതി,

മൂള്ഹോ മോഹം പജഹതി, വിനിബദ്ധോ മാനം പജഹതി, പരാമട്ഠോ ദിട്ഠിം പജഹതി ,

വിക്ഖേപഗതോ ഉദ്ധച്ചം പജഹതി, അനിട്ഠങ്ഗതോ വിചികിച്ഛം പജഹതി, ഥാമഗതോ അനുസയം പജഹതി, കണ്ഹസുക്കധമ്മാ യുഗനദ്ധാ സമമേവ വത്തന്തി, സംകിലേസികാ [തംസംകിലേസികാ (സ്യാ° ക°)] മഗ്ഗഭാവനാ ഹോതി?

ന ഹി അതീതേ കിലേസേ പജഹതി, ന അനാഗതേ കിലേസേ പജഹതി, ന പച്ചുപ്പന്നേ കിലേസേ പജഹതീതി. ഹഞ്ചി ന അതീതേ കിലേസേ പജഹതി, ന അനാഗതേ...പേ°... ന പച്ചുപ്പന്നേ കിലേസേ പജഹതി, തേന ഹി നത്ഥി മഗ്ഗഭാവനാ, നത്ഥി ഫലസച്ഛികിരിയാ, നത്ഥി കിലേസപ്പഹാനം, നത്ഥി ധമ്മാഭിസമയോതി? അത്ഥി മഗ്ഗഭാവനാ, അത്ഥി ഫലസച്ഛികിരിയാ, അത്ഥി കിലേസപ്പഹാനം, അത്ഥി ധമ്മാഭിസമയോ. യഥാ കഥം വിയ? സേയ്യഥാപി തരുണോ രുക്ഖോ അജാതഫലോ. തമേനം പുരിസോ മൂലം ഛിന്ദേയ്യ. യേ തസ്സ രുക്ഖസ്സ അജാതഫലാ, തേ അജാതായേവ ന ജായന്തി, അനിബ്ബത്തായേവ ന നിബ്ബത്തന്തി, അനുപ്പന്നായേവ ന ഉപ്പജ്ജന്തി, അപാതുഭൂതായേവ ന പാതുഭവന്തി. ഏവമേവം ഉപ്പാദോ ഹേതു, ഉപ്പാദോ പച്ചയോ കിലേസാനം നിബ്ബത്തിയാതി. ഉപ്പാദേ ആദീനവം ദിസ്വാ അനുപ്പാദേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി. അനുപ്പാദേ ചിത്തസ്സ പക്ഖന്ദത്താ യേ ഉപ്പാദപച്ചയാ കിലേസാ നിബ്ബത്തേയ്യും, തേ അജാതായേവ ന ജായന്തി, അനിബ്ബത്തായേവ ന നിബ്ബത്തന്തി, അനുപ്പന്നായേവ ന ഉപ്പജ്ജന്തി, അപാതുഭൂതായേവ ന പാതുഭവന്തി. ഏവം ഹേതുനിരോധാ ദുക്ഖനിരോധോ. പവത്തം ഹേതു, നിമിത്തം ഹേതു, ആയൂഹനാ ഹേതു. ആയൂഹനാ പച്ചയോ കിലേസാനം നിബ്ബത്തിയാതി. ആയൂഹനേ ആദീനവം ദിസ്വാ അനായൂഹനേ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി. അനായൂഹനേ ചിത്തസ്സ പക്ഖന്ദത്താ, യേ ആയൂഹനപച്ചയാ കിലേസാ നിബ്ബത്തേയ്യും, തേ അജാതായേവ ന ജായന്തി, അനിബ്ബത്തായേവ ന നിബ്ബത്തന്തി, അനുപ്പന്നായേവ ന ഉപ്പജ്ജന്തി, അപാതുഭൂതായേവ ന പാതുഭവന്തി. ഏവം ഹേതുനിരോധാ ദുക്ഖനിരോധോ. ഏവം അത്ഥി മഗ്ഗഭാവനാ, അത്ഥി ഫലസച്ഛികിരിയാ, അത്ഥി കിലേസപ്പഹാനം, അത്ഥി ധമ്മാഭിസമയോതി.

അഭിസമയകഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൪. വിവേകകഥാ

൨൨. സാവത്ഥിനിദാനം [സം° നി° ൫.൧൪൯ പസ്സിതബ്ബാ]. ''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, യേ കേചി ബലകരണീയാ കമ്മന്താ കരീയന്തി, സബ്ബേ തേ പഥവിം നിസ്സായ പഥവിയം പതിട്ഠായ ഏവമേതേ ബലകരണീയാ കമ്മന്താ കരീയന്തി, ഏവമേവം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവേതി, അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ബഹുലീകരോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവേതി, അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ബഹുലീകരോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്മാദിട്ഠിം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. സമ്മാസങ്കപ്പം...പേ°... സമ്മാവാചം... സമ്മാകമ്മന്തം... സമ്മാആജീവം... സമ്മാവായാമം... സമ്മാസതിം...

സമ്മാസമാധിം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവേതി, അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ബഹുലീകരോതി.

൨൩. "സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യേ കേചി [യേപിമേ (സ്യാ॰) സം॰ നി॰ ൫.൧൫൦ പസ്സിതബ്ബാ] ബീജഗാമഭൂതഗാമാ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജന്തി, സബ്ബേ തേ പഥവിം നിസ്സായ പഥവിയം പതിട്ഠായ ഏവമേതേ ബീജഗാമഭൂതഗാമാ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജന്തി; ഏവമേവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവേന്തോ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ബഹുലീകരോന്തോ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം പാപുണാതി ധമ്മേസു.

"കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവേന്തോ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ബഹുലീകരോന്തോ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം പാപുണാതി ധമ്മേസു? ഇധ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്മാദിട്ഠിം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. സമ്മാസങ്കപ്പം ഭാവേതി...പേ॰... സമ്മാവാചം ഭാവേതി... സമ്മാകമ്മന്തം ഭാവേതി... സമ്മാആജീവം ഭാവേതി... സമ്മാവായാമം ഭാവേതി... സമ്മാസതിം ഭാവേതി... സമ്മാസമാധിം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവേന്തോ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ബഹുലീകരോന്തോ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം പാപുണാതി ധമ്മേസൂ"തി.

### ൨. മഗ്ഗങ്ഗനിദ്ദേസോ

**൨൪**. സമ്മാദിട്ഠിയാ പഞ്ച വിവേകാ, പഞ്ച വിരാഗാ, പഞ്ച നിരോധാ, പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ, ദ്വാദസ നിസ്സയാ. സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ...പേ॰... സമ്മാവാചായ... സമ്മാകമ്മന്തസ്സ... സമ്മാആജീവസ്സ... സമ്മാവായാമസ്സ... സമ്മാസതിയാ... സമ്മാസമാധിസ്സ പഞ്ച വിവേകാ, പഞ്ച വിരാഗാ, പഞ്ച നിരോധാ, പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ, ദ്വാദസ നിസ്സയാ.

**സമ്മാദിട്ഠിയാ കതമേ പഞ്ച വിവേകാ?** വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ, തദങ്ഗവിവേകോ സമുച്ഛേദവിവേകോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിവേകോ, നിസ്സരണവിവേകോ. വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ , തദങ്ഗവിവേകോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദവിവേകോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിവേകോ ച ഫലക്ഖണേ, നിസ്സരണവിവേകോ ച നിരോധോ നിബ്ബാനം. സമ്മാദിട്ഠിയാ ഇമേ പഞ്ച വിവേകാ. ഇമേസു പഞ്ചസു വിവേകേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം.

**സമ്മാദിട്ഠിയാ കതമേ പഞ്ച വിരാഗാ?** വിക്ഖമ്ഭനവിരാഗോ, തദങ്ഗവിരാഗോ, സമുച്ഛേദവിരാഗോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിരാഗോ, നിസ്സരണവിരാഗോ. വിക്ഖമ്ഭനവിരാഗോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ, തദങ്ഗവിരാഗോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം

ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദവിരാഗോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിരാഗോ ച ഫലക്ഖണേ, നിസ്സരണവിരാഗോ ച നിരോധോ നിബ്ബാനം. സമ്മാദിട്ഠിയാ ഇമേ പഞ്ച വിരാഗാ. ഇമേസു പഞ്ചസു വിരാഗേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം.

**സമ്മാദിട്ഠിയാ കതമേ പഞ്ച നിരോധാ?** വിക്ഖമ്ഭനനിരോധോ, തദങ്ഗനിരോധോ, സമുച്ഛേദനിരോധോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിനിരോധോ, നിസ്സരണനിരോധോ. വിക്ഖമ്ഭനനിരോധോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ, തദങ്ഗനിരോധോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദനിരോധോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിനിരോധോ ച ഫലക്ഖണേ, നിസ്സരണനിരോധോ ച അമതാ ധാതു. സമ്മാദിട്ഠിയാ ഇമേ പഞ്ച നിരോധാ. ഇമേസു പഞ്ചസു നിരോധേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം.

**സമ്മാദിട്ഠിയാ കതമേ പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ?** വിക്ഖമ്ഭനവോസ്സഗ്ഗോ, തദങ്ഗവോസ്സഗ്ഗോ, സമുച്ഛേദവോസ്സഗ്ഗോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവോസ്സഗ്ഗോ, നിസ്സരണവോസ്സഗ്ഗോ. വിക്ഖമ്ഭനവോസ്സഗ്ഗോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ, തദങ്ഗവോസ്സഗ്ഗോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദവോസ്സഗ്ഗോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവോസ്സഗ്ഗോ ച ഫലക്ഖണേ, നിസ്സരണവോസ്സഗ്ഗോ ച നിരോധോ നിബ്ബാനം. സമ്മാദിട്ഠിയാ ഇമേ പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ. ഇമേസു പഞ്ചസു വോസ്സഗ്ഗേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം. സമ്മാദിട്ഠിയാ ഇമേ പഞ്ച വിവേകാ, പഞ്ച വിരാഗാ, പഞ്ച നിരോധാ, പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ, ദ്വാദസ നിസ്സയാ.

**൨൭. സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ ...പേ॰... സമ്മാവാചായ... സമ്മാകമ്മന്തസ്സ... സമ്മാആജീവസ്സ... സമ്മാവായാമസ്സ... സമ്മാസതിയാ... സമ്മാസമാധിസ്സ കതമേ പഞ്ച വിവേകാ?** വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ, തദങ്ഗവിവേകോ, സമുച്ഛേദവിവേകോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിവേകോ, നിസ്സരണവിവേകോ. വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ, തദങ്ഗവിവേകോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദവിവേകോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിവേകോ ച ഫലക്ഖണേ നിസ്സരണവിവേകോ ച നിരോധോ നിബ്ബാനം. സമ്മാസമാധിസ്സ ഇമേ പഞ്ച വിവേകാ. ഇമേസു പഞ്ചസു വിവേകേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം.

**സമ്മാസമാധിസ്സ കതമേ പഞ്ച വിരാഗാ?** വിക്ഖമ്ഭനവിരാഗോ, തദങ്ഗവിരാഗോ, സമുച്ഛേദവിരാഗോ , പടിപ്പസ്സദ്ധിവിരാഗോ, നിസ്സരണവിരാഗോ. വിക്ഖമ്ഭനവിരാഗോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ, തദങ്ഗവിരാഗോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദവിരാഗോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിരാഗോ ച ഫലക്ഖണേ, നിസ്സരണവിരാഗോ ച നിരോധോ നിബ്ബാനം. സമ്മാസമാധിസ്സ ഇമേ പഞ്ച വിരാഗാ. ഇമേസു പഞ്ചസു വിരാഗേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം.

**സമ്മാസമാധിസ്സ കതമേ പഞ്ച നിരോധാ?** വിക്ഖമ്ഭനനിരോധോ , തദങ്ഗനിരോധോ, സമുച്ഛേദനിരോധോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിനിരോധോ, നിസ്സരണനിരോധോ. വിക്ഖമ്ഭനനിരോധോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ, തദങ്ഗനിരോധോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദനിരോധോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിനിരോധോ ച ഫലക്ഖണേ, നിസ്സരണനിരോധോ ച അമതാ ധാതു. സമ്മാസമാധിസ്സ ഇമേ പഞ്ച നിരോധാ. ഇമേസു പഞ്ചസു നിരോധേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം.

**സമ്മാസമാധിസ്സ കതമേ പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ?** വിക്ഖമ്ഭനവോസ്സഗ്ഗോ, തദങ്ഗവോസ്സഗ്ഗോ, സമുച്ഛേദവോസ്സഗ്ഗോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവോസ്സഗ്ഗോ, നിസ്സരണവോസ്സഗ്ഗോ. വിക്ഖമ്ഭനവോസ്സഗ്ഗോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ, തദങ്ഗവോസ്സഗ്ഗോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദവോസ്സഗ്ഗോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവോസ്സഗ്ഗോ ച ഫലക്ഖണേ, നിസ്സരണവോസ്സഗ്ഗോ ച നിരോധോ നിബ്ബാനം. സമ്മാസമാധിസ്സ ഇമേ പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ. ഇമേസു പഞ്ചസു വോസ്സഗ്ഗേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം. സമ്മാസമാധിസ്സ ഇമേ പഞ്ച വിവേകാ, പഞ്ച വിരാഗാ, പഞ്ച നിരോധാ, പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ, ദ്വാദസ നിസ്സയാ.

**൨൩**. ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യേ കേചി ബലകരണീയാ കമ്മന്താ കരീയന്തി , സബ്ബേ തേ പഥവിം നിസ്സായ പഥവിയം പതിട്ഠായ ഏവമേതേ ബലകരണീയാ കമ്മന്താ കരീയന്തി; ഏവമേവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ ഭാവേതി, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ ബഹുലീകരോതി...പേ॰... സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ ഭാവേന്തോ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ ബഹുലീകരോന്തോ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം പാപുണാതി ധമ്മേസു...പേ॰... പഞ്ച ബലാനി ഭാവേതി, പഞ്ച ബലാനി ബഹുലീകരോതി...പേ॰... പഞ്ച ബലാനി ഭാവേന്തോ പഞ്ച ബലാനി ബഹുലീകരോന്തോ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം പാപുണാതി ധമ്മേസു...പേ॰... പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവേതി, പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ബഹുലീകരോതി...പേ॰....

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യേ കേചി ബീജഗാമഭൂതഗാമാ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജന്തി, സബ്ബേ തേ പഥവിം നിസ്സായ പഥവിയം പതിട്ഠായ ഏവമേതേ ബീജഗാമഭൂതഗാമാ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജന്തി, ഏവമേവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവേന്തോ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ബഹുലീകരോന്തോ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം പാപുണാതി ധമ്മേസു.

''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ സീലേ പതിട്ഠായ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഭാവേന്തോ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ബഹുലീകരോന്തോ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം പാപുണാതി ധമ്മേസു? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. വീരിയിന്ദ്രിയം ഭാവേതി...പേ॰... സതിന്ദ്രിയം ഭാവേതി...പേ॰... സമാധിന്ദ്രിയം ഭാവേതി...പേ॰... പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം

വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സീലം നിസ്സായ...പേ॰... പാപുണാതി ധമ്മേസൂ''തി.

## ൨. ഇന്ദ്രിയനിദ്ദേസോ

**൨൭.** സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ പഞ്ച വിവേകാ, പഞ്ച വിരാഗാ, പഞ്ച നിരോധാ, പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ, ദ്വാദസ നിസ്സയാ. വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ...പേ॰... സതിന്ദ്രിയസ്സ... സമാധിന്ദ്രിയസ്സ... പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ പഞ്ച വിവേകാ, പഞ്ച വിരാഗാ, പഞ്ച നിരോധാ, പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ, ദ്വാദസ നിസ്സയാ.

**സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ കതമേ പഞ്ച വിവേകാ?** വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ, തദങ്ഗവിവേകോ, സമുച്ഛേദവിവേകോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിവേകോ, നിസ്സരണവിവേകോ. വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ ച നീവരണാനം പഠമജ്ഝാനം ഭാവയതോ, തദങ്ഗവിവേകോ ച ദിട്ഠിഗതാനം നിബ്ബേധഭാഗിയം സമാധിം ഭാവയതോ, സമുച്ഛേദവിവേകോ ച ലോകുത്തരം ഖയഗാമിമഗ്ഗം ഭാവയതോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിവേകോ ച ഫലക്ഖണേ, നിസ്സരണവിവേകോ ച നിരോധോ നിബ്ബാനം. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ഇമേ പഞ്ച വിവേകാ. ഇമേസു പഞ്ചസു വിവേകേസു ഛന്ദജാതോ ഹോതി സദ്ധാധിമുത്തോ, ചിത്തഞ്ചസ്സ സ്വാധിട്ഠിതം...പേ॰... സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ഇമേ പഞ്ച വിവേകാ, പഞ്ച വിരാഗാ, പഞ്ച നിരോധാ, പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ, ദ്വാദസ നിസ്സയാ.

വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ...പേ॰... സതിന്ദ്രിയസ്സ...പേ॰... സമാധിന്ദ്രിയസ്സ... പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ കതമേ പഞ്ച വിവേകാ? വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ, തദങ്ഗവിവേകോ, സമുച്ഛേദവിവേകോ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിവേകോ, നിസ്സരണവിവേകോ...പേ॰... പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ഇമേ പഞ്ച വിവേകാ, പഞ്ച വിരാഗാ, പഞ്ച നിരോധാ , പഞ്ച വോസ്സഗ്ഗാ, ദ്വാദസ നിസ്സയാതി.

വിവേകകഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൫. ചരിയാകഥാ

**൨൮. ചരിയാ**തി , അട്ഠ ചരിയായോ - ഇരിയാപഥചരിയാ, ആയതനചരിയാ, സതിചരിയാ, സമാധിചരിയാ, ഞാണചരിയാ, മഗ്ഗചരിയാ, പത്തിചരിയാ, ലോകത്ഥചരിയാതി.

**ഇരിയാപഥചരിയാ**തി ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു. **ആയതനചരിയാ**തി ഛസു അജ്ഝത്തികബാഹിരേസു ആയതനേസു. **സതിചരിയാ**തി ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു. **സമാധിചരിയാ**തി ചതൂസു ഝാനേസു. **ഞാണചരിയാ**തി ചതൂസു അരിയസച്ചേസു. **മഗ്ഗചരിയാ**തി ചതൂസു അരിയമഗ്ഗേസു. **പത്തിചരിയാ**തി ചതൂസു സാമഞ്ഞഫലേസു. **ലോകത്ഥചരിയാ**തി തഥാഗതേസു അരഹന്തേസു സമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു പദേസേ [പദേസോ (സ്യാ॰)] പച്ചേകബുദ്ധേസു പദേസേ സാവകേസു.

ഇരിയാപഥചരിയാ ച പണിധിസമ്പന്നാനം. ആയതനചരിയാ ച ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാനം. സതിചരിയാ ച അപ്പമാദവിഹാരീനം. സമാധിചരിയാ ച അധിചിത്തമനുയുത്താനം. ഞാണചരിയാ ച ബുദ്ധിസമ്പന്നാനം. മഗ്ഗചരിയാ ച

സമ്മാപടിപന്നാനം. പത്തിചരിയാ ച അധിഗതഫലാനം. ലോകത്ഥചരിയാ ച തഥാഗതാനം അരഹന്താനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം പദേസേ പച്ചേകബുദ്ധാനം പദേസേ സാവകാനം. ഇമാ അട്ഠ ചരിയായോ.

**൨൩**. അപരാപി അട്ഠ ചരിയായോ. അധിമുച്ചന്തോ സദ്ധായ ചരതി, പഗ്ഗണ്ഹന്തോ വീരിയേന ചരതി, ഉപട്ഠാപേന്തോ സതിയാ ചരതി, അവിക്ഖേപം കരോന്തോ സമാധിനാ ചരതി, പജാനന്തോ പഞ്ഞായ ചരതി, വിജാനന്തോ വിഞ്ഞാണചരിയായ ചരതി, ഏവം പടിപന്നസ്സ കുസലാ ധമ്മാ ആയാപേന്തീതി ആയതനചരിയായ ചരതി, ഏവം പടിപന്നോ വിസേസമധിഗച്ഛതീതി വിസേസചരിയായ ചരതി. ഇമാ അട്ഠ ചരിയായോ.

അപരാപി അട്ഠ ചരിയായോ. ദസ്സനചരിയാ ച സമ്മാദിട്ഠിയാ, അഭിനിരോപനചരിയാ ച സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ, പരിഗ്ഗഹചരിയാ ച സമ്മാവാചായ, സമുട്ഠാനചരിയാ ച സമ്മാകമ്മന്തസ്സ, വോദാനചരിയാ ച സമ്മാആജീവസ്സ, പഗ്ഗഹചരിയാ ച സമ്മാവായാമസ്സ, ഉപട്ഠാനചരിയാ ച സമ്മാസതിയാ, അവിക്ഖേപചരിയാ ച സമ്മാസമാധിസ്സ. ഇമാ അട്ഠ ചരിയായോതി.

ചരിയാകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൩. പാടിഹാരിയകഥാ

**൩൦**. ''തീണിമാനി , ഭിക്ഖവേ [അ॰ നി॰ ൩.൬൧ പസ്സിതബ്ബാ], പാടിഹാരിയാനി. കതമാനി തീണി? ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം, ആദേസനാപാടിഹാരിയം, അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

**"കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം?** ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി - ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി , ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി; ആവിഭാവം തിരോഭാവം... പേ॰... യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം.

**"കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ആദേസനാപാടിഹാരിയം?** ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ നിമിത്തേന ആദിസതി - 'ഏവമ്പി തേ മനോ, ഇത്ഥമ്പി തേ മനോ, ഇതിപി തേ ചിത്ത'ന്തി. സോ ബഹും ചേപി ആദിസതി, തഥേവ തം ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ ന ഹേവ ഖോ നിമിത്തേന ആദിസതി, അപി ച ഖോ മനുസ്സാനം വാ അമനുസ്സാനം വാ ദേവതാനം വാ സദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി - 'ഏവമ്പി തേ മനോ, ഇത്ഥമ്പി തേ മനോ, ഇതിപി തേ ചിത്ത'ന്തി. സോ ബഹും ചേപി ആദിസതി, തഥേവ തം ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ ന ഹേവ ഖോ നിമിത്തേന ആദിസതി, നപി മനുസ്സാനം വാ അമനുസ്സാനം വാ ദേവതാനം വാ സദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി, അപി ച ഖോ വിതക്കയതോ വിചാരയതോ വിതക്കവിപ്ഫാരസദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി - 'ഏവമ്പി തേ മനോ, ഇത്ഥമ്പി തേ മനോ, ഇതിപി തേ ചിത്ത'ന്തി. സോ ബഹും ചേപി ആദിസതി, തഥേവ തം ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ ന ഹേവ ഖോ നിമിത്തേന ആദിസതി, നപി മനുസ്സാനം വാ അമനുസ്സാനം വാ ദേവതാനം വാ സദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി, നപി വിതക്കയതോ വിചാരയതോ

വിതക്കവിപ്ഫാരസദ്ദം സുത്വാ ആദിസതി, അപി ച ഖോ അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിം സമാപന്നസ്സ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാതി - 'യഥാ ഇമസ്സ ഭോതോ മനോസങ്ഖാരാ പണിഹിതാ ഇമസ്സ [തഥാ ഇമസ്സ (സ്യാ॰), യഥാ ഇമസ്സ (ക॰) അ॰ നി॰ ൩.൬൧] ചിത്തസ്സ അനന്തരാ അമുകം നാമ വിതക്കം വിതക്കയിസ്സതീ'തി [വിതക്കേസ്സതീതി (സ്യാ॰) അ॰ നി॰ ൩.൬൧]. സോ ബഹും ചേപി ആദിസതി, തഥേവ തം ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ആദേസനാപാടിഹാരിയം.

**"കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനുസാസനീപാടിഹാരിയം?** ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ ഏവമനുസാസതി - 'ഏവം വിതക്കേഥ, മാ ഏവം വിതക്കയിത്ഥ. ഏവം മനസി കരോഥ, മാ ഏവം മനസി കരിത്ഥ. ഇദം പജഹഥ, ഇദം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരഥാ'തി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അനുസാസനീപാടിഹാരിയം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തീണി പാടിഹാരിയാനി".

**൩൧.** നേക്ഖമ്മം ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. കാമച്ഛന്ദം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തേന നേക്ഖമ്മേന സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. "തം ഖോ പന നേക്ഖമ്മം ഏവം ആസേവിതബ്ബം, ഏവം ഭാവേതബ്ബം , ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബം, ഏവം തദനുധമ്മതാ സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ"തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

അബ്യാപാദോ ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. ബ്യാപാദം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തേന അബ്യാപാദേന സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. "സോ ഖോ പന അബ്യാപാദോ ഏവം ആസേവിതബ്ബോ, ഏവം ഭാവേതബ്ബോ, ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബോ, ഏവം തദനുധമ്മതാ സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ"തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

ആലോകസഞ്ഞാ ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. ഥിനമിദ്ധം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തായ ആലോകസഞ്ഞായ സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. "സാ ഖോ പന ആലോകസഞ്ഞാ ഏവം ആസേവിതബ്ബാ, ഏവം ഭാവേതബ്ബാ, ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബാ, ഏവം തദനുധമ്മതാ സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ"തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

അവിക്ഖേപോ ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. ഉദ്ധച്ചം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തേന അവിക്ഖേപേന സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. "സോ ഖോ പന അവിക്ഖേപോ ഏവം ആസേവിതബ്ബോ, ഏവം ഭാവേതബ്ബോ, ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബോ, ഏവം തദനുധമ്മതാ സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ"തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

ധമ്മവവത്ഥാനം ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. വിചികിച്ഛം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തേന ധമ്മവവത്ഥാനേന സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. "തം ഖോ

പന ധമ്മവവത്ഥാനം ഏവം ആസേവിതബ്ബം, ഏവം ഭാവേതബ്ബം, ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബം, ഏവം തദനുധമ്മതാ, സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ''തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

ഞാണം ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. അവിജ്ജം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തേന ഞാണേന സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. ''തം ഖോ പന ഞാണം ഏവം ആസേവിതബ്ബം, ഏവം ഭാവേതബ്ബം, ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബം, ഏവം തദനുധമ്മതാ സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ''തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

പാമോജ്ജം ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. അരതിം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തേന പാമോജ്ജേന സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. ''തം ഖോ പന പാമോജ്ജം ഏവം ആസേവിതബ്ബം, ഏവം ഭാവേതബ്ബം , ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബം, ഏവം തദനുധമ്മതാ സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ''തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം...പേ॰....

പഠമം ഝാനം ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. നീവരണേ പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തേന പഠമേന ഝാനേന സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. ''തം ഖോ പന പഠമം ഝാനം ഏവം ആസേവിതബ്ബം, ഏവം ഭാവേതബ്ബം, ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബം, ഏവം തദനുധമ്മതാ സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ''തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം...പേ॰....

അരഹത്തമഗ്ഗോ ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. സബ്ബകിലേസേ പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യേ തേന അരഹത്തമഗ്ഗേന സമന്നാഗതാ, സബ്ബേ തേ വിസുദ്ധചിത്താ അനാവിലസങ്കപ്പാതി - ആദേസനാപാടിഹാരിയം. ''സോ ഖോ പന അരഹത്തമഗ്ഗോ ഏവം ആസേവിതബ്ബോ, ഏവം ഭാവേതബ്ബോ, ഏവം ബഹുലീകാതബ്ബോ, ഏവം തദനുധമ്മതാ സതി ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ''തി - അനുസാസനീപാടിഹാരിയം.

**൩൨**. നേക്ഖമ്മം ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. കാമച്ഛന്ദം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യാ ച ഇദ്ധി യഞ്ച പാടിഹാരിയം, ഇദം വുച്ചതി ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം. അബ്യാപാദോ ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. ബ്യാപാദം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യാ ച ഇദ്ധി യഞ്ച പാടിഹാരിയം, ഇദം വുച്ചതി ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം. ആലോകസഞ്ഞാ ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. ഥിനമിദ്ധം പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗോ ഇജ്ഝതീതി - ഇദ്ധി. സബ്ബകിലേസേ പടിഹരതീതി - പാടിഹാരിയം. യാ ച ഇദ്ധി യഞ്ച പാടിഹാരിയം, ഇദം വുച്ചതി ഇദ്ധിപാടിഹാരിയന്തി .

പാടിഹാരിയകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൭. സമസീസകഥാ

**൩൩**. സബ്ബധമ്മാനം [സബ്ബേസം ധമ്മാനം (ക॰) പടി॰ മ॰ ൧.൮൭ പസ്സിതബ്ബാ] സമ്മാസമുച്ഛേദേ നിരോധേ ച അനുപട്ഠാനതാ പഞ്ഞാ സമസീസട്ഠേ ഞാണം.

**സബ്ബധമ്മാന**ന്തി പഞ്ചക്ഖന്ധാ, ദ്വാദസായതനാനി, അട്ഠാരസ ധാതുയോ, കുസലാ ധമ്മാ, അകുസലാ ധമ്മാ, അബ്യാകതാ ധമ്മാ, കാമാവചരാ ധമ്മാ, രൂപാവചരാ ധമ്മാ, അരൂപാവചരാ ധമ്മാ, അപരിയാപന്നാ ധമ്മാ. **സമ്മാ സമുച്ഛേദേ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി, അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി, ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി, അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി, ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി, ഞാണേന അവിജ്ജം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി, പാമോജ്ജേന അരതിം സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി, പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ സമ്മാ സമുച്ഛിന്ദതി.

**നിരോധേ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം നിരോധേതി, അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം നിരോധേതി, ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം നിരോധേതി, അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചം നിരോധേതി, ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം നിരോധേതി, ഞാണേന അവിജ്ജം നിരോധേതി, പാമോജ്ജേന അരതിം നിരോധേതി, പഠമേന ഝാനേന നീവരണേ നിരോധേതി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ നിരോധേതി.

**അനുപട്ഠാനതാ**തി നേക്ഖമ്മം പടിലദ്ധസ്സ കാമച്ഛന്ദോ ന ഉപട്ഠാതി, അബ്യാപാദം പടിലദ്ധസ്സ ബ്യാപാദോ ന ഉപട്ഠാതി, ആലോകസഞ്ഞം പടിലദ്ധസ്സ ഥിനമിദ്ധം ന ഉപട്ഠാതി, അവിക്ഖേപം പടിലദ്ധസ്സ ഉദ്ധച്ചം ന ഉപട്ഠാതി, ധമ്മവവത്ഥാനം പടിലദ്ധസ്സ വിചികിച്ഛാ ന ഉപട്ഠാതി, ഞാണം പടിലദ്ധസ്സ അവിജ്ജാ ന ഉപട്ഠാതി, പാമോജ്ജം പടിലദ്ധസ്സ അരതി ന ഉപട്ഠാതി, പഠമം ഝാനം പടിലദ്ധസ്സ നീവരണാ ന ഉപട്ഠന്തി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗം പടിലദ്ധസ്സ സബ്ബകിലേസാ ന ഉപട്ഠന്തി.

**സമ**ന്തി കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹീനത്താ നേക്ഖമ്മം സമം, ബ്യാപാദസ്സ പഹീനത്താ അബ്യാപാദോ സമം, ഥിനമിദ്ധസ്സ പഹീനത്താ ആലോകസഞ്ഞാ സമം, ഉദ്ധച്ചസ്സ പഹീനത്താ അവിക്ഖേപോ സമം, വിചികിച്ഛായ പഹീനത്താ ധമ്മവവത്ഥാനം സമം, അവിജ്ജായ പഹീനത്താ ഞാണം സമം, അരതിയാ പഹീനത്താ പാമോജ്ജം സമം, നീവരണാനം പഹീനത്താ പഠമം ഝാനം സമം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹീനത്താ അരഹത്തമഗ്ഗോ സമം.

**സീസ**ന്തി തേരസ സീസാനി - പലിബോധസീസഞ്ച തണ്ഹാ, വിനിബന്ധനസീസഞ്ച മാനോ , പരാമാസസീസഞ്ച ദിട്ഠി, വിക്ഖേപസീസഞ്ച ഉദ്ധച്ചം, സംകിലേസസീസഞ്ച അവിജ്ജാ, അധിമോക്ഖസീസഞ്ച സദ്ധാ, പഗ്ഗഹസീസഞ്ച വീരിയം, ഉപട്ഠാനസീസഞ്ച സതി, അവിക്ഖേപസീസഞ്ച സമാധി, ദസ്സനസീസഞ്ച പഞ്ഞാ, പവത്തസീസഞ്ച ജീവിതിന്ദ്രിയം, ഗോചരസീസഞ്ച വിമോക്ഖോ, സങ്ഖാരസീസഞ്ച നിരോധോതി.

സമസീസകഥാ നിട്ഠിതാ.

## ൮. സതിപട്ഠാനകഥാ

**൩൪**. സാവത്ഥിനിദാനം . ''ചത്താരോമേ , ഭിക്ഖവേ, സതിപട്ഠാനാ. കതമേ ചത്താരോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം.

വേദനാസു...പേ॰... ചിത്തേ... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ''തി.

**൩൭**. [ക] കഥം **കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി?** ഇധേകച്ചോ പഥവീകായം അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ; ദുക്ഖതോ അനുപസ്സതി, നോ സുഖതോ; അനത്തതോ അനുപസ്സതി, നോ അത്തതോ; നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി; വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി; നിരോധേതി, നോ സമുദേതി, പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി . അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി, അനത്തതോ അനുപസ്സന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി, നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി, വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി, നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി, പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഇമേഹി സത്തഹി ആകാരേഹി കായം അനുപസ്സതി. കായോ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി. സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം കായം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനാ''.

**ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ, ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ.

ഇധേകച്ചോ ആപോകായം...പേ॰... തേജോകായം... വായോകായം... കേസകായം... ലോമകായം... ഛവികായം... ചമ്മകായം... മംസകായം... രുധിരകായം... ന്ഹാരുകായം [നഹാരുകായം (സ്യാ॰)] ... അട്ഠികായം... അട്ഠിമിഞ്ജകായം അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ; ദുക്ഖതോ അനുപസ്സതി, നോ സുഖതോ ; അനത്തതോ അനുപസ്സതി, നോ അത്തതോ; നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി; വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി, നിരോധേതി, നോ സമുദേതി; പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി, അനത്തതോ അനുപസ്സന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി, നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി, വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി, നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി, പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി . ഇമേഹി സത്തഹി ആകാരേഹി കായം അനുപസ്സതി. കായോ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി. സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം കായം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനാ''.

**ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ, ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. ഏവം കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

[ഖ] കഥം **വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി?** ഇധേകച്ചോ സുഖം വേദനം അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഇമേഹി സത്തഹി ആകാരേഹി വേദനം അനുപസ്സതി. വേദനാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി. സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ

തേന ഞാണേന തം വേദനം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - "വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനാ".

**ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ...പേ॰... ഇധേകച്ചോ ദുക്ഖം വേദനം...പേ॰... അദുക്ഖമസുഖം വേദനം... സാമിസം സുഖം വേദനം... നിരാമിസം സുഖം വേദനം... സാമിസം ദുക്ഖം വേദനം... നിരാമിസം ദുക്ഖം വേദനം... സാമിസം അദുക്ഖമസുഖം വേദനം... നിരാമിസം അദുക്ഖമസുഖം വേദനം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജം വേദനം... സോതസമ്ഫസ്സജം വേദനം... ഘാനസമ്ഫസ്സജം വേദനം... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജം വേദനം... കായസമ്ഫസ്സജം വേദനം... മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനം അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഇമേഹി സത്തഹി ആകാരേഹി വേദനം അനുപസ്സതി. വേദനാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി. സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം വേദനം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - "വേദനാസു വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനാ".

**ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ഏവം വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി.

[ഗ] കഥം **ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി?** ഇധേകച്ചോ സരാഗം ചിത്തം അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി . ഇമേഹി സത്തഹി ആകാരേഹി ചിത്തം അനുപസ്സതി. ചിത്തം ഉപട്ഠാനം, നോ സതി. സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം ചിത്തം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - "ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനാ".

**ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ.

ഇധേകച്ചോ വീതരാഗം ചിത്തം...പേ॰... സദോസം ചിത്തം... വീതദോസം ചിത്തം... സമോഹം ചിത്തം... വീതമോഹം ചിത്തം... സംഖിത്തം ചിത്തം... വിക്ഖിത്തം ചിത്തം... മഹഗ്ഗതം ചിത്തം... അമഹഗ്ഗതം ചിത്തം... സഉത്തരം ചിത്തം... അനുത്തരം ചിത്തം... സമാഹിതം ചിത്തം... അസമാഹിതം ചിത്തം... വിമുത്തം ചിത്തം... അവിമുത്തം ചിത്തം... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... സോതവിഞ്ഞാണം... ഘാനവിഞ്ഞാണം... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം... കായവിഞ്ഞാണം... മനോവിഞ്ഞാണം അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. **അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ** നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി...പേ॰... പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഇമേഹി സത്തഹി ആകാരേഹി ചിത്തം അനുപസ്സതി. ചിത്തം ഉപട്ഠാനം, നോ സതി. സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം ചിത്തം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - "ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനാ".

**ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ...പേ॰... ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. ഏവം ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി.

[൲] കഥം **ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി?** ഇധേകച്ചോ ഠപേത്വാ കായം ഠപേത്വാ വേദനം ഠപേത്വാ ചിത്തം തദവസേസേ ധമ്മേ അനിച്ചതോ അനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ; ദുക്ഖതോ അനുപസ്സതി, നോ സുഖതോ; അനത്തതോ അനുപസ്സതി, നോ അത്തതോ; നിബ്ബിന്ദതി, നോ നന്ദതി; വിരജ്ജതി, നോ രജ്ജതി; നിരോധേതി, നോ സമുദേതി; പടിനിസ്സജ്ജതി, നോ ആദിയതി. അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സന്തോ സുഖസഞ്ഞം പജഹതി, അനത്തതോ അനുപസ്സന്തോ അത്തസഞ്ഞം പജഹതി, നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം പജഹതി, വിരജ്ജന്തോ രാഗം പജഹതി, നിരോധേന്തോ സമുദയം പജഹതി, പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതി. ഇമേഹി സത്തഹി ആകാരേഹി തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. ധമ്മാ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി. സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തേ ധമ്മേ അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - ''ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനാ''.

**ഭാവനാ**തി ചതസ്സോ ഭാവനാ - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന ഭാവനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന ഭാവനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ഭാവനാ, ആസേവനട്ഠേന ഭാവനാ. ഏവം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതീതി.

സതിപട്ഠാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

### ൯. വിപസ്സനാകഥാ

**൩൬.** ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കഞ്ചി [കിഞ്ചി (ക॰) അ॰ നി॰ ൬.൯൮-൧൦൦ പസ്സിതബ്ബാ] സങ്ഖാരം നിച്ചതോ സമനുപസ്സന്തോ അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ ഭവിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി; അനുലോമികായ ഖന്തിയാ അസമന്നാഗതോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി; സമ്മത്തനിയാമം അനോക്കമമാനോ സോതാപത്തിഫലം വാ സകദാഗാമിഫലം വാ അനാഗാമിഫലം വാ അരഹത്തം വാ [അരഹത്തഫലം വാ (സ്യാ॰ ക॰) അ॰ നി॰ ൬.൯൮ പസ്സിതബ്ബാ] സച്ഛികരിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

''സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബസങ്ഖാരേ അനിച്ചതോ സമനുപസ്സന്തോ അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ ഭവിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി; അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി, സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമമാനോ സോതാപത്തിഫലം വാ സകദാഗാമിഫലം വാ അനാഗാമിഫലം വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി.

''സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കഞ്ചി സങ്ഖാരം സുഖതോ സമനുപസ്സന്തോ അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ ഭവിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി; അനുലോമികായ ഖന്തിയാ അസമന്നാഗതോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി; സമ്മത്തനിയാമം അനോക്കമമാനോ

സോതാപത്തിഫലം വാ സകദാഗാമിഫലം വാ അനാഗാമിഫലം വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി .

“സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബസങ്ഖാരേ ദുക്ഖതോ സമനുപസ്സന്തോ അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ ഭവിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി; അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി; സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമമാനോ സോതാപത്തിഫലം വാ സകദാഗാമിഫലം വാ അനാഗാമിഫലം വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി.

“സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കഞ്ചി ധമ്മം അത്തതോ സമനുപസ്സന്തോ അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ ഭവിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി; അനുലോമികായ ഖന്തിയാ അസമന്നാഗതോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി; സമ്മത്തനിയാമം അനോക്കമമാനോ സോതാപത്തിഫലം വാ സകദാഗാമിഫലം വാ അനാഗാമിഫലം വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

“സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബധമ്മേ [കഞ്ചി ധമ്മം (സ്യാ॰), കിഞ്ചി ധമ്മം (ക॰) അം॰ നി॰ ൧.൨൬൮ പസ്സിതബ്ബാ] അനത്തതോ സമനുപസ്സന്തോ അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ ഭവിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി; അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി; സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമമാനോ സോതാപത്തിഫലം വാ സകദാഗാമിഫലം വാ അനാഗാമിഫലം വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി.

“സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു നിബ്ബാനം ദുക്ഖതോ സമനുപസ്സന്തോ അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ ഭവിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി; അനുലോമികായ ഖന്തിയാ അസമന്നാഗതോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി; സമ്മത്തനിയാമം അനോക്കമമാനോ സോതാപത്തിഫലം വാ സകദാഗാമിഫലം വാ അനാഗാമിഫലം വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരിസ്സതീതി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

“സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു നിബ്ബാനം സുഖതോ സമനുപസ്സന്തോ അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ ഭവിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി; അനുലോമികായ ഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി; സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമമാനോ സോതാപത്തിഫലം വാ സകദാഗാമിഫലം വാ അനാഗാമിഫലം വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരിസ്സതീതി - ഠാനമേതം വിജ്ജതി”.

**൩൭**. കതിഹാകാരേഹി അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി, കതിഹാകാരേഹി സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി? ചത്താരീസായ ആകാരേഹി അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി, ചത്താരീസായ ആകാരേഹി സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

കതമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി, കതമേഹി ചത്താരീസായ ആകാരേഹി സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി?

പഞ്ചക്ഖന്ധേ അനിച്ചതോ ദുക്ഖതോ രോഗതോ ഗണ്ഡതോ സല്ലതോ അഘതോ ആബാധതോ പരതോ പലോകതോ ഈതിതോ ഉപദ്ദവതോ ഭയതോ ഉപസഗ്ഗതോ ചലതോ പഭങ്ഗുതോ [പഭങ്ഗതോ (സ്യാ॰)] അദ്ധുവതോ അതാണതോ [അത്താണതോ (സ്യാ॰)] അലേണതോ അസരണതോ രിത്തതോ തുച്ഛതോ സുഞ്ഞതോ അനത്തതോ ആദീനവതോ വിപരിണാമധമ്മതോ അസാരകതോ അഘമൂലതോ വധകതോ വിഭവതോ സാസവതോ സങ്ഖതതോ മാരാമിസതോ ജാതിധമ്മതോ ജരാധമ്മതോ ബ്യാധിധമ്മതോ മരണധമ്മതോ സോകധമ്മതോ പരിദേവധമ്മതോ ഉപായാസധമ്മതോ സംകിലേസികധമ്മതോ.

൩൮. പഞ്ചക്ഖന്ധേ അനിച്ചതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ നിച്ചം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ദുക്ഖതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ സുഖം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ രോഗതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ ആരോഗ്യം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ഗണ്ഡതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അഗണ്ഡം [നിഗണ്ഡോ (സ്യാ॰)] നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ സല്ലതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ വിസല്ലം [നിസ്സല്ലം (സ്യാ॰)] നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

പഞ്ചക്ഖന്ധേ അഘതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനഘോ നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ആബാധതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനാബാധോ നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ പരതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അപരപ്പച്ചയം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ പലോകതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അപലോകധമ്മോ നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ഈതിതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനീതികം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

പഞ്ചക്ഖന്ധേ ഉപദ്ദവതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനുപദ്ദവം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ഭയതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അഭയം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ഉപസഗ്ഗതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനുപസഗ്ഗം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ചലതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അചലം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ പഭങ്ഗുതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം

നിരോധോ അപഭങ്ഗു [അപ്പഭങ്ഗം (സ്യാ॰)] നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

പഞ്ചക്ഖന്ധേ അദ്ധുവതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ ധുവം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ അതാണതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ താണം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ അലേണതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ ലേണം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ അസരണതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ സരണം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ രിത്തതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അരിത്തം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

പഞ്ചക്ഖന്ധേ തുച്ഛതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അതുച്ഛം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ സുഞ്ഞതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ പരമസുഞ്ഞം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ അനത്തതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ പരമത്ഥം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ആദീനവതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനാദീനവം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ വിപരിണാമധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അവിപരിണാമധമ്മം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

പഞ്ചക്ഖന്ധേ അസാരകതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ സാരം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ അഘമൂലതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനഘമൂലം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ വധകതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അവധകം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ വിഭവതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അവിഭവം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ സാസവതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനാസവം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

പഞ്ചക്ഖന്ധേ സങ്ഖതതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അസങ്ഖതം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ സാമിസതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ നിരാമിസം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ജാതിധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ

അജാതം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ജരാധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അജരം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ബ്യാധിധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അബ്യാധി [അബ്യാധിധമ്മം (സ്യാ॰)] നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

പഞ്ചക്ഖന്ധേ മരണധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അമതം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ സോകധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അസോകം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ പരിദേവധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അപരിദേവം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ ഉപായാസധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അനുപായാസം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി. പഞ്ചക്ഖന്ധേ സംകിലേസികധമ്മതോ പസ്സന്തോ അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം നിരോധോ അസംകിലിട്ഠം നിബ്ബാനന്തി പസ്സന്തോ സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

**൩൯**. അനിച്ചതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. ദുക്ഖതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. രോഗതോതി , ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. ഗണ്ഡതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. സല്ലതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. അഘതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. ആബാധതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. പരതോതി, അനത്താനുപസ്സനാ. പലോകതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. ഈതിതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ.

ഉപദ്ദവതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. ഭയതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ . ഉപസഗ്ഗതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. ചലതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. പഭങ്ഗുതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. അദ്ധുവതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. അതാണതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. അലേണതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. അസരണതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. രിത്തതോതി, അനത്താനുപസ്സനാ.

തുച്ഛതോതി, അനത്താനുപസ്സനാ. സുഞ്ഞതോതി, അനത്താനുപസ്സനാ. അനത്തതോതി , അനത്താനുപസ്സനാ. ആദീനവതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. വിപരിണാമധമ്മതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. അസാരകതോതി, അനത്താനുപസ്സനാ. അഘമൂലതോതി , ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. വധകതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. വിഭവതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. സാസവതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ.

സങ്ഖതതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. മാരാമിസതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. ജാതിധമ്മതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. ജരാധമ്മതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. ബ്യാധിധമ്മതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. മരണധമ്മതോതി, അനിച്ചാനുപസ്സനാ. സോകധമ്മതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. പരിദേവധമ്മതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. ഉപായാസധമ്മതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ. സംകിലേസികധമ്മതോതി, ദുക്ഖാനുപസ്സനാ.

ഇമേഹി ചത്താലീസായ ആകാരേഹി അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭതി. ഇമേഹി ചത്താലീസായ ആകാരേഹി സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമതി.

ഇമേഹി ചത്താലീസായ ആകാരേഹി അനുലോമികം ഖന്തിം പടിലഭന്തസ്സ, ഇമേഹി ചത്താലീസായ ആകാരേഹി സമ്മത്തനിയാമം ഓക്കമന്തസ്സ കതി അനിച്ചാനുപസ്സനാ, കതി ദുക്ഖാനുപസ്സനാ, കതി അനത്താനുപസ്സനാ?

പഞ്ചവീസതി അനത്താനുപസ്സനാ, പഞ്ഞാസ അനിച്ചാനുപസ്സനാ;
സതം പഞ്ചവീസതി ചേവ, യാനി ദുക്ഖേ പവുച്ചരേതി.

വിപസ്സനാകഥാ നിട്ഠിതാ.

**൧൦. മാതികാകഥാ**

**൪൦**. നിച്ഛാതോ [നിച്ഛാതോ മുച്ചതീതി (സ്യാ॰)], മോക്ഖോ വിമോക്ഖോ, വിജ്ജാവിമുത്തി, അധിസീലം, അധിചിത്തം, അധിപഞ്ഞാ, പസ്സദ്ധി, ഞാണം, ദസ്സനം വിസുദ്ധി [സുദ്ധി (സ്യാ॰)] നേക്ഖമ്മം, നിസ്സരണം പവിവേകോ, വോസ്സഗ്ഗോ, ചരിയാ, ഝാനവിമോക്ഖോ, ഭാവനാ, അധിട്ഠാനം, ജീവിതം.

**൪൧**. **നിച്ഛാതോ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദതോ നിച്ഛാതോ, അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദതോ നിച്ഛാതോ…പേ॰… പഠമേന ഝാനേന നീവരണേഹി നിച്ഛാതോ…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേഹി നിച്ഛാതോ.

**മോക്ഖോ വിമോക്ഖോ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദതോ മുച്ചതീതി - മോക്ഖോ വിമോക്ഖോ. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദതോ മുച്ചതീതി - മോക്ഖോ വിമോക്ഖോ…പേ॰… പഠമേന ഝാനേന നീവരണേഹി മുച്ചതീതി - മോക്ഖോ വിമോക്ഖോ…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേഹി മുച്ചതീതി - മോക്ഖോ വിമോക്ഖോ.

**വിജ്ജാവിമുത്തീ**തി നേക്ഖമ്മം വിജ്ജതീതി വിജ്ജാ, കാമച്ഛന്ദതോ മുച്ചതീതി വിമുത്തി. വിജ്ജന്തോ മുച്ചതി, മുച്ചന്തോ വിജ്ജതീതി - വിജ്ജാവിമുത്തി. അബ്യാപാദോ [അബ്യാപാദം (സ്യാ॰)] വിജ്ജതീതി വിജ്ജാ, ബ്യാപാദതോ വിമുച്ചതീതി വിമുത്തി. വിജ്ജന്തോ മുച്ചതി, മുച്ചന്തോ വിജ്ജതീതി - വിജ്ജാവിമുത്തി…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗോ വിജ്ജതീതി വിജ്ജാ, സബ്ബകിലേസേഹി മുച്ചതീതി വിമുത്തി. വിജ്ജന്തോ മുച്ചതി, മുച്ചന്തോ വിജ്ജതീതി - വിജ്ജാവിമുത്തി.

**അധിസീലം അധിചിത്തം അധിപഞ്ഞാ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം, സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി, ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി. യോ തത്ഥ സംവരട്ഠോ, അയം അധിസീലസിക്ഖാ . യോ തത്ഥ അവിക്ഖേപട്ഠോ, അയം അധിചിത്തസിക്ഖാ. യോ തത്ഥ ദസ്സനട്ഠോ, അയം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി…പേ॰… അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ സംവരട്ഠേന സീലവിസുദ്ധി, അവിക്ഖേപട്ഠേന ചിത്തവിസുദ്ധി. ദസ്സനട്ഠേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധി. യോ തത്ഥ സംവരട്ഠോ, അയം അധിസീലസിക്ഖാ. യോ തത്ഥ

അവിക്ഖേപട്ഠോ, അയം അധിചിത്തസിക്ഖാ. യോ തത്ഥ ദസ്സനട്ഠോ, അയം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ.

**പസ്സദ്ധീ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതി, അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതി...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ പടിപ്പസ്സമ്ഭേതി.

**ഞാണ**ന്തി കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹീനത്താ നേക്ഖമ്മം ഞാതട്ഠേന ഞാണം ; ബ്യാപാദസ്സ പഹീനത്താ അബ്യാപാദോ ഞാതട്ഠേന ഞാണം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹീനത്താ അരഹത്തമഗ്ഗോ ഞാതട്ഠേന ഞാണം.

**ദസ്സന**ന്തി കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹീനത്താ നേക്ഖമ്മം ദിട്ഠത്താ ദസ്സനം. ബ്യാപാദസ്സ പഹീനത്താ അബ്യാപാദോ ദിട്ഠത്താ ദസ്സനം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം പഹീനത്താ അരഹത്തമഗ്ഗോ ദിട്ഠത്താ ദസ്സനം.

**വിസുദ്ധീ**തി കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മേന വിസുജ്ഝതി. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദേന വിസുജ്ഝതി...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗേന വിസുജ്ഝതി.

**നേക്ഖമ്മ**ന്തി കാമാനമേതം നിസ്സരണം, യദിദം നേക്ഖമ്മം. രൂപാനമേതം നിസ്സരണം, യദിദം ആരുപ്പം. യം ഖോ പന കിഞ്ചി ഭൂതം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം, നിരോധോ തസ്സ നേക്ഖമ്മം. ബ്യാപാദസ്സ അബ്യാപാദോ നേക്ഖമ്മം. ഥിനമിദ്ധസ്സ ആലോകസഞ്ഞാ നേക്ഖമ്മം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം അരഹത്തമഗ്ഗോ നേക്ഖമ്മം.

**നിസ്സരണ**ന്തി കാമാനമേതം നിസ്സരണം, യദിദം നേക്ഖമ്മം. രൂപാനമേതം നിസ്സരണം, യദിദം ആരുപ്പം. യം ഖോ പന കിഞ്ചി ഭൂതം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം, നിരോധോ തസ്സ നിസ്സരണം. കാമച്ഛന്ദസ്സ നേക്ഖമ്മം നിസ്സരണം. ബ്യാപാദസ്സ അബ്യാപാദോ നിസ്സരണം...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം അരഹത്തമഗ്ഗോ നിസ്സരണം.

**പവിവേകോ**തി കാമച്ഛന്ദസ്സ നേക്ഖമ്മം പവിവേകോ ...പേ॰... സബ്ബകിലേസാനം അരഹത്തമഗ്ഗോ പവിവേകോ .

**വോസ്സഗ്ഗോ**തി നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം വോസ്സജ്ജതീതി - വോസ്സഗ്ഗോ. അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം വോസ്സജ്ജതീതി - വോസ്സഗ്ഗോ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ വോസ്സജ്ജതീതി - വോസ്സഗ്ഗോ.

**ചരിയാ**തി കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മേന ചരതി. ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദേന ചരതി...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗേന ചരതി.

**ഝാനവിമോക്ഖോ**തി നേക്ഖമ്മം ഝായതീതി - ഝാനം. കാമച്ഛന്ദം ഝാപേതീതി - ഝാനം. ഝായന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝാപേന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝായന്തീതി ധമ്മാ. ഝാപേന്തീതി കിലേസേ. ഝാതേ ച ഝാപേ ച ജാനാതീതി - ഝാനഝായീ

[ഝാനവിമോക്ഖോ (സ്യാ॰) അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ]. അബ്യാപാദോ ഝായതീതി ഝാനം. ബ്യാപാദം ഝാപേതീതി - ഝാനം...പേ॰... ആലോകസഞ്ഞാ ഝായതീതി - ഝാനം. ഥിനമിദ്ധം ഝാപേതീതി - ഝാനം...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗോ ഝായതീതി - ഝാനം. സബ്ബകിലേസേ ഝാപേതീതി - ഝാനം. ഝായന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝാപേന്തോ മുച്ചതീതി - ഝാനവിമോക്ഖോ. ഝായന്തീതി - ധമ്മാ. ഝാപേന്തീതി - കിലേസേ. ഝാതേ ച ഝാപേ ച ജാനാതീതി - ഝാനഝായീ.

൪൨. **ഭാവനാ അധിട്ഠാനം ജീവിത**ന്തി കാമച്ഛന്ദം പജഹന്തോ നേക്ഖമ്മം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ. നേക്ഖമ്മവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനസമ്പന്നോ. സ്വായം ഏവം ഭാവനാസമ്പന്നോ അധിട്ഠാനസമ്പന്നോ സമം ജീവതി, നോ വിസമം; സമ്മാ ജീവതി, നോ മിച്ഛാ; വിസുദ്ധം ജീവതി, നോ കിലിട്ഠന്തി - ആജീവസമ്പന്നോ. സ്വായം ഏവം ഭാവനാസമ്പന്നോ അധിട്ഠാനസമ്പന്നോ ആജീവസമ്പന്നോ യഞ്ഞദേവ പരിസം ഉപസങ്കമതി - യദി ഖത്തിയപരിസം യദി ബ്രാഹ്മണപരിസം യദി ഗഹപതിപരിസം യദി സമണപരിസം - വിസാരദോ ഉപസങ്കമതി അമങ്കുഭൂതോ. തം കിസ്സ ഹേതു? തഥാ ഹി സോ ഭാവനാസമ്പന്നോ അധിട്ഠാനസമ്പന്നോ ആജീവസമ്പന്നോ.

ബ്യാപാദം പജഹന്തോ അബ്യാപാദം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ...പേ॰... ഥിനമിദ്ധം പജഹന്തോ ആലോകസഞ്ഞം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ...പേ॰... ഉദ്ധച്ചം പജഹന്തോ അവിക്ഖേപം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ...പേ॰... വിചികിച്ഛം പജഹന്തോ ധമ്മവവത്ഥാനം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ...പേ॰... അവിജ്ജം പജഹന്തോ വിജ്ജം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ...പേ॰... അരതിം പജഹന്തോ പാമോജ്ജം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ...പേ॰... നീവരണേ പജഹന്തോ പഠമം ഝാനം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ...പേ॰... സബ്ബകിലേസേ പജഹന്തോ അരഹത്തമഗ്ഗം ഭാവേതീതി - ഭാവനാസമ്പന്നോ. അരഹത്തമഗ്ഗവസേന ചിത്തം അധിട്ഠാതീതി - അധിട്ഠാനസമ്പന്നോ. സ്വായം ഏവം ഭാവനാസമ്പന്നോ അധിട്ഠാനസമ്പന്നോ സമം ജീവതി, നോ വിസമം; സമ്മാ ജീവതി, നോ മിച്ഛാ; വിസുദ്ധം ജീവതി, നോ കിലിട്ഠന്തി - ആജീവസമ്പന്നോ. സ്വായം ഏവം ഭാവനാസമ്പന്നോ അധിട്ഠാനസമ്പന്നോ ആജീവസമ്പന്നോ യഞ്ഞദേവ പരിസം ഉപസങ്കമതി - യദി ഖത്തിയപരിസം യദി ബ്രാഹ്മണപരിസം യദി ഗഹപതിപരിസം യദി സമണപരിസം - വിസാരദോ ഉപസങ്കമതി അമങ്കുഭൂതോ. തം കിസ്സ ഹേതു? തഥാ ഹി സോ ഭാവനാസമ്പന്നോ അധിട്ഠാനസമ്പന്നോ ആജീവസമ്പന്നോതി.

മാതികാകഥാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ഞാവഗ്ഗോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

പഞ്ഞാ ഇദ്ധി അഭിസമയോ, വിവേകോ ചരിയപഞ്ചമോ;
പാടിഹാരി സമസീസി, സതിപട്ഠാനാ വിപസ്സനാ;
തതിയേ പഞ്ഞാവഗ്ഗമ്ഹി, മാതികായ ച തേ ദസാതി.

മഹാവഗ്ഗോ യുഗനദ്ധോ, പഞ്ഞാവഗ്ഗോ ച നാമതോ;

തയോവ വഗ്ഗാ ഇമമ്ഹി [തിവഗ്ഗോ യസ്സ വിക്ഖേപോ (സ്യാ॰ ക॰)], പടിസമ്ഭിദാപകരണേ.

അനന്തനയമഗ്ഗേസു, ഗമ്ഭീരോ സാഗരൂപമോ;
നഭഞ്ച താരകാകിണ്ണം, ഥൂലോ ജാതസ്സരോ യഥാ;
കഥികാനം വിസാലായ, യോഗീനം ഞാണജോതനന്തി.

പടിസമ്ഭിദാമഗ്ഗപാളി നിട്ഠിതാ.